

Memòria d'Activitats

Any 2007

ÍNDEX

PRESENTACIÓ	2
1. ESTRUCTURA ORGANITZATIVA I EQUIPAMENT	
1.1. Desenvolupament de l'estructura organitzativa	5
1.2. Incorporació progressiva, via contractació, de personal per cobrir els llocs previstos en el pla quadriennal d'activitats	9
1.3. Incorporació d'investigadors adscrits i investigadors col·laboradors	10
1.4. Habilitació i equipament de la seu de l'Institut	14
1.5. Ús de les sales de l'ICAC	16
2. LA RECERCA	
2.1. Línies, programes i projectes de Recerca	20
2.2. Programes Específics	95
2.3. Programes Transversals	113
3. UNITATS DE SUPORT A LA RECERCA	
3.1. Unitat d'Estudis Arqueomètrics	130
3.2. Unitat de Documentació Gràfica	132
3.3. Centre de Documentació - Biblioteca	135
4. TESIS DOCTORALS I ALTRES TREBALLS DE RECERCA PREDOCTORALS	
4.1. Tesis doctorals en curs	143
4.2. Treballs de recerca de Doctorat presentats pels becaris predoctorals de l'ICAC durant el 2007	155
5. ACTIVITATS DE FORMACIÓ AVANÇADA	
5.1. Doctorat Interuniversitari en Arqueologia Clàssica	163
5.2. Màster Oficial Interuniversitari en Arqueologia Clàssica	166

5.3. Màster en Papirologia	168
5.4. Altres cursos de formació avançada	170
6. ACTIVITATS DE DIFUSIÓ CIENTÍFICA	
6.1. Seminaris, taules rodones, conferències i altres reunions científiques organitzades o coorganitzades per l'ICAC	173
6.2. Publicacions de l'ICAC	191
6.3. Col·laboració en llibres publicats per altri	196
6.4. Articles en actes de reunions científiques de reconegut prestigi	196
6.5. Articles en revistes de reconegut prestigi	198
6.6. Publicacions en premsa	199
7. ESPAI WEB, EXPOSICIONS I ALTRES ACTIVITATS DE DIFUSIÓ	
7.1. El web de l'ICAC	204
7.2. Participació de l'ICAC en exposicions i altres projectes de divulgació arqueològica	205
7.3. Mitjans de comunicació (ràdio, televisió i premsa)	209
8. OBJECTIUS ESTRATÈGICS I INDICADORS DE SEGUIMENT	
8.1. Taula sobre el grau d'assoliment dels objectius estratègics fixats per al 2007	213
8.2. Taula d'indicadors de seguiment	215

ANNEX: DOSSIER DE PREMSA

PRESENTACIÓ

Amb l'any 2007, l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica ha iniciat un nou quadrienni amb la incorporació, com a directora, de la Dra. Isabel Rodà de Llanza, catedràtica d'Arqueologia de la Universitat Autònoma de Barcelona, i l'aprovació d'un nou Pla Quadriennal (2007-2010) per part del Consell de Direcció en la reunió ordinària del dia 26 de juny de 2007. Aquest pla d'actuació a llarg termini és ampli i científicament ambiciós. Pretén continuar treballant en programes i projectes de recerca que van des de l'interès per Tàrraco, als treballs pels diferents indrets de Catalunya. La presència internacional de l'Institut especialment a l'entorn mediterrani és un dels grans objectius del quadrienni.

Un altre objectiu del Pla Quadriennal és fomentar els estudis de formació avançada en el camp de l'arqueologia clàssica en el doble eix que representa per un costat els estudis de postgrau en l'àmbit científic de treball de l'Institut i per altre en l'edició de cursos i seminaris internacionals els quals ja s'han convertit en un referent a Catalunya, per la seva excel·lència. El darrer gran objectiu estratègic, és la difusió de l'arqueologia clàssica tant la que dóna a conèixer els avenços científics que es van assolint, a través de publicacions, reunions científiques de tota mena i conferències, com la difusió social de la recerca que afavoreixi el coneixement, el gaudi i l'aprofitament turístic.

El canvi de Pla Quadriennal ha suposat la finalització d'alguns projectes de recerca i el naixement de nous que, ja siguin fruit d'anteriors investigacions o bé de nova factura, aporten nous reptes científics als treballs dels nostres investigadors. La Memòria comença amb la relació detallada de l'activitat de recerca duta a terme. A més, dels projectes de les línies de recerca com són: la planimetria de Tàrraco o les prospeccions geofísiques a la Catedral de Tarragona, estudis sistemàtics del territori ja sigui en l'ager tarragoní com en l'alta muntanya, de ciutats properes com Iesso (Guissona) o llunyanes com Oxirinc (Egipte); cal destacar el desenvolupament del programa específic de la protohistòria i el de l'arqueologia grega, durant l'any 2007. Cal sumar també que l'Institut ha seguit enfortint els seus serveis de suport a la recerca com són el Centre de Documentació – Biblioteca que ha crescut àmpliament gràcies en gran manera per la paulatina catalogació del Fons Pere de Palol; la Unitat de Documentació Gràfica que amb la seva constant recerca en la millora tècnica del seu treball ha donat servei fins i tot fora de Catalunya i ha col·laborat amb la nova Escola d'Arquitectura de Reus (Universitat Rovira i Virgili); la Unitat d'Estudis Arqueomètrics ha millorat abastament el seu equipament gràcies al treball fet en comú amb la Universitat Autònoma de Barcelona cosa que l'ha permès com un servei molt rellevant en el camp dels estudis lapidis.

Al acabar el curs acadèmic 2006-2007 ha finalitzat la primera promoció del Màster Oficial Interuniversitari en Arqueologia Clàssica. Aquesta ha estat una promoció pont ja que en ella la majoria d'alumnes eren provinents d'altres programes formatius anteriors. Conseqüentment amb el curs 2007-08 s'ha iniciat la primera promoció completa del Màster. Aquest Màster Oficial Interuniversitari en Arqueologia Clàssica segueix sent un referent a nivell de Catalunya per als interessats en els estudis de l'arqueologia clàssica, fet que s'ha corroborat amb el nombre important d'alumnes matriculats, així com de les seves procedències.

D'altra banda, i a partir de la petició d'una ampla representació dels filòlegs de les llengües clàssiques de Catalunya, l'ICAC conjuntament amb la Fundació Universitat Rovira i Virgili ha començat un Màster de Papirologia com a estudi propi d'aquesta universitat.

Finalment, en relació amb la formació avançada també cal destacar per un costat que s'ha presentat els darrers treballs d'investigació del Doctorat Interuniversitari en Arqueologia Clàssica i s'ha dut a terme la quarta edició dels Seminaris Internacionals d'Arqueologia Clàssica. Durant l'any 2007, s'ha comptat amb la presència d'importants científics internacionals com són: Dr. Dominique Garcia del Centre Camille-Jullien de la Université de Provence, el Dr. Michael Bonifay del Centre Camille-Jullien del CNRS, el Dr. Simon Keay de la University of Southampton, el Dr. Mark Gillings de la University of Leicester, la Dra. Luisa Migliorati de La Sapienza de Roma, el Dr. Eugenio La Rocca de Sovrintendenza Comunale di Roma, la Dra. Lucrezia Ungaro del Musei dei Fori Imperiali, la Dra. Marilda de Nuccio del Musei Capitolini Centrale Montemartini, la Dra. Luisa Musso de la Università degli studi di Roma Tre i el Dr. Thomas G. Palima de la Universitat de Texas entre d'altres. A més, l'Institut ha coorganitzat cursos internacionals fora de Tarragona com ha estat el curs "*International Summer School 2007: La ceramica romana: metodologie per lo studio di produzione, circolazione e consumo*" realitzat a la seu de la Universitat de Catania entre els dies 15 i 20 d'octubre de 2007.

Abans hem apuntat que la difusió científica de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica s'emmarca en primer lloc en les seves publicacions. Doncs bé, l'any 2007 no tan sols s'ha incrementat el nombre de publicacions de la seva col·lecció *Documenta* sinó que, a més a més, s'ha encetat una nova col·lecció que du per títol *Hic et Nunc*. La col·lecció *Hic et Nunc*, aquí i ara, pretén agilitar en l'edició dels treballs de recerca. Tanmateix, l'Institut ha seguit coeditant altres publicacions, algunes d'elles molt rellevant, com el *Corpus Signorum Imperii Romani* o bé les publicacions relacionades amb les investigacions d'Oxirinc. La difusió dels treballs dels nostres investigadors en reunions científiques i d'altres activitats ha estat molt ben valorada. La lectura d'aquest apartat de la memòria, n'és el testimoni fefaent.

L'activitat investigadora de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica ha permès prosseguir en la formació de joves investigadors en l'elaboració de les seves tesis doctorals. En aquests moments l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica compta amb la programació de 13 tesis doctorals. El dia 17 de desembre es va presentar l'única tesi doctoral llegida enguany i a la que l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica ha contribuït plenament. Amb aquesta tesi doctoral esperem iniciar properament la presentació de tesis doctorals iniciades a l'Institut. Es veu cada cop més a prop les tesis que aportaran els joves investigadors de l'ICAC que s'incorporaren, acabats de llicenciar, al Centre acabat d'inaugurar. Enguany s'ha acabat el programa de beques d'Iniciació a la Recerca que es va iniciar l'any 2003, ja que els canvis curriculars universitaris, que s'han produït últimament, han donat peu a un nou model d'ajudes a la formació de nous investigadors en el marc del Màster Oficial Interuniversitari en Arqueologia Clàssica.

L'amplia activitat desenvolupada per l'Institut no hauria estat possible sinó hagués anat acompanyada de l'enfortiment de la seva estructura organitzativa i del seu equipament. Amb l'any 2007 s'ha acabat el Pla d'inversions plurianual que es va iniciar l'any 2002 per construir el Centre. Aquest any, les inversions del Pla han permès resoldre els darrers serrells i fins i tot, fer front a la primera renovació important de l'equipament informàtic.

Un altre aspecte rellevant que cal ressenyar, amb el qual s'inicia aquesta memòria ha estat la signatura d'un nombre molt elevat de convenis de col·laboració amb institucions catalanes, espanyoles i europees. Per cloure aquesta presentació cal fer esment a l'amplia i consolidada presència de l'ICAC en els mitjans de comunicació i que també volgut recollir en un annex a la Memòria.

Estructura organitzativa i equipament

Memòria d'activitats
Any 2007

1

ESTRUCTURA ORGANITZATIVA I EQUIPAMENT

1.1. Desenvolupament de l'estructura organitzativa

Durant l'any 2007, l'ICAC ha continuat desenvolupant l'estructura organitzativa d'acord amb allò que preveuen els seus Estatuts i el Pla Quadriennal d'Activitats (2207-2010) aprovat pel Consell de Direcció de l'ICAC el proppassat 26 de juny de 2007. Aquest Pla està format per tres documents: I. Estructura organitzativa i equipament, II. Recerca i III. Suport a la recerca, formació avançada i difusió.

i el Contracte Programa subscrit amb la Conselleria d'Innovació, Universitats i Empresa de la Generalitat de Catalunya. Les actuacions dutes a terme en aquest sentit han estat, a banda de la preparació, la redacció i la signatura de convenis de col·laboració amb diferents institucions, la incorporació el dia 2 de gener de 2007, segons l'acord del Consell de Direcció del Consorci Institut Català d'Arqueologia Clàssica (DOGC, 4.565, 03/02/06), de la nova directora de l'Institut, la Dra. Isabel Rodà de Llanza, per un període de quatre anys a partir del 01/01/07.

REDACCIÓ I SIGNATURA DE CONVENIS DE COL·LABORACIÓ

Convenis de col·laboració signats el 2007 (25)

- ✓ Conveni de col·laboració entre l'Arquebisbat de Tarragona (Capitol de la Catedral) i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica per a la realització de prospeccions geofísiques al subsòl de la Catedral de Tarragona. 21 de febrer.
- ✓ Conveni específic de col·laboració entre la Universitat de Barcelona i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica per al projecte de recerca *Prospecció geofísica de la Catedral de Tarragona*. 28 de febrer.
- ✓ Conveni de col·laboració entre l'ajuntament de Calafell i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica. 6 de març.
- ✓ Conveni marc de col·laboració entre l'Ajuntament de Cambrils i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica. 12 de març.

Dues instantànies del moment de signatura del conveni amb l'Ajuntament de Cambrils

- ✓ Conveni de col·laboració entre l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica i l'empresa ITINERE SCP per la participació en el programa de beques d'iniciació a la recerca de l'ICAC. 11 d'abril.
- ✓ Conveni de col·laboració entre l'Ajuntament de Montmeló, l'Ajuntament de Montornès del Vallès i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica per dur a terme el Pla director del Jaciment de Can Tacó – Turó d'en Roina (Montmeló – Montornès del Vallès, Vallès Oriental). 17 d'abril.
- ✓ Addenda al conveni de col·laboració per a la gestió i execució del projecte arqueològic de Can Tacó – Turó d'en Roina (Montmeló – Montornès del Vallès, Vallès Oriental). 17 d'abril.
- ✓ Conveni de col·laboració entre l'Ajuntament de Teià, l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica i el Museu d'Arqueologia de Catalunya per al Simposi *El vi tarraconense i laietà: ahir i avui*. 10 de maig.

Signatura del conveni de col·laboració entre l'Ajuntament de Teià, l'ICAC i el Museu d'Arqueologia de Catalunya.

- ✓ Addenda al conveni de col·laboració per a la gestió i execució del projecte *Estudi de les termes públiques romanes de Iesso (Guissona, La Segarra)*. 10 de maig.
- ✓ Conveni específic de col·laboració entre la Universitat Rovira i Virgili, la Universitat Autònoma de Barcelona i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica per a la realització conjunta del Màster oficial interuniversitari en arqueologia Clàssica. 14 de maig.
- ✓ Conveni de formació amb la Université de Clermont-Ferrand. 13 de juny.

- ✓ Convenio marco de colaboración entre la Fundación de Investigación de la Universidad de Sevilla y el Institut Català d'Arqueologia Clàssica. 26 de juliol.
- ✓ Conveni de col·laboració entre el Istituto per i Beni Archeologici e Monumentali – Consiglio Nazionale delle Ricerche i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica per al curs internacional Summer School 2007: *La ceramica romana: metodologie per lo studio di produzione, circolazione e consumo*. 31 de juliol.
- ✓ Convenio de colaboración entre la Secretaria de Estado de Universidades e Investigación y el Institut Català d'Arqueologia Clàssica para la gestión de programas de ayudas en el marco del Estatuto del personal investigador en formación. 9 d'agost.
- ✓ Addenda al convenio de colaboración entre la Secretaria de Estado de Universidades e Investigación y el Institut Català d'Arqueologia Clàssica para la gestión de programas de ayudas en el marco del Estatuto del personal investigador en formación. 9 d'agost.
- ✓ Conveni de col·laboració en investigació arqueològica entre l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica i la British School de Roma. 12 de setembre.
- ✓ Conveni marc de col·laboració entre la Casa de Velázquez i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica. 20 de setembre.
- ✓ Addenda al conveni de col·laboració entre la Universitat Oberta de Catalunya i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica en matèria de *Tecnologies de la Informació i Comunicació (TIC)*. 21 de setembre.
- ✓ Conveni de col·laboració entre l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica i la Universitat Rovira i Virgili per la prestació de serveis de suport i manteniment informàtic. 15 d'octubre.
- ✓ Addenda al conveni de col·laboració entre el Ministeri del Portaveu, Cultura i Ensenyament Superior del Govern d'Andorra i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica per a la realització d'un projecte de recerca arqueològica. 22 d'octubre.
- ✓ Conveni específic entre la Universitat de Barcelona i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica per al desenvolupament del projecte de recerca *Estudi del paisatge arqueològic antic a l'Ager Tarraconensis*. 26 de novembre.
- ✓ Conveni marc entre l'Institut d'Estudis Catalans i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica. 27 de novembre.
- ✓ Conveni marc de col·laboració entre l'Instituto de Arqueología de Mérida i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica. 11 de desembre.
- ✓ Annex al conveni de col·laboració entre l'Ajuntament de Tarragona i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica per a la realització d'una Planimetria arqueològica de Tàrraco i d'una publicació de referència. 13 de desembre.
- ✓ Conveni específic entre la Universitat Autònoma de Barcelona i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica per a la cessió d'instrument científic. 18 de desembre.

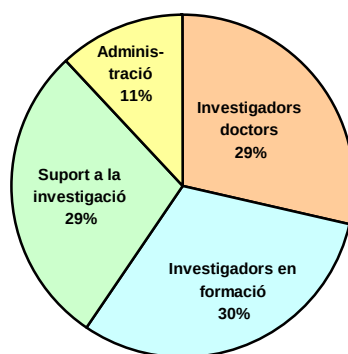
S'ha seguit treballant, entre d'altres, en la redacció dels convenis següents

- ✓ Conveni marc de col·laboració entre l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de la Universitat Rovira i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica.
- ✓ Conveni de col·laboració entre l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica i l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris per l'acreditació de dades tributàries i de la Seguretat Social en el marc de les convocatòries d'ajuts i subvencions de la Generalitat de Catalunya.
- ✓ Conveni específic de col·laboració entre l'Agència de Gestió d'ajuts Universitaris i de Recerca i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica per a l'assessorament en la gestió dels tràmits per la incorporació d'investigadors estrangers.
- ✓ Conveni marc de col·laboració entre el Ministeri de Cultura i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica per tal d'establir el marc de participació amb el Museo Nacional de Arte Romano de Mérida.

1.2. Incorporació progressiva, via contractació, de personal per cobrir els llocs previstos en el pla quadriennal d'activitats

L'any 2007, d'acord amb les previsions del Pla quadriennal 2007-2010, es va assolir la contractació de personal següent:

TIPUS DE PERSONAL	NOMBRE
Investigadors ¹	12
Investigadors en formació	13
Suport a la investigació	12
Administració ²	5
TOTAL	42

L'ICAC ha seguit desenvolupant, mitjançant convocatòria pública, el seu programa de beques per a la formació avançada en el camp de l'Arqueologia Clàssica. Aquestes beques van adreçades a estudiants de postgrau, per tal de completar la seva formació mitjançant la col·laboració en projectes de recerca de l'ICAC, la formació en universitats estrangeres i, a la vegada, permetre'ls créixer els seus coneixements pràctics en el món de l'arqueologia clàssica. Aquesta convocatòria de beques té les modalitats següents:

1.1-Beques de col·laboració (BC) per tal que els estudiants de postgrau en l'àmbit de l'arqueologia clàssica puguin participar en projectes de recerca impulsats per l'ICAC.

1.2-Beques per al treball de recerca (BTR) per tal que els estudiants de postgrau en l'àmbit de l'arqueologia clàssica puguin preparar el seu treball de recerca corresponent als estudis de postgrau en el marc dels programes de recerca de l'ICAC.

1.3-Beques de mobilitat (BM) per tal que els estudiants de postgrau en l'àmbit de l'arqueologia clàssica puguin estudiar un trimestre a la Universitat de Provença (Aix-Marseille I) o bé a la Seconda Università degli Studi di Napoli. Aquestes universitats

¹ Inclou el director i 1 investigador del Programa Ramón y Cajal (Ministeri d'Educació i Ciència).

² Inclou l'administrador.

organitzen juntament amb la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat Rovira i Virgili i l'ICAC el Màster Internacional en Arqueologia. Arqueologia de la Mediterrània antiga (ARCHEOMED).

El nombre de beques que s'han ofert ha estat de 30 repartides en les següents modalitats: 10 beques de col·laboració (BC), 10 beques per als treballs de recerca (BTR) i 10 beques de mobilitat (BM). D'aquest nombre, s'han adjudicat 6 beques de col·laboració, 5 beques de mobilitat i 6 beques per a treballs de recerca.

1.3. Incorporació d'investigadors adscrits i investigadors col·laboradors

A més dels investigadors contractats, l'Institut ha comptat amb personal col·laborador procedent de diverses universitats, museus, centres de recerca, etc., ja sigui per participar en les Línies, Programes i Projectes com en les activitats de formació avançada i difusió.

Universitats dels Països Catalans

Universitat de Barcelona (UB):

- Dra. Mercè Roca
- Dr. Josep Padró Parcerisa
- Dr. Joan Sanmartí Grego
- Dr. Carles Miralles
- Dr. Santiago Riera Mora
- Dra. Rosario Navarro
- Dr. Salvador Mestres
- Dr. Jordi Nadal
- Dra. Sílvia Valenzuela
- Dr. Jaume Noguera Guillén
- Dr. Albert Casas
- Dra. Gisela Ripoll
- Dr. José Remesal
- Sra. Paula Brito Schimmel
- Dr. Piero Berni
- Sr. Víctor Revilla
- Dra. Montserrat Jufresa
- Dr. Xavi Espluga
- Dr. Francesc Tuset
- Dra. Nuria Castellano
- Dr. Joan Sanmartí
- Dr. Josep Vilella
- Sr. Gabriel Servera
- Dra. Rosario Navarro
- Dr. Francesc Bosch Puche
- Sr. Alejandro Ros
- Sra. Marta Miñarro
- Dra. Joan Santacana
- Sr. Pau Marimon
- Sr. Antoni Puig
- Dr. Jordi Buxeda

Universitat Autònoma de Barcelona (UAB):

- Dr. Joan Gómez Pallarès
- Dra. Eva Koppel
- Dra. Montserrat Claveria
- Dr. Josep Maria Escolà
- Dr. Alberto Prieto
- Dr. Joaquim Pera
- Dr. Oriol Olesti
- Dra. Carme Ruestes
- Dra. Raquel Daza
- Dr. Ramon Martí
- Dr. Albert Pèlachs
- Dra. Marta Campo
- Dr. Alberto Prieto
- Dr. Miguel Ángel Cau
- Sra. Clàudia Abancó Martínez de Arenzana
- Sr. Guillem Domènech Suriñach
- Sr. Lluís Casas
- Dr. Domènec Campillo
- Dr. Aureli Àlvarez

Universitat Rovira i Virgili (URV):

- Dr. Antoni González Senmartí
- Dr. Ricardo Mar
- Dra. Eva Subías
- Dr. Jesús Carruesco
- Dr. Jordi Diloli
- Dr. Josep Giné
- Dr. Amancio Isla
- Sr. Joan Miquel Canals
- Dr. Jesús Carruesco
- Dr. Ignacio José Fiz
- Sr. Roger Miralles

Universitat Oberta de Catalunya (UOC):

- Dr. Cèsar Carreras

Universitat de Lleida (UdL)

- Dra. Núria Rafel
- Dr. Joaquín Ruíz de Arbulo

Universitat de València (UV):

- Dra. Carmen Aranegui
- Sr. Ricardo Hernández
- Sr. Xavier Gómez Font

Universitat d'Alacant (UA):

- Dr. Ignacio Grau
- Dr. Lorenzo Abad

Universitat de Girona (UDG)

- Dr. Josep M. Nolla
- Dr. David Vivó

Altres universitats i centres de recerca

- Dr. José Miguel Noguera (Universidad de Murcia)
- Dr. Vicente Salvatierra (Universidad de Jaén)
- Dr. José Beltrán (Universidad de Sevilla)
- Dr. Lluís Camarero (CSIC)
- Dr. Santiago Giralt (CSIC)
- Dr. Carlos Márquez (Universidad de Córdoba)
- Sra. Maite Salagaray (UIC)
- Dr. José Beltrán Fortes (Universidad de Sevilla)
- Dr. Santiago Giralt (CSIC)
- Dr. Ramón Julià (IJA-CSIC)
- Sr. Moisés Díaz García (Codex)
- Dra. Concepción Fernández (Universidad de Sevilla)
- Dr. Miguel Rodríguez-Pantoja (Universidad de Córdoba)
- Dr. Javier del Hoyo (Universidad Autónoma de Madrid)
- Dr. Yannick Miras (CNRS, França)
- Dr. Pedro Mateos (Instituto de Arqueología de Mérida)
- Sr. Emilio Provinciale (Hospital Universitari Joan XXIII, Tarragona)

Museus

- Dr. Jordi Principal (Museu d'Arqueologia de Catalunya - Barcelona)
- Dr. Javier Nieto (Museu d'Arqueologia de Catalunya - Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya)
- Dr. Xavier Aquilué (MAC – Empúries)
- Dr. Ramon Buixó (MAC– Girona)
- Sr. Jaume Massó (Museu Comarcal Salvador Vilaseca, Reus)
- Sr. Lluís Piñol (Museu d'Història de Tarragona)
- Sr. Andreu Muñoz (Museu Bíblic Tarraconense)
- Sr. Antonio Moro i García (Museu de Terrassa)
- Sr. Miquel Rosselló (Museu de Cullera)
- Dr. José Maria Álvarez (MNAR)
- Dra. Trinidad Nogales (MNAR)
- Sr. Josep Antoni Gisbert (Museu Arqueològic de Dènia)
- Sra. Montserrat Comes (Museu de Badalona)
- Dra. Júlia Beltrán (Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona)
- Dr. Pere Castanyer (MAC- Empúries)
- Dr. Joaquim Tremoleda (MAC - Empúries)
- Dra. Mertxe Urteaga (Museu Romà d'Oïasso, Irún)
- Sr. Joan Josep Menchon (Museu d'Història de Tarragona)
- Sr. Pere Izquierdo (MAC)
- Sra. Milagros Cuesta (MAC)

- Sra. Laura Devanat (MAC)
- Sra. Gerard Martí (Museu d'Història de Cambrils)
- Sr. Jordi Aguelo (Museu d'Història de la Ciutat, Barcelona)
- Sra. Josefa Huertas (Museu d'Història de la Ciutat, Barcelona)
- Sr. Joan Ramon Torres (Museu d'Eivissa)
- Sra. Núria Tarradell (Museu d'Eivissa)
- Dra. Esther Pons (Museo Arqueológico Nacional)

Altres centres i institucions nacionals

- Dra. Araceli Martín (Àrea de Coneixement i Recerca de la Direcció cultural de la Generalitat de Catalunya)
- Dra. Maria Teresa Miró (Servei d'Arqueología Paleontología)
- Dra. Margarida Genera (Servei d'Arqueologia de la Generalitat)
- Sr. Xavier Llovera (Ministeri d'Afers Exteriors, Cultura i Cooperació del Govern d'Andorra)
- Sr. Olivier Codina (Ministeri d'Afers Exteriors, Cultura i Cooperació del Govern d'Andorra)
- Sra. Clara Arbués (Consell Comarcal de l'Alt Urgell)
- Sr. Carles Gascón (Consell Comarcal de l'Alt Urgell)
- Sr. Josep Pou (Ajuntament de Calafell)
- Sr. Antoni Martín (Arqueòleg municipal de l'Ajuntament de Teià)
- Sr. Josep Ros (Patronat d'Arqueologia de Guissona)
- Sr. Rafel Gabriel (Reial Societat Arqueològica Tarraconense)
- Sra. Maite Mascort (Societat Catalana d'Egiptologia)
- Sra. Maria Adserias (Àrea de Coneixement i Recerca)
- Sr. Moisès Díaz (Codex – Arqueologia i Patrimoni)
- Sra. Imma Teixell (Codex – Arqueologia i Patrimoni)
- Sra. Mònica Mercado (Estrats SL)
- Sr. Eduard Sánchez (Arqueociència)
- Sr. David Asensio (empresa Rocs)
- Sr. Jordi Morer (empresa Rocs/ SCP)
- Sr. Josep Raventós (Caves J. M. Raventós)
- Sra. Mònica Meracdo (Estrats,SL)
- Sra. Montserrat García Noguera (Codex – Arqueologia i Patrimoni)
- Sr. Moisés Díaz García (Codex)
- Sr. Antoni Martín (Ajuntament Teià)
- Sr. Ramon Coll (Ajuntament de Premià)
- Dra. Maite Miró (Servei d'Arqueologia i Paleontologia)
- Sr. Josep Pou (Ajuntament de Calafell)
- Sra. Maite Mascort (Direcció General del Patrimoni Cultural)
- Sr. Albert López Mullor (Servei de Patrimoni Arquitectònic de la Diputació de Barcelona)
- Sr. Albert Martín (arqueòleg municipal de Cabrera de Mar)
- Sr. Carles Velasco (codirector de les excavacions a la *Cella vinaria*)
- Sr. Xavier García (enòleg d'Alella Vinícola),
- Sr. Andreu Bosch (Alcalde de Teià)
- Sra. Concepció Piedrafita (Societat Catalana d'Egiptologia.)
- Sra. Núria Rodríguez Corcoll (Societat Catalana d'Egiptologia)

Altres centres i institucions internacionals

- Dr. Dominique Garcia (Université de Provence)
- Dr. Zieling (Landschaftverbandes Rheinland Archäologischer Park-Regional Museum Xanten)
- Dr. Christophe Pellecuer (Conservador de Patrimoni del Service regional de l'Archéologie du Languedoc-Roussillon)
- Dr. François Lissarrague (École des Hautes Études en Sciences Sociales)
- Dr. Maxence Ségard (Université de Provence)
- Dra. Cécile Arline (Université de Provence)
- Dr. Neijia Lardhi Ouazaa (Universitat El Manar II, Tunísia)
- Dr. Kevin Walsh (University of York)
- Dr. Philippe Leveau (Université de Provence)
- Dr. Hassan Ibrahim Amer
- Dra. Marguerite Erroux-Morfin (Institut d'Égyptologie François Daumas)
- Dr. Danièle Terrer (Centre Camille Jullia, Provence)
- Dr. Sophie Hay (University of Southampton)
- Dr. Kristian Strutt (University of Southampton)
- Dr. Loïc Buffat (CNRS, França)

L'any 2007, l'Institut també ha comptat amb la presència de professors i investigadors visitants de reconegut prestigi internacional:

- Dra. Ella Hermon (Université Laval, Québec)
- Dr. Eugenio La Rocca (Sovrintendenza Comunale di Roma)
- Dra. Lucrezia Ungaro (Musei dei Fori Imperiali)
- Dra. Marilda de Nuccio (Musei Capitolini. Centrale Montemartini)
- Dra. Luisa Musso (Università degli Studi di Roma Tre)
- Dr. Thomas G. Palaima (University of Texas)
- Dra. Luisa Migliorati (La Sapienza, Roma)
- Dra. Francisca Pallarès i Salvador (La Sapienza, Roma)
- Dr. André Tchérnia (EHESS, França)
- Dr. Jean Pierre Brun (Centre Jean Bérard)
- Dr. David S. P. Peacock (University of Southampton)
- Dr. Simon Keay (University of Southampton)
- Dr. Pietro Consentino (Università di Palermo)

1.4 Habilitació i equipament de la seu de l'Institut

Aquest any 2007 s'ha acabat d'executar el Pla d'Inversions Plurianual iniciat l'any 2002. Les inversions principals s'han destinat a l'equipament del laboratori i taller de la Unitat de Documentació Gràfica, de la Unitat d'Estudis Arqueomètrics i de l'equipament necessari per als estudis sobre paleoambient. Els equips adquirits han estat bàsicament de topografia, fotografia, informàtica i mobiliari. D'altra banda, s'ha continuat fent de publicacions el fons de la biblioteca i s'ha comprat nou equipament informàtic per atendre les noves necessitats, especialment les generades pel treball

amb GIS, i, a més a més, per actualitzar l'equipament amortitzat. Finalment, amb el suport de la UAB i en el marc de l'acord de col·laboració per als estudis lapidis, s'ha adequat l'espai de la Unitat d'Estudis Arqueomètrics per acollir la instal·lació i l'equipament necessari per a realitzar anàlisis de catodoluminiscència.

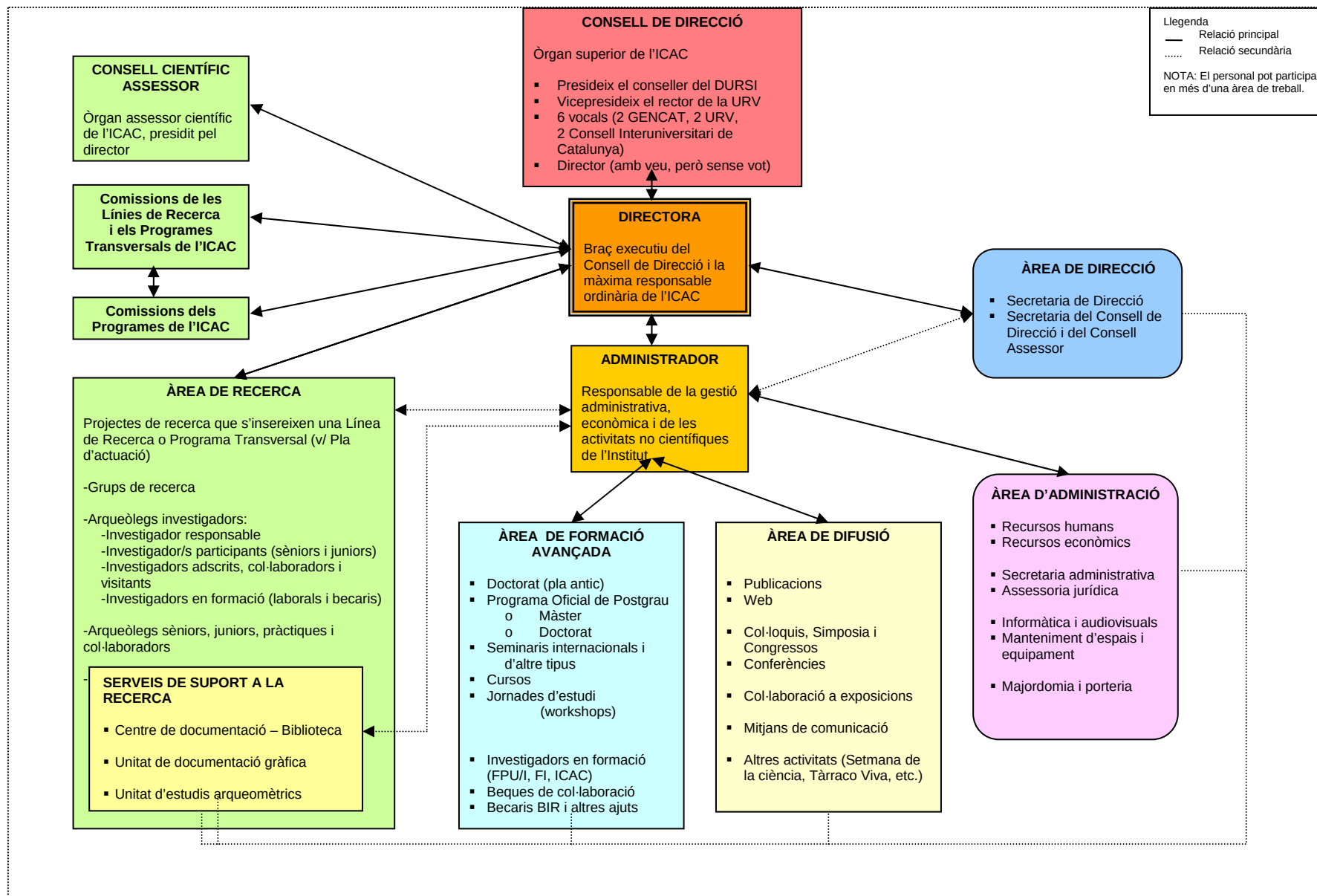
1.5 Ús de les sales de l'ICAC

RESERVA DE SALES 2n. SEMESTRE DE 2007

DATA	SALA D'ACTES	SALA DE REUNIONS	SALA SEMINARI
05/07/2007		Reunió de la Comissió per l'Estudi del paisatge arqueològic tarraconense. 12,30 h. Dr. Marta Prevosti.	
09/07/2007		Reunió de premsa. Presentació del llibre. 12 assistents 11 a 11,30 h.	
09/07/2007	Presentació del llibre La vil·la romana dels Hospitals a les 19.30 h		
23/07/2007		Reunió Escola de post grau Doctora Duch de la URV de 9 a 12 h,	
25/07/2007			Reserva Sr. Gomez Pallares i dos Professors
26/07/2007		Tribunal de lectors pel matí	
26/07/2007		Tribunal de master per la tarda. 15 hores	
12/09/2007		11 - 13 h. reunió sobre la publicació "Planimetria arqueològica de Tàrraco"	
12/09/2007		13 h. reunió d'investigadors per parlar de l' <i>status quo</i> dels projectes	
19/09/2007		12 hores reunió de la Comissió d'Arqueologia	
20/09/2007		16 hores reunió d'Arqueologia Grega.	
26/09/2007		9,30 h. - 11 h. 13 h. Tribunal de Master	
27/09/2007		10 h.- 12 h. - 13 h Tribunal de Master	
27/09/2007	Tribunal de Màster		
28/09/2007		11 h. - 13 h. Tribunal de Master	
02/10/2007			10 h. Classes de Màster Josep M. Puche
02/10/2007		16 h. reunió comissió de beques - 7 persones.	
02/10/2007	Classes de Màster de . 15,30 a 18,30 Dr. Palet		
02/10/2007	19 h. Presentació del llibre <i>Les imitacions de vaixel·la fina importada a la Hispania Citerior</i>		
02/10/2007		20 h. pisolabis sala reunions.	
04/10/2007		Classes de Màster. 10,30 a 13 h. Ciutat del territori al Món antic	
04/10/2007		Classes de Màster. 15,30 a 18,30 h. Arqueologia del paisatge de la Protohistòria a la Antiguitat tardana	
05/10/2007			Reunió de treball a les 11 h. Dr. Josep M. Macias
09/10/2007			Classes de Màster. 9,30 a 10,30 h.
09/10/2007		Classes de Màster. 15 a 18 h. Tècniques	

10/10/2007		Classes de Màster. 10 a 13 h. -15-18 h.	
16/10/2007			Classes de Màster. 9,30 a 10,30 h. ceramologia
16/10/2007		Classes sistemes constructius i documentació gràfica 11-14 h.	
16/10/2007		Tècniques 15-18 hores	
17/10/2007			Classes de papirologia Dr. Carruesco 10 persones
18/10/2007		Classes Ciutat 10-13 h. Classes ArPa 15-18 h	
18/10/2007	Classes de papirologia Dr. Carruesco 10 persones (matí i tarda)		
19/10/2007	Classes de papirologia Dr. Carruesco 10 persones matí i tarda		
19/10/2007		Reunió de la Comissió de Postgrau i Doctorat 9,30 fins 12,30 h. 25 persones	
19/10/2007		Classes de Màster Professor José Ignacio Fiz	
22/10/2007			Reunió a les 11 h.
22/10/2007		Classes ArPa 15-18 h.	
23/10/2007			Classes de Màster. 9,30 a 10,30 h ceramologia
23/10/2007		Classes Tècniques 15-18 h.	
24/10/2007		Classes Màster 10-13 h. Dr. Marta Prevosti.	
25/10/2007		Classes Màster	
25/10/2007	13 h. Conferència Olaso: Asentamiento urbano, distrito minero y puerto regional		
26/10/2007		Classes Màster	
29/10/2007		11 h. Reunió d' investigadors	
30/10/2007			Classes . 9,30 a 10,30 h. ceramologia
30/10/2007		Classes sistemes constructius i documentació gràfica 11-14 h.	
30/10/2007		Tècniques 15-18 hores	
31/10/2007		Ciutat i Territori 10-13 h.Classes de ArPa 15-18 h.	
05/11/2007		Ciutat i Territori 10-13 h. Classes de ArPa 15-18 h	
06/11/2007		Ciutat i Territori 10-13 h.Classes de ArPa 15-18 h	
06/11/2007			Classes de Màster de 15-18h. Professor Aureli
13/11/2007		Classes de Màster 15 h--18h. Tècniques	
13/11/2007			15,30 - 16,11Reunió Dr. Palet, Sr. Piñol i d'altra
15/11/2007		Classes de Màster 10-13 h. (ArPA) 15-18 (Ciutat)	
19/11/2007	19 h. - 20 h. Seminari Conferència inaugural. La Colonia Romana d'Ilici		
19/11/2007		Classes de Màster - 15-18 h.	

20/11/2007		Màster Sistemas Constructivos Documentación Arquitectura 11-14 15-18 h. Tècniques	
20/11/2007	I Seminari Internacional Ciutat romana i territori		
21/11/2007	I Seminari Internacional Ciutat romana i territori		
22/11/2007		Pel matí Màster Jornada amb Professora invitada Luisa Migliorati	
22/11/2007	Per la tarda Màster. Jornada amb Professora invitada Luisa Migliorati		
27/11/2007		Reunió comissió de Màster 11 h. 6 persones	
27/11/2007		Classes de Màster (Tècniques) 15 - 18 hores	
27/11/2007	16 h. Tribunal de Màster 4 persones		
28/11/2007			12 h. Reunió informativa Unipresalud
29/11/2007		Classes de Màster-10h a 13 h. - 15 a 18 h. (ArPa) i (Ciutat	
03/12/2007			13-18h. Reunió Dr. Macias
04/12/2007		Tècniques 15-18 hores	
05/12/2007		(ArPa) i (Ciutat) 10 - 13 h. i 15-18 h.)	
11/12/2007		(Tècniques)	
11/12/2007	18-20 h. Conferència Katherine Blouin		
13/12/2007	Tribunal del Màster. 10-11 hores		
13/12/2007		Màster (ArPa) i (Ciutat) 10-13 i 15-18 h	
17/12/2007		14 h. Pícolabis presentació tesi Anna Gutiérrez	
17/12/2007	12 h. Sala d'actes- Tesi Doctoral Anna Gutierrez		
18/12/2007			Reunió Màster
18/12/2007		12:30 h., Reunió d'investigadors	
18/12/2007		14,30 hores dinar de nadal	
18/12/2007	19 hores presentació del llibre de Joaquin Ruiz "L'Amfiteatre de Tarraco i els espectacles de cladiadors al món romà.		
20/12/2007		Màster (ArPa) i (Ciutat) 10-13 i 15-18 h	

Recerca

**Memòria d'activitats
Any 2007**

2 LA RECERCA

2.1. Línies, programes i projectes de recerca

Durant l'any 2007 s'han seguit consolidant les quatre Línies de Recerca i s'han desenvolupat els Programes Transversals que es van definir inicialment en el document Bases d'Actuació. A la pàgina següent s'inclou un quadre descriptiu amb les quatre Línies de Recerca, els Programes i Projectes de Recerca que les componen, els tres Programes Transversals i dos programes específics nous.

Els dos programes específics que s'han iniciat aquest any són els següents: «Formació i desenvolupament de societats complexes en la protohistòria catalana» (fins ara situat dins la línia de recerca «Arqueologia del paisatge, poblament i territori») i «Arqueologia grega». A més, en el marc dels tres programes transversals que completen la recerca de l'Institut, aquest 2007, dins el programa anomenat «Mètodes i tècniques de les ciències experimentals aplicades a l'arqueologia clàssica», s'ha desenvolupat el subprograma que porta per nom «Arqueologia ambiental i paleoambient».

Linia de recerca **Arqueologia de la ciutat antiga**

Programa **TARRACO**

- Projecte **Estudi de l'àrea funerària de Tàrraco**
- Projecte **Planimetria arqueològica de Tàrraco (fase I)**
- Projecte **Noves aportacions al recinte de culte del *Concilium Provinciae Hispaniae Citerioris****
- Projecte **Excavacions a la Catedral de Tarragona**
- Projecte **Prospeccions geofísiques al subsòl de la Catedral de Tarragona***
- Projecte **Estudi de la decoració arquitectònica del recinte de culte del *Concilium Provinciae Hispaniae Citerioris****
- Projecte **Estudi de l'aqüeducte subterrani de Tàrraco**
- Projecte **Estudi de la circulació monetària a Tàrraco durant l'antiguitat tardana***

Programa **ARQUEOLOGIA DE LA CIUTAT ANTIGA DE IESSO (GUISSONA)**

- Projecte **Excavació i estudi de les termes públiques romanes de Iesso**
- Projecte **Estudi del *Cardo Minor* núm. 2 de la ciutat romana de Iesso**
- Projecte **Estudi de la muralla nord del recinte fortificat de Iesso**

Programa **MISSIÓ ARQUEOLÒGICA A OXIRINC (MÍNIA, EGIPTE)**

- Projecte **Excavació a la necròpolis alta**
- Projecte **Excavació a l'Osireion**
- Projecte **Excavació al suburbi occidental de la ciutat d'Oxirinc**

Altres projectes

- Projecte **Treballs arqueològics al Conjunt Monumental de les Esglésies de Sant Pere de Terrassa**

Linia de recerca **Arqueologia del paisatge, poblament i territori**

Programa **FORMES DEL PAISATGE I ANTROPITZACIÓ DELS ESPAIS DE MUNTANYA DE LA PROTOHISTÒRIA A L'EDAT MITJANA**

- Projecte **Ocupació del sòl i formes del paisatge de muntanya als Pirineus orientals de l'Antiguitat a l'època medieval: la vall del Madriu – Perafita-Claror (Andorra)**
- Projecte **Ocupació del sòl i formes del paisatge de muntanya als Pirineus orientals de l'antiguitat a l'època medieval: la vall de la Vansa-Serra del Cadí (Alt Urgell)**
- Projecte **Ocupació del sòl i pastoralisme de la prehistòria a l'edat mitjana al vessant sud dels Alps francesos**
- Projecte **El jaciment romà de Can Tacó i el seu entorn (Montmeló – Montornès del Vallès, Vallès Oriental)**
- Projecte **Estudi arqueomorfològic del barri de la Satalia en el context de la muntanya de Montjuïc (Barcelona): aproximació historicogeogràfica i dinàmica territorial**

Programa **AGER TARRACONENSIS**

- Projecte **Estudi del paisatge arqueològic antic a l'ager *Tarraconensis* (a la dreta del riu Fancolí)**
- Projecte **Estudi del paisatge arqueològic antic de l'ager *Tarraconensis* a la vall del Gaià***
- Projecte **Prospeccions geofísiques a l'antic *ager Tarraconensis***
- Projecte **Estudi de la sedimentologia del Baix Camp***
- Projecte **La vil·la romana dels Antigons (Reus)***
- Projecte **Les centuriacions de l'ager *Tarraconensis*. Anàlisi planimètrica digital i estructuració del territori***
- Projecte **Mesures arqueomagnètiques en forns romans de Tarragona i Tunísia***
- Projecte **Estudi pal·linològic de l'ager *Tarraconensis*. El Baix Camp***
- Projecte **Arqueozoologia a l' *ager Tarraconensis*. Estudi de la fauna de les vil·les dels Antigons i de la Llosa***

Programa **LES FORMES D'HÀBITAT RURAL: LES VIL·LES I ALTRES TIPUS D'ASSENTAMENTS**

- Projecte **La vil·la romana dels Hospitals (el Morell, Tarragona)**
- Projecte **La vil·la romana de la Burguera (Salou)***
- Projecte **Reconstrucció virtual de la vil·la romana de la Llosa (Cambrils)***
- Projecte ***Ad villam*. Base de dades de les vil·les romanes de l'arc Mediterrani entre el Roine i l'Ebre**
- Projecte ***Cella vinaria*: estudi del jaciment del Veral de Vallmora (Teià)**
- Projecte **Les vil·les romanes a la *Tarraconense*. Implantació, evolució i transformació***
- Projecte **La vil·la romana de la Torre Llauder (Mataró, Maresme)***
- Projecte **La vil·la romana de la Gran Via – Horta Farrerons (Premià de Mar, Maresme)***
- Projecte **Tipologia de l'habitatge rural del món hel·lenístic i romà. Contrast entre les dades arqueològiques i les fonts textuais i iconogràfiques**

Altres projectes

- Projecte ***Forma Orbis Romani***

Linia de recerca ***Instrumentum domesticum*. Materials i comerç en el món antic**

- Projecte **Xarxa Temàtica (XT): La vaixel·la fina d'importació i les seves imitacions a la Hispània Citerior en època tardorepublicana i altimperial: producció i comercialització**
- Projecte **Estudi del material amfòric de Xanten (*Colonia Ulpia Traiana*, Xanten, Germània Inferior)**
- Projecte **Marques i terrisseries d'àmfores a *Barcino* (pla de Barcelona)**

Linia de recerca **Arqueologia clàssica i produccions artístiques**

- Projecte **Les terracotes de la plaça de la plaça de la Font de Tarragona***
- Projecte **Eurydice: base de dades d'escultura romana***
- Projecte ***CORPUS SIGNORUM IMPERII ROMANI. HISPANIA***

Programa específic **Formació i desenvolupament de societats complexes en la protohistòria catalana**

- Projecte **Assentament de la primera edat del ferro de Sebes (Flix, Ribera d'Ebre)**
- Projecte **La necròpolis protohistòrica de Santa Madrona (Ribera-roja d'Ebre, Ribera d'Ebre)**
- Projecte **La necròpolis protohistòrica de Sebes (Flix, Ribera d'Ebre)***
- Projecte **El poblat ibèric del Castellet de Banyoles (Tivissa, Ribera d'Ebre)**
- Projecte **L'assentament ibèric del Molí d'Espígol (Torreabous, Urgell)***
- Projecte **La ciutadella ibèrica d'Alorda Park o les Toixoneres (Calafell, Baix Penedès)**
- Projecte **El poblat ibèric del Castellot de la Roca-roja (Benifallet, Baix Ebre)**
- Projecte **L'assentament ibèric de Sebes (Flix, Ribera d'Ebre)**
- Projecte **Evolució social i formació de l'estat nùmda: les poblacions de la regió de Sicca Veneria (El Kef, Tunísia) i les seves relacions amb la civilització púnica. Prospeccions i excavacions a Althiburos**

Programa específic **Arqueologia grega**

- Projecte **Estudi i difusió de l'arqueologia grega a Catalunya***

Programa transversal **Mètodes i tècniques de les ciències experimentals aplicades a l'arqueologia clàssica**

- Projecte **Avaluació de la prospecció geofísica en jaciments arqueològics catalans**

Subprograma **Arqueologia ambiental i paleoambient***

Programa transversal **Tecnologies de la informació i la comunicació aplicades a l'arqueologia clàssica**

- Projecte **Les TIC aplicades a la difusió de l'arqueologia**
- Projecte **Actualització del sistema d'informació arqueològica Hipòdam***
- Projecte **Difusió a través de Google Earth del projecte planimetria arqueològica de Tàrraco***

Programa transversal **Arqueologia clàssica i ciències de l'antiguitat. Fonts textuais, epigrafia i numismàtica**

- Projecte **Culte i organització de l'espai a la ciutat antiga: Afrodita/Venus en les fonts textuais i iconogràfiques**
- Projecte **Corpus Inscriptionum Latinarum- Hispania**

* Nous projectes iniciats el 2007

2.1.1. Línia de Recerca **ARQUEOLOGIA DE LA CIUTAT ANTIGA**

▪ Programa **Tarraco**

L'ICAC ha considerat, des dels seus inicis, la necessitat d'impulsar el programa *Tarraco* com a part rellevant de la línia de recerca «Arqueologia de la ciutat antiga». La voluntat de les institucions consorciades en l'Institut i les demandes del llegat material i cultural que ens ha deixat l'antiga capital de la *Hispania citerior*, són els elements que determinen aquesta decisió, ja que la dualitat *Tarraco-Tarragona* constitueix el màxim exponent català de ciutat antiga, no només com a fet arqueològic i urbanístic, sinó també com a realitat social i simbòlica. El fet arqueològic representa un espai urbà fonamental per a la ubicació i comprensió de determinats episodis històrics del nostre país, i un març insuperable on s'aplicà l'arquitectura pública, residencial i econòmica de la societat romana. Com a realitat cultural, *Tarraco* constituï l'escenari de representació d'una mentalitat socioideològica que actualment ens ofereix un dels compendis d'epigrafia, escultura o cultura material i ritual més rics de la conca mediterrània.

Considerem que l'Institut ha de perseverar en aquest propòsit implicant-se en diversos vessants de la recerca i gestió del patrimoni cultural. Es pretén prioritzar la col·laboració amb altres institucions de la ciutat per tal de diversificar els recursos materials i diversificar la difusió dels resultats obtinguts. A més, es potenciarà la col·laboració i el treball en equip amb tècnics pertanyents a altres organismes. Les actuacions de l'ICAC s'han vertebrat a partir dels eixos definits en el pla quadriennal i amb els següents projectes:

1. Recerca i intervencions arqueològiques preventives
 - Estudi de l'àrea funerària oriental de *Tarraco*
2. Recerca i gestió del patrimoni
 - Planimetria Arqueològica de Tàrraco (Fase I)
3. Recerca i col·laboració institucional
 - Excavacions a la Catedral de Tarragona. Noves aportacions al recinte de culte del *Concilium Provinciae Hispaniae Citerioris*
 - Prospeccions geofísiques al subsòl de la Catedral de Tarragona
 - Estudi de la decoració arquitectònica del recinte de culte del *Concilium Provinciae Hispaniae Citerioris*
 - Estudi de l'aqüeducte subterrani de *Tarraco*
4. Recerca i museografia
 - Estudi de la circulació monetària a Tàrraco durant l'antiguitat tardana

1. RECERCA I INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES PREVENTIVES

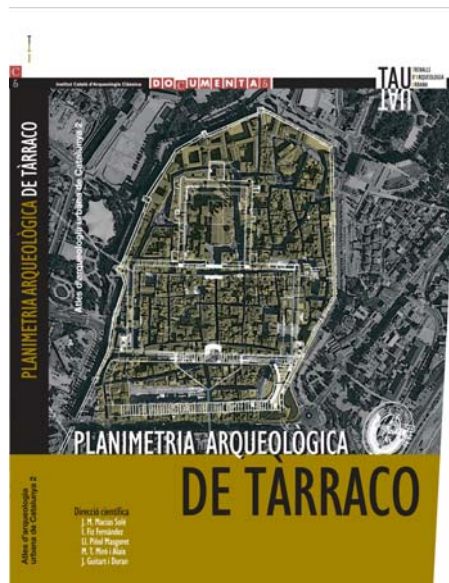
Projecte	ESTUDI DE L'ÀREA FUNERÀRIA ORIENTAL DE TARRACO
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	Tarraco – Recerca i intervencions arqueològiques
Investigador responsable	Josep M. Macias (ICAC), Josep Giné (Hospital Joan XXIII-URV)
Investigadors participants	Emilio Provinciale (Hospital Joan XXIII-URV), Judit Ciurana (ICAC), Maite Salagaray (UIC)
Centres implicats	Fundació Hospital Joan XXIII, Universitat Internacional de Catalunya
Descripció	Aquest projecte preveu l'estudi interdisciplinari d'aquesta àrea funerària des del vessant arqueològic, paleopatològic i etnogràfic. L'estudi incorpora els diferents arqueòlegs que han treballat en aquesta àrea funerària de la ciutat per tal d'analitzar la dinàmica urbana i històrica.
Data d'inici	Gener del 2006
Data de finalització	2010
Activitat realitzada el 2007	S'ha fet la recerca "Praxi i rituals funeraris a l'àrea funerària del <i>suburbium</i> oriental de Tàrraco (segles I - III dC)" que va ser presentat per Judit Ciurana com a treball de recerca del Màster Oficial en Arqueologia Clàssica i que va assolir la qualificació d'excel·lent el 26 de setembre de 2007. Paral·lelament, s'ha continuat amb el suport i la gestió de la tesi <i>Enterraments a la Tarragona romana dels segles II a IV dC. Estudi dels esquelets: valoració antropomètrica i anàlisi de la patologia que ha deixat empremta a l'os</i>, per part del Dr. Emili Provinciale i Fatsini fruit del conveni signat l'any 2006 entre l'ICAC i la Fundació. Inicialment aquesta tesi està dirigida pel Dr. Giné (Joan XXIII-URV), Josep M. Macias i algú encara per determinar del Laboratori de Paleopatologia i Paleoantropologia del Museu d'Arqueologia de Catalunya. D'altra banda, aprofitant la gestió de les restes funeràries derivades d'aquest projecte, i a partir d'un conveni de col·laboració entre l'ICAC, la Fundació Joan XXIII i el Departament de Patologia i Terapèutica Dental de la Universitat Internacional de Catalunya, s'ha seguit treballant el projecte de tesi doctoral <i>Morfometria dental d'un conjunt funerari dels segles II a IV dC</i>, per part de la Dra. Maite Salagaray.

 Detall d'una peça de l'estudi odontològic. Resta cranial en estudi.	 Peces de vidre provinents d'un dipòsit Funerari del s.III dC. Resta cranial en estudi.
---	--

2. RECERCA I GESTIÓ DEL PATRIMONI

Projecte	PLANIMETRIA ARQUEOLÒGICA DE TÀRRACO (FASE I)
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	Tàrraco – Recerca i gestió del patrimoni
Investigadors responsables	Josep M. Macias (ICAC) Ignasi Fiz (ICAC) Lluís Piñol (Museu d'Història de Tarragona) Maria Teresa Miró (Servei d'Arqueologia i Paleontologia) Josep Guitart (ICAC/UAB)
Centres implicats	ICAC, Museu d'Història de Tarragona, Àrea de Coneixement i Recerca de la Direcció General de Patrimoni Cultural
Descripció	Aquest projecte, impulsat per l'ICAC i el Museu d'Història de l'Ajuntament de Tarragona, amb la col·laboració de l'Àrea de Coneixement i Recerca de la Generalitat de Catalunya, ha fet la planta arqueològica de la ciutat romana de Tàrraco, desglossada, en la mesura del possible, en diferents períodes cronològics. La base documental del projecte és la bibliografia i historiografia existent i les nombroses excavacions arqueològiques, encara inèdites, desenvolupades a la ciutat. El projecte ha creat una base de dades gestionada per un SIG i una publicació de referència que inclogui les dades bibliogràfiques emprades en l'elaboració de la planimetria,

	així com una relació, mitjançant breus fitxes descriptives, de totes les dades arqueològiques inèdites en el moment de l'edició.
Data d'inici	Gener del 2004
Data de finalització	Novembre del 2007
Activitat realitzada el 2007	Edició dels resultats d'aquest projecte en el cinquè número de la sèrie Documenta, el segon de l'Atles d'Arqueologia Urbana i el primer dels Treballs d'Arqueologia Urbana; constituïda per dos volums, un de text que inclou tota la informació obtinguda fins a l'any 2004 i un altre que presenta 46 plànols DIN-A2 amb la recopilació de tota la informació planimètrica en les escales gràfiques següents: 1:5.000, 1:1.250 i 1:500.

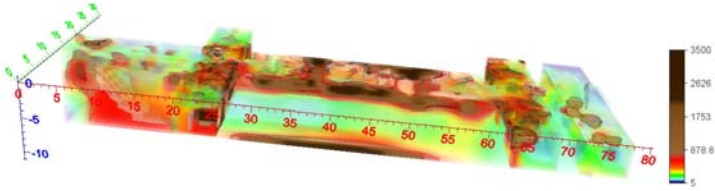
Portada de l'obra *Planimetria Arqueològica de Tàrraco*, de Macias et al.

Planta de la ciutat romana de Tàrraco (s. II dC).

3. RECERCA I COL·LABORACIÓ INSTITUCIONAL

Projecte	EXCAVACIONS A LA CATEDRAL DE TARRAGONA. NOVES APORTACIONS AL RECINTE DE CULTE DEL <i>CONCILIVM PROVINCIAE HISPANIAE CITERIORIS</i>
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	Tarraco - Recerca i col·laboració institucional
Investigadors responsables	Josep M. Macias (ICAC), Joan Menchon (Ajuntament de Tarragona), Andreu Muñoz (Museu Bíblic Tarraconense), Immaculada Teixell (Codex– Arqueologia i Patrimoni)
Centres implicats	Arquebisbat de Tarragona, Ajuntament Tarragona, Codex – Arqueologia i Patrimoni
Breu descripció	Mitjançant un conveni amb l'Arquebisbat de Tarragona-Capítol Catedralici de la Catedral de Tarragona, s'estudien els resultats arqueològics obtinguts en les excavacions arqueològiques derivades de les actuacions del Pla director de la Catedral de Tarragona, finançades a partir del Conveni 1999-2003 per a la restauració de les Cases dels Canonges, en què han participat Generalitat de Catalunya, Diputació de Tarragona, Consell Comarcal del Tarragonès, Ajuntament de Tarragona i Capítol de la Catedral de Tarragona (Arquebisbat de Tarragona), i pel Plan Nacional de Catedrales (Ministeri de Cultura-Ministeri de Foment), programa de l'1% Cultural.
Data d'inici	Gener del 2007
Data prevista de finalització	Juny del 2008
Activitat realitzada el 2007	A partir de les excavacions arqueològiques efectuades a la Catedral de Tarragona i el seu entorn, s'ha efectuat una revisió i actualització científica sobre el recinte de culte del <i>Concilium Provinciae</i> . Aquesta tasca inclou la revisió dels contextos ceràmics fundacionals de l'obra, la definició d'una nova planta arquitectònica del complex i la realització d'un estudi estilístic dels nous elements de decoració arquitectònica del conjunt.
 Detall del mur i d'una de les finestres del peribolos del tèmenos de culte a l'emperador (foto: Quim Vendrell)	

Projecte	PROSPECCIONS GEOFÍSQUES AL SUBSÒL DE LA CATEDRAL DE TARRAGONA
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	Tarraco - Recerca i col·laboració institucional/ Mètodes i tècniques de les ciències experimentals aplicades a l'arqueologia clàssica
Investigadors responsables	Josep M. Macias (ICAC), Joan Menchon (Ajuntament Tarragona), Albert Casas (UB), Pietro Consentino (Universitat de Palerm), Roger Sala (SOT), Andreu Muñoz (Museu Bíblic Tarraconense), Immaculada Teixell (Codex – Arqueologia i Patrimoni)
Centres implicats	ICAC, Arquebisbat de Tarragona, Departament de Geofísica de la UB, Universitat de Palerm, Codex, Sot prospeccions geofísiques
Breu descripció	Mitjançant un conveni de col·laboració entre l'Arquebisbat de Tarragona (Capítol de la Catedral) i l'ICAC per a la realització de prospeccions geofísiques al subsòl de la Catedral de Tarragona s'han realitzat les prospeccions arqueològiques a l'interior de la Catedral, en col·laboració amb el Departament de Geofísica de la Facultat de Geologia (Universitat de Barcelona), la Universitat de Palerm. Per a aquesta col·laboració, l'ICAC signa també un conveni específic de col·laboració amb la Universitat de Barcelona.
Data d'inici	Gener del 2007
Data prevista de finalització	2008
Activitat realitzada el 2007	Els treballs efectuats han servit per identificar el possible basament del temple central del tèmenos del <i>Concilium Provinciae</i> . Aquesta troballa ha motivat l'autorització, per part del Capítol de la Catedral (Arquebisbat de Tarragona), de fer excavacions arqueològiques a l'interior de la Catedral.
 Reconstrucció tridimensional dels fonaments del temple detectats geofísicament	

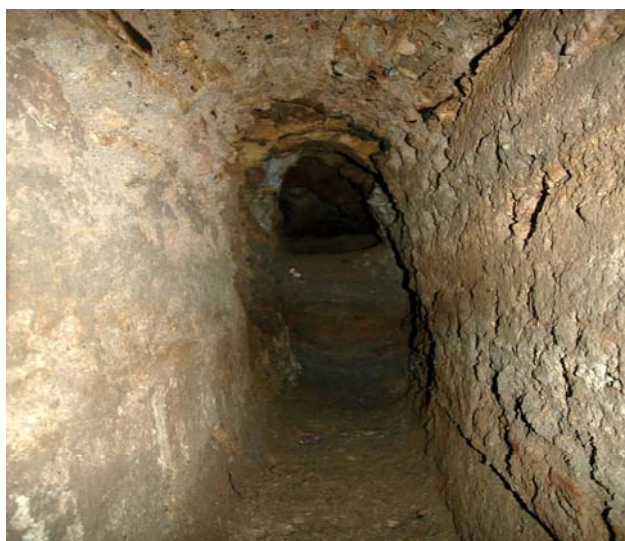

Diferents detalls dels treballs de prospecció geofísica.

Projecte	ESTUDI DE LA DECORACIÓ ARQUITECTÒNICA DEL RECINTE DE CULTRE DEL CONCILIIUM PROVINIAE HISPANIAE CITERIORIS
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	Tarraco - Recerca i col·laboració institucional
Investigadors responsables	Josep M. Macias (ICAC), Andreu Muñoz (Museu Bíblic Tarraconense)
Centres implicats	ICAC, Museu Diocesà de Tarragona, Museu Bíblic Tarraconense
Breu descripció	Projecte que se centra en la revisió dels fons materials recuperats durant les excavacions desenvolupades per Serra Vilaró, Sánchez Real i Th. Hauschild en el complex catedralici. El principal objectiu és la realització d'un estudi sobre la decoració arquitectònica del recinte de culte del CPHC i, de retruc, la possible identificació d'elements propis de la suposada basílica episcopal visigoda. Aquesta recerca vol ser la tesi doctoral d'Andreu Muñoz, tècnic de Patrimoni de l'Arquebisbat.

Data d'inici	Gener del 2007
Data prevista de finalització	2010
Activitat realitzada el 2007	S'ha iniciat la revisió dels materials i la definició metodològica del projecte.
 Elements arquitectònics recuperats en l'entorn de la catedral de Tarragona	

Projecte	ESTUDI DE L'AQUÈDUCTE SUBTERRANI DE TARRACO
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	Tarraco - Recerca i col·laboració institucional
Investigador responsable	Josep M. Macias (ICAC)
Investigadors col·laboradors	Moisés Díaz Garcia (Codex - Arqueologia i Patrimoni) Josep Maria Puche (ICAC), Arnau Fernández (ICAC)
Centres implicats	Ajuntament de Tarragona - Codex - Arqueologia i Patrimoni
Breu descripció	Aquest projecte se centra en l'estudi de l'aqüeducte subterrani romà de Tarragona – <i>cuniculus</i> – documentat a la part baixa de la ciutat i del qual, actualment, es coneix un tram de 110 m de longitud excavat dins la muntanya i a uns 13 m de fondària. El <i>cuniculus</i> de Tarraco és, presumiblement, l'obra hidràulica més antiga de la ciutat i, a hores d'ara, presenta nombrosos interrogants quant al seu moment d'excavació, la font de captació d'aigua i la seva funcionalitat. A més, textos decimonònics descriuen tres ramals diferenciats d'aquesta obra. La justificació del projecte es troba en l'interès i la potencialitat científica d'aquesta infraestructura hidràulica de la ciutat romana, un dels pocs exemplars coneguts a les províncies occidentals de l'antic Imperi Romà.
Data d'inici	Gener del 2004
Data prevista de finalització	Desembre del 2008
Activitat realitzada el 2007	S'ha efectuat la redacció de la memòria administrativa.

Detall d'un segment del
cuniculus
en procés d'excavació.

4. RECERCA I MUSEOGRAFIA

Projecte	ESTUDI DE LA CIRCULACIÓ MONETÀRIA A TARRACO DURANT L'ANTIGUITAT TARDANA
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	Tarraco -Recerca i museografia
Investigador responsable	Josep M. Macias (ICAC), Marta Campo (UAB), Imma Teixell (Codes- Arqueologia i Patrimoni)
Descripció	Aquest projecte se centra, en una primera fase, en l'estudi del conjunt numismàtic recuperat en l'excavació realitzada a la font monumental de <i>Tarraco</i> (carrer d'Eivissa 16 – carrer de Pere Martell 42/44).
Data d'inici	Gener del 2007
Data de finalització	2010
Activitat realitzada el 2007	Dins d'aquest projecte la Sra. Imma Teixell ha elaborat el treball de DEA titulat <i>La Font dels Lleons: aproximació a la circulació monetària de Tarraco (segona meitat del segle III dC - primer quart del V dC)</i> .
	 Moneda recuperada en l'excavació realitzada a la font monumental de <i>Tarraco</i>.

▪ **Programa ARQUEOLOGIA DE LA CIUTAT ROMANA DE ILESSO
(GUISSONA)**

La recerca arqueològica a la ciutat romana de Ilesso (Guissona, la Segarra) és força recent. Les primeres excavacions les va portar a terme l'IEC l'any 1933 amb la direcció de J. Colomines, en què es van documentar les restes de la ciutat romana i les d'un poblat de la 1a Edat del Ferro fins aleshores inèdit. Després d'un llarg parèntesi, l'any 1975 es van iniciar una sèrie d'excavacions que van fer prendre consciència de les potencialitats que tenia el jaciment per a la investigació. A partir del 1990 s'iniciaren, ja sense interrupció fins avui, els treballs d'excavació que van posant al descobert la topografia urbanística i les fases cronològiques de la ciutat així com els diversos aspectes de la seva cultura material.

El 1995 es va crear el Patronat d'Arqueologia de Guissona, consorci format per l'Ajuntament de Guissona, el Consell Comarcal de la Segarra, l'Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida, l'Institut d'Estudis Catalans i la Universitat Autònoma de Barcelona. La creació d'aquest Patronat ha permès donar solidesa institucional i científica a la gestió de l'arqueologia d'aquest important ciutat romana de Catalunya i ha fet possible la creació del Parc Arqueològic de Guissona que avui ja és una realitat.

L'Institut Català d'Arqueologia Clàssica va iniciar la seva col·laboració científica amb el Patronat d'Arqueologia de Guissona l'any 2004, mitjançant la creació d'un programa de recerca que contempla la participació dels sinvestigadors i becaris de l'ICAC en les excavacions arqueològiques que es desenvolupen en el parc arqueològic, i en l'estudi corresponent dels resultats proporcionats per aquests treballs de camp. Aquesta col·laboració ha estat molt fructífera fins al 2007 i els seus resultats estan recollits a les Memòries d'Activitats de l'ICAC.

Objectius generals

L'objectiu últim de l'actuació arqueològica Guissona és l'estudi de la Ilesso romana en tots els seus aspectes, tant del nucli urbà com del seu territori. L'excavació del Parc Arqueològic de Guissona constitueix el nucli central del programa, però aquest també preveu el seguiment de les excavacions preventives que provoca l'activitat urbanística de Guissona i la integració dels resultats d'aquestes excavacions en la interpretació global del jaciment. El programa també contempla la recerca aplicada necessària per posar la Ilesso romana a l'abast d'un públic ampli, mitjançant la museïtzació de les restes proporcionades per les excavacions. Aquesta recerca s'articularà a partir dels eixos següents:

1. Excavacions al Parc Arqueològic de Guissona:

Projectes de recerca ja iniciats o previstos:

- Excavació i estudi de les termes públiques romanes de Ilesso.
- Excavació i estudi de la muralla nord del recinte fortificat de la ciutat de Ilesso.

2. Estudi i interpretació de la topografia arqueològica, l'urbanisme i la història de la ciutat romana de Ilesso:

Projectes de recerca ja iniciats o previstos:

- Seguiment de les intervencions arqueològiques preventives.
- Planimetria de Ilesso.
- Estudi, i eventualment excavació, de la xarxa viària de la ciutat romana de Ilesso.

3. Estudi el poblament i del paisatge del territori de la ciutat romana de Ilesso.

4. Recerca per a la museïtzació i difusió del Patrimoni Arqueològic de Guissona.

Vista general del Parc Arqueològic, situat al nord de l'actual vila de Guissona (Segarra).

➤ **PROJECTES DE RECERCA**

- Excavació i estudi de les termes públiques romanes de *Iesso*
- Estudi del *Cardus Minor* núm. 2 de la ciutat romana de *Iesso*
- Estudi de la muralla nord del recinte fortificat de *Iesso*

Projecte	EXCAVACIÓ I ESTUDI DE LES TERMES PÚBLIQUES ROMANES DE <i>Iesso</i>
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	Arqueologia de la ciutat romana de <i>Iesso</i> (Guissona)
Investigadors responsables	Josep Guitart (ICAC) Joaquim Pera (UAB)
Investigadors participants	Josep Ros (Patronat d'Arqueologia de Guissona) Núria Padrós, Ada Cortes (ICAC)
Breu descripció	Aquest projecte es planteja portar a terme l'excavació, estudi i interpretació historico-arqueològica d'unes termes públiques de la ciutat romana de <i>Iesso</i> , localitzades al Parc Arqueològic de Guissona. Els realitzats fins ara permeten afirmar que estem davant d'un edifici de dimensions considerables, i que va ser construït amb molta solidesa i emprant molt acuradament tots els procediments que els romans havien anat desenvolupant per a aquest tipus d'edifici, tant les tècniques relacionades amb l'aigua (circulació, impermeabilització, desguàs...), com les que

	permetien una correcta calefacció de les sales calentes (forns, paviments hipocaustos, <i>tubuli</i> per escalfar les parets, etc.). Ja s'ha pogut constatar també que l'edifici va ser remodelat diverses vegades, almenys tres, en el curs dels segles I i II dC. La primera d'aquestes remodelacions va comportar també, segons sembla en l'estat actual de l'excavació, una ampliació de l'edifici, amb el previ aterrament de les construccions veïnes, les restes de les quals apareixen sota els paviments de les noves estances de les termes. Conseqüentment, la seva excavació és bastant complexa, ja que cal documentar detalladament l'estratigrafia formada en cadascuna d'aquestes fases constructives per tal de poder interpretar-ne l'evolució amb tot el detall cronològic i tipològic possible.
Activitat realitzada l'any 2007	Durant el 2007 s'ha desenvolupat una àmplia campanya d'excavació que es va iniciar el mes de maig i s'ha perllongat fins al novembre. L'objectiu proposat era l'excavació en extensió per tal de completar en la mesura que fos possible la planta de les restes de la segona fase de les termes, que en el seu estat de conservació pot donar una visió força completa i comprensible d'un dels moments d'evolució d'aquest equipament públic de l'antiga <i>Iesso</i>. L'ampliació considerable de l'excavació cap a ponent ha portat al descobriment d'una gran <i>natatio</i>, de més de 70 m2 de superfície i molt ben conservada, que presidia un gran pati descobert que comunicava amb el <i>frigidarium</i> de l'edifici termal pròpiament dit. Dins dels nivells arqueològics que reomplien aquesta <i>natatio</i> hi han aparegut restes de decoració arquitectònica que són testimoni de la seva monumentalitat. Els sondeigs estratigràfics en profunditat que s'han realitzat sota el nivell d'utilització d'aquest pati descobert de la fase 2 ha permès avançar en l'establiment de la cronologia d'aquesta fase, que cal situar a mitjan segle I dC, en temps dels emperadors Claudi i Neró. En el marc d'aquesta campanya d'excavació es va portar a terme del 9 al 21 de juliol el «Curs d'Arqueologia de Guissona», centrat sobretot en l'arqueologia de camp i organitzat conjuntament amb la UAB i el Patronat d'Arqueologia de Guissona. S'ha treballat també en les tasques de laboratori i estudi per tal d'elaborar la memòria d'excavacions de les campanyes anteriors.
Data d'inici	2004
Data prevista de finalització de la 1a fase	2010

Vista general de l'excavació de les termes públiques de Iesso l'octubre del 2007, amb la *natatio* descoberta enguany.

Detall de la *natatio* de les termes amb les restes de decoració arquitectònica aparegudes a l'interior.

Projecte	ESTUDI DEL CARDO MINOR NÚM. 2 DE LA CIUTAT ROMANA DE ILESSO
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	Arqueologia de la ciutat romana de Ilessó (Guissona)
Investigadors responsables	Josep Guitart (ICAC) Joaquim Pera (UAB)
Investigadors participants	Josep Ros (Patronat d'Arqueologia de Guissona) Núria Romaní, Silvia Alcaide, Óscar Martín, Marta Flórez (ICAC)
Breu descripció	Aquesta actuació al Parc Arqueològic de Guissona es proposava inicialment la realització d'una excavació estratigràfica en un tram d'un dels carrers de la ciutat romana de Ilessó, el <i>cardo minor</i> que limitava per l'est l'edifici termal que també s'està excavant. L'objectiu de l'excavació: establir l'evolució constructiva i cronològica del carrer, així com identificar els diversos elements d'infraestructures del carrer: clavegueres, canonades d'aigua corrent, etc. Posteriorment s'ha decidit excavar el carrer en extensió cap al nord en direcció a la muralla de la ciutat fins a connectar amb l'<i>intervallum</i>. Aquesta excavació es limitarà a extreure el darrer paviment conservat del carrer, amb l'objectiu de datar bé la fase final del <i>cardo</i>. D'altra banda, aquesta actuació permetrà integrar també el carrer en el circuit de visita del parc arqueològic.
Activitat realitzada l'any 2007	Un cop conclosa l'excavació estratigràfica en profunditat que s'havia iniciat en les campanyes anteriors en un tram de 15 metres lineals del <i>cardo minor</i> núm. 2, i elaborada i lliurada a la Direcció General del Patrimoni Cultural la memòria d'excavació corresponent, s'ha començat a preparar la publicació dels resultats d'aquesta actuació, que inclou també l'estudi de les restes de les canonades de plom aparegudes a l'excavació i que documenten la sofisticació de les tècniques relacionades amb la cultura de l'aigua en aquesta ciutat romana. Així mateix, s'ha continuat l'excavació en extensió cap al nord de la darreres fases d'evolució del carrer, i s'ha buidat la rasa de saqueig de les pedres de la tapa de la claveguera del carrer, reomplerta amb unitats estratigràfiques dels segles V-VI dC.
Data d'inici	Novembre del 2004
Data prevista de finalització	2009

Un moment de l'excavació de la rasa de saqueig de les pedres de la tapa de la clavaguera del *cardo minor* núm. 2.

Projecte	ESTUDI DE LA MURALLA NORD DEL RECINTE FORTIFICAT DE IESSO
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	Arqueologia de la ciutat romana de Iesso (Guissona)
Investigadors responsables	Josep Guitart (ICAC) Joaquim Pera (UAB)
Investigadors participants	Josep Ros (Patronat d'Arqueologia de Guissona) Victòria Cantarellas, Arnau Fernàndez (ICAC)
Breu descripció	Les restes del recinte fortificat de Iesso descobertes al Parc Arqueològic de Guissona constitueixen una peça cabdal de l'arqueologia d'aquesta antiga ciutat romana. La part descoberta fins ara documenta la porta nord de la ciutat, a la qual desembocava el seu carrer principal, el <i>cardus maximus</i>, una potent torre de defensa, que protegia aquesta porta, i un tram de muralla que impressiona per la seva potència: tres metres d'amplada, i per la solidesa de la seva construcció, amb paraments de carreus de pedra de grans dimensions disposats acuradament en filades horitzontals. Aquest projecte es proposa la realització de cales estratigràfiques tant a l'interior com a l'exterior del recinte, per tal de precisar-ne la cronologia, i portar a terme l'estudi arqueològic, aprofundint en la tècnica constructiva, tipologies i significació històrica.
Activitat realitzada l'any 2007	S'ha completat la cala iniciada el 2005 adossada al parament exterior de la muralla, i s'ha documentat l'estratigrafia conservada fins a les fases constructives

	inicials de la muralla. S'ha treballat en l'elaboració de la memòria d'excavació dels diversos treballs portats a terme en relació amb la muralla.
Data d'inici	2004
Data prevista de finalització	2010

Excavació completada de la cala estratigràfica adossada al parament exterior de la muralla.

Aquest any 2007 s'ha fet la primera edició del **curs d'arqueologia** a Guissona «**Ciutat romana de Iesso**», que va tenir lloc del 9 al 20 de juliol. El curs va consistir en pràctiques de camp al parc arqueològic de la ciutat romana de *Iesso*, amb les quals es pretenia assolir els coneixements del procés d'excavació, dibuix i registre d'un jaciment arqueològic. Les tardes es van dedicar a activitats complementàries i científiques: vuit conferències i dues visites a jaciments emblemàtics lleidatans.

El professorat del curs estava format per Josep Guitart, Joaquim Pera, Josep Ros, Carme Ruestes, Ester Rodrigo, Núria Romaní i Núria Padrós.

- **Programa Missió Arqueològica a Oxirinc (Mínia, Egipte)**

- **PROJECTES DE RECERCA**

- Excavació a la Necròpolis Alta
- Excavació a l'Osireion
- Excavació del suburbi occidental de la ciutat d'Oxirinc

Títol del projecte	EXCAVACIÓ A LA NECRÒPOLIS ALTA
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	Missió Arqueològica a Oxirinc (Mínia, Egipte)
Investigadors responsables	Josep Padró (UB) Eva Subías (URV) Maite Mascort (Direcció General del Patrimoni Cultural)
Investigadors participants	Hassan Ibrahim Amer, Marguerite Erroux-Morfin (Institut d'Égyptologie François Daumas), Esther Pons (MAN), Concepció Piedrafita (Societat Catalana d'Egiptologia), Núria Castellano (UB), Núria Rodríguez Corcoll, José Javier Martínez
Breu descripció	Zona funerària amb tombes i deposicions que daten des del període saïta (segle VII aC) fins la invasió dels àrabs a principis del VII dC. Les ruïnes consisteixen en grans cambres de pedra calcària escairada en alternança amb sepultures modestes construïdes amb tovet. Les tombes núm. 1 i 3 constitueixen les peces més monumentals i importants del conjunt per les referències escrites i les pintures que acompanyen l'edifici i els seus sarcòfags. Entre les construccions més tardanes destaca una casa funerària d'època paleobizantina amb espais de reunió amb decoració pictòrica i que compta amb criptes sepulcrales que permeten prometedors estudis paleoantropològics.
Activitat realitzada el 2007	- S'han finalitzat els treballs d'excavació de la tomba 14 i s'ha començat la protecció de l'estructura. - S'han continuat els treballs de les dues estances de l'hipogeu amb la localització d'un altre estrat de sarcòfags i inhumacions. - S'ha fet un estudi detallat del procés de momificació dels individus enterrats en l'hipogeu. - S'ha unificat el sector, amb la neteja dels estrats superiors que cobreixen les tombes grecoromanes i la reexcavació de les tombes 2 i la 4, ja descobertes per Mahmud Hamza. Amb la localització d'un estrat d'inhumacions infantils. Cal destacar la troballa d'una màscara daurada d'època hel·lenística. - S'ha delimitat, excavat i estudiat l'estructura apareguda en la campanya de l'any 2005 i que anomenem estructura 15. - S'ha excavat el sector 2A a la zona nord de la necròpolis alta, a l'oest de la piràmide de tovet i al nord de l'hipogeu que es va excavar l'any 1992. - S'ha excavat el sector situat al sud de la casa funerària. - S'han iniciat els treballs a la zona d'accés a la necròpolis pel costat est. Un indret on les fonts situarien una zona de temples.
Data d'inici	2004

Data prevista de finalització

2010

Inici de l'excavació a l'accés a la necròpolis alta.

Necròpolis alta, estructura 15.

Necròpolis alta. Hipogeu.

Necròpolis alta- mòmia localitzada a l'interior de l'hipogeu.

Necròpolis alta, tomba i mort de la necròpolis cristiana.

Títol del projecte	EXCAVACIÓ A L'OSIREION
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	Missió Arqueològica a Oxirinc (Mínia, Egipte)
Investigadors responsables	Josep Padró (UB) Eva Subías (URV) Maite Mascort (Direcció General del Patrimoni Cultural)
Investigadors col·laboradors	Hassan Ibrahim Amer, José Javier Martínez, M. Luz Mangado
Breu descripció	Àrea de culte de la rodalia de l'antiga ciutat, amb un gran àmbit subterrani dedicat al déu Osiris i als rituals anuals en el seu honor. A partir del santuari es desenvolupa una àmplia galeria en direcció est-oest amb nínxols per a les ofrenes i amb dos accessos en rampa. Un altre accés, possiblement el principal, es troba al nord-est de la cambra principal. La baixada, més monumental que les anteriors, es fa mitjançant graons de pedra escairada que provenen d'una edificació de superfície construïda en tovo. El conjunt estava tancat dintre d'un gran recinte quadrangular. L'exploració del monument, de dimensions encara no totalment conegudes, presenta problemes tècnics afegits que deriven de l'estat de conservació de la roca on van ser excavades les galeries i que demanen una intervenció paral·lela de consolidació. Aquestes restes es troben a 2 km en línia recta respecte al límit occidental de la ciutat.

Activitat realitzada el 2007	- S'han continuat els treballs de consolidació del recinte subterrani --sala d'Osiris-- per tal de poder treballar a l'interior del temple necròpolis - S'ha procedit a continuar les excavacions del costat sud de la superestructura del recinte, on s'han localitzat més focs rituals acompanyats de colls d'àmfora i altres ofrenes. Podrem datar el moment gràcies a monedes en bon estat de conservació. Actualment en estudi. - Localització d'una necròpolis grecoromana situada al nord-est del <i>temenos</i>. És important aquesta troballa atès que no es tenien indicis d'una zona de necròpolis en aquest sector i, a més, és interessant el ritual funerari utilitzat en les inhumacions. Alguns individus estan protegits amb una carcassa salina que actualment està en estudi. S'han excavat, fins al moment, 34 tombes pou i una tomba de gran dimensions, segurament d'època hel·lenística, que va ser saquejada i part dels seus elements arquitectònics es van reutilitzar en la construcció de les tombes pou. - També s'ha procedit a continuar la consolidació de les estructures de tovet i pedra de l'Osireion, especialment el recinte del <i>temenos</i>.
Data d'inici	2004
Data prevista de finalització	2012

Tomba hel·lenística.

Estructura interior d'una tomba pou.

Detall d'una ofrena foc.

Detall d'una tomba pou.

Màscara de tomba hel·lenística.

Títol del projecte	EXCAVACIÓ AL SUBURBI OCCIDENTAL DE LA CIUTAT D'OXIRINC
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	Missió Arqueològica a Oxirinc (Mínia, Egipte)
Investigadors responsables	Josep Padró (UB) Eva Subías (URV) Maite Mascort (Direcció General del Patrimoni Cultural)
Breu descripció	Gran extensió que s'inicia a l'oest de la zona emmurallada, els límits de la qual encara no es poden precisar, però que arriben si més no fins a l'emplaçament de l'Osireion, 1,5 km cap a l'oest. En general, l'estat de conservació és prou bo per poder realitzar-hi excavacions arqueològiques, malgrat que les ruïnes siguin en gran part modestes i de tova. Fins l'any 2005, la zona només havia estat explorada mitjançant sondeigs en ocasió de la construcció de la casa de la missió espanyola i mitjançant fotografia aèria. El 2005 s'ha iniciat l'excavació d'un nou sector (sector 16) a la zona nord-occidental, que consisteix en un gran recinte fortificat amb un conjunt eclesiàstic d'època paleobizantina i que arriba fins a la conquesta àrab.
Activitat realitzada el 2007	L'any 2007 s'ha continuat amb l'exploració i excavació parcial d'aquest domini suburbà que conté diverses edificacions que corresponen a diferents moments històrics. - Sector 16-3. La casa torre descoberta el 2006 ha estat excavada fins a nivells de paviment. Presenta una planta quasi quadrada i podia tenir dos pisos. Els estrats de farciment contenen divers material de construcció entre el qual destaca un fragment d'arquitrau amb decoració geomètrica i fragments dispersos d'un gran frontó decoratiu amb els caps de diferents personatges. - Sector 16-4. Continuació dels treballs del sector eclesiàstic de la fortalesa. S'ha descobert una cambra de 14x5 m orientada est-oest. Pel sud, està acompanyada d'estances menors cobertes com ella mateixa amb volta de tovet de forma ovalada. Aquesta estança enlluïda en blanc presenta elements de decoració pintada dels quals destaquem una escena amb ovelles adorant la creu. - Sector 16.1. Aquest sector compta amb dues capelles cristianes. L'habitació B va ser excavada l'any passat. L'habitació A s'havia reservat per poder consolidar les inscripcions murals. Aquesta cambra ha sofert diverses transformacions fins a convertir-se en un espai d'ús industrial. Al sud del pati es construeixen tres forns d'àmfores LR7. Al centre una gran pedra de base per una mola que possiblement ha servit per moldre cereals. A l'oest, una altra mola més petita està rodejada per un banc i un muret baix que sembla servir de banqueteta.
Data d'inici	2004
Data prevista de finalització	2010

Dos detalls del'excavació al sector occidental d'Oxirinc.

ALTRES PROJECTES DE LA LÍNIA DE RECERCA ARQUEOLOGIA DE LA CIUTAT ANTIGA

El Conjunt Monumental de les Esglésies de Sant Pere de Terrassa és el resultat d'un seguit de transformacions i actuacions arquitectòniques dutes a terme al llarg de la seva història, des de les primeres ocupacions en època ibèrica fins a l'actualitat. Les darreres intervencions arqueològiques (1995-2006) han posat al descobert un important conjunt d'edificis relacionats amb l'antiga Seu Episcopal d'Egara dels segles V al VI, amb gran part dels seus àmbits perfectament delimitats (edificis de culte, espais funeraris, baptisteris, zona residencial, etc.) que permeten definir el seu recorregut litúrgic. Actualment la tasca arqueològica continua de manera puntual amb el seguiment de les obres d'adequació i restauració del conjunt per tal d'obrir-lo al públic.

El Pla director del Conjunt Monumental de les Esglésies de Sant Pere de Terrassa

L'any 1994 s'inicià el projecte «Desenvolupament cultural i la integració urbana del Conjunt de les Esglésies», l'objectiu del qual era crear per primera vegada la relació del conjunt amb el seu entorn i la ciutat i a l'inrevés. D'aquest projecte, en el qual van participar el Bisbat de Barcelona, la parròquia de Sant Pere de Terrassa, la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Terrassa, es va materialitzar un concurs d'idees que va guanyar l'equip d'arquitectes Riera, Gutiérrez i Associats. D'aquesta idea guanyadora derivà el Pla Especial del Conjunt Monumental i el seu entorn i el Pla Director.

Per al desenvolupament d'aquest últim l'any 2000 es va formar un conveni de col·laboració entre la Generalitat de Catalunya, la Diputació de Barcelona, l'Ajuntament de Terrassa, el Bisbat de Barcelona i la parròquia de Sant Pere. En aquest document es donen les directrius de les actuacions pel que fa al conjunt monumental.

El conveni ICAC-IMCET

L'Institut Municipal de Cultura i Esports de Terrassa (IMCET) -organisme autònom de l'Ajuntament de Terrassa, que gestiona el Museu de Terrassa- i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC), conscients de la importància del conjunt, promouen el conveni amb la finalitat de l'anàlisi científica dels treballs arqueològics duts a terme els darrers anys i l'edició d'una monografia sobre les investigacions arqueològiques entre els anys 1995 i 2005. Aquesta monografia es publicarà dins la sèrie «Documenta» de l'ICAC.

Per la realització del conveni l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica va contractar l'arqueòloga M. Gemma Garcia i Llinares, responsable, juntament amb l'arqueòleg del Museu de Terrassa Antonio Moro i Garcia i el Dr. Francesc Tuset i Bertràn de les intervencions arqueològiques.

El Museu de Terrassa, per la seva banda, es compromet a autoritzar l'arqueòleg Antonio Moro i Garcia per a la seva participació en l'estudi i permetre la consulta de les dades i els materials arqueològics obtinguts durant les diferents excavacions necessària per a l'estudi.

Títol del projecte	INVESTIGACIONS ARQUEOLÒGIQUES AL CONJUNT MONUMENTAL DE LES ESGLÉSIES DE SANT PERE DE TERRASSA	
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga	
Investigadors responsables	M. Gemma Garcia i Llinares (ICAC) Antonio Moro i García (Museu de Terrassa) Francesc Tuset i Bertran	
Breu descripció	El conveni signat entre l'Institut Municipal de Cultura i Esports de l'Ajuntament de Terrassa i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica permetrà l'edició d'una monografia sobre els resultats de les intervencions arqueològiques al Conjunt Monumental de les Esglésies de Sant Pere de Terrassa realitzades entre els anys 1995 i 2005. Les excavacions arqueològiques han permès confirmar l'excepcionalitat del conjunt amb una ocupació que va des de l'època ibèrica fins als nostres dies. De totes aquestes restes cal destacar les relacionades amb el Conjunt Episcopal d'Ègara (segles IV-VIII), que han permès posar al descobert un important conjunt amb els seus elements clarament definits: catedral, església, baptisteri, edifici funerari, cementiri i zona residencial.	
Activitat realitzada el 2007	Els treballs han estat centrats en la redacció de la publicació i les tasques que se'n deriven: -Realització de les fases sobre l'evolució historicoconstructiva del conjunt des de l'època ibèrica fins a l'època moderna. -Realització de la planimetria relacionada amb les fases constructives a partir de les troballes arqueològiques. -Revisió de la documentació de les intervencions arqueològiques i de restauració anteriors, integrant aquesta documentació en l'obtinguda durant la darrera campanya d'intervenció arqueològica. -Revisió del material fotogràfic. -Documentació bibliogràfica.	
Data d'inici	Setembre 2006	
Data prevista de finalització	Febrer 2008	
 Vista aèria del conjunt abans de les obres de rehabilitació (anys 80). Vista aèria del cementiri i els murs de l'antiga església (segles V-VI).		

Vista aèria del cementiri i els murs de l'antiga església de principis del segle IV.

Baptisteri localitzat a l'antic edifici de la Rectoria (segles V-VI).

Vista general del conjunt en l'actualitat.

ALTRES PROJECTES D'ÈPOCA TARDANA EN ELS QUE COL·LABORA L'ICAC

Participació de la investigadora en formació Sílvia Alcaide en el projecte d'adequació i consolidació del jaciment de Son Peretó (Manacor) finançat pel Consell Insular de Mallorca i

l'Ajuntament de Manacor. Aquest projecte està dirigit per M. A. Cau (ICREA-UB) i M. Riera i coordinat per M. M. Sales (Directora del Museu de Manacor i tècnica de patrimoni de l'Ajuntament de Manacor).

També participa en el projecte de musealització del jaciment de Son Peretó, col·laboració en la redacció de plafons explicatius, digitalització i actualització de la planimetria arqueològica del jaciment i reconstrucció hipotètica en 3D de l'altar de l'església.

Participació del Dr. Ignacio Fiz en el projecte "CERPOANTAR: poblamiento y cerámica durante la antigüedad tardía en las Islas Baleares: el caso de Mallorca" coordinat per la Universitat de Barcelona, la Universidad de La Laguna i la Universidad de Granada i dirigit per M. A. Cau. Projecte finançat pel Ministerio de Educación y Ciencia (HUM2005-0996/HIST).

2.1.2. Línia de Recerca **ARQUEOLOGIA DEL PAISATGE, POBLAMENT I TERRITORI**

En el marc de la Línia, durant l'any 2007 s'ha proposat la creació del Grup de recerca en Arqueologia del paisatge i paleoambient, amb l'objectiu de desenvolupar projectes de recerca enfocats des d'una perspectiva diacrònica i multidisciplinària, basada en la integració de dades (arqueològiques, arqueomorfològiques i paleoecològiques) en estudis microregionals.

La creació d'aquest grup a dins l'ICAC significarà, de fet, la visualització de l'activitat de recerca que es porta a terme en aquest àmbit des de la posada en marxa de l'ICAC l'any 2003. L'activitat d'aquest grup es desenvolupa de manera coordinada entre la línia temàtica i el subprograma transversal en Arqueologia ambiental i paleoambient, impulsant projectes en comú. Aquest subprograma està coordinat pel Dr. Santiago Riera (SERP, Universitat de Barcelona), assessor científic de l'ICAC i codirector amb el Dr. Josep Maria Palet de diversos projectes en curs.

A més a més, els diversos projectes de recerca desenvolupats tenen com a prioritat els SIG aplicats a l'arqueologia del paisatge (l'anàlisi de xarxes de comunicacions, el desenvolupament de sistemes d'informació arqueològica, les tècniques de tractament i anàlisi d'imatges, la modelització de paisatges antics). Per tant, les aplicacions de les noves tecnologies i especialment dels SIG a l'arqueologia del paisatge constitueixen un àmbit específic de recerca prioritari del grup que es desenvoluparà en estreta coordinació amb el Grup de recerca en SIG de l'ICAC, amb el qual també es porten a terme diversos projectes en comú.

Objectius generals

- Caracteritzar els paisatges culturals des d'una perspectiva arqueològica.
- Analitzar les formes del paisatge i l'estructuració dels territoris antics. Específicament l'estructura de les xarxes viàries i del parcel·lari (les macroestructures del territori) així com els usos del sòl de manera diacrònica, fent especial atenció a les transformacions entre l'època romana i l'alta edat mitjana.
- Caracteritzar les dinàmiques d'antropització i modelació dels paisatges
- Realitzar una aproximació a l'impacte antròpic (deforestació, activitats econòmiques, etc.)
- Modelitzar les reconstruccions paleoambientals
- Analitzar els patrons d'assentament i les seves dinàmiques i relacions espacials
- Definir dinàmiques erosivosedimentàries per tal d'establir la paleotopografia dels sectors i aprofundir en la història ambiental dels paisatges històrics.
- Estudiar la transformació dels territoris històrics, amb un sentit diacrònic, establint les principals fases de modelació dels territoris com a paisatges culturals.

El Grup de recerca en Arqueologia del paisatge i paleoambient ha desenvolupat els següents programes i projectes de recerca durant l'any 2007.

- Programa **FORMES DEL PAISATGE I ANTROPITZACIÓ DELS ESPAIS DE MUNTANYA DE LA PROTOHISTÒRIA A L'EDAT MITJANA**

Els programes desenvolupa els eixos temàtics següents:

1. Arqueologia de la muntanya

Els medis de muntanya han estat tradicionalment concebuts com a espais naturals, caracteritzats per la marginalitat de les activitats humanes. Tanmateix, en les darreres dècades, diversos projectes d'investigació han posat de manifest que a Europa la muntanya constitueix un espai humanitzat des d'antic. Des d'aquesta nova perspectiva, la muntanya ha passat a constituir un paisatge humanitzat, cultural, modelat al llarg del temps. Els estudis en curs plantegen analitzar aquests espais com a paisatges culturals en totes les seves dimensions, mediambiental i social o humana. En aquest nou

context, l'anàlisi del registre arqueològic i de les adaptacions humanes en el medi requereix una aproximació integral des de l'arqueologia del paisatge, la història ambiental i la paleoecologia.

En consonància amb aquest canvi de concepció, diverses iniciatives de recerca i administratives configuren actualment un marc adequat per desenvolupar, des de l'arqueologia i la paleoecologia, una recerca sobre l'origen i evolució dels paisatges de muntanya. Seguint les recomanacions de la Carta Europea del Paisatge, l'any 2005 es va aprovar la Llei catalana de protecció, gestió i ordenació del paisatge (DOGC núm. 4407 - 16/06/2005), que incorpora elements històrics en la revalorització dels paisatges catalans, considerats criteris necessaris per conservar els valors patrimonials, culturals i col·lectius del nostre paisatge.

Diversos programes internacionals estan avançant en la definició d'una arqueologia de la muntanya, estretament relacionada amb l'arqueologia del paisatge. Aquesta línia de treball ha posat en evidència l'alta densitat de jaciments arqueològics a la muntanya, una conseqüència tant d'una intensa ocupació com del fet que aquests espais han sofert una menor transformació durant el període contemporani.

A més, els resultats de la recerca reverteixen en un coneixement històric que, alhora, és un recurs cultural per a les societats actuals. En aquests sectors es fa ben palès que el coneixement del passat esdevé un recurs per a les societats actuals en el marc de la creixent indústria cultural, afavorint un desenvolupament sostenible.

Per aquestes raons, l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica va posar en marxa el 2004 un ambiciós projecte de recerca sobre l'ocupació i l'antropització dels espais de muntanya als Pirineus.

Institucions col·laboradores

- SERP. Universitat de Barcelona (conveni específic de col·laboració)
- Servei de Recerca Històrica (Govern d'Andorra) (conveni específic de col·laboració)
- Institut de Ciències de la Terra Jaume Almera (IJA-CSIC) (conveni de col·laboració).
- Centre Camille Jullien. Universitat de Provença (conveni de col·laboració)
- Consell Comarcal de l'Alt Urgell (conveni específic de col·laboració)

Objectius generals

- Desenvolupar els criteris i les convencions d'aquesta «nova disciplina», fixar uns mètodes i unes tècniques de treball propis.
- Afavorir la col·laboració i impulsar la investigació amb els centres i grups de recerca amb l'objectiu de crear una plataforma de cooperació en aquest camp del coneixement.
- Produir publicacions de qualitat en revistes indexades i en monografies pròpies de l'ICAC i fomentar la difusió en aquest camp del coneixement.

➤ Projectes de recerca

- Ocupació del sòl i formes del paisatge de muntanya als Pirineus orientals de l'antiguitat a l'època medieval: la vall del Madriu - Perafita - Claror (Andorra)
- Ocupació del sòl i formes del paisatge de muntanya als Pirineus orientals de l'antiguitat a l'època medieval: la vall de la Vansa - Serra del Cadí (Alt Urgell)
- Ocupació del sòl i pastoralisme de la prehistòria a l'edat mitjana al vessant sud dels Alps francesos

Projecte	OCUPACIÓ DEL SÒL I FORMES DEL PAISATGE DE MUNTANYA ALS PIRINEUS ORIENTALS DE L'ANTIGUITAT A L'ÈPOCA MEDIEVAL: LA VALL DE MADRIU-PERAFITA-CLAROR (ANDORRA)
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	Formes del paisatge i antropització dels espais de muntanya de la protohistòria a l'edat mitjana
Investigadors responsables	Josep Maria Palet (ICAC), Santiago Riera Mora (UB)
Investigadors participants	Ana Ejarque (ICAC), Itxaso Euba (ICAC), Hèctor Orengo (ICAC), Yannick Miras (CNRS), Arnau Fernández (ICAC), Marta Flórez (ICAC), Ramon Julià (IJA-CSIC), Xavier Llovera (Govern d' Andorra), Olivier Codina (Govern d' Andorra)
Breu descripció	Estudi dels espais de muntanya com a paisatges culturals en les seves dimensions mediambiental, social i humana.
Descripció	Plantejat des d'una perspectiva diacrònica, el projecte se centra a estudiar els «signes arqueològics» de l'antropització dels espais muntanyencs pirinencs, atorgant una atenció preferent al pastoralisme a l'Antiguitat. Per a la seva realització, l'ICAC ha signat un conveni amb la Direcció General del Patrimoni Cultural del Govern d'Andorra.
Activitat realitzada el 2007	Lliurament de la memòria de les intervencions del 2006 al Govern d'Andorra (febrer 2007). Taula rodona de seguiment del projecte (febrer del 2007). Intervencions arqueològiques a la vall del Madriu i a les valls de Perafita i Claror (juliol 2007). Presentació dels resultats en <i>workshops</i> i congressos. Realització del treball de recerca de DEA per Héctor Orengo (ICAC).
Data d'inici	Gener del 2004
Data prevista de finalització	Desembre del 2009

Vista de les excavacions al jaciment de la pleta de les Bacives (Andorra).

Projecte	OCUPACIÓ DEL SÒL I FORMES DEL PAISATGE DE MUNTANYA ALS PIRINEUS ORIENTALS DE L'ANTIGUITAT A L'ÈPOCA MEDIEVAL: LA VALL DE LA VANSA - SERRA DEL CADÍ (ALT URGELL)
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	Formes del paisatge i antropització dels espais de muntanya de la protohistòria a l'edat mitjana
Investigadors responsables	Josep Maria Palet (ICAC), Santiago Riera Mora (UB)
Investigadors participants	Ana Ejarque (ICAC), Itxaso Euba (ICAC), Hèctor Orengo (ICAC), Arnau Fernández (ICAC), Marta Flórez (ICAC), Ramon Julià (IJA-CSIC), Carles Gascón (Consell Comarcal de l'Alt Urgell)
Breu descripció	Estudi dels espais de muntanya com a paisatges culturals en les seves dimensions mediambiental, social i humana.
Descripció	Estudi dels espais de muntanya com a paisatges culturals en les seves dimensions mediambiental, social i humana. Plantejat des d'una perspectiva diacrònica, el projecte se centra a estudiar els «signes arqueològics» de l'antropització dels espais muntanyencs pirinencs, atorgant una atenció preferent al pastoralisme en l'antiguitat.
Activitats 2007	Lliurament de la memòria de les intervencions del 2005 i 2006 a la Generalitat de Catalunya (gener del 2007). Lliurament de la memòria per l'ajut ACOM 2005 (maig del 2007). Taula rodona de seguiment del projecte (febrer del 2007). Intervencions arqueològiques al Goleró i prospeccions a la serra del Cadí (Alt Urgell) Presentació dels resultats en <i>workshops</i> i congressos.
Data d'inici	Gener del 2004
Data prevista de finalització	Desembre del 2009

Excavació d'un forn romà al jaciment del Goleró (la Vansa-Fórnsols).

Títol del projecte	OCUPACIÓ DEL SÒL I PASTORALISME DE LA PREHISTÒRIA A L'EDAT MITJANA AL VESSANT SUD DELS ALPS FRANCESOS
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Investigador responsable	Josep Maria Palet (ICAC), Kevin Walsh (University of York), Philippe Leveau (Université de Provence)
Breu descripció	Estudi dels espais de muntanya com a paisatges culturals en les seves dimensions mediambiental, social i humana.
Descripció	Estudi del «signes arqueològics» de l'explotació ramadera de les pastures supraforestals del Champsaur (Alps del sud, França) amb una visió de llarga durada (de la prehistòria a l'edat mitjana) i des de la perspectiva de l'arqueologia del paisatge. Aquest projecte es desenvolupa en col·laboració amb la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat de Provença (França).
Activitat 2007	Preparació publicació
Data d'inici	1999
Data prevista de finalització	2008

Estructures ramaderes al jaciment de Cabanes de Rougnou (Champoleon)
al Parc Nacional dels Ecrins, França.

2. Arqueomorfologia, estructures rurals i modelació dels paisatges antics

Aquest eix temàtic se centra en l'estat actual dels estudis arqueomorfològics aplicats al coneixement dels paisatges culturals. Aquests estan formats per estructures lineals (vies, parcel·lars, canyes, terrasses...) construïdes en moments diversos. L'arqueomorfologia estudia la dinàmica de les formes en tant que objecte arqueològic i històric en si mateixes, per caracteritzar les diverses fases o etapes que constitueixen la història dels paisatges culturals. Aquesta disciplina s'ocupa, doncs, de l'estructuració dels espais al llarg del temps, de l'estudi arqueològic de les formes antròpiques visibles del paisatge, de les emprentes en el territori dels arranjaments que s'han succeït al llarg del temps. Així doncs, la investigació no es limita a l'estudi de les formes del paisatge d'un període concret, sinó que analitzen la morfologia del territori i les seves successives etapes des d'una perspectiva diacrònica. L'estudi sobre centuriacions es planteja en el marc dels estudis planimètrics de les formes del paisatge, i en relació amb el conjunt d'elements que estructuren els territoris.

En relació amb els estudis sobre la morfologia dels territoris en època romana, sabem que el model romà d'organització territorial es fonamentava en la creació de xarxes viàries, parcel·lars, trames de drenatge i irrigació, camins que estructuraven els camps, facilitaven la seva explotació i els posaven en comunicació amb els centres d'hàbitat, els assentaments rurals i els centres urbans. Roma va tenir un paper important en l'estructuració dels espais agraris. Sabem, però, que la conquesta, incorporació i romanització dels territoris provincials va conèixer formes diverses, i que sovint es va explotar al màxim l'organització urbana i territorial indígena preexistent. En aquest sentit, el control dels territoris conquerits va ser un procés dialèctic entre les societats indígenes i les formes romanes d'ocupació del territori.

Institucions col·laboradores

- Maison René Ginouvès de l'Archéologie et de l'Ethnologie" (MAE) del CNRS, Universitat de Paris X - Nanterre
- Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana de la Universitat Autònoma de Barcelona
- Institut de Ciències de la Terra Jaume Almera (IJA-CSIC) (conveni de col·laboració)
- Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona

Objectius

- Aplicar els SIG als estudis arqueomorfològics.
- Analitzar les formes del paisatge i l'estructuració dels territoris antics. Específicament l'estructura de les xarxes viàries i del parcel·lari (les macroestructures del territori) així com els usos del sòl de manera diacrònica, parant especial atenció a les transformacions entre l'època romana i l'alta edat mitjana.
- Sistematitzar els criteris i convencions per a la reconstrucció dels territoris de l'antiguitat.
- Revisar de manera crítica dels estudis arqueomorfològics desenvolupats a Catalunya.
- Analitzar la modulació i l'articulació de la ciutat i el territori per tal de conèixer les formes d'organització i la conceptualització i modelació del paisatge
- Analitzar els patrons d'assentament i les seves dinàmiques i relacions espacials.
- Estudiar la transformació dels territoris històrics, amb un sentit diacrònic, establint les principals fases de modelació dels territoris com a paisatges culturals.

Projectes de recerca

- El jaciment romà de Can Tacó i el seu entorn (Montmeló-Montornès del Vallès, Vallès Oriental)
- Estudi arqueomorfològic del barri de la Satalia en el context de la muntanya de Montjuïc (Barcelona): aproximació historicogeogràfica i dinàmica territorial
- Centuriació i estructuració de l'ager de la colònia *Barcino*. Anàlisi arqueomorfològica i modelació del paisatge
- *Traité d'Archéogéographie*

Projecte	EL JACIMENT ROMÀ DE CAN TACÓ I EL SEU ENTORN (MONTMELÓ - MONTORNÈS DEL VALLÈS, VALLÈS ORIENTAL)
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa de Recerca	Formes del paisatge i antropització dels espais de muntanya de la protohistòria a l'edat mitjana
Investigadors responsables	Josep Guitart (ICAC) Josep Maria Palet (ICAC)
Investigadors participants	Esther Rodrigo (ICAC), Mònica Mercado (Estrats SL), Marta Flórez (ICAC), Arnau Garcia (estudiant de Màster)
Breu descripció	Projecte centrat en dos eixos de treballs: l'estudi arqueològic del jaciment de Can Tacó (Montornès-Montmeló) i l'anàlisi

	territorial de la Laietània interior (Vallès oriental). Aquest projecte se centra en l'estudi arqueològic del jaciment de Can Tacó i del seu context territorial des de la perspectiva de l'arqueologia del paisatge. Aquest jaciment presenta un gran interès per la seva cronologia i tipologia, segurament un <i>castellum</i> dels primers moments de la romanització, així com pel seu context territorial, en un punt estratègic de la via Augusta, a la vora del <i>terminus Augustalis</i> de Montornès del Vallès. La zona és de gran interès en relació amb l'organització territorial i l'ocupació del sòl a l'antiguitat. Es planteja una recerca pluridisciplinària que compregui l'estudi del jaciment i del territori atenent les formes d'hàbitat, l'estructuració, l'ocupació del territori i l'evolució del paisatge. Objectius del projecte: ▪ Establir la cronologia d'ocupació i analitzar les formes d'hàbitat. ▪ Elaborar un estat de la qüestió de la recerca arqueològica en el territori d'estudi. ▪ Definir la tipologia, funció, cronologia i fases d'ocupació dels assentaments rurals més significatius. ▪ Estudiar les estructures agràries (parcel·laries, cadastres) i l'organització territorial. ▪ Caracteritzar el procés de romanització al Vallès Oriental. ▪ Estudiar l'evolució vegetal de les formacions forestals, arbustives i herbàcies. ▪ Estudiar els sistemes d'usos del sòl (conreus, pastures, usos del bosc, etc.). ▪ Potenciar l'ús del patrimoni arqueològic com a recurs cultural.
Activitat realitzada el 2007	Es va presentar i aprovar el Pla director que a partir d'aquest moment serà el marc de referència per desenvolupar l'activitat científica al jaciment de Can Tacó i per a la creació del Parc Arqueològic de les Tres Creus. Enguany també ha estat aprovada pel Departament de Cultura la declaració de Bé Catalogat d'Interès Nacional per a Can Tacó - Turó d'en Roina, en el DOGC 5.003 7/11/2007, resolució CMC/3298/2007 de 19 d'octubre. D'aquesta manera s'incrementa substancialment la protecció sobre el jaciment alhora que es destaca la seva importància. El 14 de març es va presentar una ponència a la Tribuna d'Arqueologia. En la ponència hi van intervenir els doctors Josep Guitart, Josep Maria Palet, Esther Rodrigo (ICAC), Mònica Mercado (Estrats, sl), codirectora de les excavacions, i Marta Flórez, becària de l'ICAC Entre els mesos de juny i novembre, es va portar a terme una nova campanya d'excavació centrada en dues zones del jaciment: d'una banda es va excavar totalment la cisterna, element detectat en la campanya del 2005, l'excavació de la qual ha permès conèixer les característiques tècniques i la seva capacitat, i ha permès obtenir noves dades sobre la cronologia d'abandonament del jaciment. D'altra banda, també es va continuar amb l'excavació de la terrassa superior. Durant el mes de desembre es va procedir a la consolidació <i>in situ</i> de la cisterna per tal de garantir la seva conservació en òptimes condicions. D'aquesta manera s'acompleix l'objectiu de preservació i protecció de les estructures arqueològiques. El mes de setembre va ser lliurada a l'ICAC i a l'àrea de Coneixement i Recerca la Memòria d'excavació corresponent a

	la campanya del 2005 El 27 de setembre de 2007 va tenir lloc la lectura del treball de recerca per part de la investigadora en formació Marta Flórez (ICAC), que amb el títol <i>Can Tacó i el seu entorn. Estudi del poblament rural a la Laietània litoral</i> va obtenir la màxima qualificació i va merèixer l'obtenció de la suficiència investigadora. Referida a l'estudi arqueològic del territori: Foto i cartoïnterpretació: restitució arqueomorfològica Prospeccions arqueològiques Recull dades paleoambientals Continuació de la recerca en el marc de la tesi doctoral de Marta Flórez (ICAC) Treball de recerca de Màster d'Arnau Garcia.
Data d'inici	Octubre del 2004
Data prevista de finalització	2009

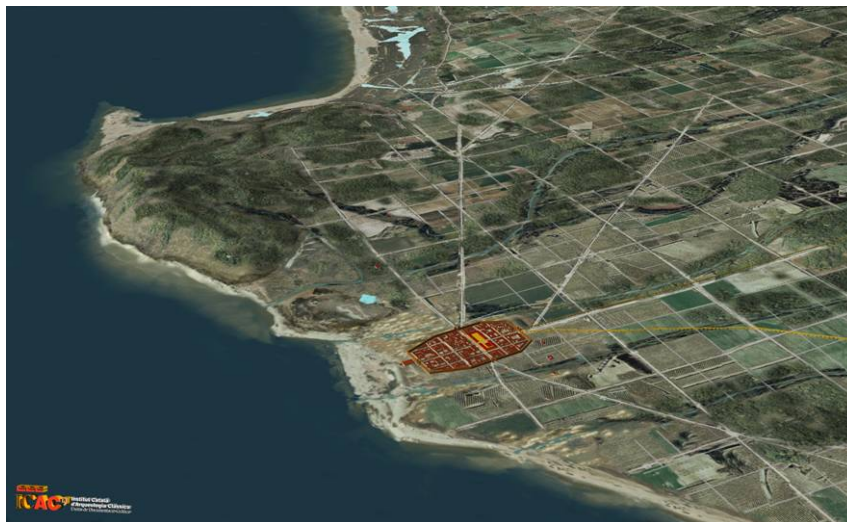

Vista del turó de Can Tacó-Turó d'en Roina (Montmeló-Montornès del Vallès).

La cisterna una vegada finalitzada l'excavació
(Montmeló-Montornès del Vallès).

Títol del projecte	ESTUDI ARQUEOMORFOLÒGIC DEL BARRI DE LA SATALIA EN EL CONTEXT DE LA MUNTANYA DE MONTJUÏC (BARCELONA): APROXIMACIÓ HISTORICOGEOGRÀFICA I DINÀMICA TERRITORIAL
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	Evolució del paisatge i implantació territorial de la ciutat antiga al nord-est de la Tarraconense entre el període ibèric i l'alta edat mitjana
Investigadors responsables	Josep Maria Palet (ICAC)
Investigadors participants	Arnau Fernández (ICAC), Hèctor Orengo (ICAC), Aureli Álvarez (ICAC), Núria Torras (historiadora), Ramon Julià (IJA-CSIC), Santiago Riera (SERP-UB), Joaquim Torres (geòleg)
Breu descripció	Es pretén estudiar integralment els aspectes històrics, arqueològics i ambientals de la muntanya de Montjuïc per tal d'entendre'n l'evolució física i humana i observar la relació entre ambdós aspectes des d'una perspectiva diacrònica.
Activitat realitzada el 2007	Elaboració de la memòria final del projecte (octubre del 2007).
Data d'inici	Octubre del 2006
Data prevista de finalització	Maig del 2007

Reconstrucció fotogràfica de *Barcino* i la muntanya de Montjuïc en època altimperial, amb representació de la xarxa viària, la trama centuriada, el parcel·lari, els assentaments, els usos del sòl, la coberta vegetal i paleotopografia.

Altres projectes de la línia Arqueologia del paisatge, poblament i territori

Participació del Dr. Josep M. Palet (ICAC) en el projecte de recerca «*Traité d'Archéogéographie*», finançat pel CNRS, centrat en apartats epistemològics i metodològics, sobretot materials i tècniques de treball a Catalunya i Espanya en la presentació d'estudis de cas desenvolupats a Catalunya. En relació amb aquest projecte, el Dr. Josep M. Palet durant l'any 2007 ha fet dues estades de recerca a l'estranger finançades pel DURSI amb la beca BE 2005 a la Maison René Ginouvès, CNRS - Universitat de Paris I i Paris X (Nanterre).

- Programa **Ager Tarraconensis**

El programa *Ager Tarraconensis* es troba dins de la proposta de crear un gran equip que potencii l'estudi de la ciutat romana de *Tarraco*.

Enfocament d'estudi de paisatge. Aquesta recerca va néixer amb la idea d'investigar l'*ager* de l'antiga *Tarraco*, des de l'**enfocament dels estudis de paisatge**, és a dir, amb una aproximació pluridisciplinària i diacrònica, que no sols se centra en els estudis de l'ocupació humana, sinó també d'aquesta lligada amb el seu entorn, amb la interrelació que proposen els estudis de sistemes.

Aproximació pluridisciplinària. Dins d'aquest enfocament, resulten indispensables els estudis de l'entorn: de la flora i el clima (a través de la pal·linologia, l'antracologia, la paleobotànica), de la fauna (arqueozoologia), de la geologia dels sòls i molt especialment de la sedimentologia (geologia del quaternari).

Sistema de la ciutat romana. Parteix de la base de la reflexió científica de l'estructura del sistema de la ciutat romana, i per tant actua i té com a objectiu de base la integració de les dades de l'àmbit rural amb les del nucli urbà, de cara al coneixement integral de la ciutat de *Tarraco* en la seva complexitat com a *civitas* romana.

Aproximació de microhistòria. Això significa que s'ha d'estudiar el territori amb una gran minuciositat, amb la idea de crear mapes que reflecteixin el poblament per etapes cronològiques, mapes temàtics, mapes del sistema viari i de l'estructuració dels parcel·lars. Aquesta aproximació de microhistòria fa que s'hagi de tractar el territori per parts assequibles, i doncs en etapes. En aquest sentit, s'ha fet una programació per àrees geogràfiques que corresponen aproximadament a les comarques. La primera àrea que es va abordar va ser el Baix Penedès. Actualment s'està treballant al Baix Camp, sud del Tarragonès, i a l'Alt Gaià. I es pretén, en un futur, seguir amb les diferents parts del territori fins a haver estudiat tot l'espai que suposadament constituïa l'*ager* de *Tarraco*.

Els estudis concrets de jaciments rurals, com el de la vil·la dels Antigons, la del Morell o la del mas d'en Gras n'enriqueixen el coneixement, i representen una aportació de gran vàlua per al conjunt i per a la particularitat.

A partir d'això anirà sent possible una reflexió científica, cada cop més fonamentada, sobre el funcionament global de la ciutat de *Tarraco*, amb l'entesa de les interrelacions amb el seu *ager*, especialment dels fonaments econòmics agraris i del desenvolupament comercial de la ciutat, del volum i distribució de la població rural, de la seves jerarquies i estructura.

La complexitat d'aquests estudis i el nombre de projectes de recerca que en pegen, així com el caire pluridisciplinari que de forma obligada han de tenir els estudis de paisatge, fan aconsellable dividir els projectes que en deriven, en branques de recerca:

1. Estudis de poblament, prospeccions i sistema de la ciutat romana
2. Estudis de morfologia del territori
3. Estudis de geologia
4. Estudis de jaciments rurals concrets
5. Estudis de la biologia de l'entorn

1. Estudis de poblament, prospeccions i sistema de la ciutat romana

Els estudis de paisatge tenen, com un dels seus fonaments, el coneixement de la dinàmica de l'ocupació humana. Els estudis de la morfologia del territori i de l'entorn geològic i biològic poden constituir projectes d'investigació plens de sentit, per bé que han de revertir en els de conjunt del paisatge, on juntament amb els de poblament permetran el tractament del sistema global.

Una de les tècniques essencials que utilitzen els estudis arqueològics del territori i del poblament són les prospeccions, ja siguin superficials extensives, superficials sistemàtiques, intensives. A través d'elles, i amb l'ajut d'un SIG, es generen mapes del poblament antic, amb la seva complexitat tipològica, cronològica i temàtica diversa, i que són la base per a l'estudi de la relació del poblament amb la morfologia del territori, la geologia i les dades dels estudis de biologia.

En el cas del món romà, la finalitat darrera de la investigació de l'evolució del paisatge és conèixer la dinàmica, l'abast i les particularitats de cada cas, de la implantació del sistema de la ciutat romana. Dins d'aquest marc conceptual, sorgeixen els plantejaments i qüestions històriques fonamentals.

➤ **Projectes de recerca**

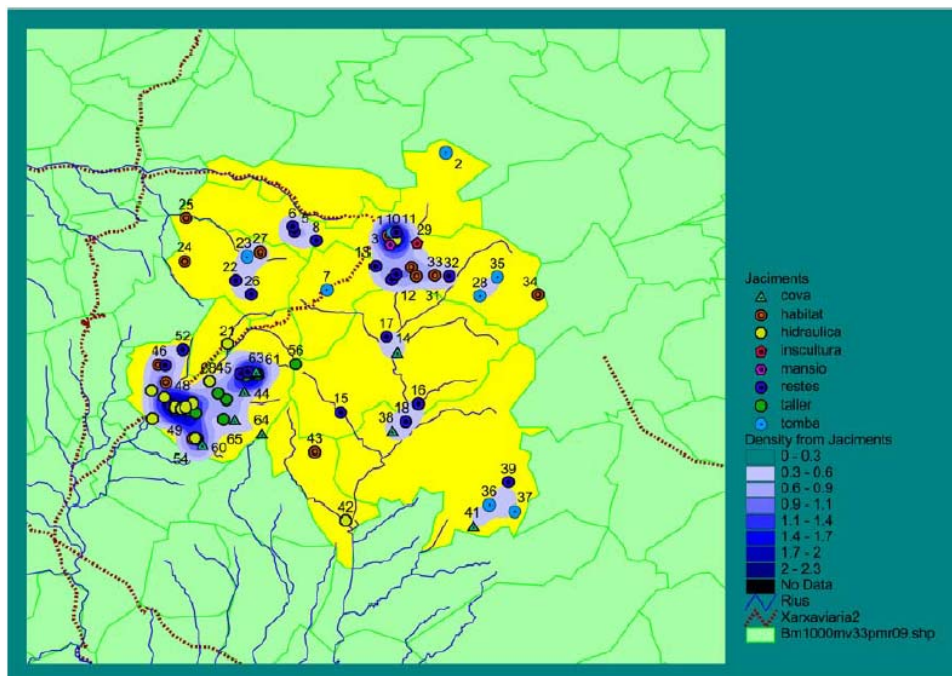
- Estudi del paisatge arqueològic antic a l'ager *Tarraconensis* (a la dreta del riu Francolí)
- Estudi del paisatge arqueològic antic de l'ager *Tarraconensis* a la vall del Gaia

Títol del projecte	ESTUDI DEL PAISATGE ARQUEOLÒGIC ANTIC DE L'AGER TARRACONENSIS (A LA DRETA DEL RIU FRANCOLÍ)
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	<i>Ager Tarraconensis</i>
Investigadors responsables	Josep Guitart (ICAC) Marta Prevosti (ICAC)
Investigadors participants	Ramon Jàrraga (ICAC)
Investigadors col·laboradors	Josep Maria Palet (ICAC), Carme Ruestes (UAB), Santiago Riera (UB), Josep Maria Macias (ICAC), Jaume Massó (Museu de Reus), Loïc Buffat (CSH), Aureli Álvarez (UAB), Santiago Giralt (CSIC), Jordi Nadal (UB), Silvia Valenzuela (UB), Núria Padrós (ICAC), Héctor Orengo (ICAC), Albert Pèlachs (UAB), Pau de Soto (ICAC), Josep Abela .
Breu descripció	Estudi de l'evolució del paisatge de l'ager <i>Tarraconensis</i> , centrat en la comarca del Tarragonès, a la dreta del riu Francolí, una part del Baix Camp, i el municipi d'Alcover, entre el període ibèric i la tardoantiguitat. Amb una aproximació multidisciplinària, s'estudia el paisatge, amb estudis de geologia, els recursos hídrics, els recursos minerals, l'evolució dels sòls, el clima, la flora, els cultius, la fauna, els animals domesticats, la morfologia del territori i els assentaments humans, des d'una perspectiva diacrònica. L'estudi dels assentaments humans i la morfologia del territori es basa en una sèrie de campanyes de prospeccions que combinarà les extensives i les intensives o de "transects" amb cobertura total. El tractament de les dades es farà amb un GIS. A partir dels resultats s'avaluaran els models de poblament, l'evolució de l'estructura del territori i de l'explotació i adaptació humana al seu entorn. Per a l'execució del projecte, es va signar un conveni amb els alcaldes de tots els Ajuntaments implicats i la Diputació de Tarragona, amb l'Institut d'Estudis Catalans, la Universitat Rovira i Virgili i amb l'empresa ACESA.
Activitat realitzada el 2007	Les prospeccions intensives, iniciades el 2006, han seguit el seu curs el 2007: s'han fet les prospeccions del <i>transect 1</i> i s'ha prospectat una tercera part del <i>transect 2</i> . Els materials recollits han estat estudiats. Les dades s'han introduït en un

	sistema SIG. S'han fet anàlisis de paleomagnetisme d'alguns forns dels jaciments per obtenir la cronologia de la darrera cuita del forn. S'ha fet una campanya de prospeccions geofísiques en diversos jaciments.
Data d'inici	Juliol del 2005
Data prevista de finalització	Juliol del 2009
 Prospecció superficial sistemàtica d'un camp de l'ager <i>Tarraconensis</i>	

Títol del projecte	ESTUDI DEL PAISATGE ARQUEOLÒGIC ANTIC DE L'AGER TARRACONENSIS A LA VALL DEL GAIÀ
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	<i>Ager Tarraconensis</i>
Investigadors responsables	Marta Prevosti (ICAC)
Investigadors participants	Josep Abela
Breu descripció	Estudi del paisatge arqueològic antic de la vall alta del Gaià mitjançant el treball de suficiència investigadora per a l'obtenció del Diploma d'Estudis Avançats (DEA) en el marc del Doctorat Interuniversitari en Arqueologia Clàssica, programat per la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat Rovira i Virgili i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, curs 2005-2006, de Josep Abela Montoya, sota la direcció de la Dra. Marta Prevosti. L'estudi segueix les pautes i la metodologia emprada en el projecte de l'«Estudi del paisatge arqueològic antic a l'ager <i>tarraconensis</i> (a la dreta del riu Francolí)». Se centra entre el període ibèric i l'etapa medieval. Amb una aproximació multidisciplinària, es pretén fer l'estudi del paisatge, amb estudis de geologia, recursos hídrics, recursos minerals, evolució dels sòls, clima, flora, cultius, fauna, animals domesticats, morfologia del territori i assentaments humans, des d'una perspectiva diacrònica. L'estudi dels

	assentaments humans i la morfologia del territori es basa en una sèrie de campanyes de prospeccions que combinaran les extensives i les intensives o de <i>transects</i> amb cobertura total. El tractament de les dades es farà amb un SIG. A partir dels resultats s'avaluaran els models de poblament, l'evolució de l'estructura del territori i de l'explotació i adaptació humana al seu entorn. Aquest estudi d'una àrea de muntanya a cavall entre l'<i>ager Tarraconensis</i> i l'<i>ager Sigarrens</i> té l'objectiu de conèixer aquesta àrea menystinguda del territori d'una ciutat. Això ens permetrà conèixer com s'explotava, quins recursos s'hi anaven a cercar i quins grups socials habitaven aquestes zones. Aquest estudi, juntament amb els ja realitzats sobre el funcionament de la <i>Tarraco</i> romana, s'encaminen a obtenir una idea global i completa del sistema de funcionament de la ciutat romana.
Activitat realitzada el 2007	Josep Abela Montoya ha fet el treball d'investigació, amb la recollida de dades a partir de l'IPAC, recollida de mapes antics, elaboració del capítol de plantejament de la problemàtica històrica del territori del Gaià, i preparació del marc metodològic i tècnic. Pel que fa a aquest darrer punt, ha elaborat un sistema SIG adequat a les prospeccions, amb una fitxa idònia, provada en el curs de les prospeccions intensives del Baix Camp, i amb la preparació de la base de dades Access.
Data d'inici	Juliol del 2007
Data prevista de finalització	Juliol del 2011

Mapa de l'àrea d'estudi de l'Alt Gaià i densitat dels jaciments arqueològics per km².

2. Estudis de morfologia del territori

Estudi de les formes del paisatge i les centuriacions i caracterització del territori en l'antiguitat a partir de tecnologia SIG i recerca arqueològica de camp.

➤ **Projectes de recerca**

- Les centuriacions de l'*ager Tarraconensis*. Anàlisi planimètrica digital i estructuració del territori

Títol del projecte	LES CENTURIACIONS DE L'AGER TARRACONENSIS. ANÀLISI PLANIMÈTRICA DIGITAL I ESTRUCTURACIÓ DEL TERRITORI
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	<i>Ager Tarraconensis</i>
Investigadors responsables	Josep Maria Palet (ICAC) Marta Prevosti (ICAC) Ignasi Fiz (ICAC)
Investigadors participants	Héctor Orengo (ICAC)
Centres col·laboradors	Groupe de Recherche 2137 TESORA – Université de Paris X
Breu descripció	Estudi de les formes del paisatge i les centuriacions i caracterització del territori en l'antiguitat a partir de tecnologia SIG i recerca arqueològica de camp. Aquest projecte compta amb la subvenció d'AVERTIS i del programa I+D MEC de la UAB.
Activitat realitzada el 2007	Els resultats dels estudis arqueomorfològics han estat revisats a partir de material cartogràfic digital i tractats a través d'un SIG. S'ha investigat l'aplicació de la teledetecció en la recerca de traces fòssils. Les anàlisis SIG permeten desenvolupar l'estudi de visuals per conèixer les formes d'organització i la conceptualització del territori.
Data d'inici	Juliol del 2005
Data prevista de finalització	Juliol del 2009

Trama II al Baix Camp, una de les centuriacions ben documentades de l'*ager Tarraconensis*.

3. Estudis de geologia

Un dels components fonamentals d'un paisatge és la base geològica sobre la qual reposa. Però, alhora, hem de tenir present que el substrat geològic no és estàtic, sinó que també evoluciona amb la influència climàtica i biològica del seu entorn. Així doncs, ens interessa conèixer la geologia com a base o substrat del paisatge, però també com a arxiu on es va guardant informació sobre l'evolució climàtica i biològica.

En aquest sentit, i de cara als estudis del paisatge de l'antiguitat, resulta fonamental el coneixement de la geologia del quaternari i l'evolució dels seus sòls.

La geologia també forneix tècniques de datació que representen ajuts auxiliars importants per a l'arqueologia, alguns utilitzats des de fa moltes dècades i d'altres d'incorporació més recent.

➤ Projectes de recerca

- Estudi de la sedimentologia del Baix Camp
- Mesures arqueomagnètiques en forns romans de Tarragona i Tunísia

Títol del projecte	ESTUDI DE SEDIMENTOLOGIA DEL BAIX CAMP
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	<i>Ager Tarraconensis</i>
Investigadors responsables	Marta Prevosti (ICAC) i Santiago Giralt (CSIC-Institut Jaume Almera).
Investigadors col·laboradors	Clàudia Abancó Martínez de Arenzana i Guillem Domènech Suriñach.
Breu descripció	Estudi geològic destinat a conèixer la geologia del quaternari de l'àrea en estudi, el Baix Camp i el sud del Tarragonès. S'ha preparat un estudi geològic encaminat a entendre l'evolució dels sòls en els darrers 2.000 anys. El grau d'aflorament del paleosòl romà correspon al grau de coneixement possible de l'arqueologia romana superficial. Així, el coneixement de l'evolució dels sòls de la zona en estudi permetrà conèixer el grau de fiabilitat que tenen les prospeccions superficials, fins a quin punt afloren els sòls d'època romana en la superfície actual, en quins punts ho fan i on estan coberts per sediments, que no permeten accedir-hi. A partir d'aquí, es podran interpretar les dades procedents de les prospeccions intensives i extensives, amb rigor.
Activitat realitzada el 2007	Campanya de localització de seccions geològiques a l'àrea en estudi, aixecaments dels perfils, comparació, per tal d'anar identificant els paleosòls existents a la regió. Datació per anàlisi de carboni 14 dels carbons extrets que permetran obtenir cronologies absolutes.
Data d'inici	Juliol del 2007
Data prevista de finalització	Juny del 2008

Secció geològica a la riera de la Mare de Déu del Camí de Cambrils.

Títol del projecte	MESURES ARQUEOMAGNÈTIQUES EN FORNS ROMANS DE TARRAGONA I TUNÍSIA
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	<i>Ager Tarraconensis</i>
Investigadors responsables	Aureli Álvarez (ICAC-UAB), Marta Prevosti (ICAC) i Ramon Jàrrega (ICAC).
Investigadors col·laboradors	Lluís Casas (UAB), Àfrica Pitarch (Jaume Almera, CSIC de Barcelona) i Nejia Laridhi Ouazaa (Universitat El Manar II, Tunísia)
Centres col·laboradors	Universitat El Manar II, Tunísia.
Breu descripció	Els forns constitueixen una font d'informació excel·lent sobre les variacions dels paràmetres que defineixen el camp magnètic de la terra en una zona determinada, ja que a partir de la mesura de la termoremanència dels seus components ferromagnètics és possible calcular les característiques del camp que els va magnetitzar per última vegada, és a dir, l'última utilització del forn. S'ha realitzat un programa per prendre mostres per a l'anàlisi arqueomagnètica de forns antics de l'ager <i>Tarraconensis</i> , per precisar-ne la cronologia. Les dades obtingudes seran contrastades amb les dades procedents de forns de Tunísia.
Activitat realitzada el 2007	S'han pres mostres dels forns de la Buada (Reus), el Vilasec (Alcover), la Riera de la Selva (Vilallonga), la Timba dels Castellots (Riudoms) i la vila de Barenys (Vila-seca). S'han fet prospeccions a Tunísia i s'han recollits mostres de forns a Udhna.
Data d'inici	2007
Data prevista de finalització	Juliol del 2009

Àrea de forns d'un dels grans centres terrissers romans de l'*ager Tarraconensis*.

4. Estudis de jaciments o estructures rurals concrets

Els estudis de poblament es basen en el coneixement de les unitats del poblament. Això passa per fer excavacions, o bé estudis de col·leccions de materials, o bé prospeccions geofísiques.

Els estudis de territori, de prospeccions, de la morfologia del territori, així com la integració del conjunt de les dades en els estudis de poblament, necessiten sovint fer comprovacions, datar estructures, o estudiar de forma detallada elements del paisatge. Això significa haver de fer també excavacions arqueològiques o prospeccions geofísiques.

➤ Projectes de recerca

- La vil·la romana dels Antigons
- Prospeccions geofísiques a l'*ager Tarraconensis*

Títol del projecte	LA VIL·LA ROMANA DELS ANTIGONS (REUS)
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	<i>Ager Tarraconensis</i>
Investigadors responsables	Ramon Jàrraga, Marta Prevosti i Josep Guitart (ICAC-UAB).
Investigadors participants	Josep Maria Palet (ICAC), , Loïc Buffat (INRAP, França), Aureli Álvarez (UAB/ICAC), Héctor Orengo (ICAC) i Josep Maria Macias (ICAC).
Investigadors col·laboradors	Carme Ruestes (UAB), Santiago Riera (UB), Jaume Massó (Museu de Reus Raquel Daza (UAB), Jordi Nadal (UB), Silvia Valenzuela (UB) i Albert Pèlachs (UAB).
Breu descripció	Estudi monogràfic d'aquesta vil·la romana, de la informació recopilada i la catalogació dels materials que s'ha estat duent a terme durant el 2006, per part de Loïc Buffat i Ramon Jàrraga. L'estudi de la fauna ha estat realitzat per Silvia Valenzuela. Aquesta monografia es farà en col·laboració amb els Dr. Josep Guitart i Marta Prevosti, així com amb altres especialistes en la matèria.
Activitat realitzada el 2007	Preparació de l'edició d'una monografia amb la informació recopilada per Loïc Buffat i Ramon Jàrraga. Pel seu interès per al coneixement de l' <i>ager Tarraconensis</i> , aquest estudi

	monogràfic encetarà una sèrie de monografies sobre aquest projecte.
Data d'inici	Juny de 2007
Data prevista de finalització	Desembre de 2008

A l'esquerra, estàtua de Cíbele, de la vil·la romana dels Antigons (Reus, Baix Camp) i, a la dreta, *bacus* procedent de la vil·la dels Antigons, de la col·lecció del Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca de Reus. A baix, bol de *sigillata* hispànica (forma Draggendorff 37) de la vil·la romana dels Antigons (Reus, Baix Camp).

Títol del projecte	PROSPECCIONS GEOFÍSQUES A L'AGER TARRACONENSIS
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	<i>Ager Tarraconensis</i>
Investigadors responsables	Marta Prevosti i Cèsar Carreras (ICAC)
Investigadors col·laboradors	Simon Keay, Sophie Hay i Kristian Strutt (University of

	Southampton).
Breu descripció	Dins del marc de l'estudi del poblament antic a la zona d'estudi, una de les tècniques de treball a desenvolupar és el de les prospeccions geofísiques. La prospecció geofísica es planteja com un complement de la informació de les prospeccions extensives i intensives dels jaciments de l'àrea d'estudi, per ajudar en casos concrets o en problemàtiques del paisatge concretes. Entenem la prospecció geofísica com una tècnica no destructiva que permet detectar restes arqueològiques en el subsòl a una fondària normalment d'1-3 metres, o fins i tot més, a partir del contrast de les propietats del sòl i les estructures antròpiques. Aquestes tècniques poden ajudar a generar una imatge del subsòl similar a la dels raigs X.
Activitat realitzada el 2007	Signatura d'un conveni de col·laboració entre l'ICAC i la British School de Roma per a la realització de prospeccions geofísiques. Realització de la primera campanya d'intervencions l'octubre del 2007, als jaciments dels Antigons (Reus), la vil·la de Centcelles (Constantí), el mas de Gomandí (Reus), les Bassasses (Cambrils) i el mas de la Pastora (Cambrils).
Data d'inici	2007
Data prevista de finalització	Juliol del 2009
 Prospecció d'un camp pel sistema de la magnetometria.	

5. Estudis de paleobiologia

La paleobiologia resulta fonamental en els estudis del paisatge, ja que flora i animals formen part del sistema en estudi. Així doncs, els estudis de pal·linologia permeten conèixer l'evolució del clima, així com de la flora i els cultius que es practicaven, dins dels espais de temps datats pel sistema del C14, en cada columna pol·línica. L'antracologia pot completar el coneixement dels boscos de l'entorn i la seva explotació humana. La identificació de restes vegetals, com granes, així com microvegetals, tot plegat forma part de la reconstrucció de l'entorn.

Els estudis d'arqueofauna se centren en restes de la fauna recuperada en excavacions arqueològiques, que permeten fer-ne una datació força precisa. Solen donar essencialment informació sobre els animals domèstics, tot i que també en poden donar sobre la cinegètica o altres de l'entorn o fins i tot plagues.

Aquests tipus d'estudis son els més emprats i els que solen donar més resultats a l'arqueologia per a la reconstrucció del paleoambient, tot i que n'existeixen d'altres que també poden ser útils en casos concrets.

➤ **Projectes de recerca**

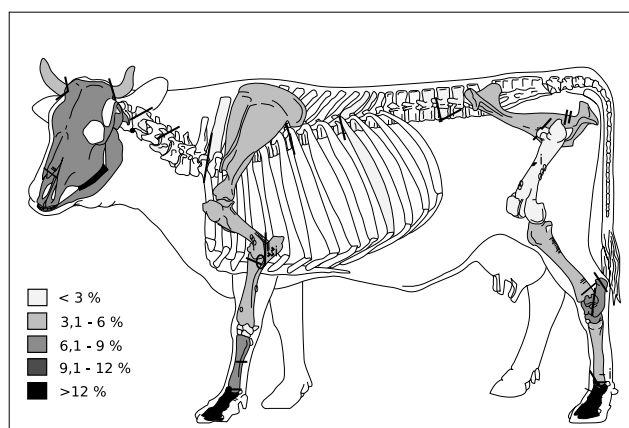
- Estudi pal·linològic de l'ager *Tarraconensis*. El Baix Camp
- Arqueozoologia a l'ager *Tarraconensis*. Estudi de la fauna de les vil·les dels Antigons i de la Llosa

Títol del projecte	ESTUDI PAL·LINOLÒGIC A L'AGER TARRACONENSIS. EL BAIX CAMP
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	<i>Ager Tarraconensis</i>
Investigadors responsables	Josep Guitart (ICAC), Marta Prevosti (ICAC) i Santiago Riera (UB).
Investigadors participants	Yannick Miras (CNRS, Clermont-Ferrand, França) i Gabriel Servera (UB).
Breu descripció	Yannick Miras i Gabriel Servera, sota la direcció de Santiago Riera, estan treballant en l'elaboració d'una columna pol·línica representativa del Camp de Tarragona, que ha d'aportar coneixements sobre la flora, els cultius i l'evolució climàtica de la zona.
Activitat realitzada al 2007	La columna es va extreure a la llacuna de la Tanca, a Vilaseca, el 3 d'agost de 2007. Se n'han extret mostres cada 5 cm, per a anàlisis pol·líniques, i se n'han fet tests preliminars de riquesa pol·línica que han donat resultats positius. Se n'han enviat cinc mostres al centre de datació per radiocarboni de Pozan, Polònia.
Data d'inici	Juliol del 2005
Data prevista de finalització	Juliol del 2008

Preparació de l'extracció de mostres amb la sonda russa.

Títol del projecte	ARQUEOZOOLOGIA A L'AGER TARRACONENSIS. ESTUDI DE LA FAUNA DE LES VIL·LES DELS ANTIGONS I LA LLOSA
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	Ager Tarraconensis / Subprograma Arqueologia ambiental o paleoambient
Investigadors responsables	Josep Guitart (ICAC) Marta Prevosti (ICAC)
Investigadors participants	Jordi Nadal (UB), Sílvia Valenzuela (UB) i Núria Padrós (ICAC)
Breu descripció	L'estudi de les restes de fauna està encaminat a avançar en el coneixement de la gestió ramadera dels establiments rurals de l'ager Tarraconensis. Aquest és un aspecte de l'economia rural romana fins ara molt menystingut i, per tant, les dades que aportí constituïran una novetat important per entendre el sistema econòmic rural de la zona. Se centra en les restes de la vil·la romana dels Antigons (Reus) i les de la vil·la romana de la Llosa (Cambrils).
Activitat realitzada el 2007	L'estudi de Sílvia Valenzuela Paisatge, alimentació i gestió dels ramats a Antigons a partir de les restes de fauna (vertebrats i mol·luscs), s'ha fet des del GRACPE-UB, sota la direcció de Jordi Nadal. Aquest conjunt permet fer una aproximació de la gestió ramadera d'un sistema destinat fonamentalment a l'autoconsum i a la venda d'excedent.
Data d'inici	Juliol de 2005
Data prevista de finalització	Juliol de 2008

Localització i característiques de les traces observades en els ossos de bou i il·lustració de la presència diferenciada entre parts anatòmiques, de la vil·la dels Antigons (Reus).

- Programa **Les formes d'hàbitat rural: les vil·les i altres tipus d'assentaments**

Els estudis sobre la vil·la romana gaudeixen d'una llarga tradició que cal lligar amb els estudis de poblament, de paisatge i del sistema de la ciutat romana. Des d'aquesta nova perspectiva, s'aborda l'estudi de les vil·les romanes, que constitueixen projectes d'investigació de l'ICAC, tant de l'*ager* de *Tarraco* com de les que pertanyen a altres ciutats romanes.

Base de dades a internet AD VILLAM. Dins d'aquest programa, cal destacar la novetat que representa el projecte internacional (en col·laboració amb arqueòlegs francesos) de fer una gran base de dades sobre les vil·les romanes, oberta a internet en la seva darrera fase, com un servei que l'ICAC posarà a disposició de la comunitat científica. Es perfila, doncs, com una fita dins del camp de les noves tecnologies de la informació i la comunicació, que convertirà la base de dades esmentada en una eina de treball gratuïta, de màxima facilitat d'accés, amb un volum de dades important, i amb un ordre intern que permetrà el tractament dins d'un SIG, per tant amb una gestió de les dades de gran rendiment i utilitat per als investigadors.

Estudis sobre la vil·la. La vil·la, com un dels sistemes d'explotació agrària característic de la societat romana, aporta la informació necessària per ampliar el coneixement d'una determinada classe social i la seva base econòmica. A partir d'ella sorgeixen un seguit de qüestions entorn de la dialèctica ciutat/camp, que han recorregut la bibliografia dels darrers vint-i-cinc anys, amb problemes com el de la dependència de la ciutat respecte del camp o les estructures de gestió i de poder de la ciutat romana.

Dins els estudis de paisatge. Però la vil·la s'integra dins d'un paisatge de l'antiguitat que cal estudiar des dels seus precedents fins a les repercussions que ha tingut en les successives fases posteriors, tot deixant relíctes o estructures fossilitzades en el paisatge.

Altres tipus d'assentaments. Finalment, no es pot entendre la vil·la romana si no és dins de tot un sistema de poblament, on comparteix l'espai amb altres formes d'hàbitat que són tan importants com ella mateixa. Des dels simples establiments rurals, cases de camp que no arriben a la categoria d'una vil·la romana, fins a les aglomeracions d'hàbitats, *vici* i *conciliabula*, entre tots els habitatges formen el sistema global del poblament. Dins de tot el sistema de poblament, i a partir del seu coneixement de conjunt, es poden estudiar les jerarquies d'hàbitats i les seves interrelacions, que han d'aportar el coneixement més aprofundit de l'*ager* dins del sistema de la ciutat romana.

Dins d'aquest programa, l'any 2007 s'han iniciat quatre nous projectes:

- Reconstrucció virtual de la vil·la romana de la Llosa (Cambrils)
- La vil·la romana de la Torre Llauder (Mataró, Maresme)
- Les vil·les romanes a la Tarraconense. implantació, evolució i transformació
- La vil·la romana de la Gran Via –Horta Farrerons (Premià de Mar, Maresme)

➤ **Projectes de recerca**

- La vil·la romana dels Hospitals (el Morell, Tarragona)
- La vil·la romana de la Burguera (Salou, Tarragonès)
- Reconstrucció virtual de la vil·la romana de la Llosa (Cambrils)
- *Ad villam*: base de dades de les vil·les romanes de l'arc mediterrani entre el Roine i l'Ebre
- *Cella vinaria*: estudi del jaciment del Veral de Vallmora (Teià)
- Les vil·les romanes a la Tarraconense. implantació, evolució i transformació
- La vil·la romana de la Torre Llauder (Mataró, Maresme)

- Tipologia de l'hàbitat rural en el món hel·lenístic i romà: contrast entre les dades arqueològiques i iconogràfiques
- La vil·la romana de la Gran Via –Horta Farrerons (Premià de Mar, El Maresme)
- Excavació i recuperació de la vil·la romana del Mas dels Frares (Constantí)

Projecte	LA VIL·LA ROMANA DELS HOSPITALS (EL MORELL, TARRAGONA)
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	Les formes d'hàbitat rural: les vil·les i altres tipus d'assentaments
Investigadors responsables	Josep Maria Macias (ICAC) i Joan Josep Menchon (Museu d'Història de Tarragona)
Investigadors col·laboradors	Milagros Cuesta, Laura Devenat i Domènec Campillo (Museu d'Arqueologia de Catalunya), Montserrat García Noguera (Codex – Arqueologia i Patrimoni), Josep M. Palet i Jordi Principal (ICAC), Joan S. Mestres i Rosario Navarro (UB)
Centres implicats	Museu d'Arqueologia de Catalunya, Repsol YPF, Codex – Arqueologia i Patrimoni
Breu descripció	Anàlisi detallada i contextualització territorial de l'excavació arqueològica en extensió desenvolupada l'any 1996 a la vil·la romana del Morell (partida dels Hospitals, Tarragonès), als terrenys de Repsol YPF, per part de l'empresa Codex – Arqueologia i Patrimoni. Es tracta d'un assentament rural de l'entorn de Tàrraco que permet valorar el procés de romanització de les planúries al·luvials del riu Francolí. El 2004 l'ICAC va signar un conveni de col·laboració amb la Universitat Rovira i Virgili i Repsol YPF.
Activitat realitzada el 2007	S'ha finalitzat l'edició del projecte d'investigació que ha conclòs amb la publicació del número 1 de la nova sèrie de l'ICAC anomenada Hic et nunc.
Data d'inici	Setembre del 2003
Data prevista de finalització	2007
 Portada de la publicació, el número 1 de la col·lecció Hic et nunc.	 Vista del jaciment durant els treballs d'excavació.

Projecte	LA VIL·LA ROMANA DE LA BURGUERA (SALOU, TARRAGONÈS)
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	Les formes d'hàbitat rural: les vil·les i altres tipus d'assentaments
Investigadors responsables	Josep Maria Macias (ICAC)
Investigadors col·laboradors	Moisés Díaz García (Codex) i Francesc Bosch Puche (UB)
Centres implicats	Codex – Arqueologia i Patrimoni
Breu descripció	Estudi de les troballes arqueològiques aparegudes a la vil·la romana de la Burguera durant les excavacions d'urgència que dugué a terme en aquesta zona l'empresa d'arqueologia Codex-Arqueologia i Patrimoni. Compta amb la col·laboració de la Unitat de Documentació Gràfica de l'ICAC. Es tracta d'un assentament de canvi d'era que perdurà fins a l'etapa visigoda. Fins avui, s'hi ha pogut documentar la part residencial, els banys privats, un petit <i>horreum</i>, els forns ceràmics i un extens centre d'elaboració vinícola. La zona ha estat edificada posteriorment i, actualment, l'àrea d'aquest jaciment ha quedat reduïda a l'àrea termal com a part museogràfica integrada dins els jardins del centre turístic.
Activitat realitzada el 2007	Inici de l'estudi arqueològic i preparació de la documentació administrativa necessària per a l'execució del projecte.
Data d'inici	Gener del 2007
Data prevista de finalització	2010
	 Fotografia aèria de la vil·la romana de la Burguera durant el procés d'excavació.

Projecte	RECONSTRUCCIÓ VIRTUAL DE LA VIL·LA ROMANA DE LA LLOSA (CAMBRILS)
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	Les formes d'hàbitat rural: les vil·les i altres tipus d'assentaments / Tecnologies de la informació i la comunicació aplicades a l'arqueologia clàssica
Investigadors responsables	Josep Maria Macias (ICAC)
Investigadors col·laboradors	Gerard Martí (Museu d'Història de Cambrils) i Montserrat García (Codex-Arqueologia i Patrimoni)
Centres implicats	Museu d'Història de Cambrils, DIGIVISION
Breu descripció	Projecte de col·laboració entre l'ICAC i l'empresa Codex-Arqueologia i Patrimoni que té com a objectiu fer una reconstrucció digital del jaciment i elaborar diferents recursos pedagògics de difusió. El projecte està finançat per l'empresa Digivisión.
Activitat realitzada el 2007	S'ha signat un conveni de col·laboració entre l'ICAC i l'Ajuntament de Cambrils que permet la col·laboració de l'ICAC en temes de difusió i suport a la recerca en el patrimoni romà comprès al terme municipal de Cambrils.
Data d'inici	Gener del 2007
Data prevista de finalització	2010

Reconstrucció virtual del *triclinium* del s. II dC.

Integració arquitectònica de la reconstrucció virtual en el marc urbanístic actual del jaciment.

Títol del projecte	AD VILLAM: BASE DE DADES DE LES VIL·LES ROMANES DE L'ARC MEDITERRANI ENTRE EL ROINE I L'EBRE
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	Les formes d'hàbitat rural: les vil·les i altres tipus d'assentaments
Investigadors responsables	Marta Prevosti, Ramon Jàrraga, Josep Guitart (ICAC)
Investigadors col·laboradors	Loïc Buffat (CSH), Joaquim Tremoleda i Pere Castanyer (MAC- Empúries)
Breu descripció	Preparació d'una base de dades amb el programa Filemaker per recopilar les dades de les vil·les romanes de l'àrea catalana: construccions, materials, planta, relació amb l'entorn. Es tracta d'elaborar la base de dades per poder-la explotar en l'estudi de conjunt dels establiments agraris, per caracteritzar-ne les tipologies, aprofundir en l'economia agrària que se'n desprèn, estudiar les seves etapes evolutives i conèixer millor la història rural romana del territori català. Ulteriorment, es pretén posar la base de dades a disposició dels investigadors, com una eina de treball que l'ICAC oferirà a la comunitat científica. A través d'internet, s'obrirà també a l'ampliació de les dades, a tots els territoris del món romà. El sistema d'actualització i ampliació de la base de dades haurà de ser obert, per bé que amb el control de manipulació centralitzat a l'ICAC. Aquesta eina de treball que s'oferirà des de l'ICAC representa una explotació de les possibilitats que brinden les tecnologies de la informació i la comunicació. Es proposa promoure i aconseguir que la idea es repeteixi

	en altres camps. La creació de bases de dades de temes diversos és una proposta d'activitat de l'ICAC, que pretén enriquir les eines d'investigació, com ho van fer en el seu moment els <i>corpora</i> de materials diversos, ara, però, fent ús de les tecnologies de la informació i la comunicació i d'internet.
Activitat realitzada al 2007	Un cop confeccionada la fitxa i comprovat el funcionament del sistema, s'ha començat a practicar en l'ús de la base de dades. S'ha redactat un conveni per ser signat amb l'Institut d'Estudis Catalans i la UMR 5140 del Centre National de la Recherche Scientifique, de Lattes, França.
Data d'inici	Setembre del 2005
Data prevista de finalització	2011
 Restes d'un paviment d'<i>opus signinum</i> d'un establiment rural romà, sota el monument del pont de Goi.	

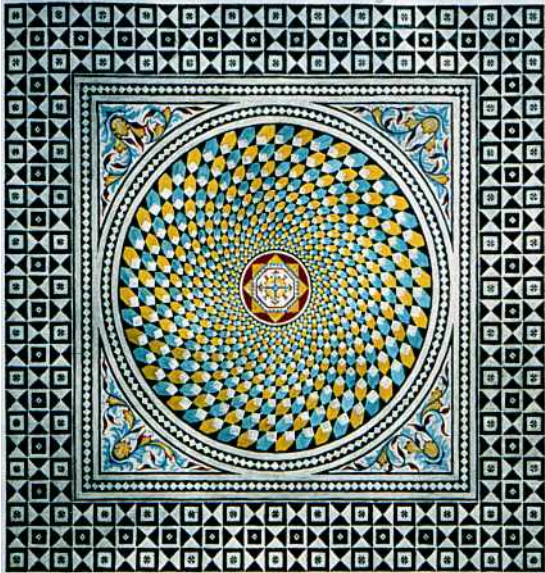
Projecte	CELLA VINARIA: ESTUDI DEL JACIMENT DEL VERAL DE VALLMORA (TEIÀ)
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	Les formes d'hàbitat rural: les vil·les i altres tipus d'assentaments
Investigadors responsables	Josep Guitart (ICAC), Isabel Rodà (ICAC), Marta Prevosti (ICAC).
Investigadors col·laboradors	Ramon Jàrraga (ICAC), Antoni Martín (Ajuntament de Teià)
Descripció	En col·laboració amb l'Ajuntament de Teià, l'ICAC ha iniciat l'estudi del jaciment arqueològic del Veral de Vallmora (Teià, el Maresme), que actualment està en curs d'excavació, consolidació i restauració. Aquest jaciment gaudeix d'un important projecte per convertir-lo en un Centre de Serveis socioculturals i de promoció turística i econòmica del territori, en un centre museístic sobre l'origen, el desenvolupament i l'expansió de la producció vitivinícola a la Laietània i el comerç del vi en època romana (segles I aC – IV dC). Per tal d'ajudar en la investigació per a la interpretació del jaciment, per

	contrastar idees i ampliar punts de vista, s'ha fet un simposi sobre el tema de l'elaboració i comercialització del vi en època romana.
Activitat realitzada el 2007	Per tal de participar en la investigació per a la interpretació del jaciment de la <i>Cella Vinaria</i> del veral de Vallmora de Teià, per contrastar idees i ampliar punts de vista, s'ha fet un simposi sobre l'elaboració i comercialització del vi en l'època romana, els dies 9 i 10 de maig de 2007. Aquestes jornades s'han organitzat per l'ICAC en col·laboració amb l'Ajuntament de Teià i el MNAC. El títol del simposi és «El vi tarraconense i laietà: ahir i avui». Les ponències d'aquest simposi seran editades en una monografia.
Data d'inici	Maig del 2007
Data prevista de finalització	Desembre del 2010
 El Veral de Vallmora, Teià, en procés de restauració.	

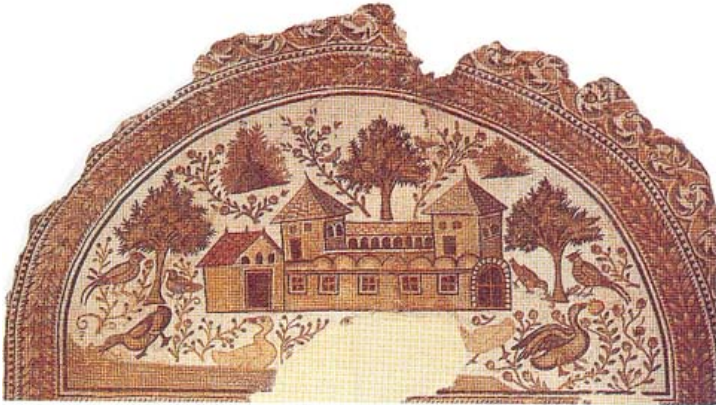
Projecte	LES VIL·LES ROMANES A LA TARRACONENSE. IMPLANTACIÓ, EVOLUCIÓ I TRANSFORMACIÓ
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	Les formes d'hàbitat rural: les vil·les i altres tipus d'assentaments
Investigadors responsables	Marta Prevosti (ICAC).
Descripció	Simposi organitzat per l'IEI, amb la col·laboració del Museu d'Arqueologia de Catalunya, Museu de Lleida. Diocesà i Comarcal, Societat Catalana d'Arqueologia i Universitat de Lleida, amb el suport dels Ajuntaments de Corbins i Albesa. La decisió d'organitzar una trobada per tractar sobre l'estat actual de la investigació del món rural de la Tarraconense, ha estat motivada, principalment per la necessitat d'obrir un nou lloc de debat on investigadors, arqueòlegs i estudiosos poguessin aportar els darrers coneixements sobre aquest tema d'un espai que a nivell global no havia estat tractat en els darrers anys. Malgrat que han estat moltes les trobades en les que el tema central ha estat la vil·la en el seu sentit més ampli, sovint

	aquestes han abastat un espai territorial molt limitat o bé s'ha tractat d'un determinat aspecte de la vil·la: distribució espacial, decoració, evolució. En els darrers anys, però, no s'ha abordat encara l'estudi de la vil·la en la seva integritat.
Activitat realitzada el 2007	Organització del simposi, per part de la comissió organitzadora formada per Joan-Ramon González Pérez (Servei d'Arqueologia de l'IEI), Víctor Revilla Calvo (Universitat de Barcelona) i Marta Prevosti Monclús (ICAC). Del 28 al 30 de novembre de 2007, es va celebrar a la seu de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, a Lleida, el simposi del nom del projecte.
Data d'inici	2007
Data prevista de finalització	2009
 Cap de Medusa de la vil·la romana del Romeral d'Albesa	

Projecte	LA VIL·LA ROMANA DE LA TORRE LLAUDER (MATARÓ, MARESME)
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	Les formes d'hàbitat rural: les vil·les i altres tipus d'assentaments
Investigadors responsables	Marta Prevosti (ICAC)
Descripció	La llarga etapa d'investigacions sobre la vil·la romana de la Torre Llauder de Mataró, desenvolupada per Marta Prevosti i Joan Francesc Clariana, han fornint una documentació abundant, que mereix actualment de ser publicada en un llibre. S'hi recolliran els resultats de les excavacions dels anys 80, les prospeccions que es van fer a la vall de la riera d'Argentona, on s'ubica la vil·la, l'estudi geològic de la zona, així com una recopilació i reflexió entorn de les dades publicades per Marià Ribas.
Activitat realitzada el 2007	S'ha estat treballant en l'aprofundiment de l'estudi de les ceràmiques i adequació de la memòria d'excavacions de la vil·la i de prospeccions de la vall de la Riera d'Argentona per a la publicació.
Data d'inici	2007

Data prevista de finalització	2009
 Mosaïc d'època severiana, d'una de les aules de recepció de la vil·la.	

Projecte	TIPOLOGIA DE L'HABITATGE RURAL DEL MÓN HEL·LENÍSTIC I ROMÀ. CONTRAST ENTRE LES DADES ARQUEOLÒGIQUES I LES FONTS TEXTUALS I ICONOGRÀFIQUES
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	Les formes d'hàbitat rural: les vil·les i altres tipus d'assentaments/ Arqueologia clàssica i ciències de l'antiguitat. Fonts textuals, epigrafia i numismàtica
Investigadors responsables	Marta Prevosti (ICAC), Jesús Carruesco (ICAC).
Descripció	L'objectiu del projecte és avançar en el coneixement de la tipologia de l'habitatge rural, atenent les importants influències del món hel·lenístic en la formació dels tipus d'hàbitat rural romà. La recerca consisteix d'una banda en l'anàlisi de les restes arqueològiques d'època republicana i l'inici de l'imperi i, de l'altra, en la recopilació i estudi de les fonts textuals i iconogràfiques pertinents.
Activitat realitzada el 2007	S'ha continuat l'estudi de les cases torre com a tipologia de l'habitatge rural estès en tot l'àmbit mediterrani. S'ha elaborat també una recopilació de les fonts gregues i llatines que al·ludeixen, directament o indirectament, a aquest tipus d'edifici i s'estudiaran especialment els termes -grec i llatí- respectivament, <i>tyrsis</i> (en la seva relació amb <i>pyrgos</i>) i <i>turris</i> , tant des del punt de vista del referent real com de les connotacions i associacions simbòliques en l'imaginari antic. Aquest estudi ha estat acceptat com a comunicació al

	congrés de l'AIAC del 2008.
Data d'inici	2007
Data prevista de finalització	Desembre del 2008
 Representació d'una vil·la amb torres, al mosaic de Tabarca.	

Projecte	LA VIL·LA ROMANA DE LA GRAN VIA –HORTA FARRERONS (PREMIÀ DE MAR, MARESME)
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Programa	Les formes d'hàbitat rural: les vil·les i altres tipus d'assentaments
Investigadors responsables	Marta Prevosti (ICAC), Ramon Coll (Ajuntament de Premià)
Descripció	La vil·la romana de la Gran Via – Horta Farrerons és una de les vil·les de major extensió i alhora d'arquitectura més original del Maresme. El seu interès d'estudi és indiscutible, especialment per a l'evolució en el baix imperi i la tardoantiguitat. Com a vil·la de planta octogonal, sols se'n coneix un altre paral·lel dins la península Ibèrica, a Valdetorres de Jarama. Es tracta sens dubte d'una arquitectura de palau de camp baiximperial, d'un ric personatge, potser de la ciutat de <i>Barcino</i> .
Activitat any 2007	Signatura de conveni entre l'Ajuntament de Premià de Mar i l'ICAC i estudis previs a les intervencions arqueològiques que s'iniciaran durant l'any 2008
Data d'inici	2008
Data prevista de finalització	2012

➤ **Altres projectes de la Línia de Recerca Arqueologia del Paisatge, Poblament i Territori**

- *Forma Orbis Romani*

Títol del projecte	FORMA ORBIS ROMANI
Línia de Recerca	Arqueologia del paisatge, poblament i territori
Investigador responsable	Josep Guitart (ICAC)
Investigadors col·laboradors	Marta Prevosti (ICAC) i Carme Ruestes (UAB).
Breu descripció	Projecte promogut per la Unió Acadèmica Internacional i l'Institut d'Estudis Catalans. El seu objectiu és la preparació de mapes de diversos territoris de l'Imperi romà a escala 1:25.000. L'edició inclou per a cada territori: un mapa en què se situen exhaustivament els jaciments documentats i les referències geogràfiques antigues, una descripció i una selecció bibliogràfica per a cadascun dels punts cartografiats, i un estudi topogràficoarqueològic del conjunt del territori englobat. L'ICAC s'ha incorporat en aquest projecte mitjançant la signatura d'un conveni de col·laboració amb l'Institut d'Estudis Catalans.
Activitat realitzada el 2007	Preparació dels mapes, recull d'informació corresponent a cada jaciment i redacció de la informació que acompanyarà cada mapa.
Data d'inici	2004
Data prevista de finalització	2009

El 2007 l'ICAC ha presentat la sol·licitud a la Unió Europea per aconseguir una subvenció del programa marc europeu CULTURA 2007 per a la realització del projecte «European network of late roman villas», coordinat per l'ICAC en col·laboració amb la Unidade do Arqueologia da Universidade do Minho (Braga, Portugal), el Departamento de Prehistoria y Arqueología de la Universidad Autónoma de Madrid, el Dipartimento di Archeologia dell'Università degli studi di Roma La Sapienza, el Seminari de Topografia Antiga de la Universitat Rovira i Virgili, la Soprintendenza Archeologica di Enna, el Museo della Villa di Piazza Armerina, el Comune di Piazza Armerina, la Universitat de Budapest, el Museu Arqueològic d'Istria (Pula, Croàcia), el Parque Arqueológico de la Villa de Carranque (Toledo), l'Ajuntament de Gijón i la Junta de Castilla-la Manxa.

L'intercanvi d'informació sobre els processos de canvi, les característiques arqueològiques i arquitectòniques de les vil·les, així com la interpretació conjunta de les dades, la seva conservació i difusió en són els principals objectius. Per això, és necessària la creació d'una xarxa virtual del moviment dinàmic d'investigacions sobre les vil·les tardoromanes en el territori europeu. Aquesta xarxa estarà basada en un suport informàtic a internet, orientat en dues direccions:

- Pàgina web on s'oferirà informació sobre el projecte i la seva dimensió europea (descripció de les vil·les que hi participen i la seva interconnectivitat), es publicaran articles i, finalment, s'oferirà informació sobre les activitats que s'organitzin al voltant del projecte.
- Programa informàtic per compartir dades: aquest suport estarà destinat exclusivament a aquells grups d'investigació que participin activament a la xarxa o bé que vulguin

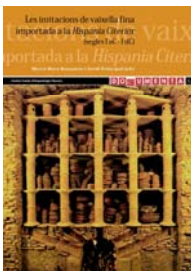
participar-hi o col·laborar-hi. En aquest suport es promocionarà la difusió de dades més especialitzades sobre nova informació al voltant de la temàtica de les vil·les.

2.1.3. Línia de Recerca **INSTRUMENTUM DOMESTICUM. MATERIALS I COMERÇ EN EL MÓN ANTIC**

Aquesta línia de recerca pretén servir de marc per plantejar i desenvolupar qualsevol tipus d'investigació sobre materials arqueològics i activitat comercial que entri dins la definició cronotemàtica d'arqueologia clàssica. A partir d'aquest nivell organitzatiu es defineixen les problemàtiques que avui dia configuren l'espai de recerca i l'interès científic de la línia, i que cal no considerar isoladament, sinó de manera interrelacionada i en col·laboració amb les altres línies de recerca (vegeu Pla quadriennal 2007-2010, Llibre II, pàg. 63).

➤ PROJECTES DE RECERCA

- Xarxa Temàtica (XT): La vaixella fina d'importació i les seves imitacions a la Hispània Citerior en època tardorepublicana i altimperial: producció i comercialització
- Estudi del material amfòric de Xanten (*Colonia Ulpia Traiana*, Xanten, Germània Inferior)
- Marques i terrisseries d'àmfores a *Barcino* (Pla de Barcelona)

Títol del projecte	XARXA TEMÀTICA (XT): LA VAIXELLA FINA D'IMPORTACIÓ I LES SEVES IMITACIONS A LA HISPÀNIA CITERIOR EN ÈPOCA TARDOREPUBLICANA I ALTIMPERIAL: PRODUCCIÓ I COMERCIALIZACIÓ
Línia de Recerca	<i>Instrumentum domesticum</i> : materials i comerç en el món antic
Investigadors responsables	Mercè Roca (UB) Jordi Principal (MAC)
Breu descripció	Estudi, ordenació i valoració de l'impacte de la vaixella fina d'importació i les seves imitacions produïdes a la Hispània Citerior entre els segles I aC i I dC, mitjançant l'establiment i consolidació d'un grup de treball ampli, amb la col·laboració de diverses universitats i centres de recerca de Catalunya, País Valencià i sud de França, que serveixi de punt de referència, fòrum de debat i posada en comú de la informació relacionada amb aquests grups ceràmics. Aquesta Xarxa Temàtica ha comptat amb finançament del DURSI (ajut concedit en la convocatòria del 2003).
Activitat realitzada el 2007	Publicació i presentació a mitjans del 2007 de la monografia corresponent al sisè número de la Sèrie Documenta de l'ICAC, titulada <i>Les imitacions de vaixella fina importada a la Hispania Citerior (s. I aC-I dC)</i> , de Mercè Roca i Jordi Principal (ed.).
Data d'inici	2003
Data de publicació de resultats	2007
	 Portada del sisè número de la sèrie «Documenta» de l'ICAC.

Títol del projecte	ESTUDI DEL MATERIAL AMFÒRIC DE XANTEN (COLONIA ULPIA TRAIANA, XANTEN, GERMÀNIA INFERIOR)
Línia de Recerca	<i>Instrumentum domesticum</i> : materials i comerç en el món antic
Investigador responsable	Cèsar Carreras (ICAC-UOC), dins d'un projecte coordinat per J. Remesal (UB) i el Dr. Zieling (Landschaftverbandes Rheinland Archäologischer Park - Regional Museum Xanten).
Investigadors col·laboradors	Piero Berni (UB), Victor Revilla (UB), Pau Marimon (UB) i Antoni Puig (UB)
Breu descripció	El projecte comprèn un estudi sistemàtic quantificat de totes les àmfores trobades en les excavacions de Xanten en funció de les pastes ceràmiques i de les formes, i agrupades segons horitzons cronològics. L'objectiu és interpretar aquest conjunt amfòric en relació amb el territori proper (Limes germànic) i les principals províncies proveïdores (Hispania, Gàl·lia i Itàlia). El projecte compta amb els ajuts següents: - Ajut de la Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica (CIRIT) per a recerca fora de Catalunya. - Ajut del Landschaftverbandes Rheinland Archäologischer Park - Regional Museum Xanten per l'estada d'un mes dins del projecte Xanten. -L'any 2006 el projecte va rebre una subvenció del Projecte EXCAVA.
Activitat realitzada el 2007	• Anàlisi i interpretació dels resultats obtinguts en la campanya de classificació de material de l'any 2006. • Estudi i anàlisi petrogràfica d'una selecció de mostres de produccions locals germanes per comprovar el jaciment exacte de procedència. • Aplicació de SIG per a l'estudi de distribució del material dins del jaciment, de la província i a nivell interprovincial.
Data d'inici	Juliol 2002
Data prevista de finalització	2008
 Vista aèria de Xanten.	

Títol del projecte	MARQUES I TERRISSERIES D'ÀMFORES A BARCINO (PLA DE BARCELONA)
Línia de Recerca	<i>Instrumentum domesticum</i> : materials i comerç en el món antic
Investigadors responsables	Cèsar Carreras (ICAC-UOC)
Investigadors col·laboradors	Ferran Puig, Júlia Beltrán, Piero Berni, Joan Casas, Jordi Aguelo, Josefa Huertas, Verònica Martínez, Jaume Buxeda, Santiago Riera, Josep Maria Palet, Oriol Olesti
Breu descripció	Aquest projecte es proposa l'estudi i publicació de les marques d'àmfora d'època romana trobades al centre urbà de la colònia <i>Barcino</i> (Barcelona) i al seu entorn immediat a l'actual Pla de Barcelona. Algunes d'aquestes marques ja han estat publicades en revistes locals, però la recent troballa d'una terrisseria a Santa Caterina amb un nombre important de segells ha modificat considerablement la perspectiva que es tenia de la producció d'àmfores a la ciutat de <i>Barcino</i>. El projecte s'emmarca en el programa internacional «<i>Corpus des Timbres amphoriques</i>», patrocinat per la Unió Acadèmica Internacional i promogut a Catalunya per l'Institut d'Estudis Catalans. Donada la complexitat de la interpretació de les marques locals de <i>Barcino</i> i la importància de les seves terrisseries, juntament amb la publicació del catàleg de marques seguint els estàndards de publicació de l'esmentat <i>Corpus</i>, s'incorporaran diverses anàlisis complementàries per tal de contextualitzar les troballes, distingir les produccions locals de les importacions i afegir estudis transversals com poden ser la toponímia, l'arqueometria i el paleoambient.
Activitat realitzada el 2007	• Fase d'estudi i anàlisi dels materials • Recerca de bibliografia • Preparació i maquetació del <i>Corpus</i> que s'editarà a finals del 2007
Data d'inici	2005
Data prevista de finalització	2008
	 7219-15 Timbre amfòric localitzat a <i>Barcino</i>.

Activitats dins la línia de recerca «*Instrumentum domesticum*. Materials i comerç en el món antic» en col·laboració amb altres institucions:

- Preparació de l'edició d'un llibre sobre el comerç atlàntic a partir d'estudis d'àmfores *A contribute for the study of economy and trade in the Atlantic façade*, amb Rui Morais (Universitat de Braga), en què també participa l'investigador en formació predoctoral de l'ICAC Pau de Soto. En el llibre també hi treballen autors portuguesos com Carlos Fabiao o Joao Pimenta, holandesos com Paul Erdkamp o espanyols com Àngel Morillo o Toni Naco.
- S'ha participat en diverses aplicacions de xarxes en SIG en col·laboració amb Pau de Soto, pel que fa a la xarxa de transport romana a *Hispania*, i a l'Alta Ribagorça.
- Dins del projecte «Vencedores y vencidos: imperialismo, control social y paisajes antiguos» (PB-HUM2007-64250/HIST), finançat per la Dirección General de Investigación Científica y Tecnológica (DGICYT) i coordinat per Alberto Prieto (Universitat Autònoma de Barcelona), s'està treballant el territori del Baix Llobregat vinculat a les marques d'àmfora i la toponímia.
- Participació del Dr. Ramon Jàrrega en l'estudi de materials ceràmics del jaciment romà del Veral de Vallmora (Teià), en el marc del projecte *Cella vinaria*: estudi del jaciment del Veral de Vallmora (Teià) coordinat per l'ICAC (vegeu pàg. 78).
- Participació d'Arnau Fernández, investigador en formació de l'ICAC en el projecte Portus (Fiumicino, Itàlia) coordinat per la University of Southampton i la British School at Rome i dirigit pel professor Simon Keay, el Dr. Graeme Earl i la Dra. Lidia Paroli.(setembre de 2007). A partir d'aquesta col·laboració i gràcies al conveni signat entre l'ICAC i la British School at Rome es preveu iniciar un nou projecte titulat: «Ports de la Mediterrània» i que pretén comparar els conjunts d'àmfores i marbres d'aquestes excavacions amb les dels principals ports romans de la Mediterrània, com podrien ser *Tarraco* o *Barcino*.

2.1.4. Línia de Recerca **ARQUEOLOGIA CLÀSSICA I PRODUCCIONS ARTÍSTIQUES**

Aquesta Línia de recerca es vertebrava en els eixos següents:

1. Recerca i problemàtica d'estudi
2. Recerca i col·laboracions amb altres institucions i universitats, tant de caràcter nacional com internacional
3. Recerca i difusió dels resultats

RECERCA I PROBLEMÀTICA D'ESTUDI

L'objecte d'aquesta branca és estudiar preferentment els materials geogràficament més propers a nosaltres, com són els de Catalunya i la resta de la península Ibèrica, tot i que també es potenciarà la recerca de materials d'altres parts del món.

Tenint en compte l'aparició de noves tecnologies aplicables al món de l'arqueologia clàssica, es pretén fer un estudi de les produccions artístiques de l'antiguitat que ens ofereixi un coneixement millor i aprofundit d'alguns dels aspectes que segueixen dificultant l'estudi d'aquestes obres, com són els tallers i les tècniques de producció. És per això que es tindrà en compte, a l'hora de portar a terme els diferents projectes, els tallers implicats en la realització d'aquell objecte, el seu caràcter local, provincial i/o imperial, la seva organització, els mètodes de treball, la comercialització i la dispersió de les obres. També és de primordial importància comparar les similituds individualitzades en produccions geogràficament distants, les seves particularitats i les influències foranes.

Un altre element important en l'estudi de les produccions artístiques és el suport on s'han realitzat les obres, tenint en compte el tipus de material, la seva tipologia i la procedència.

En aquest sentit, durant el primer pla quadriennal es va iniciar un nou projecte sobre «Les terracotes de la plaça de la Font de Tarragona», que dirigeix el Dr. Jordi López. Està previst que els resultats d'aquest estudi es publiquin durant l'any 2008 en la col·lecció *Hic et nunc* de l'ICAC.

➤ **Projecte de recerca**

- Les terracotes de la plaça de la Font de Tarragona

Títol del projecte	LES TERRACOTES DE LA PLAÇA DE LA FONT DE TARRAGONA
Línia de Recerca	Arqueologia Clàssica i produccions artístiques/ Instrumentum domesticum
Investigadors responsables	Jordi López Vilar (ICAC) Lluís Piñol Masgoret (MHT)
Investigadors col·laboradors	Aureli Álvarez / Anna Gutiérrez (ICAC)
Breu descripció	Contextualització, descripció i estudi d'un notable grup de terracotes romanes trobades en l'excavació de la plaça de la Font de Tarragona, realitzada els anys 1994-1995 pel Servei Arqueològic de la Universitat Rovira i Virgili. Es tracta de mig centenar d'elements entre els quals destaca un grup de plaques Campana i antefixes de diversos models (principalment figures femenines i palmetes). És un conjunt d'enorme interès que representa per si mateix un 50% de les terracotes arquitectòniques procedents de Tàrraco. S'ha comptat amb la col·laboració de la Unitat de Documentació Gràfica per a les il·lustracions de la monografia i de la Unitat

	d'Estudis Arqueomètrics per a l'anàlisi d'argiles.
Activitat any 2007	• Descripció i catalogació de les terracotes • Anàlisis arqueomètriques realitzades en cinc peces • Estudi del jaciment de procedència: les <i>figlinae</i> de la plaça de la Font (estructura arquitectònica i estratigrafia) • Les terracotes de Tàrraco i del seu Camp: la seva relació amb els models de la plaça de la Font • Recerca de paral·lels iconogràfics en el món romà • Redacció de la monografia
Data d'inici	Juliol 2007
Data de finalització	Octubre 2007
Terracota que representa una noia grega	

RECERCA I COL·LABORACIONS AMB ALTRES INSTITUCIONS I UNIVERSITATS, TANT DE CARÀCTER NACIONAL COM INTERNACIONAL

El fet que des d'aquest Línia també s'impulsi l'estudi de materials procedents de qualsevol àmbit geogràfic del territori de l'imperi romà potenciarà la col·laboració amb altres organismes internacionals i afavorirà el treball amb equips interdisciplinaris. Amb aquest objectius s'establiran grups de treball amb equips de recerca d'altres universitats mitjançant la signatura de convenis amb l'ICAC.

Per a l'anàlisi dels diferents tipus de pedra es treballarà conjuntament amb la Unitat d'Estudis Arqueomètrics de l'ICAC, tot i que també se cercarà la col·laboració amb el Laboratori per a l'Estudi dels Materials Lapidis de l'Antiguitat (LEMLA), per la seva dilatada trajectòria, així com amb altres laboratoris especialitzats com l'Equip de Recerques Arqueomètrics de la Universitat de Barcelona (ERAUB).

En aquesta línia de col·laboracions ja s'ha iniciat un projecte europeu coordinat pel Centre Camille Jullien de la Universitat d'Aix-en-Provence (França), on també participa l'ICAC, que té com a objectiu la creació d'una base de dades de l'escultura romana, accessible per internet, que serveixi de referència al conjunt de la comunitat científica. Aquest projecte té previst començar el 2008 per ser finalitzat el 2010. Durant aquest període la Universitat d'Aix cedirà a l'ICAC la infraestructura de la base de dades NEsp i RBR sobre escultura romana de la Gàl·lia

per poder introduir els materials publicats al *Corpus Signorum Imperii Romani - Hispania* i a les *Reunions d'escultura romana a Hispània*.

➤ **PROJECTE DE RECERCA**

- Projecte Eurydice: base de dades d'escultura romana

Projecte	PROJECTE EURYDICE: BASE DE DADES D'ESCULTURA ROMANA
Línia de Recerca	Arqueologia clàssica i produccions artístiques
Investigadors responsables	Danièle Terrer (Centre Camille Jullien de la Universitat d'Aix-en-Provence)
Investigadors col·laboradors	Isabel Rodà i Ana Garrido (ICAC)
Breu descripció	Aquest projecte és una base de dades d'escultura romana de la zona de la Gàl·lia. El seu origen és la <i>NarboEscultura</i> , una base de dades d'escultura de la Narbonense, realitzada pel <i>Centre Camille Jullien</i> . Aquesta base es va ampliar a tota la Gàl·lia romana amb la participació en el projecte de l' <i>Académie des Inscriptions et Belle-Lettres</i> , sota la direcció Henry Lavagna. A partir d'aquí va passar a anomenar-se NEsp (<i>Nouveau Recueil d'Esperandieu</i>), amb Daniele Terrer com a coordinadora principal del projecte. En aquesta base de dades es recopilen tot el conjunt d'escultures conegudes a partir, especialment, del 1966. Paral·lelament a aquesta base s'ha creat una segona amb les imatges publicades per Emile Esperandieu en el seu <i>Recueil Général des bas-relief, statues et bustes de la Galie Romaine</i> (RBR), publicat en 11 volums, entre 1907 i 1938, i el <i>Suplement</i> realitzat per Raymond Lantier, entre 1947 i 1966, amb altres quatre volums.
Activitat realitzada el 2007	Inici de la col·laboració. Participació en les reunions de grup celebrades al Centre Camille Julien. Presentació de la base de dades Eurydice a la comunitat científica i presentació de l'ICAC i de les propostes de col·laboració en aquest projecte.
Data d'inici	2007
Data prevista de finalització	2010

Pàgina inicial d'accés a les bases de dades NEsp i RBR.

RECERCA I DIFUSIÓ DELS RESULTATS

La difusió dels resultats obtinguts en la recerca portada a terme en projectes d'aquesta Línia o conjuntament amb altres institucions és prioritària per poder apropar els resultats obtinguts tant a la comunitat científica com a un públic de caràcter més genèric.

En aquest sentit, en el primer quadrienni s'ha iniciat un projecte de col·laboració entre l'ICAC, la universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat de Múrcia per a l'elaboració del *Corpus Signorum Imperii Romani - Hispania*. Els volums en què l'ICAC ha intervingut en la preparació de l'edició són els següents:

Vidal, S. (2005): *La escultura hispánica figurada de la antigüedad tardía (siglos IV-VII)*.
Beltran, J., García, M. A., Rodríguez, P. (2007): *Los sarcófagos romanos en Andalucía*.

PROJECTE DE RECERCA

- *Corpus Signorum Imperii Romani – Hispania*

Títol del projecte	<i>CORPUS SIGNORUM IMPERII ROMANI. HISPANIA</i>
Línia de Recerca	Arqueologia Clàssica i produccions artístiques
Investigadors responsables	Isabel Rodà (UAB)
Investigadors col·laboradors	Eva Koppel (UAB), Montserrat Claveria (UAB) i José Miguel Noguera (Universitat de Múrcia)
Breu descripció	El <i>Corpus Signorum Imperii Romani</i> (CSIR) és un projecte internacional que té l'objectiu de recopilar i estudiar totes les escultures de l'antic Imperi Romà. Aquesta iniciativa va néixer en el marc del VIII Congrés Internacional d'Arqueologia Clàssica, celebrat a París l'any 1963, sota la tutela de l'Associació Internacional d'Arqueologia Clàssica. A l'estat Espanyol, la persona escollida per portar a terme aquest projecte, el 1987, va ser el prof. Albert Balil, de la Universitat de Valladolid, on des dels anys 70 s'estava publicant la sèrie <i>Esculturas romanas de la Península Ibérica</i>. Amb la mort del professor Balil, el projecte es va paritzar fins que, com a conseqüència de les diferents Reunions d'Escultura Romana a Hispània del 1992 a Mèrida, 1995 a Tarragona i 1997 a Còrdova, es reprengué amb entusiasme la iniciativa del «CSIR-Hispania» per part dels professors interessats de les diferents universitats espanyoles. L'any 1997 es va constituir el Comitè Científic i es van reprendre les publicacions del <i>Corpus</i>. Des de llavors se n'han publicat ja 4 volums. El CSIR – <i>Hispania</i> compta amb el recolzament de diverses institucions: l'Associació Internacional d'Arqueologia Clàssica, l'Instituto del Patrimonio Histórico Español del Ministeri d'Educació i Cultura i l'Institut d'Estudis Catalans. La seva gestió científica ha estat assumida per la UAB, la Universitat de Múrcia i l'ICAC, amb el seguiment i assessorament del comitè científic. La direcció del projecte ha estat confiada a la Dra. Isabel Rodà.
Activitat realitzada el 2007	Publicació del cinquè volum del <i>Corpus</i> : <i>Los sarcófagos romanos de la Bética</i> , volum I, fascicle 3 de L. Baena i L. Beltrán, i incí de l'elaboració dels següents volums: <i>La escultura romana de Segóbriga</i> i <i>La escultura romana de Cartagena</i> .

Data d'inici	2006
Data prevista de finalització	2010
	 Detall de sarcòfag romà d'època tardana trobat a la zona del Brillante (Còrdova)

Una altra publicació que sortirà a principis del 2008 és el treball de recerca de la investigadora en formació de l'ICAC Ana Garrido titulat «Santuarios rupestres y divinidades acuáticas: el caso de la *Fonte do Ídolo* de Braga (Portugal)». Aquesta publicació s'ha pogut fer gràcies a la col·laboració de l'ICAC amb la Unidade de Arqueologia de la Universidade do Minho de Braga.

Altres activitats de la línia de recerca Arqueologia clàssica i produccions artístiques

Durant l'any 2007, s'ha continuat la col·laboració entre l'Institut i la UAB per a l'«Estudi dels marbres i els materials lapidis en l'antiguitat clàssica», iniciada durant l'anterior quadrienni. Aquesta col·laboració que es canalitzarà mitjançant la Unitat d'Estudis Arqueomètrics.

En aquesta línia de recerca s'emmarca també la tesi doctoral titulada *Decoració arquitectònica de Barcino: desenvolupament arquitectònic i urbanístic de la ciutat des d'època d'August fins al segle III dC*, que desenvolupa Ana Garrido, investigadora en formació a l'ICAC, i que està dirigida per I. Rodà, directora de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, i R. Mar, professor titular de la Universitat Rovira i Virgili (URV).

L'ICAC també col·labora en l'elaboració de les següents publicacions de l'Àrea d'Arqueologia de la Universitat Rovira i Virgili relacionades amb la línia de produccions artístiques:

- Publicació de les excavacions realitzades al teatre de *Tarraco* en els darrers 10 anys, de J. Ruiz de Arbulo, J. A. Domingo i R. Mar, que es publicarà el 2009-2010.
- *El fòrum colonial i l'evolució urbanística de Tarraco*, de J. Ruiz de Arbulo, D. Vivó, I. Fiz/R. Mar, i que es publicarà entre el 2009 i el 2010.
- *Estudi urbanístic de la fundació Bracara Augusta (Portugal). Topografia general de Tarraco*, de M. Martins, M. del C. Carbalho, A. Garrido i R. Mar, i que es publicarà entre el 2009 i el 2010.
- *Segóbriga (Cuenca). Reconstrucció arquitectònica del fòrum*. Projecte dirigit per J. M. Abascal. Edició de R. Mar, P. Pensabene, J. Ruiz de Arbulo, D. Vivó, O. Martín i V. Graffeo. L'estudi dels marbres està dirigit per A. Álvarez, A. Gutiérrez, R. Cebrián i I. Rodà (ICAC), es publicarà entre el 2008 i el 2009.
- El Dr. Ignacio Fiz col·labora en el projecte "Tarraco, Corduba, Emerita. La gran escultura pública en las capitales romanas de Hispania. Programas urbanos, modelos

arquitectónicos y estilos decorativos”, coordinat per la Universitat Rovira i Virgili, la Universitat de Lleida, l'Instituto Arqueológico de Mérida (CSIC) i la Universidad de Córdoba i dirigit pel Dr. Ricardo Mar (URV). Projecte finançat pel Ministerio de Educación y Ciencia (HUM 2006-12757-C03-1).

2.2. Programes específics

2.2.1. Programa específic **FORMACIÓ I DESENVOLUPAMENT DE LES SOCIETATS COMPLEXES EN LA PROTOHISTÒRIA CATALANA**

Aquest programa va ser creat el 2004 amb l'objectiu d'analitzar els processos de canvi que condueixen de les societats de petita escala pròpies del bronze final i primer ferro a les societats complexes, basades en entitats territorials àmplies, que caracteritzen el període ibèric. Fruit d'un conveni específic entre la Universitat de Barcelona i l'ICAC, i coordinat pel Dr. Joan Sanmartí Grego des de la UB i la Dra. Maria Carme Belarte Franco des de l'ICAC, el programa es desenvolupa amb la participació conjunta d'investigadors d'ambdues institucions. Per part de l'ICAC, hi participen la Dra. Maria Carme Belarte Franco (investigadora ICREA), la Sra. Núria Morell Cortés (investigadora en formació), el Sr. Pau Olmos Benlloch (investigador en formació a l'ICAC), la Sra. Meritxell Monrós (becària de treball de recerca a l'ICAC), el Sr. Frederic Cervelló (becari de treball de recerca a l'ICAC) i el Sr. Joan Canela (becari de col·laboració).

Per part de la Universitat de Barcelona, hi participen el Dr. Joan Sanmartí Grego (catedràtic) i el Dr. Jaume Noguera Guillén (professor associat).

A més, també hi treballen investigadors vinculats a altres institucions: Dra. Maite Miró Alaix (Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya), Sr. Josep Pou Vallès (tècnic de Patrimoni de l'Ajuntament de Calafell), Sr. David Asensio Vilaró (empresa ROCS – professor associat UAB) i Sr. Jordi Morer de Llorens (empresa ROCS).

Durant la primera fase (2004-2007), aquest programa s'ha desenvolupat dins la línia de recerca «Arqueologia del paisatge, poblament i territori». Tot i que els seus objectius encaixen amb els perseguits per aquesta línia de recerca, el programa s'ha anat ampliant, amb la incorporació de nous projectes, investigadors i col·laboradors, una ampliació que ha de continuar durant el proper pla quadriennal, amb la inclusió de nous projectes de recerca. Com a conseqüència d'aquesta ampliació, la recerca actualment en curs no sempre s'emmarca clarament dins una línia de recerca d'arqueologia del paisatge. És per això que, per al pla quadriennal 2007-2010, el programa «Formació i desenvolupament de les societats complexes a la protohistòria catalana» es transforma en programa específic, tot incloent-hi, a banda dels projectes referits a Arqueologia del paisatge i territori, altres aspectes, com per exemple estudis sobre *Instrumentum domesticum*.

Durant l'any 2007 s'ha seguit treballant en els eixos que es marcaven al Pla Quadriennal 2007-2010 (vegeu pàg. 72 del Pla Quadriennal).

- Recerca sobre assentaments del bronze final – primer ferro a Catalunya
- Recerca sobre el món funerari a la protohistòria
- Estudis sobre poblament en època ibèrica
- Recerques sobre economia i organització social durant la protohistòria
- Recerca sobre el món fenici i púnic
- Col·laboració en projectes sobre la protohistòria a la Gàl·lia meridional

RECERCA SOBRE ASSENTAMENTS DEL BRONZE FINAL – PRIMER FERRO A CATALUNYA

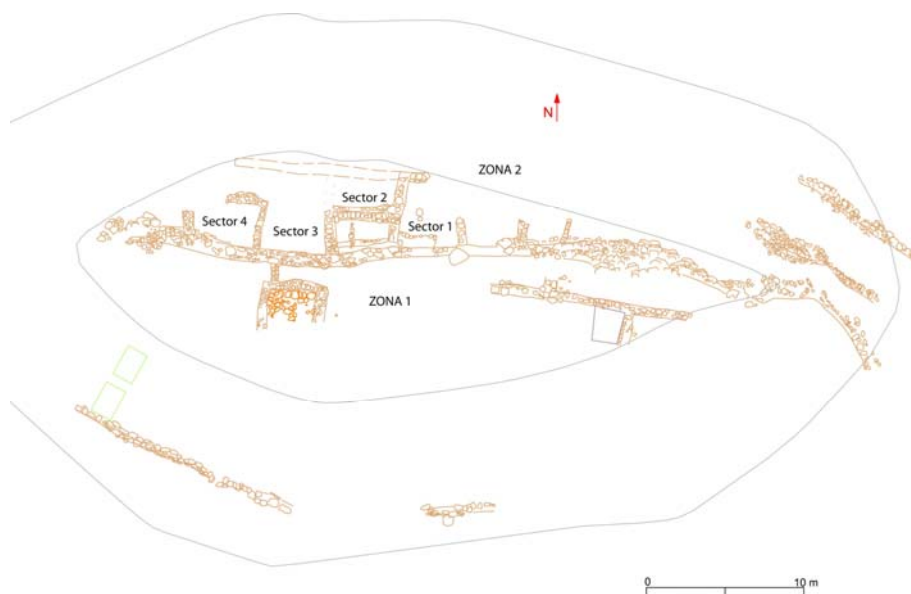
➤ Projectes de recerca

- Assentament de la primera edat del ferro de Sebes (Flix, Ribera d'Ebre)

Títol del projecte	ASSENTAMENT DE LA PRIMERA EDAT DEL FERRO DE SEBES (FLIX, RIBERA D'EBRE)
Programa específic	Formació i desenvolupament de les societats complexes a la protohistòria catalana
Investigadors responsables	Jaume Noguera Guillén (UB), Maria Carme Belarte (ICREA/ICAC)
Investigadors participants	Pau Olmos Benlloch (ICAC), Frederic Cervelló Rodas (Àpex/ICAC)
Breu descripció	El jaciment de Sebes està format per un assentament i una necròpolis del primer ferro, i una ocupació ibèrica. El projecte, realitzat per la UB amb la col·laboració de l'Ajuntament de Flix i de l'associació La Cana, es va iniciar al 2005. Des del 2006, l'ICAC hi col·labora a través d'un conveni específic. A més, aquest projecte ha gaudit de dos ajuts d'abast comarcal ACOM (2005ACOM 00037; 2007ACOM00033)
Activitat realitzada el 2007	Amb les dues campanyes realitzades durant el 2006 es dona per finalitzada l'excavació de l'assentament del primer ferro. Es tracta d'un petit establiment del qual es conserva una vintena d'habitacions, situades sobre el cim i els vessants d'un petit turó, que s'emmarca dins la Reserva Natural de Fauna Salvatge de Sebes. Per tant, durant l'any 2007, les excavacions arqueològiques s'han centrat a la zona del poblat ibèric i en la de la necròpolis (vegeu apartats corresponents). També durant el 2007 s'ha dut a terme l'estudi de materials i la interpretació del conjunt de dades obtingudes, i s'ha lliurat la memòria de les campanyes de 2005-2006. Així mateix, els resultats de les intervencions realitzades en aquest jaciment durant els anys 2005 i 2006 s'han presentat en una conferència dins el cicle Tribuna d'Arqueologia, que incloïa també els resultats obtinguts de l'excavació de la necròpolis de Santa Madrona. L'article corresponent a aquesta conferència ha estat lliurat per a la seva publicació.
Data d'inici	2005
Data prevista de finalització	2007

Vista general del conjunt arqueològic de Sebes,
amb la indicació de la ubicació de les restes documentades.

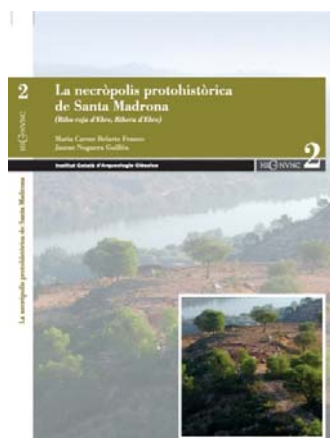
Planta de les estructures documentades a
l'assentament de la primera edat del ferro de Sebes.

RECERCA SOBRE EL MÓN FUNERARI EN LA PROTOHISTÒRIA

➤ PROJECTES DE RECERCA

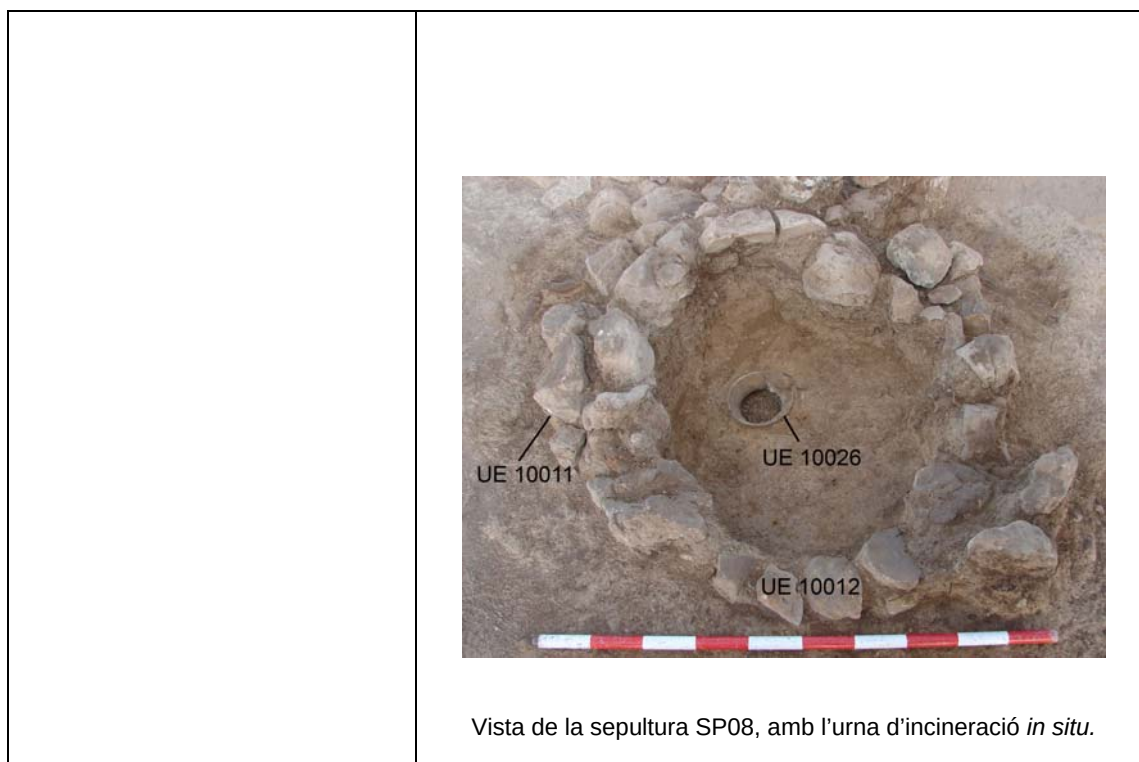
- La necròpolis protohistòrica de Santa Madrona (Riba-roja d'Ebre, Ribera d'Ebre)
- La necròpolis protohistòrica de Sebes (Flix, Ribera d'Ebre)

Títol del projecte	LA NECRÒPOLIS PROTOHISTÒRICA DE SANTA MADRONA (RIBA-ROJA D'EBRE, RIBERA D'EBRE)
Programa específic	Formació i desenvolupament de les societats complexes a la protohistòria catalana
Investigadors responsables	Maria Carme Belarte (ICREA/ICAC) Jaume Noguera Guillén (UB)
Investigadors col·laboradors	Alejandro Ros i Marta Miñarro (UB)
Breu descripció	La necròpolis protohistòrica de Santa Madrona ha estat excavada completament entre els anys 2003 i 2004, a càrrec d'un equip de la Universitat de Barcelona, amb finançament de la Generalitat de Catalunya, el CERE i l'Ajuntament de Riba-roja d'Ebre, i amb la col·laboració de l'ICAC. S'hi han documentat una vintena d'enterraments d'incineració en urnes de la primera edat del ferro, coberts per un nivell que contenia abundant material ceràmic datable dins el segle III aC, tal vegada corresponents a una necròpolis ibèrica arrasada.
Activitat realitzada el 2007	Finalitzat l'estudi dels materials i estructures, durant l'any 2007 s'ha preparat la publicació monogràfica, que inclou tant els resultats del treball de camp com els de laboratori. Aquesta publicació ha entrat en premsa a finals del 2007 dins la sèrie <i>Hic et nunc</i> de l'ICAC. Així mateix, s'han presentat els resultats de les intervencions en una conferència dins el cicle Tribuna d'Arqueologia, que inclou també els resultats obtinguts en l'excavació del jaciment de Sebes.
Data d'inici	2003
Data prevista de finalització	2007

Vista aèria de la necròpolis de Santa Madrona, amb el riu Ebre al fons, tal com apareixerà a la coberta de la monografia.

Títol del projecte	LA NECRÒPOLIS PROTOHISTÒRICA DE SEBES (FLIX, RIBERA D'EBRE)
Programa específic	Formació i desenvolupament de les societats complexes a la protohistòria catalana
Investigadors responsables	Jaume Noguera Guillén (UB), Maria Carme Belarte (ICREA/ICAC)
Investigadors participants	Pau Olmos Benllocch (ICAC), Frederic Cervelló Rodes (Àpex/ICAC)
Breu descripció	La necròpolis de Sebes està situada als peus de l'assentament del primer ferro del mateix nom, i està sent excavada per la UB i l'ICAC. Un sondeig realitzat l'any 2005 va permetre identificar quatre estructures d'enterrament i verificar l'excel·lent estat de conservació d'aquest jaciment. Es tracta d'una necròpolis d'incineració tumular de la primera edat del ferro, probablement coetània a la de Santa Madrona (així com a la necròpolis veïna de Castellons, també a Flix).
Activitat realitzada el 2007	La intervenció desenvolupada al 2007 ha permès identificar i estudiar un total de deu estructures (set túmuls, una urna enterrada sense túmul i dues estructures construïdes de funció indeterminada). Actualment s'està fent l'estudi dels materials així com la microexcavació de les urnes funeràries. Per a aquesta intervenció s'ha obtingut un ajut de l'Àrea de Coneixement i Recerca de la Generalitat de Catalunya. Així mateix, ha estat concedit un ajut ACOM (2007ACOM00033) destinat a donar suport a la recerca en aquest jaciment i es compta amb la col·laboració de l'Ajuntament de Flix i de l'associació La Cana.
Data d'inici	2005
Data prevista de finalització	2009
	 Vista de les estructures documentades a la necròpolis de Sebes durant la campanya del 2007.

ESTUDIS SOBRE POBLAMENT EN ÈPOCA IBÈRICA

A) Recerca sobre nuclis de primer ordre

➤ Projectes de recerca

- El poblat ibèric del Castellet de Banyoles (Tivissa, Ribera d'Ebre)

Títol del projecte	EL POBLAT IBÈRIC DEL CASTELLET DE BANYOLES (TIVISSA, RIBERA D'EBRE)
Programa específic	Formació i desenvolupament de les societats complexes a la protohistòria catalana
Investigadors responsables	Joan Sanmartí Grego (UB), Maite Miró (Departament de Cultura – Generalitat de Catalunya), David Asensio (ROCS, SCP), Carme Belarte (ICREA/ICAC)
Investigadors col·laboradors	Pau Olmos (ICAC), Núria Morell (ICAC)
Breu descripció	Aquest jaciment, ben conegut d'antic per la troballa de diversos conjunts de monedes i peces excepcionals, és un poblat ibèric de gran entitat, amb una superfície superior a 4 ha. Des del 1998 és objecte d'excavacions programades a càrrec d'un equip de la Universitat de Barcelona i amb finançament de la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Tivissa. Els treballs es realitzen en extensió a l'extrem nord-occidental del jaciment (zona 2), amb l'objectiu de poder conèixer les característiques urbanístiques i determinar les fases d'ocupació del jaciment. Des del 2005, l'ICAC s'ha incorporat en aquest projecte, a través de la participació del seu personal investigador i investigadors en formació.

Activitat realitzada el 2007	Durant el 2007 s'ha realitzat l'excavació de l'interior dels edificis identificats al barri interior de la zona 2. Cal destacar l'aparició d'un edifici singular, tal vegada amb funció ritual o de representació. Així mateix, l'ICAC ha col·laborat en l'estudi dels materials de plom i plata del jaciment i la seva significació en el context del període ibèric ple a Catalunya. Aquests resultats formen part del projecte <i>Plata preromana en Catalunya</i>, dirigit per la Dra. Núria Rafel.
Data d'inici	2004
Data prevista de finalització	2010
	 Estat actual de la zona 2 del Castellet de Banyoles.

B) Recerca sobre nuclis de menor entitat, amb vista a caracteritzar-ne els diferents tipus

➤ Projectes de recerca

- La ciutadella ibèrica d'Alorda Park o Les Toixoneres (Calafell, Baix Penedès)
- El poblat ibèric del Castellot de la Roca Roja (Benifallet, Baix Ebre)
- L'assentament ibèric de Sebes (Flix, Ribera d'Ebre)

Títol del projecte	LA CIUTADELLA IBÈRICA D'ALORDA PARK O LES TOIXONERES (CALAFELL, BAIX PENEDÈS)
Programa específic	Formació i desenvolupament de les societats complexes a la protohistòria catalana
Investigadors responsables	Joan Sanmartí Grego (UB) i Carme Belarte (ICREA/ICAC)
Investigadors col·laboradors	Josep Pou (Ajuntament de Calafell); Jordi Morer i David Asensio (ROCS, SCP)
Breu descripció	Es tracta d'un assentament fortificat d'uns 3.000 m² de superfície que va ser ocupat des de mitjans del segle VI aC fins al final del segle I aC. Els treballs d'excavació, a càrrec de la UB i amb finançament de la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Calafell, es van iniciar el 1983 i s'han continuat fins a l'actualitat. Aquest és un dels pocs jaciments ibèrics de Catalunya excavat en tota la seva extensió i en totes les seves fases i

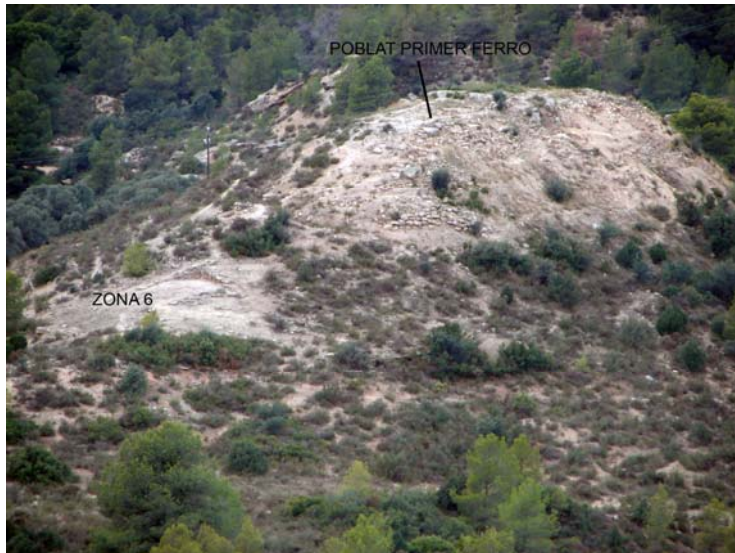
	que permet obtenir una visió evolutiva al llarg de tot el període ibèric. La revisió del conjunt de materials i estructures de les excavacions 1990-2006 està permetent elaborar noves hipòtesis sobre el funcionament, l'activitat econòmica i l'organització social de l'assentament. L'ICAC s'ha sumat a aquest projecte mitjançant la signatura d'un conveni de col·laboració amb l'Ajuntament de Calafell, amb vista a publicar els diferents volums de la monografia que recull els resultats de l'excavació.
Activitat realitzada el 2007	Durant el 2007 s'ha continuat treballant en la preparació de la publicació esmentada. Tot i que, inicialment, es preveia la finalització del primer volum l'any 2006, aquesta tasca no s'ha pogut acabar, en gran part a causa de l'aturada de sis mesos del dibuix de materials provocada pel trasllat de les instal·lacions de la facultat de Geografia i Història de la UB, i també per la voluntat d'incloure una darrera campanya d'excavació, realitzada la tardor del 2006.
Data d'inici	2004
Data prevista de finalització	2009
 Reconstrucció d'un dels carrers de la Ciutadella.	

Títol del projecte	EL POBLAT IBÈRIC DEL CASTELLÓ DE LA ROCA ROJA (BENIFALLET, BAIX EBRE)
Programa específic	Formació i desenvolupament de les societats complexes a la protohistòria catalana
Investigadors responsables	Joan Sanmartí Grego (UB), Carme Belarte (ICREA/ICAC) i Jaume Noguera (UB)
Breu descripció	Conegut d'antic i excavat en bona part per un afeccionat a principis del segle XX, el poblat ibèric de Castelló de la Roca-roja és un petit assentament fortificat, de superfície inferior als 1.000 metres quadrats, i del qual destaca l'excel·lent estat de conservació de l'estructura defensiva. Entre els anys 1998 i 2002 ha estat excavat en el marc d'un projecte d'intervenció programada a càrrec d'un equip de la Universitat de Barcelona, amb finançament de l'Ajuntament de Benifallet, la Diputació de Tarragona i la Generalitat de Catalunya. L'ICAC s'ha incorporat a aquest projecte, els objectius del qual són finalitzar els treballs d'excavació (en un estat molt avançat) i preparar la publicació de la monografia. Així mateix, el projecte preveu la museïtzació del conjunt.

Activitat realitzada el 2007	L'any 2007, l'Ajuntament de Benifallet ha adquirit el terreny on s'ubica el jaciment. Durant aquest any, s'ha treballat en l'elaboració d'un projecte de recerca per reprendre les intervencions (interrompudes des del 2003 per la negativa de l'antiga propietària a autoritzar-ne els treballs) a partir del 2008.
Data d'inici	2008
Data prevista de finalització	2010
	 Vista de les estructures conservades a l'interior del poblat, amb el riu Ebre al fons.

Títol del projecte	ASSENTAMENT IBÈRIC DE SEBES (FLIX, RIBERA D'EBRE)
Programa específic	Formació i desenvolupament de les societats complexes a la protohistòria catalana
Investigadors responsables	Jaume Noguera Guillén (UB), Maria Carme Belarte (ICREA/ICAC)
Investigadors participants	Pau Olmos Benlloch (ICAC), Frederic Cervelló Rodes (Àpex/ICAC)
Breu descripció	El poblat ibèric de Sebes està situat al vessant del turó on s'assenta el poblat del primer ferro. La recerca en aquest jaciment es desenvolupa al mateix temps que els treballs a l'assentament i a la necròpolis del primer ferro, a càrrec d'un equip format per membres de la UB i l'ICAC, amb el suport del Departament de Cultura, l'Ajuntament de Flix i l'Associació Cultural La Cana. Fins a la nostra intervenció es coneixia només en prospecció gràcies, sobretot, a l'abundant concentració de material ceràmic de cronologia ibèrica localitzat en superfície.
Activitat realitzada el 2007	L'any 2007 hem fet una primera intervenció consistent en l'excavació d'un edifici de planta rectangular de 34 m² de superfície, afectat en gran part per l'erosió. Pel que fa a la cronologia, si bé l'abundant nombre de fragments informes recuperats en superfície presentava un horitzó clarament ibèric, amb una gran presència majoritària d'àmfores i de grans contenidors, durant l'excavació només s'han pogut recollir fragments informes de ceràmica ibèrica, sense que de moment es detecti cap fragment de ceràmica

	importada. Majoritàriament es tracta de ceràmica oxidada ibèrica de taula, algun fragment d'àmfora ibèrica i fragments de ceràmica a mà. Amb aquestes dades no és possible de moment atorgar una precisió cronològica al poblat ibèric, una qüestió que resta per a les properes intervencions.
Data d'inici	2007
Data prevista de finalització	2009

Situació del poblat ibèric (zona 6) amb relació a l'assentament del primer ferro.

Vista de l'habitació excavada al poblat ibèric de Sebes durant la campanya de 2007.

RECERQUES SOBRE ECONOMIA I ORGANITZACIÓ SOCIAL DURANT LA PROTOHISTÒRIA

A més dels projectes concrets d'intervenció arqueològica descrits, en el marc d'aquest programa sobre «Formació i desenvolupament de les societats complexes a la protohistòria catalana» es treballarà en diferents temes a l'entorn de l'economia i la societat protohistòriques, amb l'objectiu d'aprofundir en el coneixement sobre aquests aspectes. Entre aquests temes cal esmentar els següents:

Arquitectura domèstica protohistòrica: tècniques constructives i ús de l'espai

Treballs en curs

L'arquitectura domèstica, a més de proporcionar informació sobre coneixements tècnics i sobre contactes entre cultures, és un dels millors indicadors per conèixer l'estatus dels seus ocupants i obtenir pistes sobre l'estructura dels grups que habiten els assentaments. Aquest tema es desenvolupa des de l'ICAC a través de diferents treballs de la Dra. Carme Belarte, tant a títol de recerca individual com de projectes més amplis. Entre els projectes sobre aquesta temàtica cal destacar la celebració del col·loqui «Espais domèstics i organització de les societats a la Mediterrània occidental», celebrat a Calafell i Tarragona el març de 2007 i organitzat per l'ICAC, l'Ajuntament de Calafell i la UB; aquest col·loqui ha gaudit d'un ajut AC del MEC (HUM2006-27392-E) i un ajut ARCS de l'AGAUR (2006ARCS200063).

Explotació minera i transformació metal·lúrgica durant la protohistòria

Des de l'ICAC s'està treballant en aquests aspectes, a través de la tesi doctoral de Núria Morell, investigadora en formació, sobre la metal·lúrgia del plom a Catalunya en època ibèrica, i aborda aspectes com la cronologia i geografia d'utilització d'aquest metall i les seves múltiples aplicacions. Si bé el plom ha estat un metall escassament objecte d'atenció en els treballs sobre metal·lúrgia preromana (en comparació amb d'altres com el bronze o el ferro), els estudis en curs demostren que el seu ús estava molt estès i que era emprat per a múltiples aplicacions, amb la qual cosa va esdevenir més abundant en cronologies més recents. Així mateix, cal esmentar la presència de l'ICAC en el projecte «Plata preromana en Catalunya», dirigit per la Dra. Núria Rafel, en el marc del qual s'està treballant sobre la importància del plom i la plata a la protohistòria; alguns dels punts centrals són l'estudi de les àrees extractores de mineral així com el comerç d'aquest que, concretament en el cas de la plata, està donant resultats de gran interès.

Materials, economia i comerç a la protohistòria

Tot i que alguns dels treballs duts a terme des de l'ICAC incideixen en l'economia protohistòrica, com per exemple la tesi de Núria Morell sobre metal·lúrgia del plom (vegeu apartat 4.3.), caldria incrementar els estudis sobre economia protohistòrica i, en un futur, incorporar projectes sobre aspectes com ara el comerç, l'agricultura o la ramaderia, en col·laboració amb especialistes en aquestes matèries.

RECERCA SOBRE EL MÓN FENICI I PÚNIC

➤ **Projectes de recerca**

- Evolució social i formació de l'estat nòmada: les poblacions de la regió de Sicca Veneria (El Kef, Tunísia) i les seves relacions amb la civilització púnica.

Títol del projecte	EVOLUCIÓ SOCIAL I FORMACIÓ DE L'ESTAT NÚMIDA: LES POBLACIONS DE LA REGIÓ DE SICCA VENERIA (EL KEF, TUNÍSIA) I LES SEVES RELACIONS AMB LA CIVILITZACIÓ PÚNICA. PROSPECCIONS I EXCAVACIONS A ALTHIBUROS (TUNÍSIA)
Programa específic	Projecte en relació amb el programa Formació i desenvolupament de les societats complexes a la protohistòria catalana
Investigador responsable	Joan Sanmartí Grego (UB)
Investigadors participants	Joan Ramon Torres, Joan Santacana (UB), Maria Carme Belarte (ICREA/ICAC), Jaume Noguera, Núria Tarradell, Víctor Revilla
Investigadors col·laboradors	Pau Olmos (ICAC), Núria Morell (ICAC)
Breu descripció	Projecte de la Universitat de Barcelona dirigit per Joan Sanmartí Grego, en el qual col·labora l'ICAC a través del

	seu personal investigador (Maria Carme Belarte, Pau Olmos i Núria Morell) i tècnic (Unitat de Documentació Gràfica), i en el marc d'un conveni específic. Està dotat d'un ajut EXCAVA (2006-2008) i d'un I+D del Ministeri d'Educació i Ciència (2007-2009). El projecte es proposa aprofundir en el coneixement de la protohistòria de l'Àfrica Menor, especialment els processos de desenvolupament socioeconòmic que van conduir a la formació dels estats libicopònics. Metodològicament, el projecte es fonamenta en treballs d'excavació i prospecció arqueològica a <i>Althiburos</i> i el seu entorn.
Activitat realitzada el 2007	Durant el 2007 s'han continuat els treballs d'excavació al jaciment d'<i>Althiburos</i>, amb l'objectiu d'aprofundir en el coneixement de les estructures i nivells d'època nùmica a la zona del Capitoli. Així mateix, s'han iniciat les prospeccions extensives al territori al voltant del jaciment. Finalment, s'ha realitzat una intervenció a l'àrea de la necròpolis. Paral·lelament a les intervencions arqueològiques esmentades, s'han fet diversos estudis paleoambientals (carpologia, fauna, pol·len, geomorfologia, etc.).
Data d'inici	2006
Data prevista de finalització	2009

Planta de la zona 1 d'Althiburos, amb indicació de murs d'època nùmica (en verd) sota estructures tardoromanes i medievals.

Detall d'un mur d'època nùmida visible a la base d'una fossa d'època medieval.

Altres activitats

Influència púnica en l'arquitectura i els sistemes de mesura indígenes

Aquesta recerca s'ha desenvolupant en el marc del treball de recerca de doctorat (DEA) a càrrec de Pau Olmos (becari BIR de l'ICAC), que ha finalitzat el 2007. Aquest treball es continuarà i donarà lloc a la tesi doctoral, que finalitzarà el 2009, i que s'ha de desenvolupar en el marc d'un contracte d'investigador en formació a l'ICAC.

En aquest estudi hi col·laborarà la Unitat de Documentació Gràfica de l'ICAC (tal com es detalla en l'apartat corresponent de les tasques a desenvolupar des d'aquesta Unitat), sobretot pel que fa a les qüestions relatives a l'organització geomètrica de l'espai i la construcció modular.

COL·LABORACIÓ EN PROJECTES SOBRE LA PROTOHISTÒRIA A LA GÀL·LIA MERIDIONAL

La recerca sobre el poblament protohistòric a Catalunya no es pot fer desvinculada de la recerca en altres àrees adjacents, com la Gàl·lia meridional, que en part se situava dins l'òrbita ibèrica en època protohistòrica. En aquest sentit, en els propers anys la col·laboració de l'ICAC continuarà en dos projectes centrats en dos importants jaciments, tal com s'ha estat fent des del 2004 a través d'un conveni amb el CNRS.

Projecte sobre la ciutat protohistòrica de Lattara (Lattes, Hérault)

Un dels projectes és la participació en els treballs d'excavació i estudi de la ciutat protohistòrica de Lattara, sota la direcció de Thierry Janin. En el període 2007-2009 la col·laboració es concretarà en l'estudi de l'hàbitat i l'urbanisme del segle V aC en aquest jaciment, a càrrec de la Dra. Carme Belarte. L'any 2008 es preveu la publicació d'una part d'aquests resultats a la revista *Lattara*. Així mateix, està en curs un article a la revista *Gallia*.

Projecte sobre Pech Maho (Sigean, Aude)

El segon dels projectes és el jaciment de Pech Maho, sobre el qual existeix un projecte en curs de reestudi de la documentació lliurada per les excavacions d'Yves Solier (1959-1979). Un primer volum amb els resultats d'aquesta recerca va ser publicat el 2005, i incloïa els resultats de la primera fase del jaciment (s. VI-V aC). Es preveu, per al 2009, la publicació d'un segon volum que recollirà l'estudi dels nivells més recents d'ocupació del jaciment (s. IV-III aC) dins la sèrie *Monographies d'Archéologie Méditerranéenne* (CNRS). L'estudi de l'arquitectura i l'urbanisme anirà a càrrec de la Dra. Maria Carme Belarte. Així mateix, en el proper congrés de l'Associació Europea d'Arqueòlegs (Zadar, Croàcia, setembre del 2007), es presentarà una

comunicació sobre un dels barris d'aquest jaciment titulada «Reconstructing domestic spaces: life, work and death in the Pech Maho oppidum (Sigean, western Languedoc, France)», a càrrec de Carme Belarte i Jordi Principal.

Projectes de posada en valor de jaciments

L'ICAC participarà, des del punt de vista de l'elaboració dels continguts, en projectes de posada en valor i museïtzació de jaciments, ja que la difusió dels elements patrimonials al gran públic és responsabilitat dels mateixos investigadors i centres de recerca.

En el cas del programa a què ens estem referint, hi ha dos jaciments que podrien ser objecte d'adequació per tal de fer-los visitables: el Castellot de la Roca Roja (Benifallet, Baix Ebre) i el conjunt de jaciments protohistòrics de Sebes (Flix, Ribera d'Ebre).

Projectes relacionats

D'altra banda, el poblat del Castellet de Banyoles ja està sent objecte d'un projecte d'adequació a càrrec de la Generalitat de Catalunya, que n'és la propietària. Finalment, cal recordar que la ciutadella ibèrica de Calafell ja va ser museïtzada a inicis dels anys 90.

Accions mobilitzadores i difusió de la recerca

Es preveu continuar organitzant, amb caràcter bianual, les Reunions Internacionals d'Arqueologia de Calafell, sobre temes relacionats amb la cultura ibèrica. El 2007 s'han publicat les actes de la III Reunió Internacional, dins la sèrie Arqueo Mediterrània de la Universitat de Barcelona, una coedició entre l'ICAC i la UB i amb la col·laboració de l'Ajuntament de Calafell. Durant el 2008 es publicaran les actes de la IV Reunió, celebrada el 2007 (també dins la sèrie Arqueo Mediterrània). La propera d'aquestes reunions es celebrarà el 2009, amb un tema que encara no ha estat decidit pels organitzadors (un tema probable són les transformacions de la societat en el període ibèric final).

Així mateix es preveu organitzar, durant el 2008, una taula rodona sobre l'espai periurbà a la protohistòria i el món clàssic, amb el títol provisional «El paisatge periurbà. Vers una nova aproximació de la morfologia de les aglomeracions de l'edat del Ferro, de les ciutats gregues i romanes». Aquesta reunió serà organitzada en col·laboració entre la Universitat de Pau, l'ICAC i la Universitat de Paris I- Maison René Ginouvès.

Caldria, igualment, organitzar seminaris d'arqueologia i altres reunions científiques sobre alguns dels temes que són objecte de recerca dins aquest programa: demografia a la protohistòria, arqueologia de la mort, món púnic... Aquesta temàtica també hauria d'estar present en els estudis de formació avançada en què participa l'ICAC.

Es preveu difondre els resultats dels projectes esmentats en aquest document a partir de l'assistència regular a congressos, així com en monografies i articles en publicacions especialitzades.

Nous convenis de col·laboració

S'està preparant la signatura d'un conveni amb el Museu d'Arqueologia de Catalunya, que formalitzarà la col·laboració de l'ICAC en la recerca sobre el jaciment del Molí d'Espígol de Tornabous i en altres projectes sobre economia protohistòrica, amb la col·laboració d'investigadors com Jordi Principal (ceramologia), Ramon Buxó (paleocarpologia) i Carme Rovira (arqueometal·lúrgia).

Altres activitats del programa de Formació i desenvolupament de les societats complexes en la protohistòria catalana

La Dra. Carme Belarte (ICREA/ICAC) ha participat com a responsable de terreny en els treballs d'excavació al jaciment protohistòric de *Lattara* (Lattes, Hérault, França), en el marc d'un conveni de col·laboració entre l'ICAC i la UMR 154 del CNRS. Dins aquest projecte, el 2007 s'ha iniciat un programa trianual (2007-2009) amb l'objectiu, pel que fa a l'excavació de la zona

1, de l'estudi dels nivells de la primera meitat del segle V aC així com dels nivells fundacionals del jaciment, a finals del segle VI aC. L'any 2007 s'han lliurat els articles que han de formar part d'un número monogràfic de la revista *Gallia* dedicat a aquest jaciment; així mateix, s'ha preparat el volum 21 de la revista *Lattara*, centrat en el segle V al jaciment.

La Dra. Carme Belarte (ICREA/ICAC) ha participat en el projecte d'I+D «Plata preromana a Catalunya», coordinat per la Dra. Núria Rafel. Durant el 2007, últim any de la durada d'aquest projecte d'I+D, s'han finalitzat les analítiques d'objectes de plata i plom de diferents jaciments catalans. El dia 14 de desembre es va celebrar un *workshop* a la Universitat de Lleida en el qual es van exposar i discutir els resultats obtinguts en el marc d'aquest projecte. Com a resultat d'aquesta reunió s'està elaborant un dossier que serà publicat a la *Revista d'Arqueologia de Ponent*.

2.2.2. Programa específic **ARQUEOLOGIA GREGA**

Tot i el gran interès que suscita l'arqueologia grega a Catalunya, en part pel caràcter excepcional dels jaciments d'Empúries i Roses, que han activat molt la recerca dels seus orígens, actualment aquesta branca de l'arqueologia clàssica segueix ocupant, malauradament, un paper secundari en la docència i rarament es troba entre els temes principals de recerca dels investigadors catalans.

Tal com ja s'anunciava a les Bases d'Actuació, un dels objectius de l'ICAC a llarg termini era la creació d'un programa de tipus estratègic dedicat a l'arqueologia grega que contribueixi a suplir les mancances que, sobre aquesta especialitat, encara existeixen a Catalunya.

En el decurs del 2007 s'ha iniciat finalment, com ja s'anunciava al Pla Quadriennal (2007-2010), aquest programa, que tindrà com a objectiu principal promoure la formació i la recerca en aquest camp de l'arqueologia clàssica entre els estudiants de tercer cicle de les universitats de Catalunya amb l'objectiu de potenciar l'aparició d'especialistes en arqueologia grega.

En aquesta línia aquest any 2007 s'ha començat a crear un grup de treball encarregat d'iniciar una xarxa de contactes amb diverses institucions i universitats de Grècia, Xipre i Itàlia. D'aquests contactes s'espera que sorgeixin en un futur proper convenis de col·laboració amb l'ICAC que permetin la participació d'alumnes i investigadors en formació en excavacions i estades a instituts de recerca, amb seu a aquests països.

Paral·lelament, des del programa transversal «Arqueologia clàssica i ciències de l'antiguitat. Fonts textuais, epigrafia i numismàtica» es preveu salvar un dels obstacles que fins ara dificultaven l'aprenentatge de l'arqueologia grega: la manca de formació en llengües clàssiques (grec i llatí) i, en molts casos també, el desconeixement de la llengua grega moderna, sovint element indispensable per a un bon aprofundiment i coneixement de l'*status quo* d'aquesta branca de l'arqueologia clàssica.

Així doncs, un dels objectius principals de l'ICAC en els inicis d'aquest programa és potenciar durant el proper quadrienni l'aprenentatge de la llengua grega (clàssica i moderna), bé en el marc del programa d'assignatures del Màster Oficial Interuniversitari en Arqueologia Clàssica o bé com a formació complementària.

D'altra banda, es vol augmentar la participació de l'ICAC en l'organització d'activitats de caire divers sobre el món de la Grècia antiga, en tots els nivells: jornades científiques monogràfiques (prosseguint la línia endegada en anys anteriors), cursos intensius de formació sobre aspectes concrets del món grec (per exemple, «Ceràmica i iconografia gregues», «Mite i religió de la Grècia antiga»). Gràcies als contactes iniciats amb el Departament d'Arqueologia Clàssica de la Universitat de Nicòsia (Xipre) durant el 2007, està previst que en la 4a edició dels Seminaris Internacionals d'Arqueologia que s'organitzen des de l'Institut, un d'ells estigui dedicat a "El mosaic com a reflex de l'economia i la societat en l'antiguitat grecoromana" que dirigirà el Prof. Demetrios Michaelides, catedràtic de la Universitat de Nicòsia.

Paral·lelament s'ha començat a gestionar la signatura d'un conveni de col·laboració amb aquesta universitat així com també un intercanvi periòdic de publicacions.

Una altra de les fites aconseguides durant l'any 2007 ha estat la creació d'una comissió assessora d'aquest nou programa formada per Xavier Aquilué (director del MAC-Empúries), Xavier Espluga (UB), Maite Miró (Servei d'Arqueologia i Paleontologia), Antoni González Senmartí (URV), Roger Miralles (URV), Montserrat Jufresa (UB), Isabel Rodà (ICAC), Jesús Carruesco (ICAC) i Gemma Fortea (ICAC). Aquesta comissió, després de la seva creació s'ha anat reunint de manera periòdica per tal de definir els aspectes pels que ha de vetllar aquest nou programa específic d'arqueologia grega.

Els objectius que, en una primera fase, perseguirà aquest programa seran:

- *Participació activa de l'ICAC en el projecte Iberia Graeca*

Aquest projecte, impulsat pel CSIC i el Museo Arqueológico Nacional, a través del seu departament d'Antiguitats Gregues i Romanes, els departaments de Protohistòria i Colonitzacions, i el Museu d'Arqueologia de Catalunya amb seu a Empúries, pretén iniciar una actuació comuna per a la creació d'un centre de documentació especialitzat en el comerç i la presència grega a *Iberia*. En una primera fase, el projecte *Iberia Graeca* es proposa crear una gran base de dades, ordenada i actualitzada, que pugui servir com a eina precisa als historiadors del món antic a la Mediterrània i a la península Ibèrica per tal de reconstruir diversos procediments històrics: sistemes de producció, comerç, colonització, desenvolupament i construcció de sistemes socials, legitimació del poder, construccions ideològiques i simbòliques, fenòmens d'interacció, etc.

D'altra banda, aquest projecte també pretén generar un corpus iconogràfic que compregui totes les imatges importades gregues que s'han identificat en els productes grecs localitzats a la península Ibèrica, fruit dels intercanvis comercials amb aquesta civilització. Aquest corpus esdevindrà una eina excepcional per analitzar els processos d'intercanvi, la fisionomia i les fases d'aquest procés, i alhora també per analitzar la interacció dels sistemes simbòlics i la seva adaptació i repercussió en l'imaginari ibèric.

Aquest 2007 s'han fet les primeres gestions amb el Museu d'Arqueologia de Catalunya-Empúries per tal que l'ICAC col·labori activament en aquest projecte.

- *Organització de cursos i seminaris específics sobre arqueologia grega*

Tal com ja s'anunciava en la introducció d'aquest programa específic, un dels objectius a curt termini de l'ICAC és l'organització de trobades internacionals per tal de promoure a Catalunya un millor coneixement del món grec en tota la seva extensió geogràfica. Alhora, aquestes trobades permetran aprofundir en la classificació dels materials que formen part dels contextos arqueològics que també es troben a Catalunya i poder documentar les seves àrees de producció.

En un altre nivell es preveu activar des de l'ICAC l'organització de cursos d'extensió universitària i/o seminaris intensius i cursos a la Universitat d'Estiu que serveixin de complement als estudis universitaris sobre el coneixement de l'arqueologia grega.

- *Inici de projectes propis sobre arqueologia grega*

1. El concepte de l'espai en l'arquitectura i la iconografia gregues. A finals de 2007 l'ICAC ha presentat aquest projecte de recerca, juntament amb la Societat Catalana d'Estudis Clàssics, sota el títol "L'espai tal com el veien i el pensaven els grecs" a la convocatòria de programes de recerca (2008-2010) que concedeix l'Institut d'Estudis Catalans. Finalment, el projecte ha estat acceptat i gràcies a la subvenció rebuda, en els propers anys 2008-2010 es podrà dur a terme, sota la coordinació del Dr. Jesús Carruesco (ICAC) i la Dra. Montserrat Jufresa (UB). Col·laboren en aquest projecte: la Dra. Isabel Rodà (ICAC), la Dra. Montserrat Reig (UB), Gemma Fortea (ICAC), Roger Miralles (URV) i Cèlia Torrent.

2. El port al món grec. Aquest projecte pretén ser un estudi interdisciplinari del port com a entitat simbòlica i arqueològica en l'àmbit cultural grec (i, en general, a tota la Mediterrània, vista des de la perspectiva grega), des dels orígens de la *polis* fins a l'antiguitat tardana.

3. Formes del contacte intercultural en el món grec. Aquest projecte es durà a terme juntament amb els responsables del programa transversal de ciències de l'antiguitat i pretendrà cohesionar projectes força diversos: "Interaccions entre grecs i indígenes en l'espai colonial", "Documentació i estudi dels estrangers residents a les *polis* gregues", "Els grecs en l'àmbit

romà occidental: documentació i estudi dels antropònims grecs de Tàrraco documentats per l'epigrafia”.

- *Signatura de convenis de col·laboració*

- Departament d'Arqueologia Clàssica de la Universitat Aristòtil de Tessalònica (Grècia) per a la participació d'alumnes catalans en les excavacions de *Vergina, Pella i Dion* (Macedònia) i per a l'intercanvi d'investigadors en formació postdoctoral.

- Departament d'Arqueologia Clàssica de la Universitat de Xipre per a la participació d'alumnes catalans en les excavacions universitàries de *Geroskipou i Koukliá*.

Excavació al jaciment d'època romana de *Geroskipou* (Xipre).

- British School of Athens per a la participació d'investigadors en formació i del grup de recerca de SIG en l'excavació que duen a terme a Lefkandí (illa d'Eubea).
- Conveni amb el Museu Epigràfic d'Atenes per a la formació postdoctoral d'investigadors de l'ICAC.
- Museo Arqueológico Nacional per a l'estudi dels fons ceramològics grecs dipositats al Museu.
- Centre Nacional de Recerca de Grècia per a la participació conjunta en projectes de recerca sobre arqueologia grega.
- Museu d'Arqueologia de Catalunya-Empúries per a la participació d'investigadors en formació de l'ICAC en el projecte *Iberia Graeca*.
- Ajuntament de l'Escala-Empúries per a la participació de l'ICAC en diverses activitats de difusió de la cultura i l'arqueologia gregues.
- Ajuntament de Roses per a la participació de l'ICAC en diverses activitats de difusió de la cultura i l'arqueologia gregues.

Activitats de difusió

Exposició sobre la vida i el llegat de Puig i Cadafalch, 2008

En col·laboració amb l'Institut d'Estudis Catalans, el Museu d'Arqueologia de Catalunya-Empúries, l'Arxiu Nacional de Catalunya, el Museu Episcopal de Vic, el Museu d'Història de Catalunya, el Museu de Cau Ferrat de Sitges, el Gabinet de Numismàtica del Museu Nacional d'Art de Catalunya i l'Arxiu Amatller, l'ICAC ha col·laborat activament en l'organització d'aquesta exposició sobre el llegat de Puig i Cadafalch que s'emmarca en els actes commemoratius que el MAC-Empúries està organitzant amb motiu del centenari de l'inici de les excavacions d'Empúries. Aquesta exposició enllaça també amb els orígens del Noucentisme català.

2.3. PROGRAMES TRANSVERSALS

2.3.1. Programa transversal **MÈTODES I TÈCNiques DE LES CIÈNCIES EXPERIMENTALS APLICADES A L'ARQUEOLOGIA CLÀSSICA**

Títol del projecte	AVALUACIÓ DE LA PROSPECCIÓ GEOFÍSICA EN JACIMENTS ARQUEOLÒGICS CATALANS
Programes transversals	Mètodes i tècniques de les ciències experimentals aplicades a l'Arqueologia Clàssica i Tecnologies de la informació i la comunicació aplicades a l'Arqueologia Clàssica
Investigador responsable	Cèsar Carreras (UOC – ICAC)
Investigadors col·laboradors	Paula Brito Schimmel (UB), Pau de Soto (ICAC)
Breu descripció	El projecte es proposa aplicar tècniques de prospecció geofísica per a la caracterització de jaciments arqueològics (resistivitat, magnetometria, tomografia i GPR), amb l'objectiu d'avaluar i sistematitzar la potencialitat d'aquestes tècniques, així com procurar la millora de la seva anàlisi a partir de programes de filtratge.
Activitat realitzada el 2007	S'ha fet una avaluació dels resultats obtinguts en els treballs de prospecció practicats al Parc Arqueològic de Guissona (sector entre les termes romanes i la muralla) i la serra del Cadí. Amb l'adquisició d'un equip propi (magnetòmetre) s'ha donat una nova empenta a aquest projecte alhora que ha permès augmentar la col·laboració d'aquest equip en els projectes d'estudi del paisatge que es duen a terme a l'ICAC. S'ha participat en les prospeccions de la Catedral de Tarragona i s'ha col·laborat amb institucions estrangeres (Universitat de Southampton i Universitat de Frankfurt) en diversos projectes.
Data d'inici	Setembre 2005
Data prevista de finalització	2008

Magnetometria al Goleró.

Magnetometria al jaciment de Can Tacó (Montmeló).

2.3.2 Subprograma transversal

ARQUEOLOGIA AMBIENTAL I PALEOAMBIENT

L'Institut ha desenvolupat en la seva primera etapa el subprograma transversal en arqueologia ambiental i paleoambient. Aquest programa transversal s'ocupa essencialment de l'antropització del medi natural i de l'estudi dels elements biòtics del registre arqueològic i s'articula completament amb la línia d'arqueologia del paisatge, poblament i territori. S'han desenvolupat programes i projectes conjunts, amb la incorporació de joves investigadors en formació i amb l'adquisició d'infraestructures necessàries.

Situació actual a l'ICAC

L'ICAC ha fet un esforç per potenciar l'aplicació de les disciplines paleoambientals a l'estudi del món antic. Actualment a l'ICAC es duen a terme tres disciplines paleoambientals emmarcades en diferents projectes del centre: antracologia (Itxaso Euba), palinologia (Ana Ejarque, Dr. Yannick Miras –investigador del SERP, adscrit a l'ICAC–, Dr. Santiago Riera –investigador del SERP, adscrit a l'ICAC–) i arqueozoologia (Nuria Padrós). Per desenvolupar aquestes disciplines, el centre va adquirir l'any 2005 un microscopi Zeiss Axioscop 40 que combina llum reflectida i transmesa i una lupa binocular Zeiss. A més, el centre s'ha dotat d'un material bibliogràfic bàsic d'atles d'identificació pol·línica, antracològica i faunística.

Microscopi del laboratori de paleobotànica.

Els estudis haurien de desenvolupar els següents àmbits de recerca:

- Geoarqueologia i sedimentologia de dipòsits no arqueològics
- Restes biòtiques (paleobotànica i arqueozoologia)

Fins ara s'han desenvolupat al centre els estudis paleobotànics i en arqueozoologia, mentre que els estudis geomorfològics s'han realitzat a través de la participació puntual d'investigadors d'altres centres. La formació d'arqueòlegs en geoarqueologia aplicada a períodes històrics és una necessitat urgent i hauria de ser una prioritat en un futur laboratori d'estudis paleoambientals a l'ICAC.

L'ICAC, des de l'any 2005, ha signat convenis marc de col·laboració amb el SERP de la Universitat de Barcelona per tal d'articular la recerca palinològica a l'ICAC. El Dr. Santiago Riera Mora (SERP-UB) ha estat assessor científic de l'ICAC per al desenvolupament del subprograma de Paleoambient i arqueologia ambiental, molt especialment en el cas de la disciplina palinològica. D'altra banda, actualment els tractaments químics de les mostres pol·líniques es duen a terme al laboratori d'arqueologia de la UB. És mitjançant aquests convenis que s'estructura, a més, el treball de recerca desenvolupat pel Dr. Yannick Miras als diferents projectes de recerca de l'ICAC. Aquesta col·laboració ha tingut una incidència molt notable en el desenvolupament dels estudis pol·línics a l'ICAC i s'ha de potenciar i mantenir en el futur per tal de crear una unitat de recerques paleoambientals.

En relació amb els estudis paleoambientals, cal subratllar també les col·laboracions amb l'Institut Català de Paleoecologia Humana i Evolució Social (IPHES) de la URV, concretament en el suport al desenvolupament de recerques antracològiques, a través de l'assessorament de la Dra. Ethel Allué, investigadora d'aquest Institut.

Per al desenvolupament d'estudis sedimentològics es col·labora també amb diversos centres del CSIC, especialment amb l'Institut Jaume Almera, a través del Dr. Ramon Julià i del Dr. Santiago Giralt.

Per als estudis d'antropització de l'alta muntanya es col·labora amb el CEAB del CSIC, a través del Dr. Lluís Camarero. Amb aquests laboratoris la signatura de convenis de col·laboració està en curs.

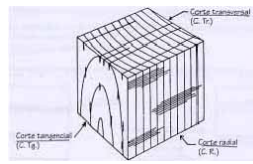
A més, aquest 2007 s'han fet tres estades de formació i recerca en institucions de recerca paleoambiental estrangeres.

1. Juliol de 2007. Ana Ejarque i el Dr. Yannick Miras a la Station Biologique de Besse en Chandesse (Laboratoire de Physiologie Végétale de l'Université Blaise Pascal) sota la direcció de la Dra Anne-Marie Mollet.
2. Octubre-desembre de 2007. Ana Ejarque al Working Group Palynology & Archaeobotany de la Universitat d'Innsbruck sota la direcció del Dr. Klaus Oeggl.
3. Gràcies a la beca 2006BE2 00094 concedida per la Generalitat de Catalunya, Itxaso Euba fa una estada de recerca predoctoral de quatre mesos amb la Dra. Aline Durand a la Maison Méditerranéenne de les Sciences de l'Homme de Aix-en Provence.

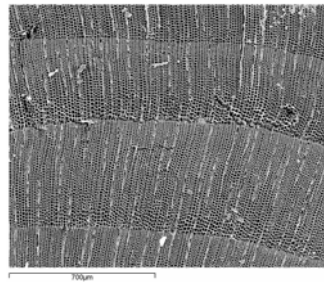
Antracologia

L'antracologia és l'estudi dels carbons recuperats tant als jaciments arqueològics com en sediments naturals. Aquests són les restes vegetals que més es conserven dins d'un jaciment i provenen de la vegetació llenyosa dels arbres i arbustos. Els carbons ens donen informació de la vegetació de l'entorn immediat del jaciment estudiat, així com sobre l'ús de la fusta de les societats passades. Així mateix, les restes vegetals aporten informació sobre el clima de l'entorn.

Un antracòleg observa els tres plans anatòmics (transversal, tangencial i radial) d'un fragment de carbó i, amb l'observació de les principals característiques anatòmiques, fa la identificació taxonòmica. Per a això s'utilitza un microscopi de llum reflectida amb camp fosc – camp clar de 50, 100, 200 i 500 augments.

Dibuix dels tres plans anatòmics (transversal, tangencial i radial)
d'un fragment de carbó.

Pla transversal de *Juniperus* sp.

A causa d'aspectes com la gran variabilitat que presenten algunes espècies dins del mateix gènere, l'estat de conservació dels carbons o les reduïdes dimensions del carbó, la identificació a nivell d'espècie resulta moltes vegades difícil. Normalment es pot arribar a la identificació de gènere, a vegades de família i altres només es pot dir que es tracta d'una angiosperma o una conífera, i quan la identificació està feta es realitza la quantificació estadística de les dades i a continuació s'interpreten.

Per tal que un estudi de carbons sigui més precís, és necessari un bon mètode de recollida de les mostres tant de sediment com de carbons durant el garbellat a la mateixa excavació. Hi ha diverses publicacions sobre la metodologia de mostreig i és fonamental que existeixi una comunicació entre l'arqueòleg i l'especialista en antracologia durant les excavacions (Chabal, 1994; Buxó i Piqué, 2003).

A més dels projectes de l'ICAC, cal destacar diverses col·laboracions amb altres projectes i entitats de recerca en aquest àmbit de recerca:

- Àrea de Prehistòria de la URV de Tarragona (IPHES-URV). Participa, per exemple, en un projecte experimental al parc faunístic de Lacuniacha per comprendre l'explotació dels recursos forestals durant el paleolític. Així mateix realitza anàlisis antracològiques de jaciments que porta aquest equip, com el jaciment neolític del Cavet (Cambrils) o el jaciment de la cova de Maltravieso (Cáceres).
- Per altra banda, estudia els carbons del jaciment talaiòtic de Torre d'en Galmés de Menorca excavat per membres de la Universitat de Boston i de la Universitat de les Illes Balears i del jaciment amb cronologies des del paleolític superior fins a l'època romana de Santimamiñe a Biscaia.
- Maison Méditerranéenne de les Sciences de l'Homme d'Aix-en Provence: estada de recerca d'I. Euba amb la Dra. Aline Durand.

Palinologia

La palinologia es basa en l'estudi del pol·len fòssil dipositat en sediments naturals (llacs, torberes) i antròpics (estructures arqueològiques). L'acumulació continuada de pluja pol·línica en llacs i torberes proporciona un registre diacrònic dels canvis vegetals paisatgístics a nivell regional i local. Una vegada identificat i quantificat el pol·len, aquests canvis poden ser adscrits a pràctiques humanes antigues difícilment identificables en el registre material arqueològic (desforestacions, agricultura, ramaderia, etc.). La palinologia, a més, estudia també altres indicadors microscòpics presents en aquestes seqüències, com els microcarbons (indicadors de processos de combustió i incendis) i les espores de fong copròfils i d'algues (indicadors de presència local de ramats i processos d'eutrofització). Aquests permeten determinar amb més

precisió les causes antròpiques dels canvis vegetals observats mitjançant l'estudi del pol·len. La palinologia, per tant, proporciona una informació molt valuosa per a l'estudi dels paisatges antics.

Pol·len d'olivera

Espora de fong copròfil

Microcarbó

Per últim, l'estudi de pol·len en sediments arqueològics permet determinar, entre d'altres, la funcionalitat agrícola o ramadera de diferents estructures (tancats, cabanes, terrasses, etc.), d'objectes arqueològics (anàlisis de contingut d'àmfores, de dòlies...), fer estudis relacionats amb el processament i consum de determinades plantes per part de les societats antigues (medicinals, rituals o de consum alimentari) i estudiar pràctiques rituals (per exemple ofrenes florals).

Actualment a l'ICAC la palinologia s'aplica principalment en el marc de l'arqueologia del paisatge. En aquest sentit, Ana Ejarque mitjançant, primer, una Beca d'Iniciació a la Recerca (2004-2005) i, seguidament, una beca de Formació a la Investigació (FI) a l'ICAC, es troba realitzant la tesi doctoral en el marc del projecte «Ocupació del sòl i formes del paisatge de muntanya als Pirineus orientals de l'antiguitat a l'època medieval».

Arqueozoologia

L'arqueozoologia és la disciplina que estudia les relacions entre el món animal i els grups humans del passat. La disciplina és una part integral de l'arqueologia.

Les restes faunístiques són la base de l'anàlisi arqueozoològica, encara que la interpretació es recolza, evidentment, en les dades dels arqueòlegs i altres disciplines mediambientals. Malgrat tot, és necessari precisar què significa «restes faunístiques», ja que no es tracta, com es podria pensar en primera instància, únicament d'ossos i dents d'animals. Al marge d'aquests, també s'hi poden trobar: conques i opercles de mol·luscos, otòlits de peix, marfil, restes de closques d'ou, exoesquelets d'alguns insectes, paràsits conservats en el sediment, copròlits i, fins i tot, en molt bones condicions de conservació, elements de la pell o pellatge. El material estudiat és, doncs, més ampli del que deixa entreveure aquest terme tan general de *restes faunístiques*, cosa que explica que en l'arqueozoologia tinguem diverses subdisciplines especialitzades sobre cada tipus particular d'animal:

- Arqueomalacologia (mol·luscos)
- Arqueoictiologia (peixos)
- Arqueoentomologia (insectes)
- Paleoparasitologia (paràsits)

També trobem especialistes en:

- Avifauna (ocells)
- Macrofauna (mamífers de talla gran: carnívors, bòvids, ovicaprins, etc.)
- Microfauna (mamífers de talla petita: rosegadors, insectívors, etc)
- Rèptils i amfibis

Aquestes especialitats són essencials i permeten complementar els estudis dels arqueozoòlegs més «generalistes».

L'anàlisi de les restes faunístiques pot ser precisat per diferents tècniques moltes vegades cedides per altres disciplines científiques:

- La paleontologia: l'anatomia comparada, l'osteometria i la tafonomia
- La veterinària: important en l'àmbit de la paleopatologia
- La genètica: extracció i identificació d'ADN antic de les restes fòssils (verificació de les determinacions específiques del sexe, estudi de les migracions de poblacions i de l'origen de les espècies domesticades)
- La biogeoquímica isotòpica: estacionalitat dels naixements, supressió del període de deslletament i l'alimentació de l'animal

Cal destacar la importància de col·laborar amb altres centres de recerca. Actualment l'ICAC col·labora amb el Servei d'Anàlisis Arqueològiques: Laboratori d'arqueozoologia de la UAB, dirigit per Jordi Estévez i Maria Saña. En el futur caldria potenciar les col·laboracions amb altres centres catalans, espanyols i internacionals com:

- SERP-UB: Jordi Nadal
- IPHES: Institut Català de Paleoecologia Humana i Evolució Social. En concret, amb la branca d'arqueozoologia, dirigida per Jordi Rossell
- Grup d'Autoecologia Humana del Quaternari de la Universitat Rovira i Virgili, dirigit per Jordi Rossell
- LAZ-UAM: Laboratorio de Arqueozoología de la Universidad Autónoma de Madrid, dirigit per Arturo Morales
- Laboratoire d'Anatomie Comparée. Muséum National d'Histoire Naturelle, París (França)
- Laboratoire de Paléontologie. Muséum National d'Histoire Naturelle, París (França)
- Laboratoire d'Archéozoologie, Centre de Recherches Archéologiques CRA/CNRS, Vallbonne (França)
- Laboratorio di Archeozoologia, Museo Nazionale Preistorico Etnografico "Luigi Pigorini", Roma (Itàlia)
- Biological Laboratory, Department of Archeology, University of Durham, Durham (Anglaterra)

Diversitat de les aproximacions possibles a través dels estudis de restes òssies en el món clàssic:

- Definició dels mètodes d'explotació i modes d'implantació dels grans animals
- Evolució dels processos de domesticació i millora de les races: canvi morfològic i morfomètric dels animals, aparició de noves espècies i races
- Relació entre ciutat i camp: producció i consum
- Tipus de producció: alimentació (estudi dels carnisers, els desquartitzadors i les seves escombreres), artesanía (utilització de les pells, cornamentes, os, tendons), utilitatge (indústria òssia), medicinal (grassa, òrgans), etc.
- Absència de producció i rol social: animals de càrrega, per llaurar, per prestigi, de companyia, etc.
- Examen de les pràctiques alimentàries: animals no consumits (tabús alimentaris com el gos i el cavall), noves pràctiques alimentàries, carnisseria, preparació culinària, tècniques de conservació dels aliments.
- Consideració de l'estatus i la simbologia dels animals: rituals funeraris, sacrificis, representacions artístiques..

2.3.3 Programa transversal

TECNOLOGIES DE LA INFORMACIÓ I LA COMUNICACIÓ (TIC) APLICADES L'ARQUEOLOGIA CLÀSSICA

En els últims vint anys la utilització dels Sistemes d'Informació Geogràfica (SIG) en l'arqueologia no només ha proporcionat suport a la presentació de la informació registrada, sinó que també ha generat nou coneixement i noves perspectives tant en l'arqueologia del paisatge com en l'arqueologia urbana, l'excavació arqueològica o la protecció del patrimoni. Una situació realment impensable fa només una dècada. Aquesta generació de nou coneixement s'ha materialitzat en tesis doctorals, publicacions, congressos, seminaris i reunions.

Diversos equips i instituts d'arqueologia europeus han creat en els últims anys laboratoris destinats a desenvolupar projectes de recerca fonamentats en la utilització de SIG. En alguns casos han creat àrees dedicades a la formació i utilització de SIG com suport interdisciplinari a altres unitats d'investigació o com a generadors de projectes.

L'existència d'un equip dedicat a SIG a l'ICAC no es justifica únicament per una qüestió testimonial. El primer projecte de l'ICAC amb què es va fer servir un SIG va ser precisament el de la «Planimetria arqueològica de Tàrraco», que s'ha publicat el novembre del 2007 i que va ser desenvolupat amb el suport d'un SIG creat *ad hoc*.

Actualment, diversos projectes de l'ICAC ja fan servir aquest suport informàtic, però en els últims tres mesos s'ha observat que és necessari establir mecanismes de coordinació, sinergia i intercanvi d'idees entre els diversos projectes i investigadors.

A les Bases d'Actuació de l'ICAC se citava la necessitat de desenvolupar en profunditat l'ús d'aquestes eines destinades a la construcció de cartografies dels territoris antics i a la realització d'anàlisis interpretatives en què s'haurien de considerar aspectes d'intervisibilitat, percepció de territoris, àrees de captació, sistemes de comunicació i anàlisi locacionals.

Així mateix, la importància d'aquesta línia de recerca transversal es manifesta en l'organització dels Seminari Internacional en Arqueologia Clàssica del 2007 sobre l'ús de SIG amb la presència del Dr. Mark Gillings, de la Universitat de Leicester, investigador de reconegut prestigi internacional en l'àmbit dels SIG.

Arran de l'aplicació de SIG en el projecte «Planimetria arqueològica de Tàrraco» i dels excel·lents resultats aconseguits, l'any 2007 s'ha començat a constituir, dins el programa transversal «Tecnologies de la informació i de la comunicació (TIC) aplicades a l'arqueologia», un Grup de Recerca especialitzat en SIG (GR-SIG) que actualment ja col·labora en molts dels projectes de l'Institut. S'està estudiant la possibilitat que en un futur es constitueixi com a unitat de suport a la recerca especialitzada en sistemes d'informació geogràfica que, a banda de donar suport a les diverses línies de recerca de l'ICAC, crearia projectes propis i treballaria també per a externs. Per a la constitució d'aquest grup caldria adquirir tot el programari i maquinari necessaris per al seu òptim funcionament.

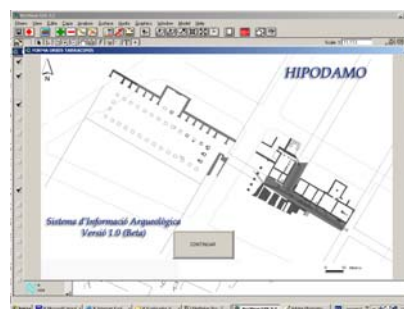
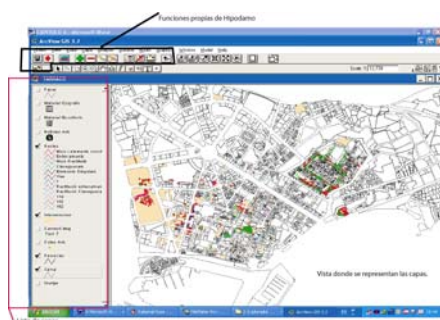
➤ **PROJECTES DE RECERCA**

- Les TIC aplicades a la difusió de l'arqueologia
- Actualització del sistema d'informació arqueològica (SIA) Hipòdam
- Difusió a través de Google Earth del projecte planimetria arqueològica de Tàrraco

Títol del projecte	LES TIC APLICADES A LA DIFUSIÓ DE L'ARQUEOLOGIA
Programa transversal	Tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) aplicades a l'arqueologia clàssica
Investigador responsable	Cèsar Carreras (ICAC-UOC) i J. M. Macias (ICAC)
Breu descripció	Aquest projecte comprèn, d'una banda, les activitats de reconstrucció virtual i aplicació de les TIC a la difusió i a l'ensenyament de l'arqueologia que actualment s'estan desenvolupant a l'ICAC, com ara el de reconstrucció virtual de la Unitat de Documentació Gràfica (Barcelona), el del Dr. Josep Maria Macias (vil·la de Cambrils) o el del Dr. Cèsar Carreras (Bovalar i els Munts).
Activitat realitzada el 2007	• «Reconstrucció virtual de la vil·la romana de la Llosa (Cambrils)». En el marc d'aquest programa transversal, també s'ha dut a terme el projecte sobre la reconstrucció virtual de la Llosa, pertanyent al programa «Les formes d'hàbitat rural: les vil·les i altres tipus d'assentaments» de la línia de recerca «Arqueologia del paisatge, poblament i territori». Aquest projecte és una col·laboració de l'ICAC i l'empresa Codex-Arqueologia i Patrimoni que té com a objectiu la reconstrucció digital del jaciment de la Llosa i l'elaboració de diferents recursos pedagògics de difusió. El projecte està finançat per l'empresa Digivisión. • L'altre objectiu d'aquest projecte és crear eines informàtiques destinades a optimitzar els mètodes de museïtzació i difusió de l'arqueologia a Catalunya. En aquesta línia treballa el Dr. Cèsar Carreras, investigador adscrit de l'ICAC i membre del grup Òliba de la UOC, des del qual ja s'han dut a termes projectes europeus passats com Minerva-SEARCHWEB (http://www.searchweb.net), que era un projecte europeu liderat per la Universitat Aristòtil de Thessaloniki (GR) sobre la «Docència de la prehistòria de Grècia a través de les tecnologies de la informació i la comunicació». El projecte, acabat a finals del 2006, es troba ara en la fase de difusió de resultats amb la publicació d'una sèrie d'actes de jornades i un llibre sobre <i>Virtual Learning Environments in Archaeology</i>. Actualment, s'està cercant fer una continuació del projecte, ja que moltes de les eines informàtiques desenvolupades per a la docència (com mapes en SIG, bases de dades, sistemes experts, <i>learning objects</i>, material multimèdia...) no han pogut ser avaluats en contextos d'educació superior universitària. • Aquest quadrienni 2007-2010 es preveu també crear futures xarxes d'avaluació de TIC a museus (projecte nacional ARACNE i xarxa europea CHIRON) que puguin aplicar-se al camp de la museografia i la difusió.
Data d'inici	2007
Data prevista de finalització	2009

Títol del projecte	ACTUALITZACIÓ DEL SISTEMA D'INFORMACIÓ ARQUEOLÒGICA (SIA) HIPÒDAM
Programa transversal	Tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) aplicades a l'arqueologia clàssica
Investigador responsable	Ignacio Fiz (ICAC)
Investigador col·laborador	J. M. Macias (ICAC)
Breu descripció	En els últims tres anys s'ha desenvolupat a l'ICAC un sistema d'informació arqueològica destinat al registre i estudi de la ciutat de Tàrraco, segles VI aC-712 dC. Aquest treball ha servit per construir la primera cartografia arqueològica de Tarragona, però és necessari continuar en l'actualització i millora del SIA Hipòdam. Va ser creat durant la realització de la tesi doctoral <i>Forma Tarraconis?: l'aplicació de noves tecnologies per a una restitució planimètrica de Tàrraco</i> i posat en funcionament durant el projecte «Planimetria arqueològica de Tàrraco», desenvolupat a l'ICAC.
Activitat realitzada el 2007	Actualització del SIA i incorporació de noves funcionalitats (per exemple, carta de risc), així com la possibilitat de fer accessible des d'internet aquesta informació.
Data d'inici	2007
Data prevista de finalització	2008

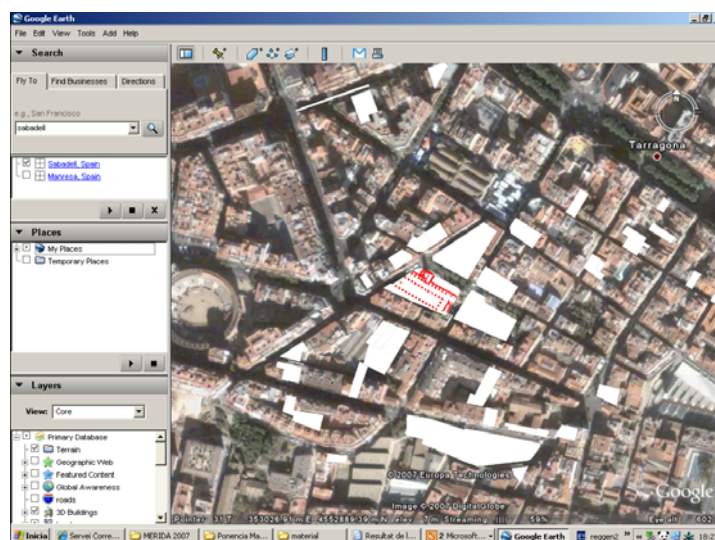

Pantalles principals del programa.

Integració de tecnologies 3D-SIG per a l'anàlisi, visualització i difusió de dades arqueològiques

L'actual tendència de les tecnologies 3D cap a una convergència en formats i tècniques indueix a proposar aquest projecte, que pretén integrar tècniques de reconstrucció tridimensional mitjançant la seva aplicació a diversos projectes en curs que demanen una visualització avançada en un entorn 3D-SIG. En aquesta línia, en el decurs del 2007 s'ha iniciat un nou projecte que permetrà poder aplicar els resultats del projecte Planimetria Arqueològica de Tàrraco al programa Google Earth per a una millor visualització de les dades arqueològiques de la ciutat, també a través de la xarxa.

Projecte	DIFUSIÓ A TRAVÉS DE GOOGLE EARTH DEL PROJECTE «PLANIMETRIA ARQUEOLÒGICA DE TARRACO»
Línia de Recerca	Arqueologia de la ciutat antiga
Programa	Tàrraco – Recerca i gestió del patrimoni
Investigadors responsables	Ignasi Fiz (ICAC)
Descripció	Tenint en compte la gran difusió a Internet del programa Google Earth i dins el futur projecte de Difusió en Internet de les Dades de la Planimetria Arqueològica de Tàrragona, s'han començat proves de canvis de formats, projeccions geogràfiques per tal d'incorporar futurament totes les dades registrades al programa <i>Hipodam</i> dins el projecte Planimetria Arqueològica de Tàrragona.
Data d'inici	Juliol 2007
Data de finalització	Octubre 2007

Vista del Google Earth amb una selecció de dades del projecte «Planimetria arqueologia de Tàrraco».

Visualització d'una de les fitxes d'una de les intervencions arqueològiques.

2.3.4. Programa transversal

ARQUEOLOGIA CLÀSSICA I CIÈNCIES DE L'ANTIGUITAT. FONTS TEXTUALS, EPIGRAFIA I NUMISMÀTICA

El programa transversal de ciències de l'antiguitat té el doble objectiu d'actuar com a línia transversal de l'ICAC, per tant al servei i en col·laboració amb la resta de línies i seccions de l'Institut, i de desenvolupar projectes propis dins el seu àmbit específic. Aquest se situa en l'encaix de l'estudi de les fonts textuais (incloent-hi les fonts iconogràfiques, en la mesura que configuren un llenguatge simbòlic, un *text* que cal *llegir*, autònomament i en relació amb els textos escrits) amb les dades materials de la recerca arqueològica (que inclouen sovint el mateix suport físic dels textos a estudiar: inscripcions, monedes...). Aquest encaix pot presentar formes diverses, que requereixen tipus de recerca també diversos:

- Procedència física de les fonts textuais de les investigacions arqueològiques (inscripcions, papirs, *óstraka*, *grafitti*, monedes...).
- Ús dels textos com a font de coneixement al servei de la recerca portada a terme pels arqueòlegs (documentació d'un jaciment, objecte o categoria tipològica, elaboració de lèxics específics...).
- Confrontació i articulació de les fonts textuais i les no textuais en estudis integrals d'un aspecte del món antic, des d'una perspectiva més àmplia, històrica o antropològica.

Paral·lelament a l'activitat investigadora, constitueix també un objectiu prioritari del programa transversal de ciències de l'antiguitat el foment de les relacions entre els àmbits de la filologia i l'arqueologia clàssiques, sovint separats per les estructures acadèmiques tradicionals, fent de l'ICAC un punt de trobada entre les diverses disciplines d'estudi del món antic, amb actuacions de formació i de transferència de la informació a tots els nivells, des de la investigació més avançada a la divulgació del coneixement.

Activitat realitzada 2007: línies generals

L'activitat realitzada durant el 2007, primer any del pla quadriennal 2007-2010, ha anat adreçada a assegurar una transició coherent entre els projectes endegats durant el quadrienni anterior i les noves línies d'actuació definides per al 2007-2010. En aquest sentit, l'acció realitzada pot agrupar-se en els següents punts fonamentals:

- Definició, tramitació i activació (primera edició: 2007-2009) d'un Màster en Papirologia, impulsat per l'ICAC, com a espai alhora de formació avançada en un àmbit deficitari en el panorama català i espanyol i de foment de la recerca interdisciplinària (filologia-història-arqueologia), assegurant el lligam amb la recerca arqueològica que s'està fent a Oxirinc (Egipte), amb participació de l'ICAC. El Màster compta amb docents de la URV, UPF, UB, UAB i CSIC.
- Presentació dels resultats assolits en la recerca dels projectes en curs en publicacions científiques i en congressos internacionals (comunicacions acceptades per al 2008 en els congressos d'Arqueologia Clàssica de Roma i de Novel·la Antiga de Lisboa).

Eixos i projectes de recerca

L'activitat investigadora s'estructura en programes, que al seu torn inclouen projectes de recerca. D'altra banda, atès el caràcter transversal de la línia, una part de la recerca que s'hi desenvolupa ve donada per les necessitats de suport de les altres línies de recerca de l'Institut en l'àmbit de les fonts textuais. La línia s'estructura en els següents eixos de recerca: (vegeu descripció dels eixos en el Pla Quadriennal (2007-2010), pàg. 103)

1-Articulació simbòlica de l'espai a la Grècia antiga: mite, ritual, urbanisme (projecte inclòs dins del programa específic d'Arqueologia Grega)

2-Gramàtica de la imatge a la Grècia antiga: sintaxi i pragmàtica (projecte inclòs dins del programa específic d'Arqueologia Grega)

3-Tipologia de l'habitatge rural en el món hel·lenístic i romà: contrast entre les dades arqueològiques i les fonts textuais i iconogràfiques (projecte dins del programa "Les formes de l'habitatge rural: les vil·les i altres tipus d'assentaments", de la línia d'Arqueologia del Paisatge)

4-Representacions simbòliques del món funerari a l'Antiguitat clàssica (projecte dins del programa Tàrraco "Estudi de l'àrea funerària oriental de Tàrraco")

5-Poesia epigràfica llatina

➤ PROJECTES DE RECERCA

1. Articulació simbòlica de l'espai a la Grècia antiga: mite, ritual, urbanisme

- Culte i organització de l'espai a la ciutat antiga: Afrodita/Venus en les fonts textuais i iconogràfiques

Títol del projecte	CULTE I ORGANITZACIÓ DE L'ESPAI A LA CIUTAT ANTIGA: AFRODITA/VENUS EN LES FONTS TEXTUALS I ICONOGRÀFIQUES
Programa transversal	Arqueologia clàssica i ciències de l'antiguitat. Fonts textuais, epigrafia i numismàtica
Investigador responsable	Jesús Carruesco (ICAC – URV)
Investigadors col·laboradors	Antoni González Senmartí (URV), Josep Maria Escolà (UAB)

Breu descripció	L'objectiu d'aquest projecte de recerca és l'estudi del culte Afrodita/Venus a la ciutat grega i romana des de la perspectiva de l'organització de l'espai urbà, suburbà i extraurbà. A partir de la recopilació i estudi de les fonts textuais i iconogràfiques i la confrontació d'aquestes amb les dades aportades per l'arqueologia, s'estudiaran determinats casos representatius, escollits i delimitats en funció d'un àmbit d'acció, espai geogràfic i període cronològic específics en cada cas.
Activitat realitzada el 2007	Abans de proseguir l'estudi dels casos seleccionats per la importància de la funció articuladora dels cultes d'Afrodita/Venus sobre l'espai de la ciutat (Tasos, Esparta, Locri, Afrodísias, Roma), ha semblat necessari analitzar alguns aspectes de les fonts textuais referents a la figura d'Afrodita, al seu culte o al seu àmbit d'acció, que són rellevants per al tema del projecte, per tal d'avaluar-ne el valor interpretatiu i determinar-ne l'articulació amb les dades documentals que hem vingut aplegant. Els següents temes, específicament, han estat objecte de sengles estudis, publicats o presentats en reunions científiques durant el 2007: -la reinterpretació dels cultes d'Afrodita esmentats per Plutarc; -la funció de la dona i l'element femení en la definició fundacional de l'espai de la ciutat; -la relació entre la pràctica coral com a ritual definidor de l'espai i el catàleg com a mode de discurs. -l'espai del jardí com a model d'articulació de l'espai a la pintura mural romana i a la novel·la grega.
Data d'inici	2005
Data prevista de finalització	2008

Dansa coral femenina; pintura de tomba etrusca, s. V aC (Museo Nazionale di Napoli)

Santuari d'Afrodita, Locri Epizefiri (localitat Marasà)

Jardí i pintures de jardins, Casa de la Venus de la Conquilla (Pompeia)

En aquest eix cal també incloure el projecte de recerca sobre el paper de l'espai en l'arquitectura i la iconografia gregues que coordina l'ICAC juntament amb la Societat Catalana d'Estudis Clàssics (vegeu descripció a programa específic d'Arqueologia Grega) i que englobarà tant l'eix "Articulació simbòlica de l'espai a la Grècia antiga: mite, ritual, urbanisme" com el de "Gramàtica de la imatge a la Grècia antiga: sintaxi i pragmàtica".

5- Poesia epigràfica llatina

L'ICAC servirà de plataforma per al treball final del grup de redacció del volum XVIII/2 (*Carmina Latina Epigraphica Hispaniae*) dirigit pel Prof. Joan Gómez Pallarès.

- *Corpus Inscriptionum Latinarum - Hispania*

Títol del projecte	<i>CORPUS INSCRIPTIONUM LATINARUM - HISPANIA</i>
Programa transversal	Arqueologia clàssica i ciències de l'antiguitat. Fonts textuais, epigrafia i numismàtica
Investigador responsable	Joan Gómez Pallarès (UAB)
Investigadors col·laboradors	Concepción Fernández (Universitat de Sevilla), Miguel Rodríguez-Pantoja (Universitat de Córdoba), Isabel Rodà (ICAC), Ricardo Hernández i Xavier Gómez Font (Universitat de València), Javier del Hoyo (Universitat Autònoma de Madrid).
Breu descripció	El grup de redacció es troba ja en la fase final de redacció de les fitxes del volum CIL XVIII/2: 2008 és l'any de redacció final de les mateixes, de traducció al llatí i a l'anglès i de reunions periòdiques del grup a l'ICAC per discutir-ne el text final. A la primera reunió prevista de 2008 (febrer) es discutiran ja 60 fitxes redactades per a ser publicades al fascicle. 2008 és un any enterament dedicat a aquesta tasca i, en paral·lel, a la tasca dels editors del fascicle de redactar la introducció i els índexs.
Activitat realitzada el 2007	Signatura d'un conveni de col·laboració per a la preparació del <i>Carmina latina epigraphica d'Hispania</i> i edició en el CIL XVIII que es preveu que pugui estar finalitzada l'any 2009. Després de la signatura del conveni, 2008 és l'any de la redacció de les fitxes, 2009 l'any de les correccions de proves a Berlin (procés extremadament complex en el marc del CIL) i la previsió de publicació del fascicle, on també col·laborarà l'ICAC (com en la resta de fases d'aquesta part final del projecte), serà entre finals de 2009-inicis de 2010.
	 <i>Carmen epigraphicum de Tarraco</i>

Altres projectes en els que es col·labora des del programa transversal "Arqueologia clàssica i ciències de l'antiguitat. Fonts textuais, epigrafia i numismàtica":

- Col·laboració en la celebració de la III Reunión Internacional de Poesía Epigráfica Latina (València, abril de 2007) i en la propera publicació de les actes.

Unitats de suport a la recerca

Memòria d'activitats
Any 2007

3 UNITATS DE SUPORT A LA RECERCA

3.1. Unitat d'Estudis Arqueomètrics

L'activitat desenvolupada des de la Unitat d'Estudis Arqueomètrics es pot dividir en tres grans àmbits, seguint les línies marcades des de la seva creació a principis de l'any 2006:

1. Suport a la investigació

Continua essent l'objectiu principal de la Unitat, i durant el 2007 aquesta ha consistit en el següent:

- Col·laboració en projectes de l'ICAC (Ocupació del sòl i formes del paisatge de muntanya als Pirineus orientals de l'antiguitat a l'època medieval, dirigit per J. M. Palet, i Les terracotes de la Plaça de la Font, dirigit per J. López).
- Realització d'encàrrecs externs per institucions catalanes relacionades amb el patrimoni (Centre d'Interpretació del Camp de les Lloses, Universitat de Barcelona, Museu d'Història de la Ciutat, Direcció General del Patrimoni del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya).
- Realització d'encàrrecs externs per a institucions i empreses de la resta d'Espanya relacionades amb la gestió i estudi del patrimoni (Gerencia Municipal de Urbanismo de Córdoba, Parque Arqueológico de Carranque, TURASUR, S.L.).

2. Recerca i innovació

Com a part fonamental del desenvolupament intern de la Unitat, s'ha prosseguit amb el següent:

- Tasques directament relacionades amb la gestió del fons de referència del LEMLA (metodologia de registre, actualització i unificació del fons de làmines primes i mostres macroscòpiques, actualització de la base de dades informàtica, catalogació del fons de referència).
- Tasques destinades a l'ampliació d'aquest mateix fons de referència (recopilació i caracterització petrogràfica de noves mostres de pedra de Santa Tecla i de marbres blancs de l'anticlinal d'Almadén de la Plata-Estremoz, ampliació del fons de materials de pedra local del territori català amb mostres de pedra dels Clots de Sant Julià, calcària d'Empúries, pedra de Puig de Serra, calcària d'Isona, pedra de Roda de Berà, pedra d'Altafulla, pedra del Mèdol, soldó, pedra de les Coves, pedra del Llorito, pedra d'Alcover i *broccatello* o Jaspi de la Cinta) que ens ha permès afinar en la identificació d'aquestes pedres.

Detall de les mostres de referència de marbres blancs dipositades a l'ICAC.

- La recopilació d'articles, comunicacions, etc. per a la creació d'un fons bibliogràfic relacionat amb les tècniques i materials aplicats a la Ud'EA, en col·laboració amb el Servei de Documentació-Biblioteca de l'ICAC.

- La finalització de la tesi doctoral d'Anna Gutiérrez (responsable de la Unitat) sobre l'explotació lapídia a Catalunya en època romana titulada *Roman Quarries in the Northeast of the Iberian Peninsula (modern Catalonia)*, sota la direcció de la Dra. Isabel Rodà.

Els resultats d'aquestes tasques han revertit directament en la realització d'identificacions més acurades.

Igualment, cal destacar la signatura d'un conveni de col·laboració entre l'ICAC i la Universidad de Sevilla per a l'estudi dels marbres de d'Almadén de la Plata i el seu entorn, el darrer trimestre del 2007. Aquest conveni ha de servir de marc per a l'estudi geològic del terreny, el mostreig exhaustiu de les zones d'extracció (pedreres) i la caracterització minuciosa (petrogràfica, elemental, per catodoluminiscència) dels marbres d'aquesta zona. Això revertirà no només en la recerca en si mateixa, sinó que també tindrà una aplicació pràctica en la Unitat, amb què s'obtindrà un conjunt de mostres de referència per a aquests marbres que permetrà identificar elements per distingir entre aquests i altres marbres blancs de la resta de la conca mediterrània usats (Carrara, Paros, Naxos, Pentèlic, etc.) utilitzats a la península Ibèrica.

Vista del laboratori, lloc de treball de la Ud'EA; al fons, la cambra per fer les anàlisis amb catodoluminiscència.

Destaca en aquesta línia la incorporació durant el darrer trimestre de l'any d'un aparell de catodoluminiscència, gràcies al conveni de col·laboració UAB-ICAC i la concessió d'un ajut PEIR. Aquesta incorporació ha implicat la realització d'unes petites obres necessàries per a la seva instal·lació, tenint en compte que el funcionament de l'aparell requereix una cambra fosca. Aquest aparell permetrà la realització d'anàlisis complementàries a la petrografia en el nostre laboratori.

3. Docència

La Unitat ha participat activament en les tasques docents del Màster Oficial Interuniversitari en Arqueologia Clàssica (URV-UAB-ICAC) impartint el mòdul d'Arqueometria dins l'assignatura Tècniques auxiliars d'anàlisi (classes, pràctiques i confecció del material complementari com ara dossiers, exercicis, etc.).

4. Altres

En el marc de les col·laboracions UAB-ICAC, ha continuat vigent el programa I+D dedicat a l'estudi de materials lapidis titulat «Materials lapidis a Hispània septentrional i el seu comerç» (HUM2005-03971) dirigit per la Dra. Isabel Rodà de Llanza i del qual el Dr. Aureli Álvarez és membre participant.

Per altra banda, destaca la col·laboració en l'estudi i identificació dels marbres de l'escultura coneguda com l'Esculapi, procedent d'Empúries, un estudi realitzat des de la UAB sota la direcció del Dr. Aureli Álvarez.

3.2. Unitat de Documentació Gràfica

La Unitat de Documentació Gràfica de l'ICAC es va crear el juny del 2005 amb una triple finalitat: donar suport en qüestions de documentació gràfica a la recerca i a qualsevol tipus de treball arqueològic o històric, completar la formació d'investigadors en aquest tema i avançar en la recerca de noves metodologies i tecnologies en el camp de la documentació gràfica.

D'aquesta forma, al llarg dels quasi dos anys de la seva existència, ha donat suport a una cinquantena de projectes i treballs arqueològics, tant a Catalunya com a Andorra, les Balears, Itàlia i Tunísia, i ha centrat la seva tasca formativa a l'interior de l'ICAC i dins el marc del Màster Interuniversitari organitzat per la UAB, la URV i l'ICAC. Pel que fa a la recerca metodològica i instrumental, ha començat a establir els camps i criteris d'actuació en els quals es vol aprofundir.

Línies estratègiques

Per al proper quadrienni la Unitat de Documentació Gràfica continuarà amb la seva línia de suport tècnic, formació i recerca.

1. Suport a la investigació

La funció natural de la Unitat consisteix a resoldre qualsevol tipus de problema o dificultat a qui ho demani, referent a la documentació gràfica en tot àmbit de la *praxis* arqueològica. Això només es podrà assolir si la formació del seu equip i el seu instrumental és l'adequat i convenient. En això hi juguen dos factors primordials, la recerca i desenvolupament de noves metodologies i tècniques (línia de recerca metodològica) i l'experiència de treball continuat.

2. Docència

La manca de preparació adequada dels arqueòlegs en qüestions de documentació gràfica és un element fàcilment detectable. Per intentar corregir-ho, la Unitat de Documentació Gràfica engregarà projectes de formació a diferents nivells, des del més especialitzat amb la finalitat de formar tècnics fins a més genèrics amb la intenció de completar el perfil dels arqueòlegs i investigadors, passant per la formació puntual i detallada de diversos aspectes. Aquí s'inclou la participació de la Unitat dins del Màster Oficial Interuniversitari en Arqueologia Clàssica, la creació de cursets i seminaris, així com la promoció d'intercanvis d'experiències entre els diversos professionals i institucions involucrades en la Documentació Gràfica. La docència s'aplicarà no únicament als aspectes que concerneixen a la representació gràfica en si, sinó també a la correcta lectura i comprensió dels elements arquitectònics i topogràfics.

3. Recerca i innovació

És indubtable que l'aparició de noves tecnologies a costos assequibles fa que es comencin a plantejar noves formes de veure i entendre la documentació gràfica en arqueologia. Des de la Unitat s'experimenta amb aquestes noves tecnologies i s'investiga sobre la metodologia i les possibles aplicacions que puguin tenir. Es busca no només millorar l'eficàcia i qualitat de la feina a fer sinó, sobretot, avançar en el concepte de documentació gràfica. No obstant, la línia de recerca no s'atura aquí. Partint de la base que per fer una bona representació gràfica el que es necessita és, en primer lloc, una bona comprensió del que s'està representant, des de la Unitat es vol avançar en les metodologies per a un bon coneixement i comprensió dels objectes a treballar. Ens referim a establir les bases per a una correcta lectura dels elements arquitectònics i per a la comprensió de l'ús i distribució de l'espai en l'antiguitat.

ACTIVITATS REALITZADES DURANT L'ANY 2007

Dins el marc de les tres diverses línies estratègiques definides més amunt, durant l'any 2007 la Unitat de Documentació Gràfica ha participat o col·laborat en més de 40 projectes:

-26 per a empreses privades, entre les quals hi ha Nemesis, Tragsa, Melchor Mascaró, Palomo y Carles C. B. i Àrea.

-13 per a projectes interns o en els quals col·labora l'ICAC, entre ells els reacionats amb el *castellum* romà de Can Tacó – Turó d'en Roina, la ciutat romana de Iesso (Guissona, Segarra), la publicació en curs *Les terracotes de la plaça de la Font*, de Jordi López, la publicació *Les imitacions de vaixel·la fina a la Hispània Citerior (segles I aC – I dC)*, de Mercè Roca i Jordi Principal, presentat el 2007, i el projecte sobre la Satalia, Montjuïc, Barcelona.

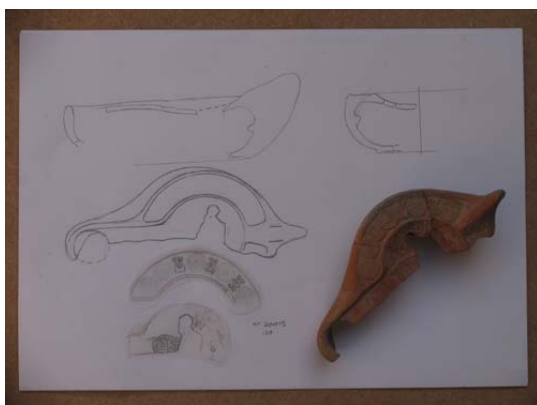
-2 per iniciativa d'entitats museogràfiques, el Museu Municipal de Montcada i el Museu d'Arqueologia de Catalunya.

-1 directament des de l'administració de Palma de Mallorca.

Treballs de topografia a la Catedral de Tarragona.

Dins el camp de la formació, ha impartit docència en el Màster Oficial Interuniversitari en Arqueologia Clàssica (Introducció a la ceramologia i Tècniques constructives romanes) i ha fet un curs especialitzat de topografia per a arqueòlegs conjuntament amb l'Associació d'Arqueòlegs de Catalunya.

Dibuix de material ceràmic.

Treballs de topografia en una pedrera a Altibhuros

Igualment s'ha continuat enriquint la biblioteca de referència sobretot pel que fa a la representació gràfica i la lectura arquitectònica. Aquest fons s'inscriu en la biblioteca general de l'ICAC, de la qual forma part i en la qual està adequadament individualitzat.

3.3. Centre de documentació – Biblioteca

El Centre de documentació de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica disposa d'un fons documental en constant actualització i creixement, integrat per monografies, publicacions periòdiques, audiovisuals i bases de dades.

Aquest fons, es compon principalment de les últimes novetats bibliogràfiques del món de l'arqueologia clàssica, i del llegat del Dr. Pere de Palol, que va arribar a l'Institut l'any 2006.

Amb un espai de consulta ubicat a la primera planta de l'Institut, disposa de 16 punts de lectura.

Quant a recursos humans, el Centre de Documentació compta amb un bibliotecari i un tècnic de biblioteca responsables del seu funcionament i de la progressiva adquisició de fons documental.

És voluntat de l'Institut convertir Tarragona en un dels espais d'investigació especialitzats en arqueologia clàssica més importants del Mediterrani, establint vincles de col·laboració amb altres institucions especialitzades en recerca clàssica de la ciutat, com la centenària Reial Societat Arqueològica Tarraconense, el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona o la Universitat Rovira i Virgili.

Objectius

El Centre de documentació es planteja els següents objectius per a un bon desenvolupament de la seva tasca:

- Custodiar la informació científica generada per l'Institut.
- Donar suport bibliogràfic a les diferents línies de recerca.
- Ser un punt de referència per als investigadors en el desenvolupament de la seva activitat de recerca.
- Cooperar amb altres biblioteques de centres especialitats en arqueologia i establir sistemes d'intercanvi bibliogràfic.
- Crear, gestionar i mantenir l'arxiu documental de l'Institut.

Vista del Centre de Documentació-Biblioteca.

Fons documental

Total fons documental adquirit per l'ICAC fins a l'any 2007: 5.143

	Total	Compra	Intercanvi	Donatiu	Fons Palol
Llibres	4.228	1.262	378	493	2.095
Exemplars de revista	763	39	258	241	225
BDD	4	4	0	0	0
Material audiovisual	54	0	4	50	0
Dossier de lectures	18	1	0	17	0
Treball de recerca	48	0	1	39	8
Separates	28	0	9	19	0

* Nombre de títols de revista: 136

Tipologia d'usuaris

- Usuaris **interns**: investigadors, becaris i personal d'administració i serveis de l'ICAC. (Amb el carnet de l'ICAC tenen accés als serveis que ofereix tant el centre de documentació com la xarxa de biblioteques de la URV.)
- Usuaris **externs**: membres de la comunitat universitària de la Universitat Rovira i Virgili i els de la xarxa Rebiun mitjançant el servei de préstec interbibliotecari establert. El total d'usuaris externs registrats és de 66.

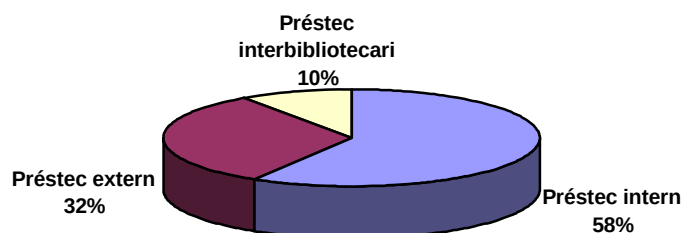
Vista del Centre de Documentació
Biblioteca de l'Institut.

Servei de préstec

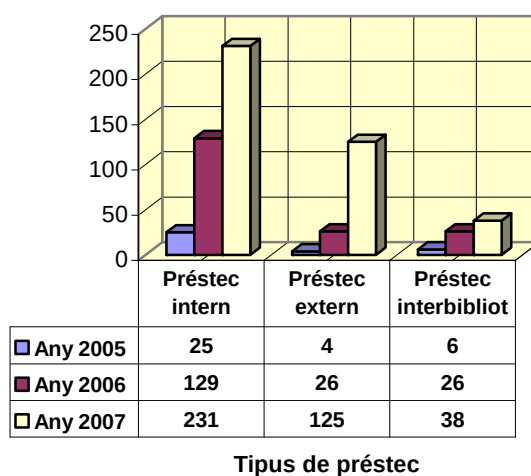
Els usuaris interns hauran de passar pel centre de documentació per tal de formalitzar el préstec d'aquells documents que hagin d'utilitzar de manera més perllongada que la consulta o que hagin de treure de l'Institut.

Els usuaris externs pertanyents a la URV hauran d'informar a la seva biblioteca del llibre de l'ICAC que els interessa. La biblioteca de la URV s'encarregarà de subministrar-li el document i de retornar-lo posteriorment a la seu de l'ICAC.

SERVEI DE PRÉSTEC 2007

Comparativa préstec 2005-2007

Altres serveis

- Informació bibliogràfica i de referència
- Servei d'alerta de novetats bibliogràfiques
- Formació d'usuaris
- Reprografia

Distribució de les publicacions editades pre l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica

La distribució de les publicacions editades per l'ICAC també és competència del Centre de documentació.

Els resultats de la distribució de les seves publicacions a data 31 de desembre de 2007 són:

CITACIÓ BIBLIOGRÀFICA

DISTRIBUÏTS

LÓPEZ VILAR, Jordi. *Les basíliques paleocristianes del suburbi occidental de Tarraco: el temple septentrional i el complex martiral de Sant Fructuós*. Tarragona: Institut Català d'Arqueologia Clàssica, 2006

421

MACIAS i SOLÉ, Josep Maria (Ed.). *Les termes públiques de l'àrea romana de Tarraco: Carrer de Sant Miquel de Tarragona*. Tarragona: Institut Català d'Arqueologia Clàssica, 2004

522

MAR, Ricardo. <i>El Palatí: la formació dels palaus imperials a Roma</i> . Tarragona: Institut Català d'Arqueologia Clàssica, 2006	505
SUBIAS PASCUAL, Eva. <i>La corona immarcescible: pintures de l'antiguitat tardana de la necròpolis alta d'Oxirinc (Mínia, Egipte)</i> . Tarragona: Institut Català d'Arqueologia Clàssica, 2003	649
MACIAS i SOLÉ, Josep Maria i Joan J. MENCHON i BES. <i>La vil·la romana dels Hospitals (El Morell, Tarragona). Un assentament de la via De Italia in Hispanias</i> . Tarragona: Universitat Rovira i Virgili ; Institut Català d'Arqueologia Clàssica, 2007	451
MACIAS, J. M., FIZ, I., PIÑOL, LI., MIRÓ, M. T., GUITART, J. (dir. científics). <i>Planimetria arqueològica de Tarraco</i> . Tarragona: Institut Català d'Arqueologia Clàssica, 2007	277
ROCA ROUMENS, Mercè i Jordi PRINCIPAL (Eds.). <i>Les imitacions de vaixella fina importada a la Hispania Citerior (segles I a.C. - I d.C.)</i> . Tarragona: Institut Català d'Arqueologia Clàssica, 2007	368
TOTAL	3.193

FORMES DE LLIURAMENT DE LES PUBLICACIONS

Donatiu	2.066
Intercanvi	561
Llibres en dipòsit (albarans)	414
Venda	152
TOTAL	3.193

Intercanvi de publicacions

Com a centre públic d'investigació, l'ICAC té l'objectiu de desenvolupar la investigació, la formació avançada i la difusió de la civilització i cultura clàssiques. És per aquest motiu que una de les activitats essencials de l'Institut és l'adquisició d'un fons bibliogràfic especialitzat i adequat a les necessitats dels seus investigadors.

Institucions (nombre i nom) amb les quals s'ha establert intercanvi:

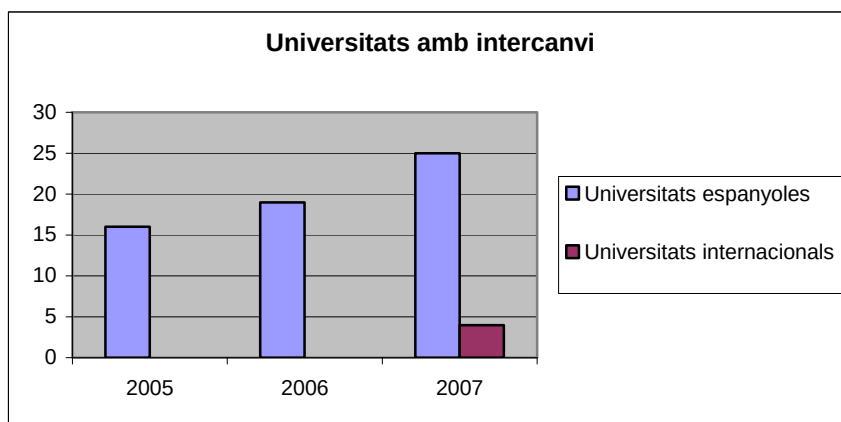
✓ Universitats espanyoles (25)

- Universidad Autónoma de Madrid
- Universidad de Alcalá
- Universidad de Burgos
- Universidad de Cádiz
- Universidad de Castilla-La Mancha
- Universidad de Córdoba

- Universidad de Extremadura
- Universidad de Huelva
- Universidad de Jaén
- Universidad de León
- Universidad de Málaga
- Universidad de Murcia
- Universidad de Sevilla
- Universidad de Valladolid
- Universidad de Zaragoza
- Universidad del País Vasco
- Universidad Nacional De Educación A Distancia
- Universidad Pablo De Olavide
- Universidade da Coruña
- Universitat Autònoma de Barcelona
- Universitat d'Alacant. Revista Lucentum
- Universitat de Girona. Institut del Patrimoni Cultural
- Universitat de València
- Universitat Rovira i Virgili

✓ **Universitats internacionals (4)**

- Università Degli Studi Di Roma Tor Vergata
- Università Degli Studi Mediterranea di Reggio Calabria
- Università di Bologna
- Université de Pau et des Pays de l'Adour

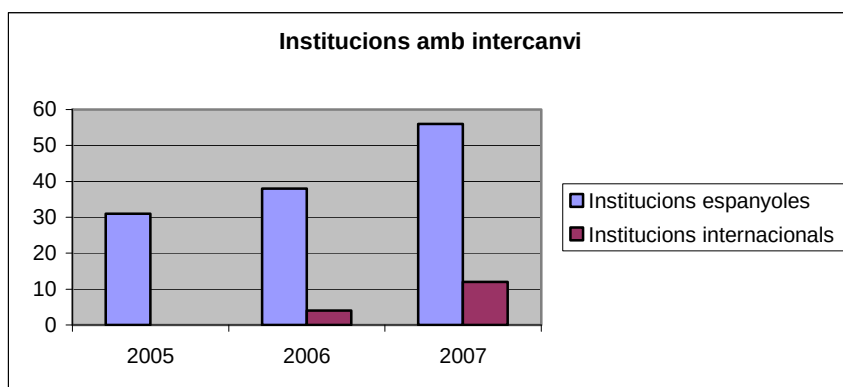
✓ **Institucions i museus espanyols (56)**

- Acram. Associació Catalana per la Recerca en Arqueologia Medieval
- Ajuntament de València
- Arkeolan. Centro de Estudios d Investigaciones Histórico Arqueológicas
- Cajamurcia
- Casa de Velázquez
- Cehopu
- Centre d'Estudis Francesc Martorell
- Centro de Estudios Celtibéricos de Segeda
- Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
- Consejería de Educación y Cultura. Murcia
- Consell de Mallorca
- Consorcio Ciudad Monumental, Histórico-Artística y Arqueológica de Mérida
- Diputació de Castelló. Servei d'Investigacions Arqueològiques i Prehistòriques

- Diputació de València. Servei d'Investigació Prehistòrica
- Dirección General de Instituciones del Patrimonio Histórico. Junta de Andalucía
- Fundació Caixa Laietana
- Fundación Museo del Teatro Romano
- Grup d'Història del Casal
- Grupo Arqueológico Larouco
- Institució Alfons El Magnànim
- Institución Fernando El Católico
- Institut d'Estudis Penedesencs
- Institut Europeu de la Mediterrània
- Instituto Alavés de Arqueología
- Instituto de Cultura Juan Gil-Albert
- Instituto de Estudios Albacetenses "Don Juan Manuel"
- Instituto de Estudios Riojanos
- Junta de Extremadura
- Laboratorio de Arqueología Cordobesa
- Museo Arqueológico Nacional
- Museo Nacional de Arte Romano
- Museu Arqueològic Comarcal de Banyoles
- Museu Cerdà
- Museu d'Arqueologia de Catalunya
- Museu d'Arqueologia de Catalunya - Empúries
- Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona
- Museu d'Història de Manacor
- Museu d'Història de Sabadell
- Museu d'Història de Tarragona
- Museu de Badalona
- Museu de Guissona
- Museu de l'Estampació de Premià de Mar
- Museu de Mataró
- Museu de Terrassa
- Museu Diocesà i Comarcal de Solsona
- Museu Municipal "Les Maleses"
- Museu Nacional Arqueològic de Tarragona
- Museu Nacional d'art de Catalunya - Gabinet
- Port de Tarragona
- Real Acadèmia de La Historia
- Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona
- Reial Societat Arqueològica Tarraconense
- Seminario de Arqueologia y Etnología Turolense
- Sociedad Castellonense de Cultura
- Societat Catalana d'Arqueologia
- Societat Catalana d'Estudis Clàssics

✓ **Institucions internacionals (12)**

- British School at Rome
- Centre Jurassien du Patrimoine
- Deutsches Archäologisches Institut (Roma)
- Ecole Française de Rome
- In.Titut Za Arheologijo Zrc Sazu
- Instituto Português de Arqueologia
- Istituto Archeologico Germanico
- Museo de Arqueologia e Etnografia Setubal
- Museo Nazionale Romano
- Pontificio Istituto di Archeologia Cristiana
- Romisch-Germanisches Museum
- Scuola Archeologica Italiana di Atene

Idiomes del fons documental per ordre d'importància:

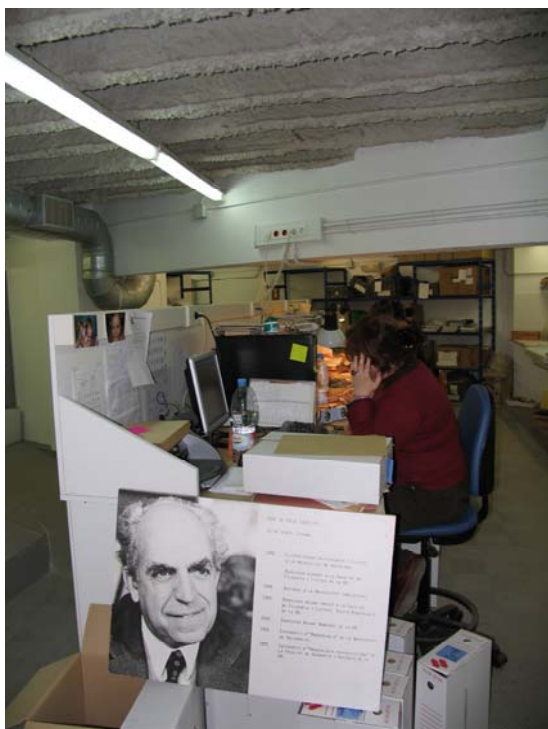
Castellà	33,80%
Francès	16,00%
Català	13,59%
Italià	12,82%
Multilingüe	9,30%
Anglès	9,03%
Alemanys	4,29%
Portuguès	0,83%
Grec	0,19%
Gallec	0,07%
Llatí	0,05%
Turc	0,02%

Biblioteca i fons documental Pere de Palol

El mes de febrer de 2007 es van iniciar les tasques de catalogació i tractament de la documentació provenint de la biblioteca i el fons documental del Dr. Pere de Palol i Salellas (aproximadament 6.000 obres) que van ser dipositats a la seu de l'ICAC el 30 de juny del 2006. El grup de treball està format per:

- Raquel Muñoz- coordinadora del projecte
- Jordi López – tria i selecció del material bibliogràfic
- Eduard Padró- processament del fons personal iconogràfic
- Imma Martínez- processament del fons personal textual i catalogació de llibres i revistes
- Lydia Gil- procés tècnic del document i creació, gestió o manteniment de la base de dades

En el decurs del 2007 s'ha conclòs la tria i selecció del fons bibliogràfic i s'ha avançat substancialment en la resta de tasques. Un cop finalitzada la catalogació i la base de dades, els resultats podran consultar-se via internet.

Catalogació i arxiu del Fons Palol

Tesis doctorals i altres treballs de recerca predoctorals

**Memòria d'activitats
Any 2007**

4. TESIS DOCTORALS I ALTRES TREBALLS DE RECERCA PREDOCTORALS

Durant l'any 2007 s'han presentat els 6 sis treballs de recerca de Doctorat que preparaven els becaris predoctorals de l'ICAC. Després de presentar el treball, aquests estudiants han estat contractats com a investigadors en formació. L'Institut ha rebut una beca FPU del Ministeri de Cultura i Ciència i una beca FI de l'Agència d'Ajuts Universitaris i de la Recerca (AGAUR) de la Generalitat de Catalunya per a dues investigadores en formació.

D'altra banda, el 17 de desembre va tenir lloc a la Sala d'Actes de l'ICAC la defensa de la tesi doctoral *Roman Quarries in the Northeast of the Iberian Peninsula (modern Catalonia)*, realitzada per Anna Gutiérrez Garcia-Moreno sota la direcció de la Dra. Isabel Rodà de Llanza. Aquest treball, iniciat a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), s'inclou dins les línies de recerca dutes a terme des de la Unitat d'Estudis Arqueomètrics, ja que se centra en la caracterització, localització geogràfica,

contextualització i datació de l'extracció de material petri en època romana en el territori de l'actual Catalunya a través de l'estudi dels casos més significatius, és a dir, les pedreres al voltant de les ciutats de *Tarraco* (actual Tarragona), *Dertosa* (actual Tortosa), *Barcino* (actual Barcelona), *Emporiae* (actual Empúries), *Gerunda* (actual Girona) i *Aeso* (actual Isona).

Coberta de la tesi d'Anna Gutiérrez Garcia-Moreno.

4.1. TESIS DOCTORALS EN CURS

- **ESTUDI DE CARBONERES I ESTRUCTURES RAMADERES ANTIGUES I ALTMEDIEVALS A LA VALL DE LA VANSÀ (LA VANSÀ I FÓRNOLS I JOSA I TUIXÉN, SERRALADA DEL CADÍ) I LA VALL DEL MADRIU (ANDORRA) A TRAVÉS DE L'ANÀLISI ANTRACOLÒGICA**
Itxaso Euba Rementeria

Línia de recerca: Arqueologia del paisatge, poblament i territori

Programa: Formes del paisatge i antropització dels espais de muntanya de la prehistòria a l'Edat Mitjana

Projecte: Ocupació del sòl i formes del paisatge de muntanya als Pirineus orientals des de l'Antiguitat a l'època medieval

Aquest treball es basa en l'anàlisi antracològica dels carbons recollits a les excavacions realitzades durant les campanyes dels anys 2004 i 2005. L'estudi es troba emmarcat en un projecte multidisciplinari dirigit per Josep Maria Palet (ICAC) i Santiago Riera (UB). El projecte s'anomena «Ocupació del sòl i formes

de paisatge de muntanya als Pirineus orientals de l'antiguitat à l'època medieval» i es troba en un marc més general denominat «Romanització i gestió dels espais de muntanya».

Les zones d'estudi són dues: la primera se situa a la serralada del Cadí, a la comarca de l'Alt Urgell, a les poblacions de la Vansa i Fórnols, i Josa i Tuixén. La segona es troba a Andorra, a la vall del Madriu, a la zona d'Escaldes-Engordany. Les estructures estudiades són carboneres, estructures ramaderes de tipus orris, tancats o bé cabanes de pastor i forns per a la transformació del metall.

El mètode antracològic es pot dividir en tres fases. En primer lloc, hi ha la recol·lecció de les mostres. Els carbons es poden recollir a mà, per garbellat en sec, per garbellat amb aigua o per flotació. Un cop recuperades les restes de carbó, cadascuna es fragmenta

manualment per observar-ne els tres plans anatòmics (transversal, tangencial i radial). Això permet, amb l'ajuda d'un atlas d'anatomia de la fusta i una bona col·lecció de referència, la seva identificació taxonòmica. L'observació es fa amb un microscopi de llum reflectida de 100, 200 i 500 augments. Una vegada identificades les restes, se'n fa la quantificació per pes o unitat i així s'obté una informació estadística dels taxons que hi apareixen. Finalment, l'estudi es complementa amb una recerca bibliogràfica i arxivística que ha de permetre contextualitzar els resultats obtinguts dins el conjunt del projecte principal. L'estudi antracològic permetrà obtenir la informació sobre la vegetació de cada sondeig o excavació on es van recollir les mostres. Així, coneixerem l'evolució de la vegetació al llarg del temps.

D'una banda, ens donarà informació sobre l'ús de la fusta en activitats com l'alimentació dels animals, la construcció d'estructures i fabricació d'eines. I, de l'altra, coneixerem el seu ús com a combustible per als forns de transformació del ferro o a les carboneres. Finalment, els carbons també ens permetran dur a terme un estudi dendrocronològic i veure els canvis climàtics al llarg de la cronologia de les estructures estudiades.

Anàlisi microscòpica

- **L'ARQUITECTURA PRIVADA URBANA EN EL *CONVENTUS TARRACONENSIS***
Ada Cortès i Vicente

Línia de recerca: Arqueologia de la ciutat antiga

En aquesta tesi doctoral s'analitzen les restes arquitectòniques domèstiques romanes en un context urbà dins el territori català. Aquest projecte parteix de la necessitat de millorar el coneixement actual sobre els models i les tipologies arquitectònics que es donaren a Catalunya a partir de l'establiment del món romà. L'estudi recull totes les dades referents a l'arquitectura domèstica que s'han generat durant tots aquests anys (fruit principalment de la tasca duta a terme per l'arqueologia preventiva) en aquesta geografia, amb una cronologia tardorepublicana i altimperial. L'objectiu principal és, per tant, l'estudi, la definició i la interpretació de tot aquest conjunt de restes domèstiques recuperades.

Les ciutats on s'han recuperat restes domèstiques, i que per tant s'han inclòs en aquest treball, són *Emporion*, *Iluro*, *Baetulo*, *Barcino*, *Tarraco*, *Ilerda*, *Iesso* i *Aeso*. Finalment, un cop realitzat l'estudi de totes les restes domèstiques de les diferents ciutats romanes de Catalunya, aquest es posa en relació amb l'arquitectura domèstica peninsular, i sobretot amb la resta de l'Imperi Romà. D'aquí es poden extreure, en els casos en què sigui possible, les particularitats de l'arquitectura domèstica romana en aquest territori, com ara les influències locals en els seus models constructius (tant a nivell de tècnica constructiva com funcional), o la relació entre la població d'origen itàlic que s'assentà en aquestes ciutats i la necessitat d'incorporar els models «clàssics» d'arquitectura domèstica itàlica que coneixen.

Atrium casa 2B d'Empúries

Casa dels dos atris d'Herculà

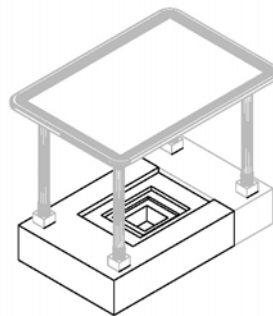
- **ARQUITECTURA CRISTIANA DE LES ILLES BALEARS (SEGLES IV-X)**
Sílvia Alcaide González

Línia de recerca: Arqueologia de la ciutat antiga

Les illes Balears presenten, a dia d'avui, el major percentatge relatiu d'esglésies rurals dels s. IV-X en els territoris hispànics. A Mallorca coneixem Cas Frares (Santa Maria del Camí), Son Peretó (Manacor), Sa Carrotja (Porto Cristo) i Son Fadrinet (Campos); a Menorca disposem d'Es Cap des Port (Fornells), Es Fornàs de Torelló (Maó), Son Bou (Alaior) i s'Illa des Rei (Maó).

L'estudi vol portar a terme un estudi arqueològic i arquitectònic exhaustiu dels conjunts que es conserven: forma dels edificis, paraments (tècniques, alçats i decoració), paviments (tècniques i decoracions), fundacions i cobertes. Pretén, a més, fer una anàlisi de les instal·lacions litúrgiques i del seu mobiliari, així com la incorporació de la informació epigràfica i de l'arqueologia funerària procedent d'aquests jaciments.

Durant l'any 2007 s'ha fet la digitalització i enquadrament topogràfic de les esglésies conservades, així com la recollida de la informació de camp necessària per a l'estudi arquitectònic. A més s'ha iniciat la hipòtesi de reconstrucció tridimensional digitalitzada d'alguns d'aquests edificis partint de la concepció de la reconstrucció arquitectònica com a procés de coneixement de l'edifici al llarg del qual sorgeixen i es responen les diferents hipòtesis que portaran a la seva reconstrucció i a comprendre millor l'arquitectura en l'antiguitat.

Reconstrucció en 3D de la basílica de Son Fadrinet.

- **EVOLUCIÓ PAISATGÍSTICA, ANTROPITZACIÓ I PASTORALISME EN SECTORS ALTIMONTANS PIRINENCs: LA VALL DEL MADRIU-PERAFITA-CLAROR (ANDORRA) I LA SERRA DEL CADÍ (ALT URGELL). CONTRIBUCIÓ DE LA PALINOLOGIA I ALTRES PROXIES PALEOAMBIENTALS**
Ana Ejarque Montolio

Línia de recerca: Arqueologia del paisatge, poblament i territori

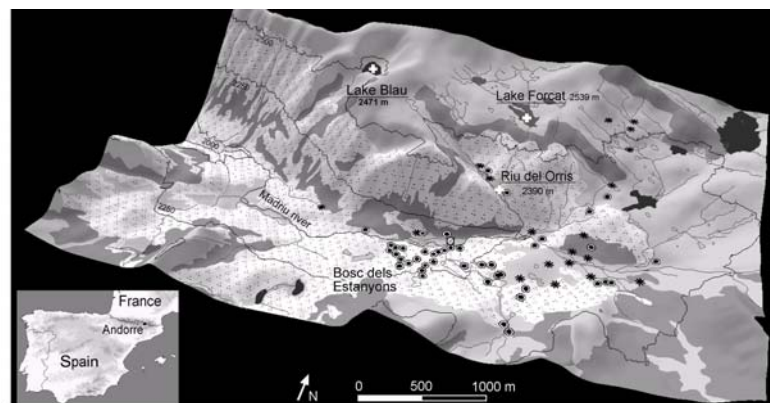
Programa: Formes del paisatge i antropització dels espais de muntanya de la prehistòria a l'Edat Mitjana

Projecte: Ocupació del sòl i formes del paisatge de muntanya als Pirineus orientals des de l'Antiguitat a l'època medieval

Dirigit pels Dr. S. Riera Mora (SERP – UB) i J. M. Palet Martínez (ICAC), aquest projecte forma part de l'estudi multidisciplinari «Ocupació del sòl i

formes del paisatge de muntanya als Pirineus Orientals de l'Antiguitat a l'època medieval». Tradicionalment concebuts com a espais marginals, en les darreres dècades s'ha demostrat que els medis altimontans són espais amb una intensa activitat humana des d'antic. A causa de la mancança de fonts històriques i de la parcialitat d'un registre arqueològic afectat per l'escassa visibilitat arqueològica d'activitats ramaderes o de gestió forestal, els estudis paleoambientals constitueixen una font de coneixement essencial per a l'estudi de la modelització cultural d'aquests paisatges.

Amb l'objectiu de caracteritzar l'evolució paisatgística i els ritmes d'antropització que han transformat els espais pirinencs s'han triat dos sectors microregionals: la vall del Madriu i la serra del Cadí. En aquests es farà un estudi de diferents *proxies* paleoambientals a diferents escales espacials: regional (llacs), local (torberes) i microlocal (sediments arqueològics) per tal de caracteritzar amb precisió la variabilitat espacial de l'impacte antròpic. L'estudi del pol·len fòssil dipositat de manera contínua en llacs i torberes permetrà avaluar l'evolució del paisatge vegetal i l'impacte de diferents activitats humanes en aquests àmbits. Aquest estudi es combina, a més, amb l'anàlisi de microfòssils no pol·línics, especialment d'espores de fongs copròfiles indicadores de la presència local d'activitats ramaderes. Finalment, l'anàlisi de microcarbons permetrà establir el paper dels incendis i processos de combustió en la modificació antròpica d'aquests àmbits altimontans.

Mapa de la vall del Madriu (Andorra) amb les estructures arqueològiques localitzades i les conques naturals (dos llacs i una torbera) que són estudiades en aquesta tesi

- **METAL·LÚRGIA DEL PLOM DURANT EL PERÍODE IBÈRIC AL NORD-EST PENINSULAR**
Núria Morell Cortés

Programa específic: Formació i desenvolupament de societats complexes en la protohistòria catalana

Projecte: Explotació minera i transformació metal·lúrgica durant la Protohistòria

L'estudi de la metal·lúrgia del plom (processos productius, usos, intercanvis comercials, valor social del metall) ha ocupat sempre un espai marginal dins la investigació arqueològica i arqueometal·lúrgica. Tot i que el plom és el metall pesat no ferruginós més abundant a la natura, i malgrat que la facilitat extractiva i de transformació de la galena afavorí un domini primerenc de la seva metal·lúrgia ja durant la prehistòria, són altres metalls (or, plata, coure, ferro) els que han acaparat fins a l'actualitat els esforços dels investigadors.

Partint del desconeixement actual sobre la importància i ús del plom en les economies preromanes, es proposa estudiar aquest metal·lúrgia en un sentit ampli, és a dir, prestant atenció a cada pas de la cadena operativa (extracció, processament, tecnologia de treball, circulació), però també aprofundint en la morfologia dels objectes acabats i en els usos i funcions a què el plom fou destinat. El marc cronològic d'estudi és l'època ibèrica, des dels seus inicis fins al període de plena romanització, en un territori, l'actual Catalunya, que tot i estar allunyat d'explotacions mineres de gran escala no està mancat de recursos minerals suficients per cobrir les exigències de la societat preromana.

Així, es prendran en consideració totes les evidències que ens informen sobre la metal·lúrgia del plom (mineralitzacions, infraestructures de transformació, escòries, productes finits...), i més enllà de l'estudi morfològic i funcional dels objectes, es procurarà dotar el treball d'un vessant tecnològic i analític que complementi i ajudi a caracteritzar aquesta metal·lúrgia i el pes real que tingué en la quotidianitat dels ibers del nord.

Alguns exemples de materials de plom estudiats en els jaciments ibèrics catalans

- **LA TRANSFORMACIÓ DE L'HÀBITAT SENYORIAL, DE *DOMUS* A *VILLAE*, EN EL *CONVENTUS TARRACONENSIS* ENTRE ELS S. I AC I EL S. V DC**
Victòria Cantarelles Sancho

Línia de recerca: Arqueologia de la ciutat antiga

Amb aquest estudi es pretén veure l'origen i l'evolució de les *villae* en relació amb la dinàmica interna de cada ciutat. El punt de partida s'inicia amb la definició del concepte *villae* i la seva evolució a partir de la informació aportada per les fonts clàssiques, bibliogràfiques i arqueològiques tant a l'àmbit territorial d'estudi com a altres regions de l'Imperi romà. En segon lloc cal analitzar l'origen, la implantació i el desenvolupament d'aquest fenomen en el *Conventus Tarraconensis* paral·lelament a l'estudi de l'origen i l'evolució històrica tant de les *civitas* com del seu territori.

Un altre aspecte que es pretén analitzar són els programes decoratius, constructius, tipològics i funcionals que adopta la zona residencial de la *villae* i la seva coexistència amb una zona rústica i fructuària. A partir d'aquí, caldrà realitzar, de cada ciutat estudiada, una comparació entre l'arquitectura domèstica de les residències urbanes i les de camp, per passar a estudiar l'evolució i transformació de les *villae* en relació amb la dinàmica interna de cada ciutat i el seu context històric.

D'altra banda, l'anàlisi de les pautes de l'evolució arquitectònica i cronològica de la *villae* ha de permetre constatar les semblances i diferències segons la seva distribució geogràfica, establir quin són els models d'ocupació i desenvolupament a cada territori, analitzar la seva evolució diacrònica, així com constatar si ens trobem davant de models regionals o més aviat davant de casos particulars.

El treball realitzat durant l'any 2007 s'ha centrat principalment en el buidatge i la recopilació de la informació aportada per les fonts clàssiques, bibliogràfiques i arqueològiques referents a la nostra temàtica d'estudi.

Panoràmica de la vil·la romana de Can Massot (Montmeló, Vallès Oriental), corresponent a la intervenció arqueològica de l'any 2007.

- **LA XARXA VIÀRIA URBANA DE LA CIUTAT ROMANA I LES OBRES PÚBLIQUES HIDRÀULIQUES VINCULADES A ELLA A LA CONCA MEDITERRÀNIA OCCIDENTAL**
Núria Romaní Sala

Línia de recerca: Arqueologia de la ciutat antiga

El projecte de tesi actualment en curs parteix del treball d'investigació de doctorat realitzat en el marc del Doctorat Interuniversitari d'Arqueologia Clàssica (URV, UAB, ICAC), dirigit pel Dr. Josep Guitart, sobre un dels *cardines minores* de la ciutat romana de *Iesso* (Guissona, Lleida). Aquest estudi va permetre fixar la seqüència evolutiva d'una via d'aquesta ciutat romana d'interior, fundada *ex novo* aproximadament al 100 aC i establerta com un punt urbà essencial per a la vertebració d'un territori amb poca presència romana fins a aquell moment. L'anàlisi de la seqüència evolutiva d'aquest carrer de *Iesso* ha posat de manifest la importància dels elements d'interconnexió interna de les ciutats, espais de socialització que reflecteixen de forma molt clara l'evolució que pateix la urbs.

La tesi, titulada *La xarxa viària urbana de la ciutat romana i les obres públiques hidràuliques vinculades a ella a la conca mediterrània occidental*, es planteja portar a terme un estat de la qüestió del coneixement sobre carrers, centrant-se

especialment en el cas del *conventus tarraconensis*, tant des d'un punt de vista tècnic (característiques de pavimentacions, diferències entre projecció del carrer i la seva posada en pràctica, etc.) com conceptual, de la significació del carrer a nivell abstracte, de la seva importància en el context urbà.

Així mateix, es vol conèixer l'estreta vinculació d'aquest element de la xarxa de comunicacions interurbanes amb les infraestructures de subministrament hídric i sanejament de les aigües residuals de les quals està dotat el carrer.

Durant el 2007 s'han assolit uns primers objectius al voltant de la tesi, que consisteixen essencialment en la fixació definitiva de l'enfocament del treball d'investigació, així com la creació d'eines (una sèrie de bases de dades) per tal de gestionar la informació relacionada amb les vies urbanes i la infraestructura d'aquestes que fins al moment s'ha recopilat.

Així mateix, s'ha iniciat la fase de buidatge bibliogràfic entorn a la matèria, que actualment es troba en curs.

Un dels carrers de la ciutat romana de *Norba* (Laci, Itàlia).

- **ESCULTURA ARQUITECTÒNICA DE *BARCINO***
Ana Garrido Elena

Línia de recerca: Arqueologia clàssica i produccions artístiques

L'objectiu d'aquesta tesi doctoral és l'estudi de l'escultura arquitectònica de *Barcino* des de la seva fundació en època d'August fins a època tardana. Es tracta de fer un estudi tipològic, estilístic i cronològic de tots els fragments d'arquitectura conservats, la majoria al fons del Museu d'Història de Barcelona, i, en menor quantitat, al Museu Arqueològic de Catalunya.

Així mateix, també es tindran en compte els materials reutilitzats a la muralla baiximperial de la ciutat, que sens dubte procedien dels monuments funeraris altimperial ubocats a les vies d'entrada i sortida de la ciutat. A partir d'aquest estudi s'intentarà comprendre des d'una perspectiva diacrònica les característiques principals de l'arquitectura de la ciutat de *Barcino*, tant pública com privada, i el seu desenvolupament estilístic, ideològic i funcional en cada etapa del seu procés evolutiu.

Restes arquitectòniques del temple de *Barcino* conservades al Centre Excursionista de Catalunya, carrer de Paradís, 10, de Barcelona.

Capitell corintoiàtic procedent de les excavacions de la muralla romana de *Barcino* i conservat al Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona.

- **LA XARXA DE COMUNICACIONS A LA CATALUNYA ROMANA: ESTUDIS DE MOBILITAT I ACCESSIBILITAT**
Pau de Soto i Cañamares

Línia de recerca: *Instrumentum domesticum*. Materials i comerç en el món antic

Programa transversal: Tecnologies de la informació i la comunicació aplicades a l'arqueologia clàssica

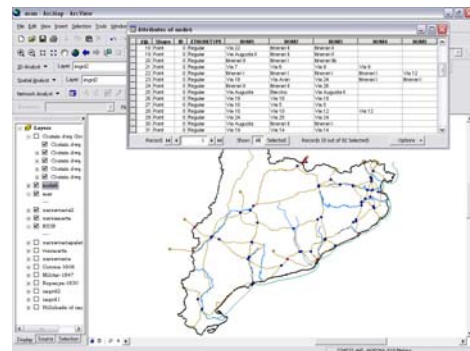
Aquest estudi intentarà aprofundir en el coneixement dels mecanismes i infraestructures que s'utilitzaren en el comerç, durant l'època romana, dins dels territoris que ocupen l'actual Catalunya i la resta de l'Imperi. En especial, es vol arribar a conèixer quines eren les possibles rutes comercials emprades en època romana, quines d'elles serien les més utilitzades (en relació amb els costos econòmics i temporals) i quines es poden corroborar amb les dades aportades per l'arqueologia. En definitiva, gràcies a aquest estudi es vol aportar més coneixement a les formes de distribució i comunicació entre els diversos assentaments de la Catalunya romana i sobre la història econòmica del nostre territori.

L'elaboració de la tesi s'ha dividit en tres grans blocs. Per una banda, l'acabament de la xarxa de comunicacions (terrestre, fluvial i marítima) del territori català, la base de la qual ja es va obtenir amb l'elaboració del treball de recerca presentat l'any 2006. Seguidament, es farà l'estudi i anàlisi de la comunicació i el transport de mercaderies entre diversos punts de la geografia catalana. Els càlculs de costos, temps invertit, personal utilitzat o esforços es realitzaran mitjançant programes SIG, juntament amb l'aplicació de factors

compensatoris (mitjà de transport, desnivell, sistema de transport...), que es calcularan en aquest moment, utilitzant com a valors base els ja utilitzats en altres estudis (Carreras 1994, o més actualment, Lawton 2004). Finalment, es farà un estudi ceràmic que es portarà a terme mitjançant la diversa publicació bibliogràfica d'on es recolliran mostres suficientment significatives de la major part dels indrets possibles de la geografia catalana.

Seguidament, es procedirà a la comparació dels resultats dels dos estudis (geogràfic i material), d'on s'espera extreure el nombre màxim de conclusions possible. Entre aquestes, si els nivells de costos, tant a nivell d'esforç com de temps o mà d'obra, es relacionen directament amb les quantitats de materials que arriben a les ciutats, o si aquests són independents dels beneficis, etc. També s'analitzaran les coincidències i les contradiccions entre els dos models, el proposat amb els sistemes d'informació geogràfica (SIG) i el que ens ofereix l'estudi de materials. D'aquests resultats, s'obtindrà la confirmació de les rutes de transport proposades o, contràriament, la seva desqualificació, ja sigui per l'existència de rutes alternatives no proposades o, potser, per l'existència en el món romà de condicionants externs a l'economia que influeixen determinantment en l'establiment d'aquestes rutes (necessitats de l'exèrcit, impulsos o subvencions governamentals, etc.).

Durant l'any 2007, s'ha procedit a finalitzar gairebé en totalitat la xarxa de comunicacions en el territori català. S'han hagut de modificar alguns traçats proposats l'any 2006 a causa de les aportacions de dades recents. Alhora s'ha estat treballant en el traçat d'unes noves vies de comunicació als Pirineus occidentals, que unien les terres ibèriques i gèl·liques a través del pas de Viella i de les seves valls veïnes. S'han modificat altres elements de la xarxa com la profunditat de navegabilitat dels rius, també gràcies a les aportacions de dades provinents de l'arqueologia preventiva duta a terme en els darrers anys, i finalment s'ha millorat la forma de presentació dels itineraris així com algunes de les informacions que s'hi relacionen.

A l'esquerra, mapa dels Pirineus occidentals de Catalunya, on apareixen reflectides les probables vies d'època romana (vermell) i algunes de les possibles vies de l'alta edat mitjana (blau). A la dreta, entorn de treball SIG en què es desenvolupa la part principal d'aquest projecte de recerca.

- **TARRACO URBS OPULENTISSIMA: ANÀLISI DE CONTEXTOS CERÀMICS DEL S. I DC**
Arnau Fernández i Trullén

Línia de recerca: Arqueologia de la ciutat antiga

Programa: *Tarraco*

Aquest treball planteja un estudi de materials ceràmics del segle I dC a la ciutat romana de *Tarraco*. En primer lloc, es farà una recerca bibliogràfica i documental de totes les intervencions arqueològiques de la ciutat de Tarragona que incloguin contextos de material ceràmic del període estudiat. Al mateix temps, es durà a terme un recull bibliogràfic dels estudis de material ceràmic publicats i que facin referència a la ciutat de Tàrraco tant per al període històric estudiat com per als segles immediatament anteriors i posteriors.

Seguidament es procedirà a la localització i estudi directe dels contextos ceràmics del segle I dC procedents de les excavacions realitzades a la ciutat de Tarragona, incloent-hi l'inventari i la catalogació dels materials, així com el dibuix i la fotografia d'aquelles peces que requereixin un tractament més detallat. En aquesta part del procés d'estudi es treballarà amb una base de dades alfanumèrica per incorporar la informació referent al nombre de materials i les seves característiques (volum, gruix, pastes, manufactura, origen, etc.) i una base de dades gràfica on quedarà emmagatzemada tota la informació relativa a la morfologia de cadascuna de les peces estudiades a partir del seu dibuix i fotografia.

Finalment es durà a terme el tractament de les dades i l'elaboració dels resultats per contrastar-lo amb els objectius i les hipòtesis inicials i elaborar les conclusions finals de l'estudi. Les dades es tractaran de manera esquematitzada, començant pels grans grups fins a arribar a cadascuna de les peces, amb l'objectiu de conèixer-ne el funcionament com a grups malgrat les característiques individuals.

Llàntia provinent de l'excavació realitzada al carrer Gasòmetre, 18, de Tarragona.

- **EL PONT DEL DIABLE O LES FERRERES DE TARRAGONA. UN PROJECTE DE RECUPERACIÓ I ESTUDI**
Joan Menchon i Bes

Línia de recerca: Arqueologia de la ciutat antiga

Programa: *Tarraco*

Aquest projecte té com a objectiu la realització de l'estudi arqueològic i històric del pont del Diable de Tarragona, com a primer pas per al coneixement d'aquest aqüeducte de la ciutat romana. Amb aquest estudi es vol respondre als interrogants següents:

- Quan es va construir el pont del Diable?
- Per què es va construir: relació amb el creixement urbà de la ciutat i la creació d'equipaments amb grans necessitats de proveïment d'aigua (termes, espais públics, consum).
- Característiques constructives: per què es va construir just en aquest lloc? Quin i com es va fer el replantejament d'obra? D'on procedeix la pedra? Hi ha una tria de pedra segons condicionants d'obra i segons la seva procedència? Quina relació té el pont amb les pedreres de la zona? Quina es la seva modulació? Quin va ser el procés constructiu?

La proposta d'intervenció es planteja clarament amb un intens treball de camp durant el procés de restauració de l'aqüeducte i l'estudi coordinat dels diferents estudis que s'hi faran. És, doncs, un treball de síntesi en el qual intervindran els diferents agents que es proposen treballar en el monument.

Imatge del pont del Diable (Tarragona).

4.2. TREBALLS DE RECERCA DE DOCTORAT PRESENTATS DURANT PELS BECARIS PREDOCTORALS DE L'ICAC DURANT EL 2007

- **ARQUITECTURA I URBANISME D'UNA GRAN CAPITAL PROVINCIAL ROMANA. EL FÒRUM PROVINCIAL DE TÀRRACO**
Òscar Martín Vielba

Línia de recerca: Arqueologia de la ciutat antiga

Els estudis sobre urbanisme i arquitectura a les ciutats romanes del Mediterrani occidental han tingut un gran desenvolupament en els últims anys (Gros 2002), però encara falten treballs que analitzin globalment els problemes dels amargenaments en la planificació de ciutats dins l'urbanisme romà. Aquest sistema de solucions constructives i disseny urbà que Vitruvi defineix com a «ciutats teatroides» («*Is autem locus est theatri curvaturae similis*» II,8,11) és característic de l'urbanisme hel·lenístic de ciutats com Halicarnàs o Rodes, per exemple. Aquests emplaçaments urbans adapten cuidadosament els seus principals edificis a les característiques naturals de la topografia i el paisatge (Roland, M., 1956/Lyttelton, M. 1988).

Però només cal pensar en la ciutat de Pèrgam per entendre els antecedents hel·lenístics que serviran de model a Roma en les posteriors adaptacions a les peculiaritats itàliques. En aquest sentit, les primeres aplicacions a l'occident romà les tenim als santuaris lacials del segle I aC, en els quals s'estandarditza l'ús del *caementicium* i la volta de canó en la creació de grans plataformes amargenades. Aquesta experiència constructiva s'aplicarà posteriorment al procés colonitzador augustal, sobretot en els recintes forals formats pel sistema «tripartit» fòrum-basílica-temple, i el seu ús continua als segles II i III dC. Aquesta tesi pretén analitzar, doncs, els instruments arquitectònics (terrasses, criptopòrtics i subestructures) que van permetre desenvolupar un urbanisme escenogràfic directament pensat com a via d'expressió ideològica del naixent règim imperial.

A més, s'abordaran també certs aspectes arquitectònics i urbanístics bàsics per entendre el procés històric de formació dels models arquitectònics emanats de Roma i la seva implantació a les províncies occidentals de l'Imperi romà. D'aquesta forma, realitzant un estudi diacrònic d'unes solucions constructives i disseny urbà, no només s'aprofundeix en la història de l'arquitectura en el món antic, sinó que ens permet seguir a través de la cultura material els diferents processos històrics, polítics i socials que van portar a la creació i implantació de la suau esmentada estructura política imperial. L'anàlisi de subestructures i criptopòrtics en l'urbanisme romà de les províncies occidentals del Mediterrani s'integra perfectament en l'estudi de l'arquitectura pública i el disseny urbà de les ciutats romanes d'Hispania, sobretot en les qüestions que corresponen a l'adaptació de l'urbanisme a les peculiaritats del terreny, l'assimilació de models arquitectònics emanats de l'*urbs* i en el desenvolupament de les potencialitats escenogràfiques de l'assentament mitjançant l'ús de la gran arquitectura de prestigi.

Imatge de l'acròpolis de Pèrgam.

- **CAN TACÓ I EL SEU ENTORN. ESTUDI ARQUEOLÒGIC I TERRITORIAL**

Marta Flórez Santasusana

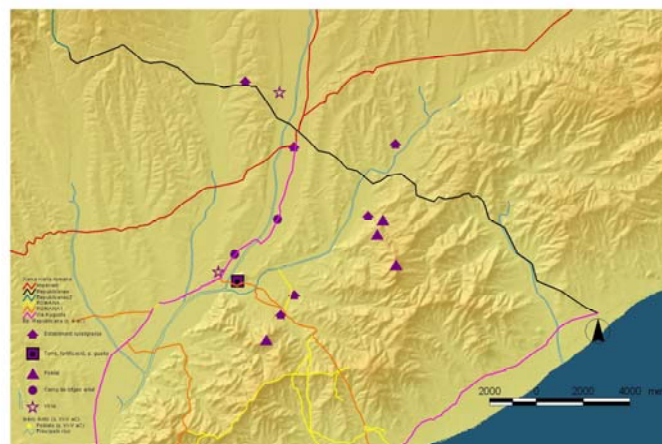
Línia de recerca: Arqueologia del paisatge , poblament i territori

Programa: Formes del paisatge i antropització dels espais de la muntanya de la protohistòria a l'edat mitjana

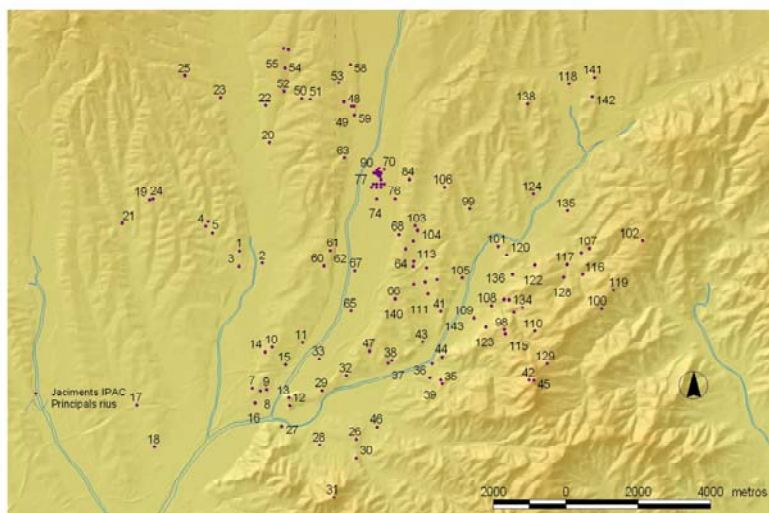
Projecte: El jaciment de Can Tacó I el seu entorn (Montmeló-Montornès del Vallès, Vallès Oriental)

Aquest treball ha volgut ser una proposta renovada sobre el procés de romanització al Vallès Oriental. Des de l'òptica teòrica i metodològica que ofereix l'arqueologia del paisatge, ens hem aproximat a la dinàmica del poblament antic que es va desenvolupar en aquesta àrea des de l'ibèric antic (s. VI-V aC) fins a l'inici de l'etapa altimperial (s. I-II dC). Ha estat un recorregut per les formes del poblament en què es va concretar l'ocupació iberoromana del Vallès Oriental, juntament amb l'estructuració territorial a la qual va donar lloc. En aquest sentit, s'ha presentat un estat de la qüestió sobre el poblament a partir d'un buidatge rigorós de la bibliografia. Les dades arqueològiques que ha ofert aquest estudi han estat analitzades i interpretades, i han donat lloc a propostes pròpies sobre la tipologia i l'organització del poblament ibèric a la *Laietania* interior, com aquest va evolucionar després de l'arribada romana, i quina va ser la nova dinàmica territorial a la qual va donar pas la romanització.

L'estudi bibliogràfic s'ha acompanyat d'una recerca arqueològica a la zona de Can Tacó i el seu entorn a partir del registre de l'IPAC. L'objectiu ha estat aprofundir en la dinàmica del poblament i el procés de romanització des d'un àmbit de treball més reduït, un microespai, al qual poder aplicar els innovadors sistemes SIG d'interpretació i tractament de dades. Ha estat precisament aquesta aplicació SIG la que ha permès la creació dels «mapes figura» que hem analitzat en el darrer apartat i que tan bons resultats han donat, en confirmar molts dels plantejaments de l'estudi bibliogràfic, però, especialment, en aportar dades noves que difícilment haurien estat assolides únicament des de la recerca documental. Aquest seria el cas de l'estreta relació entre la configuració territorial a partir del s. II aC i el desenvolupament de la xarxa viària romana, que, sens dubte, reobre un tema apassionant, de llarga tradició historiogràfica, sobre el qual seguir treballant en les fases següents de la recerca.

Xarxa viària en època republicana.

Jaciments inclosos a l'IPAC.

- **DINÀMIQUES HISTÒRIQUES D'OcupACIÓ I EXPLOTACIÓ DE SISTEMES DE MUNTANYA: LES VALLS DE PERAFITA I CLAROR (ANDORRA)**
Hèctor Aleix Orengo Romeu

Línia de recerca: Arqueologia del paisatge, poblament i territori

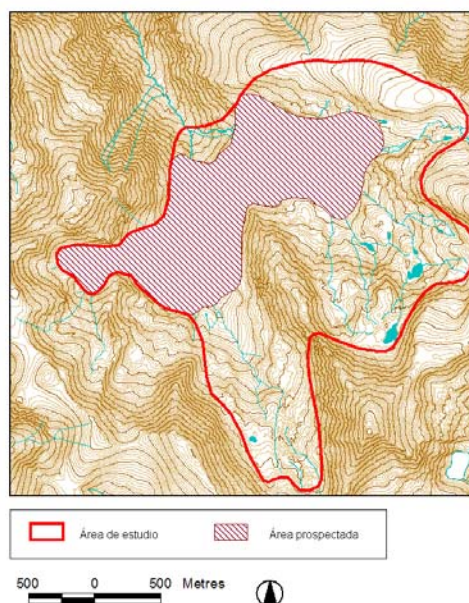
Programa transversal: Tecnologies de la informació i de la comunicació aplicades a l'arqueologia.

Programa: Formes del paisatge i antropització dels espais de muntanya de la prehistòria a l'Edat Mitjana

Projecte: Ocupació del sòl i formes del paisatge de muntanya als Pirineus orientals des de l'Antiguitat a l'època medieval

Aquesta tesi planteja l'estudi dels espais d'alta muntanya, concretament a les valls del Madriu, Perafita i Claror, com a paisatges culturals, resultat de la interacció cultura-medi ambient durant un període temporal de llarga durada. Amb aquest objectiu, i vista la complexitat d'aquests espais, l'estudi es planteja des d'un enfocament multidisciplinari en un àmbit temporal diacrònic.

Amb aquest treball, inscrit en la teorització i metodologia propis de l'arqueologia del paisatge, s'ha pretès obtenir un millor coneixement i comprensió de les dinàmiques d'ocupació i explotació de les àrees d'alta muntanya amb l'anàlisi de les valls del Madriu, Perafita i Claror. Aquestes últimes presenten elements diferencials respecte a la vall de Madriu, i probablement constitueixen espais complementaris. Per aquest motiu la comparació de les estructures analitzades en el marc del treball de recerca amb aquelles que ja han estat excavades a la vall del Madriu, ha resultat d'especial importància. Les prospeccions prèvies realitzades en el cas de Claror-Perafita suggereixen un major impacte de les activitats ramaderes en aquest sector. Així, detectar mitjançant prospeccions, sondeigs de diagnòstic i excavacions en extensió l'origen del pastoralisme i les seves pràctiques ha constituït un dels principals objectius del treball. De la mateixa manera, activitats d'explotació minera –concretament, ferro– i carboneig del sector de Claror es poden constatar documentalment des del segle XVIII. Detectar els signes arqueològics de l'activitat minera i d'explotació forestal en aquest sector, així com el seu desenvolupament i cronologia, ha estat un altre objectiu que s'haurà d'ampliar amb la realització de la tesi doctoral.

Plànol de l'àrea prospectada a les valls de Perafita i Claror.

A l'esquerra, vista de la vall de Perafita des de Port negre. A la dreta, estructura de carboneig a Perafita.

- **APROXIMACIÓ ALS PATRONS MÈTRICS ARQUITECTÒNICS I URBANÍSTICS A CATALUNYA DURANT L'IBÈRIC PLÈ (SEGLES IV- III A. C.)**
Pau Olmos Benlloch

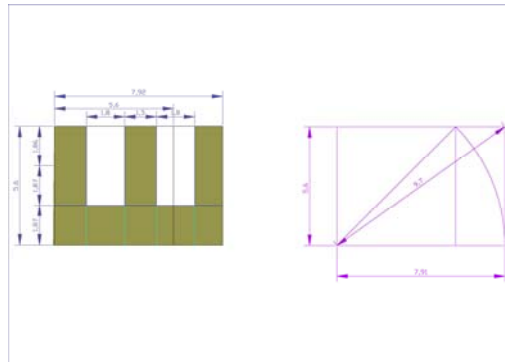
Programa específic: Formació i desenvolupament de societats complexes en la protohistòria catalana

Projecte: Recerca sobre el món fenici i púnic a Catalunya. Influència púnica en l'arquitectura i en els sistemes de mesura indígenes

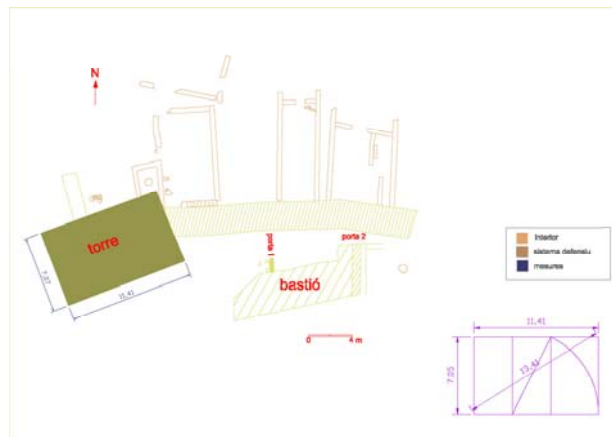
L'objecte del nostre projecte de tesi és apropar-nos al coneixement dels patrons constructius de la cultura ibèrica, i mirar de determinar la possible existència d'una metrologia indígena aplicada a l'arquitectura i l'urbanisme. El projecte se centrarà especialment en el període de l'ibèric ple (segles IV i II aC), i abastarà tota l'àrea de la cultura ibèrica, amb especial incidència a l'àrea de l'actual Catalunya.

En un primer moment hem mirat de demostrar com el món ibèric català s'emmarca dins la barreja cultural que caracteritza a Mediterrània durant la protohistòria. Així, tant a nivell metrològic com de sistemes geomètrics, la cultura ibèrica es trobaria a la mateixa alçada que els altres pobles. D'aquesta manera hem trobat tant l'aplicació d'unes unitats que hem considerat pròpiament ibèriques com l'ús d'unitats forànies, especialment gregues dins d'estructures constructives de factura ibèrica, però amb una significació simbòlica especial per a la comunitat, com és el cas dels temples. En aquest treball hem volgut provar com el món ibèric es troba immers en la complexitat metrològica que caracteritza la Mediterrània durant l'antiguitat. Així els constructors ibèrics coneixien perfectament els instruments de mesura més comuns, els principals sistemes de proporció aplicats a l'arquitectura, i els patrons de mesura més emprats en el context de la Mediterrània occidental. L'anàlisi dels diversos sistemes mètrics que hem pogut documentar en l'arquitectura i l'urbanisme ibèrics de Catalunya ens indica que el patró de mesura que podem considerar com a creació original ibèrica és el peu de 31,1 centímetres. Aquesta unitat documentada inicialment durant el segle V aC té una continuïtat d'utilització fins al segle III aC, alhora que es conjuga amb altres unitats forànies, tal com es documenta al Puig de Sant Andreu d'Ullastret, on coincideix amb patrons de mesura grecs.

L'ampliació de la nostra recerca a la resta del context ibèric peninsular ens permetrà esbrinar si les unitats que hem documentat a Catalunya com a patrons de mesura ibèrics són creacions específiques dels pobles ibèrics de la zona catalana, o el seu ús es pot ampliar també a la resta de la cultura ibèrica peninsular. Amb l'ampliació dels nostres estudis a la zona meridional de la cultura ibèrica, el nostre objectiu serà analitzar la influència metrològica púnica en la configuració del món ibèric. Aquest aspecte no ha estat pràcticament considerat en les publicacions existents sobre aquest tema, i així creiem que el corrent actual de revalorització de la implantació púnica i la seva influència en la cultura ibèrica portada especialment a terme des de la Universitat d'Alacant, la Universidad Autónoma de Madrid o la Université de Toulouse II –*Le Mirail* ens serà especialment profitós per a la nostra futura recerca.

Torre YZ del poblat ibèric d'Alorda Park (Calafell, Baix Penedès) amb la proposada restitució modular i geomètrica.

Planta del poblat ibèric de Mas Castellar de Pontós (Pontós, Alt Empordà) amb la restitució modular i geomètrica de la torre defensiva

- **ESTUDI ZOOARQUEOLÒGIC D'UNA CIUTAT ROMANA: L'EXEMPLE DE LA CIUTAT DE ILESSO (GUISSONA, LA SEGARRA)**
Núria Padrós i Font

Línia de recerca: Arqueologia de la ciutat antiga

Programa transversal: Mètodes i tècniques de les ciències experimentals aplicades a l'arqueologia clàssica. Arqueologia ambiental i paleoambiental

Projecte: Arqueologia de la ciutat antiga de Ilesso (Guissona)

Aquest projecte de recerca, emmarcat en el programa "Arqueologia de la ciutat romana de Ilesso", s'ha centrat en l'arqueozoologia i les tasques de treball han anat orientades a fer un estudi extensiu de la fauna d'un pou de segle I dC de la ciutat romana de Guissona (Segarra).

A la inversa dels conjunts faunístics urbans típics, els pous presenten unes característiques originals que els fan especials i únics respecte dels altres medis. Potser els resultats no són un reflex tan evident del consum i les dietes de l'època, però ens aporten altres informacions indispensables i complementàries per arribar a conèixer i explicar l'organització socioeconòmica dels habitants de Guissona.

El seu caràcter tancat ha permès abordar la qüestió de la gestió de les deixalles d'origen animal a la ciutat i de reflectir la significació d'aquestes restes dins el procés de rebliment dels pous. Alhora, l'anàlisi tafonòmica ha permès obtenir informacions vàlides per la mateixa reconstitució de la dinàmica de rebliment del pou.

L'alt nombre i la varietat de les restes arqueozoològiques recuperades han proporcionat unes dades de valor inestimable relacionades tant amb la dieta càrnica com amb el paisatge animal d'època romana de la ciutat de *Iesso*. Aquestes dades són essencialment importants des d'un punt de vista arqueofaunístic, ja que no disposàvem d'informació d'aquesta zona i d'aquesta època, i menys encara provinent de contextos humits.

A l'esquerra, diversos ossos llargs de gossos fetals o nounats, i a la dreta, vista anteroventral d'un crani de *Canis familiaris*.

- **PRÀCTIQUES I RITUALS FUNERARIS D'ÈPOCA ALTIMPERIAL A TÀRRACO**
Judith Ciurana i Prast

Línia de recerca: Arqueologia de la ciutat antiga

Programa transversal: Arqueologia Clàssica i ciències de l'antiguitat. Fonts textuais, epigrafia i numismàtica

Programa: *Tàrraco*

Projecte: Estudi de l'àrea funerària de Tàrraco

Aquesta recerca va ser presentada com a treball de recerca del Màster Interuniversitari en Arqueologia Clàssica el 26 de setembre de 2007. La recerca es va desenvolupar

principalment al voltant de l'estudi i revisió dels aixovars i dipòsits funeraris procedents de troballes fortuïtes i intervencions arqueològiques realitzades a la zona suburbial oriental de la ciutat romana de Tàrraco. Es va generar un *corpus* d'unitats funeràries i es van analitzar en relació amb el seu context de troballa (tipologia dels sepulcres, estructura del paisatge funerari). Simultàniament, es van recopilar els textos epigràfics i literaris disponibles i es van posar en relació amb les evidències arqueològiques documentades. El resultat va ser un aprofundiment en el coneixement del ritual i les pràctiques màgiques i religioses evidenciades en aquesta àrea funerària. Un altre dels aspectes a destacar és que es va elaborar un complet estat de la qüestió sobre arqueologia funerària dins la zona estudiada.

Fragment d'inscripció funerària de Cneus Domici procedent de l'àrea funerària oriental de Tàrraco.

Diverses llànties procedents d'aixovars funeraris de la zona del carrer de Robert d'Aguiló.

Activitats de formació avançada

**Memòria d'activitats
Any 2007**

ACTIVITATS DE FORMACIÓ AVANÇADA

5. Formació avançada

5.1. Doctorat Interuniversitari en Arqueologia Clàssica

Des de l'any 2004, l'ICAC, conjuntament amb la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat Rovira i Virgili, duu a terme el Doctorat Interuniversitari en Arqueologia Clàssica, d'acord amb el que estableix el Reial decret 778/1989. En el marc d'aquest ensenyament, durant l'any 2007 s'han llegit 17 treballs de suficiència investigadora (DEA), 6 dels quals eren de becaris de l'Institut. (vegeu pàg.155)

Del conjunt d'alumnes del Doctorat Interuniversitari, en el 2007 s'ha estat treballant en la preparació de 10 tesis doctorals, 9 de les quals són d'investigadors en període de formació contractats per l'ICAC.

Amb la nova estructuració dels ensenyaments de postgrau a Espanya, les institucions participants del Doctorat van prendre la decisió d'impulsar els estudis del Doctorat d'acord amb la nova normativa recollida en el Reial decret 1393/2007, de 29 d'octubre, pel que s'estableix l'ordenació de les ensenyances universitàries oficials.

D'altra banda, en el decurs del 2007, 6 becaris de l'ICAC han superat el seu treball de suficiència investigadora després de llegir el seu treball de recerca, obtenint tots ells, la qualificació d'excel·lent per unanimitat. Quatre d'aquests becaris van ser posteriorment contractats per l'ICAC com a investigadors en formació amb la finalitat de facilitar-los la realització de la seva tesi doctoral.

Tesis doctorals i altres treballs de recerca predoctorals

Dels alumnes que l'any 2006 van finalitzar el segon curs del Doctorat Interuniversitari en Arqueologia Clàssica (URV, UAB, ICAC) i que van obtenir el Diploma d'Estudis Avançats (DEA) i dels provinents d'altres programes de Doctorat, 10 estan preparant actualment les seves tesis doctorals en aquest programa de Doctorat Interuniversitari. 8 d'aquests doctorands gaudeixen actualment d'un contracte d'investigadors en formació a l'ICAC. A més, si tenim en compte els doctorands provinents d'altres programes però que fan la tesi a l'Institut i/o són dirigides per investigadors de l'ICAC, el nombre total és de 13 doctorands. Tot seguit es presenta una taula explicativa:

1. Tesis doctorals llegides el 2007

Nom i cognoms	Títol de la tesi doctoral	Director/s	Data d'inici	Data de finalització
Anna Gutiérrez	Roman Quarries in the Northeast of the Iberian Peninsula (modern Catalonia (ICAC-UAB)	I.Rodà	2004	2007

2. Tesis doctorals en curs el 2007

Nom i cognoms	Títol de la tesi doctoral	Director/s	Data d'inici	Data de finalització
Itxaso Euba	El estudio de carboneras y estructuras de pastoreo en el Vall de la Vansa (Vansa i Fórns i Josa-Tuixén; Sierra del Cadí) y el Vall del Madriu (Andorra) a través de la antracología	Josep Maria Palet (ICAC) i Dra. Ethel Allué (IPHES)	2006	2008
Ada Cortés	L'arquitectura privada urbana en el <i>Conventus Tarraconensis</i>	J. Guitart	2005	2008
Núria Morell	Metal·lúrgia del plom durant el període ibèric al nord-est peninsular	Carme Belarte i Ignacio Montero	2006	2008
Ana Ejarque	Evolución paisajística, antropización y pastoralismo de sectores altimontanos pirenaicos: el valle de Madriu-Perafita-Claror (Andorra) y la Sierra del Cadí (Alt Urgell). Contribución de la palinología y otros proxies paleoambientales	J. M. Palet	2006	2009
Arnau Fernandez	<i>Tarraco urbs opulentissima</i> : anàlisi de contextos ceràmics del segle I dC.	Pep Anton Remolà	2007	2009
Ana Garrido	Escultura arquitectònica de <i>Barcino</i>	Ricardo Mar, Isabel Rodà	2007	2009

Pau de Soto	Estudi sobre el model de distribució comercial en època romana a Catalunya	Cèsar Carreras	2007	2009
Vitòria Cantarellas	La transformació de l'hàbitat senyorial, de <i>domus</i> a <i>villae</i> , en el <i>Conventus Tarraconensis</i> entre el s. I aC i el s. VI dC	Josep Guitart	2007	2009
Núria Romaní	La xarxa viària urbana de la ciutat romana i les obres públiques hidràuliques vinculades a ella a la conca mediterrània occidental	Josep Guitart	2007	2009
Silvia Alcaide	Arquitectura cristiana balear a l'antiguitat tardana (segles IV- X dC)	Gisela Ripoll i Miquel Angel Cau	2007	2009

1. Tesis doctorals d'alumnes del Programa de Doctorat Interuniversitari inscrites a l'ICAC en curs el 2007

Nom i cognoms	Títol de la tesi doctoral	Director/s	Data d'inici	Data de finalització
Joan Josep Menchon	El pont del pont del Diable o les Ferreres de Tarragona. Un projecte de recuperació i estudi	Josep Guitart	2007	2009

2. Tesis doctorals d'alumnes del Programa de Doctorat Interuniversitari no inscrites ni dirigides a l'ICAC en curs el 2007

Nom i cognoms	Títol de la tesi doctoral	Director/s	Data d'inici	Data de finalització
Amparo Bellvís	Saetabis, la ciutat de Xàtiva a l'antiguitat al context formatiu de les poblacions del SE peninsular	Ricardo Mar	2005	2007

3. Tesis doctorals d'altres programes dirigides o codirigides per l'ICAC o que formen part de projectes de recerca de l'ICAC

Nom i cognoms	Títol de la tesi doctoral	Director/s	Data d'inici	Data de finalització
Emilio Provinciale	Enterraments a la Tarragona romana dels segles II a IV dC. Estudi dels esquelets: valoració antropomètrica i anàlisi de la patologia que ha deixat empremta a l'os	Josep Giné- J.M. Macias	2006	2009
Maite Salagaray	Morfometria dental d'un conjunt funerari dels segles II a IV dC,	Josep Giné- J. M. Macias	2007	2010

5.2. Màster Oficial Interuniversitari en Arqueologia

El mes de juny de l'any 2007 va finalitzar la primera promoció del Màster Interuniversitari en Arqueologia Clàssica impulsat per la Universitat Rovira i Virgili, la Universitat Autònoma de Barcelona i l'ICAC i el mes de setembre de 2007 va començar la segona promoció amb 21 alumnes que, sumats als 15 alumnes de la primera promoció, sumen un total de 39.

Cursos i seminaris

- o Paisatge i prospeccions arqueològiques a la Mediterrània occidental
- o Arquitectura religiosa en època d'August
- o La ceràmica de l'antiguitat tardana a la Mediterrània occidental
- o Hàbitats i territoris protohistòrics a la Mediterrània nord-occidental
- o Arqueologia de l'espai a través dels SIG
- o Ciutat romana i territori de la República a l'inici de l'Imperi

Professorat

- Cèsar Carreras (UOC)
- Alberto Prieto (UAB)
- Carme Belarte (ICAC)
- Jordi Diloli (URV)
- Isabel Rodà (UAB)
- Montserrat Claveria (UAB)
- Ricardo Mar (URV)
- Eva Subías (URV)
- Jesús Carruesco (URV)
- Josep Guitart (ICAC)
- Josep Maria Macias (ICAC)
- Yannick Miras (Seminari d'Estudis i Recerques Prehistòriques. UB)
- Josep Maria Palet (ICAC)
- Simon Keay (University of Southampton)
- Michel Bonifay (Centre Camille Jullian. CNRS)
- Miquel Rosselló (Museu de Cullera)
- Miguel Ángel Cau (ICREA / Universitat de Barcelona)
- Dominique Garcia (Centre Camille-Jullian. Maison Méditerranéenne des Sciences de l'Homme. Université de Provence)
- Joan Sanmartí (Universitat de Barcelona).
- Mark Gillings (University of Leicester)
- Ignacio Grau (Universitat d'Alacant)
- Lorenzo Abad (Universitat d'Alacant)

Luisa Migliorati (La Sapienza, Roma)

ALUMNES DEL MÀSTER OFICIAL INTERUNIVERSITARI EN ARQUEOLOGIA CLÀSSICA UAB- URV- ICAC CURS 2006-2007	
Universitat de procedència	Nombre de matriculats
Universitat Autònoma de Barcelona	3
Universitat Rovira i Virgili	19
Universitat de Barcelona	3
Universitat de Lleida	1
Universidad de Malaga	1

Universidad de Santiago de Compostel·la	1
Universidad de Leon	1
Universitat de Zulia- Veneçuela	1
Universidad de Nacional Colombia	1
Universidad de Deusto	1
Universidad Autónoma de México	1
TOTAL	33

Alumnes inscrits a 1r curs	15
Alumnes inscrits a 20 curs	18

ALUMNES DEL MÀSTER OFICIAL INTERUNIVERSITARI EN ARQUEOLOGIA CLÀSSICA UAB- URV- ICAC CURS 2007-2008	
Universitat de procedència	Nombre de matriculats
Universitat Autònoma de Barcelona	5
Universitat Rovira i Virgili	17
Universitat de Barcelona	9
Universitat de Lleida	4
Universidad Uppsala. Suècia	1
Universidad de Santiago de Compostel·la	2
Universidad Federal de Minas Gerais. Brasil	1
Escola Tècnica Superior d'Arquitectura	2
Universitat de Zulia- Veneçuela	1
Universitat de València	1
Universidad de Deusto	1

Universidad Autónoma de México	1
TOTAL	45

Alumnes inscrits a 1r curs	22
Alumnes inscrits a 20 curs	23

5.3. Màster en Papirologia

Seguint amb el seu objectiu de promoure la formació avançada, l'ICAC ha creat un nou Màster especialitzat en Papirologia que s'ha iniciat aquest curs 2007-2008. Aquest Màster en Papirologia està organitzat per la Fundació Universitat Rovira i Virgili i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica i compta amb la col·laboració de la Secció de Filologia Clàssica del Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili. Aquest Màster compta també amb el suport i la col·laboració de la revista *Auriga*, especialitzada en la difusió de la cultura clàssica.

El Màster de Papirologia va adreçat a llicenciats en filologia clàssica, història, arqueologia i teologia, així com a graduats en arxivística, amb coneixements de grec. Aquest Màster, que presenta una càrrega total de 60 ECTS que es cursen en dos anys, està organitzat amb base a 4 semestres i té com objectiu principal la formació completa, teòrica i pràctica, d'especialistes en papirologia per tal d'habilitar l'alumne a dur a terme les tasques d'edició d'un text papiraci en grec i la lectura d'un text papiraci en copte o llatí.

També està entre els seus objectius cobrir la manca d'oferta de formació universitària en aquesta matèria a l'Estat espanyol. Mai s'ha fet cap tercer cicle de papirologia.

Paral·lelament, el Màster pretén cobrir la manca d'oferta de formació universitària en aquesta matèria a l'Estat espanyol, ja que, fins avui, no hi ha hagut ni hi ha cap oferta de tercer cicle en Papirologia.

Portada del tríptic informatiu.

De març a setembre s'ha fet el disseny curricular del màster; s'ha presentat la proposta al Consell de Govern de la URV, que l'ha aprovada; s'ha elaborat un protocol de col·laboració entre l'ICAC i la Fundació URV, que s'ha concretat en un conveni signat el mes de desembre; s'ha contactat els docents; i s'han dut a terme les tasques de difusió per a captar alumnes.

Les classes de la primera edició van començar el mes d'octubre, amb 9 alumnes matriculats a la totalitat del màster i 13 als diversos mòduls que s'ofereixen independentment com a cursos d'extensió universitària. Els docents que participen en el màster són:

Dr. Alberto Nodar (UPF)
Dra. Carme Bello (UAB)
Dr. Josep Montserrat (UAB)
Dra. Àngels Borrell (UB)
Dra. Francesca Mestre (UAB)
Dra. Sofia Torallas (CSIC)
Dra. Victoria Spottorno (CSIC)

Dr. Jesús Carruesco (ICAC/URV)

Al llarg del primer quadrimestre (octubre 2007 – gener 2008), s'han organitzat, amb la col·laboració de la Societat Catalana d'Estudis Clàssics i el Departament de Filologia Grega de la Universitat de Barcelona, dos seminaris internacionals a càrrec de professors estrangers convidats:

* Roger T. Macfarlane (Brigham Young University, EE.UU.), «Multispectral Photograph and Herculaneum Papyri», organitzada per l'ICAC i la UB, Barcelona, 24 d'octubre de 2007.

* Dra. Katherine Blouin (Université de Laval, Quebec), responsable de la col·lecció de papirs grecs de la Bibliothèque Nationale de France: "La collection de papyrus grecs de la BNF / Fiscalité et diversification dans l'économie du nome mendésien (delta du Nil) d'après les papyrus". 11-12/12/2007.

Katherine Blouin (Université de Laval, Quebec), «La collection de papyrus grecs de la Bibliothèque Nationale de France: présentation, considérations méthodologiques et perspectives scientifiques», Barcelona, 11 de desembre de 2007.

Restauració de papirs.

Restauració i conservació d'un papir carbonitzat.

5.4. ALTRES CURSOS DE FORMACIÓ AVANÇADA

Seminaris Internacionals d'Arqueologia Clàssica (3a edició)

En el marc del Màster Oficial Interuniversitari en Arqueologia Clàssica, i amb motiu de la presència a Catalunya de professorat internacional de reconegut prestigi, s'han ofert entre els mesos de febrer i maig de 2007 quatre seminaris internacionals d'especialització, cadascun dels quals desenvolupava un tema específic, a partir d'una lliçó magistral introductòria a càrrec d'un professor convidat, seguida d'unes sessions de treball que presentaven diverses experiències de recerca en aquesta disciplina i les seves aportacions al coneixement del món antic.

Programa de la 3a edició

➤ **Seminari 1: Paisatge i prospeccions arqueològiques a la Mediterrània occidental (5-9 de febrer)**

Professors responsables: Simon Keay (University of Southampton), Marta Prevosti (ICAC), Josep Maria Palet (ICAC)

El professor Simon Keay i la Dra. Marta Prevosti, en dos moments del seminari.

➤ **Seminari 2: *La ceràmica de l'antiguitat tardana a la Mediterrània occidental (19-23 de març)***

Professors responsables: Michel Bonifay (Centre Camille Jullian. CNRS), Miquel Rosselló (Museu de Cullera), Miguel Ángel Cau (ICREA / Universitat de Barcelona), Ramon Jàrraga (ICAC), Josep Maria Macias (ICAC)

Vista de la Sala d'Actes de l'ICAC. A l'esquerra, Miquel Rosselló i J. M. Macias, i a la dreta, Ramon Jàrraga, al mig, i Michel Bonifay.

➤ **Seminari 3: *Hàbitats i territoris protohistòrics a la Mediterrània nord-occidental (9-13 d'abril)***

Professors responsables: Dominique Garcia (Centre Camille-Jullian. Maison Méditerranéenne des Sciences de l'Homme. Université de Provence), Joan Sanmartí (Universitat de Barcelona), Maria Carme Belarte (investigadora ICREA adscrita a l'ICAC)

A l'esquerra, el professor Dominique Garcia, i a la dreta, Carme Belarte i Joan Sanmartí.

➤ **Seminari 4: *Arqueologia de l'espai a través del SIG (14-18 de maig)***

Professors responsables: Mark Gillings (University of Leicester), Ignacio Grau (Universitat d'Alacant), Ignacio Fiz (ICAC), Héctor Orenge (ICAC), Cèsar Carreras (ICAC).

Dos moments del seminari: a l'esquerra, Cèsar Carreras, i a la dreta, el professor Mark Gillings.

L'últim trimestre del 2007 es va iniciar la quarta edició dels Seminaris Internacionals en Arqueologia Clàssica, corresponents al curs 2007-08:

- **Seminari 1: *Ciutat romana i territori de la República a l'inici de l'Imperi (19-21 novembre)***
Professors responsables: Luisa Migliorati (La Sapienza, Roma), Lorenzo Abad (Universitat d'Alacant), Ignacio Grau (Universitat d'Alacant), Marta Prevosti (ICAC), Josep Guitart (UAB-ICAC)

El Dr. Lorenzo Abad, en la conferència inaugural del 19 de novembre.

ACTIVITATS DE DIFUSIÓ CIENTÍFICA

6. Activitats de difusió científica

6.1. Seminaris, taules rodones, conferències i altres reunions científiques organitzades o coorganitzades per l'ICAC

- 10 de gener de 2007

Jornada d'estudi sobre «**La gestió de l'aigua en el món romà**». Ponents: Ella Hermon (Université Laval, Québec), Alberto Prieto (Universitat Autònoma de Barcelona), Josep Guitart (Universitat Autònoma de Barcelona- ICAC), Núria Romaní (ICAC), Josep Maria Macias (ICAC), Josep Anton Remolà (Museu Nacional Arqueològic de Tarragona), Joan Josep Menchon (Museu d'Història de Tarragona).

A l'esquerra, presentació de la conferència d'Hella Hermon, i a la dreta, Josep Guitart, al mig, presentant Albert Prieto.

- 22 i 23 de febrer de 2007

Seminari internacional «**L'arquitectura religiosa en època d'August. Un llenguatge arquitectònic per a un nou concepte de l'espai urbà**». Ponents: Eugenio La Rocca (Sovrintendenza Comunale di Roma), Lucrezia Ungaro (Musei dei Fori Imperiali), Marilda de Nuccio (Musei Capitolini. Centrale Montemartini), Luisa Musso (Università degli Studi di Roma Tre), Carlos Márquez (Universidad de Córdoba), Pedro Mateos (Instituto de Arqueología de Mérida), José María Álvarez i Trinidad Nogales (Museo Nacional de Arte Romano. Mérida), Joan Josep Menchon (Museu d'Història de Tarragona), Andreu Muñoz (Museu Bíblic Tarraconense), Imma Teixell (Codex – Arqueologia i Patrimoni), Ricardo Mar (Universitat Rovira i Virgili), Joaquín Ruiz de Arbulo (Universitat de Lleida) i David Vivó (Universitat de Girona).

A l'esquerra, l'arquebisbe de Tarragona, Mn. Jaume Pujol Balcells, Isabel Rodà i Eugenio La Rocca. A la dreta, vista de la Sala d'Actes de l'Institut.

A l'esquerra, Pedro Mateos i Antonio Pizzo (Instituto de Arqueología de Mérida). A la dreta, Josep M. Macias, Andreu Muñoz (Museu Bíblic Tarraconense) i Isabel Rodà.

- 6-9 de març

Celebració de la IV Reunió Internacional d'Arqueologia de Calafell **Espais domèstics i organització de les societats a la Mediterrània occidental**, coorganitzat per l'ICAC, l'Ajuntament de Calafell i la UB. Aquest col·loqui compta amb un ajut AC del MEC (HUM2006-27392-E) i un ajut ARCS de l'AGAUR (2006ARCS200063). La reunió es va celebrar els dies 6-8 de març a Calafell i el dia 9 a Tarragona, a la Sala d'actes de l'ICAC.

Isabel Rodà i Carme Belarte en la inauguració del seminari.

- 29 de març

Jornada d'estudi de seguiment del projecte **«Ocupació del sòl i formes del paisatge de muntanya als Pirineus orientals de l'antiguitat a l'època medieval»**, amb la participació dels investigadors implicats.

- 14-15 d'abril de 2007

Organització del col·loqui: **«Oxyrhynchos, un site de fouilles en devenir»**, al Centre Cultural de Cabestany (Rosselló).

- 9-10 maig de 2007

Simposi sobre «**El vi tarraconense i laietà, ahir i avui**», que es durà a terme a Tarragona (9 de maig) i a Teià (10 de maig). Coorganitzat per l'ICAC, el MAC i l'Ajuntament de Teià. Ponents: Francesc Xavier Grau (Rector de la URV), André Tchérnia (EHESS), Jean Pierre Brun (Centre Jean Bérard), Joan Miquel Canals (Facultat d'Enologia de la URV), Josep Raventós (Caves J. M. Raventós), Albert López Mullor (Servei de Patrimoni Arquitectònic de la Diputació de Barcelona), Ramon Jàrraga (ICAC), Josep Antoni Gisbert (Museu Arqueològic de Dènia), Montserrat Comes (Museu de Badalona), Júlia Beltrán (Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona), Loïc Buffat (INRAP), Pere Castanyer, Joaquim Tremoleda (MAC - Empúries), Josep M. Nolla (UdG), Albert Martín (arqueòleg municipal de Cabrera de Mar), César Carreras (UOC-ICAC), Pere Izquierdo (MAC), Antoni Martín (director projecte *Cella vinaria*), Carles Velasco (codirector de les excavacions a la *Cella vinaria*), Josep Huguet (conseller d'Innovació, Universitats i Empresa), Xavier García (enòleg d'Alella Vinícola), Andreu Bosch (Alcalde de Teià).

A l'esquerra, el rector URV, Dr. Francesc Xavier Grau, Andreu Bosch, alcalde de Teià, i Isabel Rodà.
A la dreta, Isabel Rodà i Joan Miquel Canals.

- 14 maig de 2007

Presentació a càrrec del Dr. Josep Vilella, professor de la Universitat de Barcelona, del llibre de Juan Antonio Jiménez Sánchez ***La cruz y la escena: cristianismo y espectáculos durante la Antigüedad Tardía***.

- 6 de juny de 2007

Conferència «**La vida cotidiana en un reino micénico hace 3.200 años**», pronunciada pel Dr. Thomas G. Palaima de la Universitat de Texas.

El Dr. Thomas G. Palaima, Isabel Rodà i el Dr. Antoni González Senmartí, secretari general de la URV.

- 15 de juny de 2007

Presentació del Màster de Papirologia a la seu dels serveis territorials de Girona del departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya.

Presentació del Dr. Jesús Carruesco del Màster de papirologia

- 2 d'octubre 2007

Presentació del llibre publicat per l'ICAC, «**Les imitacions de vaixella fina importada a la Hispania Citerior (segles I aC - I dC)**» a càrrec del Dr. Josep Guitart i Duran, catedràtic d'Arqueologia de la Universitat Autònoma de Barcelona, i la Dra. Francisca Pallarès i Salvador, professora de la Universitat La Sapienza de Roma (vegeu Apartat de publicacions, pàg. 192).

- 18 d'octubre 2007

Coordinació per part de la Dra. Isabel Rodà, juntament amb la URV i l'Escuela Española de Historia y Arqueología en Roma, d'unes jornades d'estudi dedicades als **Palaus imperials de Roma**. Presentació a la Escuela de Roma d'*El Palatí. La formació dels palaus imperials a Roma*, del Dr. Ricardo Mar (vegeu Apartat de publicacions, pàg. 195).

- 25 d'octubre 2007

Conferència de la Dra. Mertxe Urteaga, directora del Museu Romà d'Oïasso sobre «**Oïasso: asentamiento urbano, distrito minero y puerto regional en el ámbito romano del Atlántico**».

- 17 i 18 de novembre 2007

Presentació del Màster en Papirologia al Fòrum Auriga, organitzat per la revista d'estudis clàssics *Auriga* i celebrat a Lleida.

Dos moments del Fòrum Auriga. A l'esquerra, amb la intervenció de Jesús Carruesco i Isabel Rodà, i a la dreta, un moment de la xerrada d'Isabel Rodà.

- Novembre de 2007

Participació en l'organització, com a membre del comitè científic, del **Congrés Internacional d'Arqueologia de Pulla sobre Otium**.

- Novembre de 2007

Participació d'Eduard Padró com a membre del comitè organitzador de la taula rodona «Esglésies rurals a Catalunya entre l'Antiguitat i l'Edat Mitjana (s. V-XI)», Esparreguera-Montserrat, i editor de la propera publicació.

- 28 de novembre 2007

Participació del Dr. Josep M. Macias i Josep M. Puche juntament amb Moisès Díaz García amb la comunicació «**La vil·la romana de la Burguera (Salou, ager Tarraconensis)**» en el simposi «**Les vil·les romanes a la Tarraconense. Implantació, evolució i transformació**», organitzat per amb l'Institut d'Estudis Ilerdencs, el Museu d'Arqueologia de Catalunya, el Museu Diocesà i Comarcal de Lleida, la Societat Catalana d'Arqueologia i la Universitat de Lleida. Lleida.

- 28 de novembre 2007

Participació del Dr. Ramon Jàrraga juntament amb Margarida Genera i Àlvar amb la comunicació «**La vil·la del Barrugat (Bítem, Tortosa)**» en el simposi «**Les vil·les romanes a la Tarraconense. Implantació, evolució i transformació**», organitzat per l'Institut d'Estudis Ilerdencs, el Museu d'Arqueologia de Catalunya, el Museu Diocesà i Comarcal de Lleida, la Societat Catalana d'Arqueologia i la Universitat de Lleida. Lleida.

- 29 de novembre 2007

Participació de la Dra. Marta Prevosti amb la comunicació «**L'Ager Tarraconensis**» en el simposi «**Les vil·les romanes a la Tarraconense. Implantació, evolució i transformació**», organitzat per l'Institut d'Estudis Ilerdencs, el Museu d'Arqueologia de Catalunya, el Museu Diocesà i Comarcal de Lleida, la Societat Catalana d'Arqueologia i la Universitat de Lleida. Lleida.

- 30 de novembre 2007

Participació del Dr. Ramon Jàrraga amb la comunicació «**La zona del Baix Ebre**» en el simposi «**Les vil·les romanes a la Tarraconense. Implantació, evolució i transformació**», organitzat per l'Institut d'Estudis Ilerdencs, Museu d'Arqueologia de Catalunya, el Museu Diocesà i Comarcal de Lleida, la Societat Catalana d'Arqueologia i la Universitat de Lleida. Lleida.

- 11 de desembre de 2007

Conferència de Katherine Blouin (Université Laval, Canadà) sobre «**L'histoire ancienne à travers les papyrus: Fiscalité et diversification dans le delta du Nil (nome mendésien) sous le Principat romain**». ICAC:

- 17 de desembre de 2007

Lectura de la tesi doctoral d'Anna Gutiérrez Garcia-Moreno (ICAC-UAB) titulada «**Roman quarries in the northeast of the Iberian Peninsula (modern Catalonia)**» i dirigida per Isabel Rodà de Llanza. El tribunal de tesi, que la va qualificar amb la nota màxima, va estar format pel Dr. Josep Guitart i Duran (catedràtic d'arqueologia, UAB), com a president; el Dr. Aureli Álvarez (professor emèrit de geologia, UAB), com a secretari, i el Prof. David S. P. Peacock (Universitat de Southampton), el Dr. José Beltrán Fortes (professor titular d'arqueologia, Universitat de Sevilla) i el Dr. Josep M. Nolla Brufau (catedràtic d'arqueologia, UdG) com a secretaris.

Coberta de la tesi d'Anna Gutiérrez.

Moment de la lectura de la tesi, que va ser redactada i parcialment llegida en anglès.

- 18 de desembre de 2007

Presentació a càrrec del Dr. Joaquín Ruíz de Arbulo del seu llibre **«L'amfiteatre de Tarraco i els espectacles de gladiadors al món romà»**, publicat per l'editorial Liber. La presentació va anar a càrrec de la consellera de Patrimoni de l'Ajuntament de Tarragona, Rosa Rossell.

6.2. Participació d'investigadors de l'ICAC en conferències, seminaris, cursos, taules rodones i altres reunions científiques

- 8-12 de gener de 2007

Comunicació del Dr. Ramon Jàrraga, titulada **«L'ager Tarraconensis dans l'antiquité tardive»**, en el marc de la taula rodona «Circa villam III», organitzada pel servei de patrimoni de la Communauté de Communes du Nord du Bassin de Thau (CCNBT) i l'associació ArchéOfactory, duta a terme a Loupian (França).

- 8-12 de gener de 2007

Comunicació de la Dra. Marta Prevosti titulada **«La villa de Torre Llauder (Mataró, el Maresme) dans l'antiquité tardive»** en el marc de la taula rodona «Circa villam III», organitzada pel servei de patrimoni de la Communauté de Communes du Nord du Bassin de Thau (CCNBT) i l'associació ArchéOfactory, duta a terme a Loupian (França).

- 19 de Febrer

Conferència de la Dra. Isabel Rodà sobre **Macedònia** organitzada pels Amics dels Museus de Catalunya.

- 26 i 27 de febrer 2007

Participació de la Dra. Isabel Rodà i el Dr. Josep M. Palet en les jornades d'homenatge al professor **G. Fabre** organitzades a la Universitat de Pau.

- 16 de febrer de 2007

Conferència del Dr. Josep Maria Palet, titulada **«Ocupació del sòl i formes del paisatge de muntanya de l'antiguitat a l'època medieval: la Serra del Cadí»** presentada al Consell Comarcal de l'Alt Urgell (la Seu d'Urgell) per parlar dels resultats de la primera fases d'aquest projecte dirigit des de l'ICAC.

- 21 de febrer de 2007.

Conferència de la Dra. Carme Belarte juntament amb Jaume Noguera i Frederic Cervelló dins el cicle Tribuna d'Arqueologia 2006-2007 organitzada per l'Àrea de Coneixement i Recerca de la Generalitat

de Catalunya amb la conferència titulada **«Excavacions recents a la Ribera d'Ebre: els jaciments protohistòrics de Santa Madrona (Riba-roja) i Sebes (Flix)»**.

- 26 de febrer de 2007

Conferència de la Dra. Isabel Rodà en el marc del curs **«Recreació artística del món clàssic»** organitzat per la Universitat de Barcelona (3 novembre-23 de març).

- 27 de febrer de 2007

Conferència de la Dra. Isabel Rodà titulada **“Gerasa i Amán”** en el marc del cicle de conferències sobre Jordània organitzat pels Amics de la Unesco de Barcelona.

- 14 de febrer de 2007

Ponència del Dr. Josep M. Macias, juntament amb J. J. Menchon, A. Muñoz i I. Teixell, titulada **«Excavacions a la Catedral de Tarragona»**, dins el seminari internacional «L'Arquitectura religiosa en època d'august. Un llenguatge arquitectònic per a un nou concepte de l'espai urbà», organitzat per l'ICAC. Tarragona.

- 14 de març de 2007.

Conferència del Dr. Josep Maria Palet, juntament amb el Dr. Josep Guitart, la Dra. Esther Rodrigo i Mònica Mercado i Marta Flórez, dins el cicle Tribuna d'Arqueologia 2006-2007 organitzada per l'Àrea de Coneixement i Recerca de la Generalitat de Catalunya amb la conferència titulada **«Resultat de les excavacions arqueològiques a Can Tacó (Montornés-Montmeló) i l'estudi territorial del seu entorn»**.

- Març de 2007

Ponència de Josep M. Macias titulada **«La ceràmica comuna tardoantiga a Catalunya»**, dins el seminari «La ceràmica de l'antiguitat tardana a la Mediterrània occidental», en el marc del Seminari Internacionals d'Arqueologia Clàssica (UAB-URV-ICAC). Tarragona.

- Març de 2007

Ponència del Dr. Josep M. Macias titulada **«El paper de l'Església de Tàrraco en el procés de transformació urbana: de la ciutat clàssica a la ciutat cristiana»**, en el marc del curs «La Tarragona cristiana dels primers segles», organitzat per l'Institut Superior de Ciències Religioses Sant Fructuós (INSAF) a Tarragona.

- 4 de març 2007

Conferència de Josep M. Palet sobre els resultats del projecte **«El jaciment romà de Can Tacó i el seu entorn (Montmeló-Montornès del Vallès, Vallès Oriental)»**.

- 5 de març de 2007.

Conferència a càrrec del Dr. Josep Padró, Núria Castellano, Maite Mascort i Eva Subías, titulada **«Resultats de les excavacions d'Oxirinc durant l'any 2007. Missió arqueològica a Oxirinc»**, celebrada a la Societat Catalana d'Egiptologia de Barcelona.

- 6 de març de 2007

Ponència de M. Carme Belarte, H. Bonet i F. Sala titulada **«L'espai domèstic i l'organització de la societat ibèrica»**, en el marc de la «IV Reunió d'Arqueologia de Calafell. L'espai domèstic i l'organització de la societat ibèrica», organitzada per la Universitat de Barcelona, l'Ajuntament de Calafell i l'ICAC i celebrat a Calafell i Tarragona, del 6 al 9 de març de 2007.

- 9 de març de 2007

Conferència del Dr. J. M. Macias titulada **“El paper de l'església de Tàrraco en el procés de transformació urbana: de la ciutat clàssica a la ciutat cristiana”** en el marc del curs «La Tarragona cristiana dels primers segles», organitzat per l'Arquebisbat de Tarragona (23 de febrer, 2, 9, 16 i 23 de març).

- 21 de març
Conferència de la Dra. Isabel Rodà «**El teatro romano. La puesta en escena**» en el marc del curs «El teatro como elemento de civilización y cultura», organitzat per la Universitat Internacional d'Andalusia.
- 29 de març de 2007
Conferència de la Dra. Isabel Rodà titulada «**Le sculpture inedite (nn.3-4) dell'Augusteum di Narona**», en col·laboració amb el Dr. Emilio Marín, la Dra. Marij Kolega i la Dra. Amanda Claridge, a la Pontificia Accademia Romana di Archeologia, Roma.
- 30 de març de 2007
Presentació a càrrec de la Dra. Isabel Rodà, el Dr. Antonio Rodríguez Colmenero, el Sr. Emilio Marín i el Dr. Paolo Somella del llibre «**Murallas de ciudades romanas en el Occidente del Imperio Lucus Augusti como paradigma**», a l'ambaixada espanyola de la Santa Seu (Vaticà).
- 2-6 d'abril
Comunicació del Dr. J. I. Fiz. i H. Orengo titulada «**Simulating communication routes in Mediterranean alluvial plains**», en el marc de l'Annual meeting (35th Conference) del *Computer Applications and Quantitative Methods in Archaeology (CAA)*, organitzat pel Deutsches Archaeological Institut / Freie Universität Berlin. Berlín, Alemanya.
- 2-6 d'abril
Comunicació del Dr. J. I. Fiz, H. Orengo i O. Martin titulada «**The application of 3D reconstruction techniques in the analysis of the ancient Tarraco's urban topography**», en el marc de l'Annual Meeting (35th Conference) del *Computer Applications and Quantitative Methods in Archaeology (CAA)* organitzat pel Deutsches Archaeological Institut / Freie Universität Berlin. Berlín, Alemanya.
- 11 d'abril de 2007
Conferència de la Dra. Esther Rodrigo titulada «**Les excavacions arqueològiques de Can Tacó, Turó d'en Roïna (II)**» dins del cicle *Aules de cultura al Districte d'Horta Guinardó, curs 2006-2007 3r trimestre*.
- 13-15 d'abril de 2007
Participació de la Dra. Isabel Rodà com a membre del comitè organitzador de la «**III Reunión Internacional sobre poesía epigráfica latina**», organitzada per la Universitat de València.
- 13 d'abril de 2007
Comunicació del Dr. Joan Gómez Pallarès titulada «**Las estaciones del año en la cultura visual y escrita de Roma: la metáfora de la inmortalidad**», en la «**III Reunión Internacional sobre poesía epigráfica latina**», organitzada per la Universitat de València.
- 14-15 d'abril de 2007
Conferència a càrrec de Núria Castellano, Maite Mascort, Eva Subías i titulada «**Resultats de les excavacions d'Oxirinc durant l'any 2007**», en el marc del col·loqui «*Oxyrhynchos, un site de fouilles en devenir*», organitzat per la Universitat de Barcelona al Centre Cultural de Cabestany.
- 14-15 d'abril de 2007
Comunicació de Josep Padró titulada «**Histoire du site d'Oxyrhynchos**», en el marc del col·loqui «*Oxyrhynchos, un site de fouilles en devenir*», al Centre Cultural de Cabestany (Rosselló).
- 14-15 d'abril de 2007
Comunicació de Núria Castellano titulada «**La nécropole saïte d'Oxyrhynchos**», en el marc del col·loqui «*Oxyrhynchos, un site de fouilles en devenir*», al Centre Cultural de Cabestany (Rosselló).

- 14-15 d'abril de 2007

Comunicació de José Javier Martínez titulada **«Le site d'Oxyrhynchos en trois dimensions»**, en el marc del col·loqui «*Oxyrhynchos, un site de fouilles en devenir*», al Centre Cultural de Cabestany (Rosselló).

- 14-15 d'abril de 2007

Comunicació de Marguerite Erroux-Morfin titulada **«L'oxyrhynque»**, en el marc del col·loqui «*Oxyrhynchos, un site de fouilles en devenir*», al Centre Cultural de Cabestany (Rosselló).

- 14-15 d'abril de 2007

Comunicació de Hassan Ibrahim Amer titulada **«Le panthéon oxyrhynchite à partir des fouilles de la Mission Archéologique»**, en el marc del col·loqui «*Oxyrhynchos, un site de fouilles en devenir*», al Centre Cultural de Cabestany (Rosselló).

- 14-15 d'abril de 2007

Comunicació de Maite Mascort titulada **«L'Osireion d'Oxyrhynchos: recherches archéologiques»**, en el marc del col·loqui «*Oxyrhynchos, un site de fouilles en devenir*», al Centre Cultural de Cabestany (Rosselló).

- 14-15 d'abril de 2007

Comunicació d'Annie Perraud titulada **«Études des momies trouvées aux fouilles d'Oxyrhynchos»**, en el marc del col·loqui «*Oxyrhynchos, un site de fouilles en devenir*», al Centre Cultural de Cabestany (Rosselló).

- 14-15 d'abril de 2007

Comunicació d'Idoia Camiruaga titulada **«Les monuments d'Oxyrhynchos vus par un architecte»**, en el marc del col·loqui «*Oxyrhynchos, un site de fouilles en devenir*», al Centre Cultural de Cabestany (Rosselló).

- 14-15 d'abril de 2007

Comunicació d'Eva Subias titulada **«La maison funéraire d'époque byzantine à la Nécropole Haute»**, en el marc del col·loqui «*Oxyrhynchos, un site de fouilles en devenir*», al Centre Cultural de Cabestany (Rosselló).

- 14-15 d'abril de 2007

Comunicació de Concepció Piedrafita titulada **«Epigraphie grecque d'Oxyrhynchos»**, en el marc del col·loqui «*Oxyrhynchos, un site de fouilles en devenir*», al Centre Cultural de Cabestany (Rosselló).

- 17 d'abril de 2007

Conferència del Dr. Josep Maria Palet juntament amb el Dr. Josep Guitart, titulada **«Can Tacó i el seu entorn. Estudi arqueològic del jaciment i del territori»** en el marc de la presentació del Pla director de Can Tacó a Montmeló.

- 18-20 d'abril de 2007

Coorganització amb la UNED, la Universitat de Saragossa i la UAB del seminari internacional **«Hispania Provincia Romana: Hispania en la provincias occidentales del Imperio Romano»**, celebrat a Tudela.

Conferència inaugural a càrrec de la Dra. Isabel Rodà sobre **«Hispania en las provincias occidentales del Imperio Romano»**.

Dues instantànies de la conferència inaugural.

- 26 d'abril
Comunicació d'Aureli Àlvarez (ICAC), Ignasi Queralt (CSIC-Jaume Almera), Àfrica Pitarch (CSIC-Jaume Almera), Imma Teixell (CODEX S.L.) titulada «**Compositional characterization of copper-based Roman coins by non-destructive WDXRF**», en el marc del «Congrés Internacional Non-destructive and Microanalytical Techniques in Art and Cultural Heritage Research -TECHNART 2007», organitzat per la Lisbon University a Lisboa.
- 4 de maig de 2007
Conferència del Sr. Cèsar Carreras titulada «**Patrimonio cultural en Internet: experiencias en Museos**» en el marc del Máster en Gestión del Patrimonio organitzat per la Universidad Internacional de Andalucía, Baeza.
- 10 de maig de 2007
Ponència del Dr. Ramon Jàrraga titulada «**La producció vinícola i els tallers d'àmfores a l'ager Tarraconensis i l'ager Dertosanus**», en el marc del simposi «El vi tarraconense i laietà: ahir i avui», organitzat per l'ICAC, el Museu d'Arqueologia de Catalunya i l'Ajuntament de Teià a Tarragona i Teià, 9-10 maig 2007. ICAC.
- 10 de maig de 2007
Ponència del Dr. Cèsar Carreras titulada «**De El Mujal a Xanten: noves visions del comerç romà del vi de la Tarraconense**», en el marc del simposi «El vi tarraconense i laietà: ahir i avui», organitzat per l'ICAC, el Museu d'Arqueologia de Catalunya i l'Ajuntament de Teià a Tarragona i Teià, 9-10 maig 2007. ICAC.
- 11 de maig de 2007
Conferència del Dr. Cèsar Carreras titulada «**ARACNE project: methodology for ICT applications evaluation in Cultural Heritage**» en el marc de les jornades «Chiron Workshop. The evaluation of ICT applications in Cultural Heritage: Issues, methods and approaches», Mytilene (Grècia).
- 14 de maig de 2007
Conferència de la Dra. Isabel Rodà titulada «**La relació patró-client segons l'epigrafia**» en el marc de les jornades de divulgació històrica «Tarraco Viva», Fundació la Caixa, Tarragona.
- 17 de maig de 2007
Conferència de la Dra. Isabel Rodà titulada «**Parlem amb les pedres. Els monuments escrits**», en el marc del cicle de conferències «Cicerone» organitzat pel Museu d'Arqueologia de Catalunya.
- 19 de maig
Conferència de la Dra. Anna Gutiérrez i Imma Mestres, titulada «**Inscripció llatina sobre pedra d'un duumvir de la ciutat d'Auso**», organitzada pel Centre d'Interpretació Camp de les Lloses (Tona) i l'associació Amics dels Museus (Osona), celebrada al Museu del Camp de les Lloses. Tona.

- 21-23 de maig de 2007

Participació de la Dra. Isabel Rodà com a membre del comitè científic en el **«Xè Colloque International sur l'Art Provincial Romain: Les ateliers de sculpture régionaux: technique, style et iconographie»**, Arles i Aix-en-Provence.

- 23 de maig de 2007

Comunicació de la Dra. Montserrat Claveria i de la Dra. Eva Koppel titulada **«La sculpture funéraire en pierre des ateliers locaux à Tarraco»**, en el «Xè Colloque International sur l'Art Provincial Romain: Les ateliers de sculpture régionaux: technique, style et iconographie». Arles i Aix-en-Provence.

- 28 de maig de 2007

Conferència de la Dra. Isabel Rodà titulada **«L'herència de Roma i el món clàssic»**, en el marc del cicle de conferències «Diàlegs d'història» organitzat pel Col·legi de doctors i llicenciats en filosofia i lletres i en ciències de Catalunya.

- 9 de juny

Conferència del Dr. Cèsar Carreras titulada **«Noves experiències comunicatives que utilitzen les TIC (Internet, hipermedia, realitat virtual, audiovisual) en la comunicació divulgativa i educativa del patrimoni cultural»** en el marc de les jornades «Noves iniciatives en comunicació del patrimoni i museus.» Vic.

- 15 de juny de 2007

Conferència de la Dra. Isabel Rodà titulada **«Les vies romanes i la seva influència en les comunicacions del nostre entorn»**, Ajuntament de Cassà de la Selva.

- 21 de juny de 2007

Conferència d'Itxaso Euba titulada **«Charcoal analyses form the Torre d'en Galmés talaiotic site»**, a Maó (Menorca).

- 22 de juny de 2007

Ponència de Josep M. Puche titulada **«La formació i definició d'un cas particular dins l'arqueologia. L'arqueòleg dibuixant»**, dins el 1r Fòrum d'Arqueologia de la Universitat de Barcelona, FORDARQ'07. Barcelona.

- 27 de juny de 2007

Classe del Dr. Josep M. Macias titulada **«La història de Tàrraco a través dels seus morts»**, en el marc del curs *Pallida Mors. Morir a l'època romana*, curs d'estiu de la Universitat Rovira i Virgili, Tarragona.

- 29 de juny de 2007

Ponència del Dr. Josep M. Macias titulada **«El proyecto Planimetría arqueológica de Tarraco o arqueología de la arqueología: una necesidad imperiosa»**, en el marc del seminari «Ciudades de la península Ibérica. Novedades arqueológicas», organitzat per l'Instituto Arqueológico de Mérida – CSIC, Mèrida.

- 2 de juliol

Conferència del Dr. Carreras titulada «**Un viatge a Roma amb els transports de l'antiguitat**» en el marc del curs d'estiu organitzat per l'Institut d'Estudis Catalans (IEC).

- 3 de juliol de 2007

Conferència de la Dra. Isabel Rodà titulada «**Mensaje y propaganda en el mundo romano (El patrimonio del paisaje epigráfico en la ciudad romana)**», en la sessió inaugural dels XVIII Cursos Monogràfics d'estiu organitzats per la Universitat de Cantàbria, Reinos.

- 4 de juliol de 2007

Conferència de la Dra. Isabel Rodà «**Tecnología y comercio en el Mediterráneo: la mirada del pasado al presente**», en el marc del curs d'estiu «Ciencia y tecnología en el mundo antiguo», organitzat pel Museo Nacional de Arte Romano-UNED.

- 5-7 de juliol de 2007

Participació de la Dra. Isabel Rodà com a membre del comitè científic i organitzador del «**Simposi sobre la Vía XVIII do I. de A. ao paso pola provincia de Ourense**», organitzat pel Departament d'Història Antiga de la Universidad de Lugo.

- 5 de juliol de 2007

Conferència del Dr. J. Carruesco, «**Els llocs i els modes de l'intercanvi cultural en el món grec del s.VIII aC**», dins del curs «La transmissió de la informació en el món antic», organitzat per la Societat Catalana d'Estudis Clàssics, Institut d'Estudis Catalans.

- 9-11 de juliol de 2007

Coordinació per part del Dr. Jesús Carruesco del curs d'Estiu «**El llegat grecollatí del teatre occidental**» organitzat per la Universitat Rovira i Virgili a Tarragona.

- 10 de juliol de 2007

Conferència del Dr. Jesús Carruesco «**Federico García Lorca y la tragedia clásica: Bodas de sangre y Yerma**» dins del curs universitari d'estiu «El llegat grecollatí del teatre occidental» organitzat per la URV del 9 a l'11 de juliol.

- 11 de juliol de 2007

Conferència de Gemma Fortea titulada «**El teatro griego en el cine: la mirada de Cacoyannis**» dins del curs universitari d'estiu «El llegat grecollatí del teatre occidental» organitzat per la URV del 9 a l'11 de juliol.

- 19 de juliol de 2007
Conferència del Dr. J. M. Palet per a la presentació dels resultats del projecte **«Estudi arqueomorfològic del barri de la Satalia en el context de la muntanya de Montjuïc (Barcelona): aproximació historicogeogràfica i dinàmica territorial»**, a la seu d'urbanisme de l'Ajuntament de Barcelona.
- 20 de juliol de 2007
Curs impartit pel Dr. Josep M. Macias titulat **«La zona portuària de Tarraco: pasado, presente y futuro»**, en el curs d'estiu «La puesta en valor de los yacimientos arqueológicos en espacios urbanos de interés histórico», organitzat per la Universidad Politécnica de Cartagena. Cartagena.
- 1 d'agost
Taula rodona amb la intervenció de la Dra. Isabel Rodà titulada **«Revisiones y actualidad del tema del erotismo en las letras romanas»**, en el marc del curs d'estiu «Vida cotidiana en la Roma Imperial. Espectáculos, banquetes, sexualidad, homosexualidad», organitzat per la Universitat de Màlaga.
- 12 d'agost
Conferència de la Dra. Rodà a la Universitat Laval del Quebec (Canadà)
- 6 de setembre
Comunicació d'Hèctor Orengo titulada **«Land use and distribution on a Pyrenean high mountain environment: the Perafita- Claror valleys survey»**, en el marc del 4th International Congress of Medieval and Modern Archaeology celebrat a París.
- 7 de setembre de 2007
Comunicació presentada pel Dr. Josep M. Palet titulada **«Apports à l'étude des formes du paysage. Dynamique et structuration du territoire de Tarraco de l'Antiquité au Moyen Âge»**, a la sessió sobre arqueogeografia del Congrès International d'Archéologie Médiévale et Moderne celebrat a París.
- 15 de setembre de 2007
Participació de la Dra. Rodà en el **«XIII Congrès Internacional d'Epigrafia grega i llatina»** que se celebrà a Oxford.
- 12 de setembre
Conferència del Dr. Cèsar Carreras titulada **«Portales de instituciones de la memoria»**, en el marc del curs d'estiu de la Universidad Internacional de Andalucía, Baeza.
- 12 de setembre
Conferència del Dr. Cèsar Carreras titulada **«Diagnosis del estado de aplicación de las TIC en el mundo del patrimonio en España»** en el marc del curs d'estiu de la Universidad Internacional de Andalucía, Baeza.
- 17-23 de setembre de 2007
Comunicació de la Dra. Carme Belarte (ICAC) i del Dr. Jordi Principal (MAC) en el XIII EAA Annual Meeting que es va celebrar a Zadar (Croàcia), titulada **«Reconstruction domestic spaces: live, work and death in the Pech Maho oppidum»** (Sigeon, western Languedoc, France).
- 2-4 d'octubre de 2007
Comunicació del Dr. J. M. Palet, A. Ejarque, Y. Miras, S. Riera, H. Orengo i I. Euba, titulada **«Interactions homme / environnement au cours de l'Holocène et genèse d'un paysage culturel de haute montagne: les vallées du Madriu-Perafita-Claror (Andorre, Pyrénées orientales)»**, en el marc del XX Simposi de l'Association des Palynologues de Langue Française, organitzat per la Université du Mirail a Tolosa (França).
- 8 d'octubre de 2007
Conferència de la Dra. Isabel Rodà sobre arqueologia romana organitzada pels Amics dels Museus de Catalunya.

- 8-11 d'octubre de 2007

Comunicació d'Aureli Àlvarez (ICAC), J. L. Prada, À. Pitarch i J. Galindo titulada **«El puente romano (Pont del diable) de Martorell (Barcelona)»** en el marc del «VII Congreso Ibérico de Arqueometría» organitzat per l'Institut de Historia del CSIC a Madrid.

- 8-11 d'octubre de 2007

Comunicació de I. Casas (UAB), Marta Prevosti (ICAC), Aureli Àlvarez (ICAC) i Àfrica Pitarch (CSIC-Jaume Almera) titulada **«Medidas arqueomagnéticas en hornos romanos de Tarragona»** en el marc del «VII Congreso Ibérico de Arqueometría» organitzat per l'Institut de Historia del CSIC a Madrid.

- 8-11 d'octubre de 2007

Comunicació d'Anna Gutiérrez, Imma Ollich (UB) i Montserrat Rocafiguera titulada **«Las cerámicas de cocción reductora del yacimiento de l'Esquerda (Roda de Ter, Barcelona)»** en el marc del «VII Congreso Ibérico de Arqueometría» organitzat per l'Institut de Historia del CSIC a Madrid.

- 15-20 d'octubre 2007

Coorganització del curs d'estiu sobre ceràmica romana a Catània (Sicília), coordinat pel Consiglio Nazionale della Ricerca (CNR) i l'ICAC. El Dr. Ramon Jàrraga va ser un dels professors convidats. Assistiren també la Dra. Isabel Rodà, directora de l'ICAC i el Sr. Jordi Peiret, administrador de l'ICAC.

Tres imatges del curs sobre ceràmica romana organitzat l'estiu del 2007 a Catània. A l'esquerra, el Dr. Ramon Jàrraga, investigador de l'ICAC, assegut a la dreta de la imatge, hi va presentar la ponència «La produzione vinicola e le anfore Tarraconesi nell'Alto Impero romano», en el marc de la sessió dedicada a ceramologia. A la dreta, la Dra. Rodà en el moment d'obrir les jornades amb la conferència «La ceramica romana: metodologie per lo studio di produzione, circolazione e consumo», juntament amb Francesco d'Andria (Istituto per i Beni Archeologici e Monumentali - CNR) i Massimo Frasca (Università di Catania).

- 20 d'octubre de 2007

Conferència del Dr. Ramon Jàrraga, titulada **«La produzione vinicola e le anfore Tarraconesi nell'Alto Impero romano»**, presentada a la Univesità de Catania (Sicília, Itàlia) el dissabte 20

d'octubre, en el marc de la Summer School «La ceramica romana: metodologie per lo studio di produzione, circolazione e consumo».

- 19-26 d'octubre

Participació de la Dra. Anna Gutiérrez com a coordinadora de l'organització de les Jornades Científiques «**125 anys del descobriment del temple Romà**» organitzada pel Patronat d'Estudis Osonencs.

- 22-26 de octubre de 2007

Comunicació del Dr. Jesús Carruesco titulada «**Prácticas rituales y modos del discurso: la coralidad como paradigma del catálogo en la poesía arcaica griega**», en el marc del XII Congreso Español de Estudios Clásicos. València.

- 22-26 de octubre de 2007

Comunicació del Dr. Jesús Carruesco Garcia, Anna González Senmartí, Isabel Rodà de Llanza, i Montserrat Tudela, titulada «**Una nueva propuesta educativa: Máster en papirología (Tarragona, ICAC-URV)**», en el marc del XII Congreso Español de Estudios Clásicos. València.

- 24-26 d'octubre de 2007

Comunicació de Ll. Casas, J. L. Briansó, A. Álvarez, J. Saw, K. Benzzi, B. Tanouti, M. Amarhar i F. Chrradi titulada «**L'archéomagnétisme: technique de valorisation du patrimoine et caractérisation de l'évolution du champ magnétique terrestre**» en el marc del «Deuxième Rencontre International sur le Patrimoine Architectural Méditerranéen (RIPAMZ)» celebrat a Marraqueix.

- 24-26 d'octubre de 2007

Comunicació de K. Benzzi, B. Tanouti, M. Bouabdelli, A. Álvarez, J. L. Briansó i F. Cherradi titulada «**Caractérisation et origine des patines des monuments historiques. Etude de cas: la porte almohade Bab Agnaou, Marrakech - Maroc**» en el marc del «Deuxième Rencontre International sur le Patrimoine Architectural Méditerranéen (RIPAMZ)», celebrat a Marraqueix.

- 25 d'octubre de 2007

Conferència a càrrec de la Dra. M. Carme Belarte (ICREA/ICAC) titulada «**La casa ibèrica al nord-est peninsular**», dins el «IV Curso de Arqueología Illicitana. La casa en la cultura ibèrica: vida cotidiana y vida social», organitzat per la Fundación Universitaria de Investigación Arqueológica. Alcúdia, Elx.

- 26 d'octubre de 2007

Ponència del Sr. Josep M. Puche titulada «**Modulació de les esglésies tardoantigues**» dins la taula rodona «Esglésies rurals a Catalunya entre l'antiguitat tardana i l'alta edat mitjana (S. V-X)». Esparreguera-Montserrat.

- 25-27 d'octubre de 2007

Conferència d'Eduard Padró, i I. Fiz, «**La Cristianització dels Pirineus, l'exemple de la Vallferrera**», a la taula rodona «Esglésies rurals a Catalunya entre l'Antiguitat i l'Edat Mitjana (s. V-XI)». Esparreguera-Montserrat.

- 7 - 10 de novembre

Ponència del Dr. I. J. Fiz i J. M. Macias, titulada «**Forma Tarraconis: GIS aplicado a la Arqueología Urbana**», en el marc del «V Simposio Internacional de Arqueología de Mérida: Sistemas de Información Geográfica y Análisis Arqueológico del Territorio», organitzat per l'Instituto de Arqueología de Mérida.

- 7 - 10 de novembre

Ponència del Sr. I. J. Fiz titulada «**El GIS como apoyo a la investigación topográfica de la ciudad antigua y en la reconstrucción de las vías de comunicación de un territorio**», en el marc del «V

Simposio Internacional de Arqueología de Mérida: sistemas de información geográfica y análisis arqueológico del territorio» organitzat per l'Institut de Arqueología de Mérida.

- 7 - 10 de novembre

Comunicació del Dr. J. I. Fiz, H. Orengo i J. M. Macias, titulada «**Restitución 3D de la topografía de la antigua ciudad de Tarraco en un entorno SIG: propuestas metodológicas y primeros resultados**», en el marc del «V Simposio Internacional de Arqueología de Mérida: sistemas de información geográfica y análisis arqueológico del territorio» organitzat per l'Institut de Arqueología de Mérida.

- 7 - 10 de novembre

Comunicació del Dr. César Carreras «**SIG para todos: aplicaciones SIG en el ámbito de la didáctica y la difusión**», en el marc del «V Simposio Internacional de Arqueología de Mérida: sistemas de información geográfica y análisis arqueológico del territorio» organitzat per l'Institut de Arqueología de Mérida.

Diverses instantànies del V Simposio internacional de Arqueología de Mérida: Sistemas de Información Geográfica y Análisis Arqueológico del Territorio, on van assistir un bon nombre d'investigadors (J. I. Fiz, J. M. Macias, J. M. Palet, C. Carreras, M. Prevosti) i investigadors en formació (H. A. Orengo, P. de Soto) de l'ICAC.

- 7 - 10 de novembre

Comunicació del Dr. J. M. Palet, H. Orengo, J. I. Fiz, titulada «**Análisis planimétrico digital de la red viaria y del parcelario en el ager Tarraconensis: formas del paisaje y articulación del territorio**», en el marc del «V Simposio Internacional de Arqueología de Mérida: Sistemas de Información Geográfica y Análisis Arqueológico del Territorio» organitzat per l'Institut de Arqueología de Mérida.

- 7 - 10 de novembre

Comunicació de la Dra. M. Prevosti, H. A. Orengo, P. de Soto, J. Abela, titulada «**Integración de tecnologías SGDB, SIG y GPS en la planificación desarrollo y análisis de las prospecciones intensivas del ager Tarraconensis**», en el marc del «V Simposio Internacional de Arqueología de Mérida: Sistemas de Información Geográfica y Análisis Arqueológico del Territorio» organitzat per l'Institut de Arqueología de Mérida.

- 7 - 10 de novembre

Comunicació del Dr. J. Guitart, J. M. Palet, M. Prevosti, C. Ruestes «**Ocupación y estructuración de un paisaje de Tarragona: el Baix Penedès de la Antigüedad a la alta Edad Media**», en el marc del «V Simposio Internacional de Arqueología de Mérida: Sistemas de Información Geográfica y Análisis Arqueológico del Territorio», organitzat per l'Institut de Arqueología de Mérida.

- 7 - 10 de novembre

Comunicació de Pau de Soto titulada «**La red de comunicaciones romana en Cataluña**», en el marc del «V Simposio Internacional de Arqueología de Mérida: Sistemas de Información Geográfica y Análisis Arqueológico del Territorio» organitzat per l'Institut de Arqueología de Mérida.

- 9 de novembre de 2007

Comunicació (per invitació) del Dr. Ramon Jàrraga titulada «**La crisi del segle III a l'àrea compresa entre Tarraco i Saguntum. Aproximació a partir de les dades arqueològiques**», en el marc de la taula rodona «El món rural d'època romana-3. El camp al segle III. De Septimi Sever a la Tetrarquia», organitzant per l'Institut del Patrimoni Cultural de la Universitat de Girona i el Grup de Recerca Arqueològica del Pla de l'Estany a Banyoles.

- 11 de novembre

Conferència de la Dra. Isabel Rodà sobre el temple romà de Vic al Museu de Vic.

- 15 de novembre de 2007

Conferència a càrrec de la Dra. M. Carme Belarte (ICREA/ICAC) titulada «**Reconstruir la vida i la mort en el passat: la recerca arqueològica**», dins el *Dia de la ciència a les escoles 2007*, en el marc de la Setmana de la Ciència, organitzada per la Fundació Catalana per a la Recerca, pronunciada a l'IES de Gandesa.

- 20 de novembre de 2007

Conferència a càrrec del Dr. Josep Maria Palet per a la presentació de les conclusions del projecte «**Estudi arqueomorfològic del barri de la Satalia en el context de la muntanya de Montjuïc (Barcelona): aproximació historicogeogràfica i dinàmica territorial**», a la seu d'Urbanisme de l'Ajuntament de Barcelona.

- 24 de novembre de 2007

Conferència de la Dra. Anna Gutiérrez titulada «**Materials lapidis a l'Antiguitat. De la pedrera al monument**» en el marc del II Curs Científic i Tècnic. Identificació de matèries primeres organitzat pel Centre d'Investigacions Arqueològiques d'Osona (CIAO) a Vic.

- 28-30 de novembre de 2007

Ponència de la Dra. M. Prevosti titulada «**L'ager Tarraconensis**» en el marc del simposi «Les vil·les romanes a la Tarraconense. Implantació, evolució i transformació. Estat actual de la investigació del món rural en època romana», organitzat per la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs. Lleida.

- 28-30 de novembre de 2007

Ponència del Dr. Ramon Jàrraga titulada «**L'àrea del Baix Ebre**», en el marc del Simposi «Les vil·les romanes a la Tarraconense. Implantació, evolució i transformació. Estat actual de la investigació del món rural en època romana», organitzat per l'Institut d'Estudis Ilerdencs. Lleida.

- 28-30 de novembre de 2007

Ponència de F. Bosch, M. Díaz i J. M. Macias titulada «**La vil·la romana de la Burguera (Salou, ager Tarraconensis)**», en el marc del simposi «Les vil·les romanes a la Tarraconense. Implantació, evolució i transformació. Estat actual de la investigació del món rural en època romana», organitzat per l'Institut d'Estudis Ilerdencs. Lleida.

- 24 de novembre

Participació de la Dra. Anna Gutiérrez en l'organització del II Curs Científic i Tècnic «Identificació de matèries primeres», organitzat pel Centre d'Investigacions Arqueològiques d'Osona (CIAO). En

aquesta edició hi va participar Anna Gutiérrez, de l'ICAC, impartint una conferència dedicada als materials lapidis.

- 6 de desembre de 2007

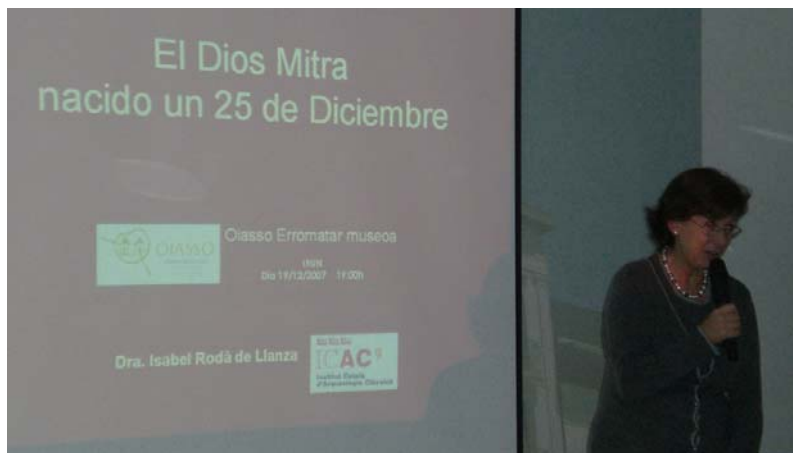
Classe a càrrec de la Dra. M. Carme Belarte (ICREA/ICAC) titulada «**L'habitat protohistorique dans le Midi de la Gaule: structures et évolutions**», dins el *Master spécialité recherche Préhistoire, protohistoire, paléoenvironnements méditerranéens et africains*, impartit a la Université Paul Valéry de Montpellier (França).

- 11 de desembre de 2007

Comunicació d'Ana Ejarque Montolio titulada «**Landscape change and human activity in high mountain Pyrenees: a multiproxy palaeoenvironmental approach**», en el marc del Botanisches Seminar, organitzat per l'Institut de Botànica de la Universitat d'Innsbruck (Austria).

- 19 de desembre de 2007

Conferència de la Dra. Isabel Rodà al Museu d'Oïasso (Irún) titulada «**El Dios Mitra: nacido un 25 de diciembre**».

Moment de la intervenció de la Dra. Rodà.

6.2. PUBLICACIONS DE L'ICAC

Un dels objectius de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, com a centre de recerca públic, és fer difusió de la seva tasca investigadora a partir de les publicacions. En aquests moments, l'ICAC compta amb dues col·leccions editorials pròpies: la sèrie de monografies «Documenta», creada l'any 2003 i que disposa ja de sis títols publicats, i la col·lecció «Hic et nunc», creada l'any 2006 i amb un títol publicat l'any 2007 i un altre en premsa. En aquestes col·leccions hi han publicat i hi publicaran tant els investigadors propis de l'Institut com investigadors d'altres institucions. A més, s'està estudiant la possibilitat de publicar els treballs de recerca presentats pels investigadors de l'Institut en formació predoctoral.

A banda de les sèries pròpies, l'ICAC també fa difusió de la seva tasca a partir de la participació en múltiples coedicions. Una d'aquestes coedicions és el *Corpus Signorum Imperii Romani*, un projecte internacional que, amb quatre volums publicats, compta a Espanya amb la participació de l'ICAC, la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat de Múrcia en la gestió científica.

A més, l'Institut també ha participat en coedicions amb diferents institucions, com són la Universitat de Barcelona, el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, el Museu d'Història de Tarragona i el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, entre d'altres.

EDICIONS PRÒPIES

Macias Solé, J. M., Menchon Bes, J. J. 2007: *La vil·la romana dels Hospitals (el Morell, Tarragona). Un assentament de la via De Italia in Hispanias*, Institut Català d'Arqueologia Clàssica, Hic et nunc 1.

Es tracta d'una obra fruit d'un conveni de col·laboració signat l'any 2004 entre la URV, l'ICAC i Repsol YPF, i resultat d'un projecte de recerca de l'ICAC inclòs en la línia de recerca «Arqueologia del paisatge, poblament i territori», que ha comptat amb el cofinançament de Repsol YPF i la col·laboració de Codex.

Aquesta obra se centra en les excavacions arqueològiques efectuades en una vil·la romana situada entre la via *Tarraco-Ilerda* i la llera del riu Francolí, a l'actual terme municipal del Morell. És un assentament datat entre els segles II aC i V dC que reflecteix els patrons d'ocupació romana a l'àrea central de l'*ager Tarraconensis* i complementa, a partir d'una exhaustiva anàlisi, les dades històriques que, fins a l'actualitat, oferien les vil·les de Centcelles a Constantí o de Paret Delgada a la Selva del Camp.

L'estudi parteix de les excavacions que l'empresa Codex hi va efectuar l'any 1996 arran d'una actuació d'urgència motivada per la construcció d'una nova planta industrial de l'aleshores Repsol Química SA. L'obra és fruit de l'estudi de la documentació, fins ara inèdita, elaborada per l'empresa Codex i que ha estat cedida per a aquest projecte de recerca.

La presentació pública, el 9 de juliol a la Sala d'Actes de l'ICAC, d'aquest primer número de la nova col·lecció Hic et nunc va comptar amb la presència de Gemma Hernández, cap de l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, la directora de l'ICAC, Dra. Isabel Rodà de Llanza, el director de l'Àrea Química de Repsol YPF, Sr. César Meler Perat, el secretar de la URV, Dr. Antoni González Senmartí, i els codirectors científics de l'obra, Dr. Josep M. Macias i Sr. Joan J. Menchon.

Roca, M., Principal, J. (ed.) 2007: *Les imitacions de vaixel·la fina importada a la Hispania Citerior (segles I aC – I dC)*, Institut Català d'Arqueologia Clàssica, Sèrie Documenta 6.

Aquesta obra és fruit de la taula rodona «Imitatio Vasaria. Les imitacions de vaixel·la fina a la Hispania Citerior en època tardorepublicana i altimperial: producció i comercialització», que va reunir durant tres dies representants de tretze grups de recerca per reflexionar sobre les imitacions de les ceràmiques fines d'importació d'època romana tardorepublicana i altimperial. Com a resultat d'aquestes xerrades es van redactar 14 articles que presenten els estats de la qüestió que cada grup de recerca va portar a terme en el seu àmbit geogràfic i en els jaciments on van desenvolupar el seu treball de camp: diverses zones de la Hispania Citerior des de les universitats de Girona, Barcelona, Autònoma de Barcelona, València, Alacant i Valladolid, així com des dels Museus d'Arqueologia de Catalunya-Empúries, Mataró i Badalona, i de l'ICAC. Dos articles del llibre, però, se centren en un altre punt de la Mediterrània occidental, el Llenguadoc, aportat per un grup del Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS).

La presentació de l'obra, el dia 2 d'octubre, va comptar amb la presència de la Sra. Paquita Pallarès, professora de la Universitat La Sapienza, de Roma. A més, també hi van ser presents els editors de l'obra, Dra. Mercè Roca Roumens i Dr. Jordi Principal, la directora de l'Institut, Dra. Isabel Rodà de Llanza, el vicerector de Recerca de la URV, Dr. Josep Manuel Ricart, i l'exdirector de l'ICAC i catedràtic d'Arqueologia de la UAB, Dr. Josep Guitart i Duran.

COEDICIONS

Macias *et al.* 2007: Macias, J. M., Fiz, I., Piñol, Ll., Miró, M. T., Guitart, J., *Planimetria arqueològica de Tàrraco*, Conselleria de Patrimoni de l'Ajuntament de Tarragona, Treballs d'Arqueologia Urbana 1; Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, Atles d'Arqueologia Urbana 2; Institut Català d'Arqueologia Clàssica, Sèrie Documenta 5.

L'obra *Planimetria arqueològica de Tàrraco* és el resultat d'un projecte impulsat per la Conselleria de Patrimoni de l'Ajuntament de Tarragona i l'ICAC, realitzat entre els anys 2005 i principis del 2007 a partir d'un conveni de col·laboració, coeditat entre les esmentades institucions i el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya. Compta amb un volum de text descriptiu i amb una carpeta que inclou 46 plànols DIN-A2 i un índex.

L'obra és fruit d'un treball de documentació i digitalització de les fonts bibliogràfiques i administratives de les excavacions i troballes arqueològiques dutes a terme a la ciutat de Tarragona, des del s. XIX fins al desembre de l'any 2004. La informació arqueològica recollida prové dels treballs que han efectuat seixanta-un arqueòlegs i s'ha comptat amb la col·laboració de les empreses d'arqueologia que treballen a la ciutat i el suport de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense.

La important activitat arqueològica realitzada a Tarragona, especialment en les darreres dècades del s. XX, feia necessària una compilació en una planimetria arqueològica dels nombrosos vestigis conservats o documentats. Calia recollir tota la informació per posar-la a l'abast de tots els agents que

intervenen en el tractament del patrimoni arqueològic, tant des del camp de la recerca estricta com des del de la gestió arqueològica pròpiament, de l'urbanisme i de la difusió i projecció d'aquest passat.

Més enllà de la publicació, el projecte està concebut per ser una eina fonamental en la definició dels instruments urbanístics i legals que requereix la preservació del patrimoni històric de Tarragona. La informació generada és exportable a les bases cadastrals de la ciutat i, al mateix temps, està capacitada per importar documentació fotogràfica i cartogràfica i, finalment, per ser una eina de consulta *on-line*.

Amb la presentació d'aquesta obra, Tarragona s'ha situat entre les ciutats capdavanteres en la utilització de les tecnologies de la informació i comunicació per tal de donar resposta a les contínues necessitats de la gestió i difusió del seu patrimoni arqueològic.

La roda de premsa corresponent a la presentació de l'obra es va fer el dia 29 de novembre, a les 11 hores a la Sala d'Actes de l'Ajuntament de Tarragona, en què van ser presents la Sra. Rosa M. Rossell, tinent d'alcalde de Cultura, Patrimoni i Ensenyament de l'Ajuntament de Tarragona, la Dra. Isabel Rodà, directora de l'ICAC, el Sr. Adam Manyé, director dels Serveis Territorials a Tarragona del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, el Sr. Lluís Piñol, director del Museu d'Història de Tarragona, i el Dr. Josep M. Macias, investigador de l'ICAC i coordinador de l'obra.

El mateix dijous a la tarda, a les 19 hores, el Paraninfo de la Universitat Rovira i Virgili (c/ Escorxador s/n, Tarragona) va ser el marc que va acollir la presentació oficial del llibre. La presentació científica va anar a càrrec del professor d'Arqueologia Pierre Gros, de la Universitat de Provence. A més, l'acte va ser presentat pel rector de la URV, Dr. Francesc Xavier Grau, i va comptar amb la presència de l'alcalde de Tarragona, Sr. Josep Fèlix Ballesteros, el director general del Patrimoni Cultural, Sr. Josep M. Carreté, el director general de Recerca, Sr. Ramon Moreno, el codirector científic de l'obra Dr. Josep Guitart i Duran, i la directora de l'ICAC, Dra. Isabel Rodà.

El professor Pierre Gros és una de les principals referències internacionals de l'arqueologia clàssica en el camp de l'arquitectura i l'urbanisme. Un dels reconeixements a la seva trajectòria se li va oferir, ara fa 14 anys, en el XIVè Congrés Internacional d'Arqueologia Clàssica que va acollir Tarragona, l'any 1993, quan fou escollit pel comitè científic perquè en pronunciés la conferència inaugural. El congrés es va anomenar, justament, la «Ciutat en el món romà».

Castellano, N. 2007: *L'arquitectura funerària al període saïta*, Missió arqueològica d'Oxirinc, Universitat de Barcelona, Universitat Rovira i Virgili i Institut Català d'Arqueologia Clàssica, Nova Studia Aegyptiaca IV.

La missió arqueològica a Oxirinc està formada per la Universitat de Barcelona, la Universitat Rovira i Virgili i l'ICAC, i porta a terme treballs de recerca arqueològica a la ciutat d'Oxirinc (Mínia, Egipte), concretament a la Necròpolis Alta, a l'Osireion i al suburbi occidental de la ciutat d'Oxirinc.

Aquest obra se centra en el món funerari del període saïta, una de les èpoques menys conegudes de l'Egipte faraònic, que comprèn el regnat dels sobirans de la dinastia XXVI (664-525 aC). L'autora, Núria Castellano, és investigadora de la Universitat de Barcelona.

Belarte, M. C., Sanmartí, J.: *De les comunitats locals als estats arcaics : la formació de les societats complexes al Mediterrani occidental. Homenatge a Miquel Cura*. Actes de la III Reunió Internacional d'Arqueologia de Calafell. Arqueomediterrània, 9. Universitat de Barcelona – Institut Català d'Arqueologia Clàssica, 2007, Barcelona. 310 pàg.

Coberta de les actes de la III Reunió Internacional d'Arqueologia de Calafell. Arqueomediterrània, amb l'edició dirigida científicament per la Dra. Carme Belarte (ICAC/ICREA) i el Dr. Joan Sanmartí (UB).

EDICIONS PRÒPIES EN PREPARACIÓ EL 2007 I PREVISTES PER PUBLICAR EL 2008

- Belarte, C, Noguera, J., *La necròpolis protohistòrica de Santa Madrona (Riba-roja, Ribera d'Ebre)*. Sèrie Documenta.
- García, G., Moro, A., *El Conjunt Monumental de les Esglésies de Sant Pere de Terrassa*, Sèrie Documenta.
- Ginestí, A. *Epigrafia funerària d'estrangers a Atenes (s. VI-IV aC): catàleg i comentari formal i institucional de les inscripcions*, Sèrie Documenta.
- Gutiérrez, A. *Roman quarries in the northeast corner of the Iberian Peninsula (modern Catalunya)*. Sèrie Documenta.
- Jàrraga, R. *La vil·la romana de Mas d'en Gras*, Sèrie Documenta.
- López, J. *Les terracotes de la plaça de la Font de Tarragona*, Hic et nunc.
- Macias, J. M., Menchon, J. J., Muñoz, A., Teixell, I. *Catedral de Tarragona: excavacions anys 2000-2002. Aportacions al coneixement del recinte de culte del Concilium Provinciae Hispanae Citerioris*. Sèrie Documenta.
- Olesti, O., Guàrdia, J., Mercadal, O.: *Llívia i la Cerdanya a l'antiguitat*, Sèrie Documenta.

DIFUSIÓ DE LES PUBLICACIONS DE L'ICAC

El 18 d'octubre, el tercer número de la Sèrie Documenta, *El Palatí. La formació dels palaus imperials a Roma*, del Dr. Ricardo Mar, professor titular de la Universitat Rovira i Virgili, va ser presentat a l'Escuela de Historia y Arqueología en Roma (EHAR), del CSIC. Davant d'una cinquantena de persones, el Dr. Ricardo Mar va fer la presentació científica de l'obra, juntament amb el Dr. Francesc Xavier Grau, rector de la URV, i el Dr. Ricardo Olmos, director de l'EHAR, la Dra. Isabel Rodà de Llanza, directora de l'Institut, el Dr. Josep Guitart i Duran, catedràtic d'Arqueologia de la Universitat Autònoma de Barcelona i exdirector de l'ICAC.

6.3. Col·laboració en llibres publicats per altri

Belarte, M. C., Sanmartí, J.: *De les comunitats locals als estats arcaics: la formació de les societats complexes al Mediterrani occidental. Homenatge a Miquel Cura*. Actes de la III Reunió Internacional d'Arqueologia de Calafell. Arqueomediterrània, 9. Universitat de Barcelona – Institut Català d'Arqueologia Clàssica, 2007, Barcelona.

Belarte, M. C.: «Elementos constructivos de barro» a Moret, P., Buenavente, J. A., Gorgues, A.: *Iberos del Matarraña. Investigaciones arqueológicas en Valdeltormo, Calaceite, Cretas y la Fresneda (Teruel)*, Taller de Arqueología de Alcañiz-Casa de Velázquez, Alcañiz, 2006.

Gutiérrez, A. «La ceràmica medieval i moderna i altres materials», *Església de Sant Miquel de Cardona. Memòria d'Arqueologia i Història*, Diputació de Barcelona, Barcelona, 2007, pàg. 106-126.

Jàrrega, R.: «Les ceràmiques tardo-antigues d'importació del jaciment dels Mallols (Cerdanyola, Vallès Occidental)», a Francès, J. (coord.), *Els Mallols (Cerdanyola), un jaciment arqueològic a la plana del Vallès Occidental entre el Neolític i l'Antiguitat Tardana*. Excavacions Arqueològiques a Catalunya, 17. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Barcelona.

Jàrrega, R. - Clariana, J.F.: «Can Modolell a l'Antiguitat Tardana. Algunes conclusions a partir de l'estudi ceramològic del material d'importació», a Modolell, J.M. (ed.), *Les primeres passes del Cristianisme a Cabrera de Mar*, p. 27-82. Cabrera de Mar.

Pinar, J.; Padró, E. i Juárez, A., *New data on the role of mediterranean metalwork workshops in barbarian aristocratic culture. Concerning two ancient, scarcely known finds from 5th century Hispania. A Archeologie barbarû 2006. Sborník příspěvků z II. protohistorické konference*, České Budějovice 21. – 24. 11. 2006.

López Mullor, A., Gutiérrez, A. «El material arqueològic trobat a Santa Maria de Rubió», *Església de Santa Maria de Rubió. Memòria d'Arqueologia i Història*, Diputació de Barcelona, Barcelona, 2007, pàg. 55-65.

Macias, J. M., Menchon, J. J., Muñoz, A., Teixell, I. 2007: «L'Arqueologia de la Catedral de Tarragona. La memòria de les pedres», a DA, *La Catedral de Tarragona. In Sede, 10 anys del Pla Director de Restauració*, Tarragona, 151-213.

Palet, J. M. 2007: «El jaciment romà del Morell i el seu entorn territorial», a Macias, J. M., Menchon, J. J. (ed.), a *La vil·la romana dels Hospitals (el Morell, Tarragona). Un assentament de la via De Italia in Hispanias*, ICAC, Hic et nunc 1, Tarragona.

Pérez-Juez, A., Wiseman, J., Goldberg, P., Mullen, K., Ostovich, M., Payne, C., Gornés, S., Cabanes, D., Euba, I., Morales, J. V., Morin, J., López-Fraile, F.J.: «El uso del espacio doméstico de una casa del Talayótico Final: excavaciones de la Casa 2 del yacimiento de Torre d'en Galmès, Alaior 2003-2006», a *L'Arqueologia a Menorca: Eina per al coneixement del passat. Llibres del Patrimoni històric i cultural*, Consell Insular de Menorà, Menorca, 2007, p. 53-74.

Prevosti, M., J. F. Clariana, «El taller ceràmic de Torre Llauder (Mataró, el Maresme)», *Pottery workshops and agricultural productions. Studies on the rural world in the Roman period*, 2, Girona, 2007, p. 47-68.

6.4. Articles en actes de reunions científiques de reconegut prestigi

Allué, Carreras, C., «Consumo de salazones béticas desde época de Augusto a los Julio-Claudios: mercados emergentes en Asturica Augusta (Astorga), Barcino (Barcelona) y Oppidum Cugernorum (Xanten)», a L. Lagóstena; D. Bernal; A. Arévalo (eds.) «Actas del Congreso Internacional CETARIAE. Salsas y salazones en Occidente durante la Antigüedad». Universidad de Cádiz (noviembre 2005).

BAR Int. Ser. 1686, Oxford, pp.215-220.

Carreras, C. , «Non-grouped subjects in e-learning: difficulties in individual tuition», a E. Politis (ed.) «The e-learning dimension of Computer Applications in Archaeology». Thessaloniki, 29th Sept.-1 st. October 2006, Atenes, p. 21-36.

Carreras, C.; Funari, A. ; «El aporte de la arqueología para el estudio del abastecimiento militar: la Britannia romana», a Vergara, F. Et alii (eds.) «Guerra e paz no mundo Antigo». Pelotas, p. 63-74.

Castellano, N., «The Saite Tomb Number 1 at Oxyrhynchos and its Parallels», a *Proceedings of the Ninth International Congress of Egyptologists. Actes du Neuvième Congrès International des égyptologues. Grenoble 2004*, I, OLA 150, 2007, pàg. 283-291.

Clariana, J. F. - Jàrrega, R, «Ceràmiques grolleres de cuina tardoromanes de la vil·la romana dels Caputxins (Mataró) », *XI Sessió d'Estudis Mataronins*, 2007, Mataró, pàg. 269-278.

Coll, R., F. Cazorla, M. Prevosti, «La vil·la romana de les Pèrgoles (Premià de Dalt, Maresme) I», *XXIII Sessió d'Estudis Mataronins*, 2 de desembre de 2006, Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró. Mataró, 2007, p. 247-268.

Fiz, I., Macias, J. M. 2007: «Forma Tarraconis? GIS use for urban archaeology», a Figueiredo, A., Velho, G. (ed.), *The World is in your eyes, Proceedings of the XXXIII Computer Applications and Quantitative Methods in Archaeology Conference*, Tomar (Portugal), 2007, p. 423-427.

Macias, J. M., Menchon, J. J. Muñoz, A., Teixell, I. 2007: «Excavaciones en la Catedral de Tarragona y su entorno: avances y retrocesos en la investigación sobre el Culto Imperial», a Nogales, T., González, J. (ed.), *Culto Imperial: política y poder, Actas del Congreso Internacional (Mérida 2006)*, L'Erma di Bretschneider, Roma 2007, p. 765-787

Padró, J. et al. «Memòria dels treballs arqueològics realitzats a Oxirrinc (El-Bahnasa, província de Minia) durant la campanya de 2006», *Nilus* 15, 2006 (2007), p. 9-16.

Padró, J., Amer, H., Erroux-Morfin, M., Mascort, M., Hamza, M., «Découverte et premiers travaux à l'Osireion d'Oxyrhynchos», a *Proceedings of the Ninth International Congress of Egyptologists. Actes du Neuvième Congrès International des égyptologues. Grenoble 2004*, OLA 150, 2007, p. 1.443-1.454.

Padró, E. i Pinar, J., «Un colgante reniforme de oro de posible procedencia extremeña: nuevos datos sobre la circulación de adornos personales en el Mediterráneo Tardoantiguo», *Florentia Iliberritana* 18, Universitat de Granada, 2007, p. 433-442

Palet, J. M, Ejarque, A, Miras, Y., Riera, S., Euba, I., Orengo, H. [e/p]: «Formes d'ocupació d'alta muntanya a la vall de la Vansa (Serra del Cadí - Alt Urgell) i a la vall del Madriu-Perafita-Claror (Andorra): estudi diacrònic de paisatges culturals pirinencs», *Tribuna d'Arqueologia* 2006. 2007, p. 201-225.

Rodà, I- Nicolàs, J. C. De «Un nuevo lingote de plomo con la marca AGRIP», a *Acta XII Congressus Internationalis Epigraphiae Graecae et Latinae*, 2007, p. 1017-1020.

Sanmartí, J., Asensio, D., Belarte, M. C., Martín, A., Santacana, J. [e/p]: «La iberització a la Catalunya costanera i central», a *Actes de la III Reunió d'Arqueologia de Calafell* (Calafell, 25-27 novembre 2004), *Arqueo Mediterrània*, 9, 2006 , p. 145-163.

6.5. Articles en revistes de reconegut prestigi

Carruesco, J.: «La dona en la fundació de la ciutat», a J. Zaragoza, ed., *Invisibilitat i poder. Cares del femení a l'antiga Grècia*, Tarragona, 2007, p. 61-86.

Carruesco, J.: «Las Basárides, entre el héroe y la polis», a A. Beltrametti, ed., *Studi e materiali per le Baccanti di Euripide. Storia, memorie, spettacoli*, Pavia, 2007, p. 347-368.

Carruesco, J.: «Un panteón reinterpretado: las Afroditas de Plutarco en el Erótico», a *Actas del IX Simposio Internacional de la Sociedad Española de Plutarquistas (León, 28-30 septiembre 2006)*, León, 2007, p. 337-343.

Cormack, I. G., Artigas, D., Guitart, J., Pera, J., Ros, J., et al.: «Lost writing uncovered by laser two-photon fluorescent provides a *terminus post quem* for Roman colonization of *Hispania Citerior*», a *Journal of Archaeological Science*, 34, 2007, p. 1.594-1.600.

De Soto, P., Carreras, C. ; «Anàlisi de la xarxa de transport a la Catalunya romana: alguns apunts», *Revista d'Arqueologia del Ponent* 16-17, 2006-2007, p. 177-199.

Járrega, R. [e/p]: «The end of the Roman amphorae in the coastal Hispania Tarraconensis (Catalonia) in the VI-VIIIth centuries. The flat-based amphorae», dins *LRCW 2, Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean, Archaeology and Archaeometry* (ed. M. Bonifay and J.-C. Treglia), BAR Int. Ser., 1662 (I) Oxford., 2007, p. 211-218.

López, Vilar, J., «El poblament rural del Camp de Tarragona en època romana: assaig de síntesi». *Butlletí arqueològic*, 28, 2006, p. 95-133.

Martín, A. ; Rodà, I. ; Velasco, C. «Cella Vinaria de Vallmora (Teià, Barcelona) un modelo de explotación vitivinícola intensiva en la Layetania, Hispania Citerior (S. I a. C. – s. V d. C.)», *Histria Antiqua*, 15, 2007, p. 195-212.

Miras, Y., Ejarque, A., Riera, S., Palet, J. M., Euba, I., Orengo, H. : «Dynamique holocène de la végétation et occupation des Pyrénées andorranes depuis le Néolithique ancien, d'après l'analyse pollinique de la tourbière de Bosc dels Estanyons (2180 m, Vall del Madriu, Andorre)», *C. R. Palevol*, 6, 2007, p. 291-300

Palet, J. M., Riera, S. [e/p]: «Els projectes vall del Madriu (Andorra) i vall de La Vansa – Serra del Cadí (Alt Urgell): estudi i revalorització dels paisatges culturals d'alta muntanya», a *Actes del IV Col·loqui d'Estudis Transpirinencs*, 2006, *Ibix* 4, 2007, pàg. 89-107.

Palet, J. M.: «Apports de l'archéologie du paysage à l'étude des systèmes agropéculaires anciens», a Moreno, J. C. (ed.), *L'Agriculture Institutionnelle en Egypte ancienne*, Lille (França), CRIPEL 25, Université Charles de Gaulle - Lille III, 2006. p. 329-348.

Prevosti, M. ; J. F. Clariana, 2007: «El taller ceràmic de Torre Llauder (Mataró, el Maresme)», a *Pottery workshops and agricultural productions. Studies on the rural world in the Roman period*, 2, p. 47-68. Girona.

Rodà, I. «La figura de Agripa, el ejército y la promoción de las obras públicas en Hispania», *Larouco*, 4, 2007, p. 27-43

Walsh, K., Mocci, F., Palet, J. M. [e/p]: «Nine thousand years of human/landscape dynamics in a high altitude zone in the southern French Alps (Parc Nacional des Ecrins (Hautes-Alpes (05)) (Proceedings of the 10th annual meeting of the European Association of Archaeologists 2004)», *Preistoria Alpina*, 42, Trento, 2006.

Zoghalmi, K. Gómez-Gras, D. Álvarez, A. y de Luxán, M. P. «Evaluación de tratamientos de consolidación e hidrofugación aplicados a la arenisca miocénica utilizada en el Patrimonio Monumental de Túnez», *Environmental Geology (Springer verlag)*, 51 (n. 2), 2007, p. 275-282.

6.6.PUBLICACIONS EN PREMSA

Belarte, M. C.: «Habitat et pratiques domestiques des Ve-IVe s. av. n. è. dans la ville de Lattes», *Gallia*, 65 (2008), París.

Belarte, M. C. «Domestic architecture and social differences in northeastern Iberia during the Iron Age (c. 525 – 200 BC)», *Oxford Journal of Archaeology*, 27.2 (may 2008), Oxford.

Belarte, M. C., Noguera, J.: «El jaciments protohistòrics de Santa Madrona (Riba-roja) i Sebes (Flix), Ribera d'Ebre», *Tribuna d'Arqueologia 2006-2007*, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya (2008).

Belarte, M. C., Noguera, J., Olmos, P., Cervelló, F.: «El conjunt arqueològic de Sebes (Flix, Ribera d'Ebre)», *Miscel·lània del Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre* (2008).

Belarte, M.C.: «L'habitat de *Lattara* au Ve s. av. n. è.: urbanisme, organisation de l'espace et vie domestique», *Lattara*, 21 (2008).

Belarte, M. C., Gailledrat, E., Roux, J.-Cl.: «Recherche dans la zone 1 de la ville de *Lattara*. Evolution d'un quartier d'habitation dans la deuxième moitié du Ve s. av. n. è.», *Lattara*, 21 (2008).

Belarte, M. C., Bonet, H., Sala, F.: «L'espai domèstic i l'organització de la societat ibèrica», a *L'espai domèstic i l'organització de la societat ibèrica - Actes de la IV Reunió d'Arqueologia de Calafell (Calafell – Tarragona, 6 al 9 de març de 2007)*, Arqueo Mediterrània, 11 (2009).

Beltrán. J., Cortés, A.: «Noves aportacions sobre la *domus* de St. Iu de Barcino», *Quarhis*, època II, 05.

Bosch, F., Díaz, M., Macias, J. M., «La vil·la romana de la Burguesa (Salou, *ager Tarraconensis*), Simposi internacional de vil·les romanes a la Tarraconense. Implantació, evolució i transformació, Lleida (2007).

Carreras, C. 2007: «Haltern 70: un estado de la cuestión a partir de la excavación de Cala Culip VIII», a *Síposium A costa portuguesa no panorama da rota Atlántica durante a época romana*.

Carreras, C. 2007: «La ruta Atlántica vista desde la Germania Inferior: aportaciones de las Haltern 70 de Canten», a *Síposium A costa portuguesa no panorama da rota Atlántica durante a época romana*. Carruesco, J.: «Palacios, plazas, templos: las residencias de los dioses en los orígenes de la *polis*», a *Actes del Col·loqui Internacional Arquitecturas Celestiales (Barcelona, 13-15 de setembre de 2006)*.

Carruesco, J.: «La colère d'Aphrodite et d'Hélène dans la poésie grecque archaïque», a *Actes del Col·loqui internacional Clémence et châiment (París, 5-7 de desembre de 2006)*.

Carruesco, J. 2008: «Aphrodite, Homère et l'Anatolie», a *Homère et l'Anatolie*, París.

Carruesco, J. [e/p]: «Aspectes iconogràfics de la *villa*: jardins i paisatges», a *El territori de Tàrraco: vil·les romanes del Camp de Tarragona*, Tarragona, MNAT, ICAC, Societat Catalana d'Estudis Clàssics.

Castellano i Solé, N., «La necrópolis saíta de Oxirrinco», a *Actas del III Congreso Ibérico de Egiptología, TdE*, 5-6.

Castellví, G., Nolla, J., Rodà, I. 2007: «Els trofeus de Pompeu», *Supp. Gallia*, 58.

Claveria, M., Koppel, E., Rodà, I. «Retrato femenino julio-claudio del teatro de Zaragoza» a *Homenaje al profesor Walter Trillmich*. 2007.

Claveria, M., Koppel, E., Rodà, I. [e/p]: «L'escultura romana», Catàleg del Museu Marés.

Claveria, M., Koppel, E., [e/p]: «La escultura funeraria en piedra de los talleres de *Tarraco*», *Actes del Congrés d'escultura provincial romana, Arles, maig 2007*.

Claveria, M. Koppel, E.: «Dos fragments de frisos acantiformes al Conjunt Monumental de les Esglésies de Sant Pere d'Ègara», *Merlet Butlletí Informatiu del Museu de Terrassa*, núm. 29.

Claveria, M. [e/p]: «Els *pulvini* de Llerona, Les franqueses del Vallès, Can Modolell i Sant Martí de Provençals», a Monografia del Museu de Granollers.

Crespo, C., Gassiot, E., Jiménez, J., Morell, N.: «L'explotació del ferro a finals de la protohistòria: l'exemple de la Vall de Baiasca (Pallars Sobirà)», a *I Congrés de Joves Investigadors en Arqueologia dels Països Catalans. La protohistòria als Països Catalans, Vilanova del Camí, 2005*.

De Soto, P. «La red de comunicaciones romana en Cataluña», a les Actes del V Simposio Internacional de Arqueologia de Mérida, organitzat per l'Instituto Arqueológico de Mérida, a Mérida, 7-10 de Novembre de 2007.

Díaz, M., Macias, J. M., «La vil·la romana de la Pineda/Cal·lípolis (Vila-seca, Tarragonès)», a la reunió «El Territori de *Tarraco*: vil·les romanes del Camp de Tarragona», Tarragona (2006).

Ejarque, A., Orengo, H.A., Aguntín, J.M. «Estratigrafia i evolució conceptual d'un paisatge de muntanya al massís del Garraf: la Maçana – Rovirós – Térmens (Begues)», a Actes de la V Trobada d'estudiosos del Garraf. Diputació de Barcelona.

Fiz, J. I., H. Orengo, H.: «Simulating Communications routes in Mediterranean alluvial plains» a «Layers of perception. Computer Applications and Quantitative Methods in Archaeology. Proceedings of the 35th Conference», Berlín, Abril 2007.

Fiz, I., Macias, J. M. «Forma Tarraconis: GIS aplicado a la Arqueología Urbana», a les Actes del «V Simposio Internacional de Arqueología de Mérida: Sistemas de Información Geográfica y Análisis Arqueológico del Territorio», organitzat per l'Instituto de Arqueología de Mérida.

Fiz, I., Macias, J. M., Orengo, H., «Restitución 3D de la topografía de la antigua ciudad de Tarraco en un entorno SIG: propuestas metodológicas y primeros resultados», a les Actes del «V Simposio Internacional de Arqueología de Mérida: sistemas de información geográfica y análisis arqueológico del territorio» organitzat per l'Instituto de Arqueología de Mérida.

Garrido, A.; Mar, R.; Martins, M. (2007): «Los santuarios rupestres y las divinidades acuáticas: el caso de la Fonte do Idolo», a *Bracara Augusta, Escavações Arqueológicas 3*, Unidade de Arqueologia da Universidade do Minho, Núcleo de Arqueologia da Universidade do Minho, Câmara de Braga, Braga 2007.

Guitart i Duran, J: «L'utilisation de l'eau dans la Catalogne romaine. Le cas de *Iesso* (Guissona)», a *Force hydraulique et machines à eau dans l'Antiquité romaine*, Actes du Colloque International, le Pont du Gard, 20-22 septembre, 2006. Centre Jean Berard, Napoli, 2007.

Guitart, J., Palet, J. M., Prevosti, M., Ruestes, C. «Ocupación y estructuración de un paisaje de Tarragona: el Baix Penedès de la Antigüedad a la alta Edad Media», a les Actes del «V Simposio Internacional de Arqueología de Mérida: Sistemas de Información Geográfica y Análisis Arqueológico del Territorio», organitzat per l'Instituto de Arqueología de Mérida.

Járrega, R., «Estudi de les ceràmiques d'importació de la Solana» a Barrasetas, E., (coord.), *Estudi de l'excavació arqueològica al jaciment de la Solana (Cubelles, el Garraf)*. Excavacions Arqueològiques a Catalunya, 18. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Barcelona.

Járrega, R.: «La actuación política de Julio César: ¿proyecto o adaptación? ¿Modelo helenístico o tradición romana?», *Polis. Revista de ideas y formas políticas de la Antigüedad Clásica* 17, Alcalá de Henares.

Járrega, R., «La problemàtica històrica i arqueològica de *Dertosa*: estat actual dels coneixements i hipòtesis de treball», *Butlletí Arqueològic* 28. Tarragona.

Koppel, E. [e/p]: «L'escultura romana de la vil·la dels Munts», monografia sobre la vil·la dels Munts.

López, J., Josep M. Vergès (coord.): *Història de Valls*, volum 2, Monografia Institut d'Estudis Vallencs.

López, J.: «L'agricultura romana», a J. López; J. M. Vergès (coord.): *Història de Valls*, volum 2.

López, J.: «El Camp de Tarragona en temps del romans», a J. López; J. M. Vergès (coord.): *Història de Valls*, volum 2.

López, J.: «L'aqüeducte del Gaià», a J. López; J. M. Vergès (coord.): *Història de Valls*, volum 2.

López, J.: «El sarcòfag de Vallmoll», a J. López; J. M. Vergès (coord.): *Història de Valls*, volum 2.

Macias, J. M., Fiz, I., Orengo, H., «Técnicas GIS aplicadas a la restitución topográfica 3D de Tárraco», en el marc del «V Simposio Internacional de Arqueología de Mérida SIG y análisis arqueológico del Territorio», organitzat per l'Institut de Arqueología de Mérida.

Mascort Roca, M., «El Osireion de Oxirrínco (El Bahnasa, Egipte)», a *Actas del III Congreso Ibérico de Egiptología*, TdE, 5-6.

Mercado, M., Rodrigo, E., Palet, J. M., Guitart, J., Flórez, M., «El *castellum* de Can Tacó/Turó d'en Roïna (Montmeló-Montornès del Vallès, Vallès Oriental)» a *Tribuna d'Arqueologia* 2007.

Miras, Y.; Ejarque, A.; Riera, S.; Palet, J. M.; Euba, I., Orengo, H., «Vegetation change and human landscape shaping in the Eastern Pyrenees (Madriu Valley, Andorra): a non pollen palynomorphs contribution», a «Vegetation History and Archaeobotany Special Issue "2nd International Workshop on Non-PollenPalynomorphs"».

Miras, Y.; Ejarque, A.; Riera, S.; Palet, J. M.; Euba, I., Orengo, H., «The contribution of non-pollen palynomorphs in the determination of human activities in high mountain environments. The case of Madriu Valley (Eastern Pyrenees, Andorra), Vegetation History and Archeobotany..

Morell, N.: «Forjant el passat: recerques arqueològiques entorn la metal·lúrgia del ferro al Serrat dels Tres Hereus.», *L'Erol, Revista Cultural del Berguedà* 91.

Morell, N.: «Metal·lúrgia al Serrat dels Tres Hereus (Casserres-Avià, Berguedà, Catalunya): el taller de forja del s. I aC», a *IV Simposio sobre minería y metalurgia históricas del suroeste europeo, Mequinença*, 5-8 juliol 2006.

Morell, N.: «El serrat dels Tres Hereus (Casserres, Berguedà, Catalonia): Ferro e fabbro nel I. Sec. aC.», a Workshop di Archeometallurgia: dalla conoscenza alla fruizione.

Morell, N.: «Treballant el ferro: canvis i continuïtats al nord-est de la Península Ibèrica durant els segles II-I aC.», a *I Congrés de Joves Investigadors en Arqueologia dels Països Catalans. La protohistòria als Països Catalans*, Vilanova del camí, 2005.

Olmos, P.: «Adaptació metrològica grega en l'arquitectura ibèrica de Catalunya: Puig de Sant Andreu d'Ullastret i Mas Castellar de Pontós», *Cypsela*, Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona, Girona.

Orengo, H., Ejarque, A.: «Metodología aplicada en el análisis del paisaje en el Massís del Garraf» a Riera, S. (ed.) *Autoaprendizaje basado en la investigación. La historia del paisaje cultural del Massís del Garraf a partir de la resolución de casos*. Publicacions de la Universitat de Barcelona.

Orengo, H., Fiz, J. I.: «The application of 3D reconstruction techniques in the analysis of ancient Tarraco's urban topography » a *Layers of perception. Computer Applications and Quantitative Methods in Archaeology. Proceedings of the 35th Conference*, Berlín, Abril 2007.

Orengo, H. A., Ejarque, A. B., Agustín, J. M.: «La Maçana: anàlisi arqueològic de un paisaje exhausto», a Riera, S., Ejarque, A. B., Orengo, H. A. (ed.), *El paisatge arqueològic del Garraf: anàlisi microregionals*, Publicacions de la Universitat de Barcelona.

Orengo, H. A. «Detection of Body Dump Sites and Clandestine Burials: a GIS-Based Landscape Approach», a *Actes del congrés CAA 2006* (Computer Applications and Quantitative Methods in Archaeology).

Orengo, H. A. i Robinson, D. W., «The Art of St. Rock Street, Barcelona: contemporary engagements within corridors of the past», *Journal of Material Culture*.

Orengo, H. A., Ejarque, A.: «Legacies of change: the shaping of cultural landscapes in a marginal Mediterranean range, Garraf Massif, North-eastern Spain», *Antiquity*.

Padró, E. i Fiz, J.V., «La Cristianització dels Pirineus, l'exemple de la Vallferrera», a *Acta Monastica*, Monestir de Montserrat, 2009.

Palet, J. M., «Formes del paisatge i estructuració del territori a l'Alt Camp (Tarragona) en època romana», a J. M. Vergès and J. López (coord.), *Història de Valls*, vol. I, Institut d'Estudis Vallencs.

Palet, J. M., «Formes del paisatge i trames centuriades al Camp de Tarragona: aproximació a l'estructuració del territori de Tarraco», a *El territori de Tàrraco: vil·les romanes del Camp de Tarragona*, Tarragona, MNAT, ICAC, Societat Catalana d'Estudis Clàssics.
Publicació MNAT .

Palet, J. M., «Expansión de la ganadería y dinámica territorial durante la Antigüedad tardía en Cataluña: aportaciones desde la arqueología del paisaje», a *Actas del IV Congreso de Arqueología Peninsular (2004)*, Faro, 2006.

Palet, J. M.: «L'archéologie du paysage et l'étude des systèmes agraires antiques: techniques et méthodes», a Moreno, J. C. (ed.), *Actes del Colloque L'Agriculture Institutionnelle en Egypte*, UMR 8027, Université de Lille III. 2006.

Palet, J. M.; Riera, S.: «Activitats agràries i modelació antròpica en el territori de la colònia *Barcino*: aproximació des de l'arqueomorfologia i la palinologia». IEC-ICAC.

Palet, J. M., Orengo, H., Fiz, I., «Análisis planimétrico digital de la red viaria y del parcelario en el *ager Tarraconensis*: formas del paisaje y articulación del territorio», a les Actes del «V Simposio Internacional de Arqueología de Mérida: Sistemas de Información Geográfica y Análisis Arqueológico del Territorio» organitzat per l'Institut de Arqueología de Mérida.

Pons Mellado, E., «La cámara 4 de la Tumba 14 de la Necropolis Alta de Oxirrinco (El Bahnasa, Egipto)», *Actas del III Congreso Ibérico de Egiptología*, TdE, 5-6.

Prevosti, M., «Estudi del poblament rural de l'Ager Tarraconensis. Una aplicació a la Cossetània oriental», a *El territori de Tàrraco: vil·les romanes del Camp de Tarragona*, Tarragona, MNAT, ICAC, Societat Catalana d'Estudis Clàssics.

Prevosti, M., Orengo, H. A., De Soto, P., Abela, J., «Integración de tecnologías SGDB, SIG y GPS en la planificación desarrollo y análisis de las prospecciones intensivas del *ager Tarraconensis*», a les Actes del «V Simposio Internacional de Arqueología de Mérida: Sistemas de Información Geográfica y Análisis Arqueológico del Territorio» organitzat per l'Institut de Arqueología de Mérida.

Puche, J. M., López, J. «Metrologia e modulazione della basilica di Eroski (Tarraco). Proposta per una ricostruzione», a *Vetera Christianorum*.

Rafel, N., Armada, L., Belarte, C., Castanyer, P., Gasull, P., Graells, R. Hunt, M., Mata, J. M., Montero, I., Pérez, A., Pons, E., Rovira, C., Rovira, S., Santos, M., Villalba, P. [e/p]: «La arqueología de la plata y su investigación en la península Ibérica: el proyecto *Plata prerromana en Catalunya*», a *I Congreso Internacional de Minería y Metalurgia en el contexto de la historia de la Humanidad: pasado, presente y futuro*, Mequinença, juliol del 2006.

Riera, M., Munar, M., Alcaide, S., Sales, S., Cau, M. A., «El conjunt paleocristià de SonPeretó (Manacor, Mallorca): projecte de revisió i adequació».

Riera, M., Cau, M. A., Alcaide, S., Sales, S., Munar, M., «El yacimiento arqueológico de Son Peretó (Mallorca-Baleares)».

Riera, S., Palet, J. M. [e/p]: «Una aproximación multidisciplinar a la historia del paisaje mediterráneo: la evolución de los sistemas de terrazas con muros de piedra seca en la Sierra de Marina (Badalona)», a *Actes del Seminari sobre Història Rural*, Universitat de les Balears, Palma de Mallorca, 2006.

Selma, S., Jàrrega, R., Menargues, J., «Fars i torres alimares al País Valencià», a *Ocupació, organització i defensa del territori durant la transició medieval*. Barcelona.

Subías, E. *Actes du colloque OXYRHYNCHOS*, un site de fouilles en devenir, Cabestany, 2007.

Subías, E. *Monografía sobre la casa funeraria del sector 2 A..*

Espai web, exposicions i altres activitats de difusió

**Memòria d'activitats
Any 2007**

ESPAI WEB, EXPOSICIONS I ALTRES ACTIVITATS DE DIFUSIÓ

7.1. EL WEB DE L'ICAC

www.icac.net

Al llarg dels últims quatre anys (2003-2007) el web de l'ICAC ha anat creixent amb tots els continguts que han configurat l'Institut. Aquest any 2007, però, se n'ha iniciat una renovació amb l'objectiu que pugui incloure més continguts i adaptar-lo a la creixent i canviant realitat virtual.

Per tal de socialitzar la recerca que porten a terme els seus investigadors, aquest any 2007 s'hi han penjat en format pdf les tres primeres obres de la Sèrie Documenta: 1. *La corona immarcescible*, d'Eva Subías Pascual; 2. *Les termes romanes de l'àrea de portuària de Tàrraco. Carrer de Sant Miquel de Tarragona*, de Josep M. Macias Solé, i 3. *El Palatí. La formació dels palaus imperials a roma*, de Ricardo Mar. Amb la renovació iniciada es pretén penjar-hi la resta de publicacions pròpies i les coedicions, si escau.

A banda de les publicacions pròpies en forma de llibre, el web de l'Institut també recull articles dels seus investigadors que s'han publicat en revistes o obres científiques. Del nombre de visites que s'han fet al web de l'ICAC durant el 2007, **137.658**, hi hagut 48.938 descàrregues d'arxius. Seguidament us adjuntem una taula amb els 10 articles que han estat descarregats més vegades:

Els 10 arxius més descarregats del web de l'ICAC	
1	Fiz, I. 2001: "Usos de un SIG, Sistema de Información Geográfico, en la construcción de una Planimetría Arqueológica para Tarragona (I)", <i>Revista d'Arqueologia de Ponent</i>
2	Carreras, C. 2007: <i>Currículum</i>
3	Palet, J. M. <i>Estructuras agrarias en el territorio de Tarraco (Tarragona): organizacion y dinámica del paisaje en época romana</i>
4	Macias, J. M. 2005: <i>Els assentaments rurals com a espai de residència: l'exemple del territorium de Tàrraco</i>
5	Macias, J. M. 2004: "Arquitectura domèstica", <i>Las capitales de Hispania 3</i> .
6	Fiz, I. 2004: <i>Simulacra Romae Web Site</i>
7	Macias, J. M. 2003: <i>Les termes públiques de l'àrea portuària de Tàrraco: carrer de Sant Miquel de Tarragona</i>
8	Palet, J. M. <i>Dynamique du peuplement et activités agro-pastorales durant l'âge du Bronze dans les massifs du Haut Champsaur et de l'Argentierois (Hautes-Alpes)</i>
9	Macias, J. M., Remolà, J. M. 2003: "Topografía y evolución urbana", a Dupré, X. <i>Las capitales provinciales de Hispania 3</i> .
10	Orengo, H. 2007: <i>Currículum</i> .

7.2. PARTICIPACIÓ DE L'ICAC EN EXPOSICIONS I ALTRES PROJECTES DE DIVULGACIÓ ARQUEOLÒGICA

L'any 2007 l'ICAC ha presentat dos projectes de difusió en la convocatòria Ajuts per a actuacions en l'àmbit de la divulgació científica concedits pel Comissionat per a Universitats i Recerca. L'objectiu és finançar actuacions en l'àmbit de la divulgació científica de les activitats de R+I per donar a conèixer la importància d'aquestes activitats com a eines de progrés, benestar i competitivitat. Els dos projectes presentats són:

- Exposició sobre el programa «*Ager Tarraconensis*».
- Exposició sobre «L'arqueologia al laboratori: descobrint el món de l'arqueometria», organitzada per la Unitat d'Estudis Arqueomètrics.

Aquestes actuacions preveuen l'elaboració d'uns plafons expositius que expliquin el projecte de recerca que s'està duent a terme. Els plafons itineraran pels diversos museus i centres culturals.

- Març-abril 2007

Muntatge d'una exposició fotogràfica sobre les excavacions d'Oxirinc, al Centre Cultural de Cabestany (Rosselló).

- 18-20 de maig de 2007

Participació de l'ICAC en el marc de les jornades de divulgació històrica romana **Tarraco viva**, organitzades anualment pel Museu d'Història de Tarragona.

- 9-10 de juny 2007

Participació de l'ICAC en el **Triumvirat grecoromà** organitzat per l'Ajuntament de l'Escala - Empúries (Girona).

- Juny 2007

Participació de la Unitat de Documentació Gràfica de l'ICAC en el Fòrum d'Arqueologia (FODARQ07) organitzat per la Universitat de Barcelona.

- Del 9 al 20 de juliol

Curs d'Arqueologia de Guissona, en col·laboració amb professorat de la UAB i alumnes de diverses procedències, que faran pràctiques d'arqueologia de camp en els diversos sectors d'excavació oberts al Parc d'Arqueologia de Guissona.

Dues instantànies del treball de camp que es va portar a terme en el marc del Curs d'Arqueologia de Guissona.

- 11-15 novembre 2007

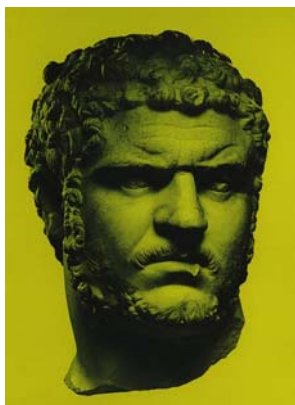
Participació de l'ICAC a la **Setmana de la Ciència de Tarragona** amb un stand dedicat a l'escriptura i la construcció a Tàrraco romana que va coordinar el Camp d'Aprenentatge de Tarragona.

Cartell de la 12a Setmana de la Ciència corresponent a l'any 2007.

- 21 de novembre 2007

Comissariat per part de la Dra. Isabel Rodà de l'exposició «Roma S.P.Q.R.», organitzada per la Fundació Canal de Isabel II. Madrid. Del 21 de novembre 2007 al 2 de març 2008

Discurs inaugural a càrrec de la Dra. Isabel Rodà.

Moment de la visita que es va fer després de la roda de premsa. D'esquerra a dreta: Dr. Manuel Blanco, comissari artístic de l'exposició, Sr. Pasquale Terraciano, ambaixador d'Itàlia a Espanya, Dra. Isabel Rodà, directora de l'ICAC, i Sra. Esperanza Aguirre, presidenta de la Comunitat de Madrid i de la Fundación Canal de Isabel II.

- Octubre 2007

L'ICAC va ser present a Frankfurt mitjançant les seves publicacions, que van ser exposades a l'estand de la Xarxa Vives d'Universitats.

Estand de la Xarxa Vives d'Universitats, que va acollir les últimes dues publicacions de l'Institut.

- 27 d'octubre 2007

Participació de la Dra. Isabel Rodà en l'organització de l'exposició sobre l'Esculapi d'Empúries, organitzada pel Museu d'Arqueologia de Catalunya-Empúries.

A l'esquerra, la Dra. Rodà en la inauguració de l'exposició. A la dreta, una imatge de l'Esculapi.

- Novembre de 2007

La Dra. Marta Prevosti coordinà, juntament amb Joan-Ramon González Pérez i Víctor Revilla Calvo, del simposi «Les vil·les romanes a la Tarraconense. Implantació, evolució i transformació. Estat actual de la investigació del món rural en època romana», organitzat per la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdenses de la Diputació de Lleida, amb la col·laboració del Museu d'Arqueologia de Catalunya, el Museu de Lleida. Diocesà i Comarcal, la Societat Catalana d'Arqueologia i la Universitat de Lleida, amb el suport dels ajuntaments de Corbins i Albesa. Aquest simposi va tenir lloc a l'Institut d'Estudis Ilerdenses, el novembre del 2007, i actualment s'està en procés d'editar-ne les actes.

7.3. Mitjans de comunicació (ràdio, televisió i premsa)

- Participació en programes de ràdio

De	CATALUNYA RADIO
A	Isabel Rodà
Assumpte	L'Institut Català d'Arqueologia Clàssica
Dia	12 de gener 2007

De	ALTAFULLA RADIO
A	Isabel Rodà
Assumpte	L'arqueologia a Catalunya
Dia	14 de febrer 2007

De	RÀDIO CAMBRILS
A	Isabel Rodà
Assumpte	Signatura de conveni entre l'ICAC i l'Ajuntament de Cambrils
Dia	12 de març 2007

De	RAC 1 – MAKING OFF
A	Isabel Rodà
Assumpte	Arquitectura romana
Dia	29 d'abril de 2007

De	COPE
A	Isabel Rodà
Assumpte	Catalunya romana
Dia	9 de maig 2007

De	COPE- ARA TOCA TARRAGONA
A	Isabel Rodà
Assumpte	Excavacions a la Catedral de Tarragona
Dia	10 de maig 2007

De	RADIO 3
A	Isabel Rodà
Assumpte	L'Institut Català d'Arqueologia Clàssica
Dia	3 de juliol de 2007

De	RAC 1
A	Josep Padró
Assumpte	El jaciment d'Oxirinc
Dia	4 de juliol 2007

De	COM RÀDIO- TOT A PUNT
A	Isabel Rodà
Assumpte	Les prospeccions geofísiques a la catedral de Tarragona
Dia	20 de setembre de 2007

De	RADIO TARRAGONA
A	J. I. Fiz
Assumpte	Presentació del llibre <i>Planimetria arqueològica de Tàrraco</i>
Dia	3 de desembre 2007

De	ONDA CERO- L'INFORMATIU
A	J. m. Macias
Assumpte	Presentació dels resultats preliminars de les prospeccions geofísiques realitzades a la Catedral de Tarragona
Dia	13 de desembre 2007

De	COM RÀDIO- TOT A PUNT
A	J. m. Macias
Assumpte	Presentació dels resultats preliminars de les prospeccions geofísiques realitzades a la Catedral de Tarragona
Dia	14 de desembre 2007

- **Participació en programes de televisió**

De	CANAL CULTURAL D'EGIPTE
A	Josep Padró
Assumpte	El jaciment d'Oxirinc i la missió hispano-egípcia
Dia	24 de febrer 2007

De	BARCELONA TV
A	Josep Padró
Assumpte	El jaciment d'Oxirinc
Dia	16 de març 2007

De	CANAL 33
A	Marta Prevosti
Assumpte	Programa Millenium de Canal 33, dedicat a la presència de Roma a Catalunya. Taula rodona formada per: Josep Guitart, Francesc Tarrats, Marta Prevosti i Pepita Padrós.
Dia	19 de maig de 2007, a les 23.15

De	CANAL 4 D'EGIPTE
A	Maite Mascort, Esther Pons, Hassan Amer, Núria Castellano, José Javier Martínez, Mari Luz Mangado
Assumpte	Excavacions d'Oxirinc en la campanya del 2007
Dia	23 de novembre 2007

- **En annex Dossier de Premsa**

Objectius estratègics i indicadors de seguiment

**Memòria d'activitats
Any 2007**

PLA QUADRIENNAL 2007-2010

8.1. TAULA SOBRE EL GRAU D'ASSOLIMENT DELS OBJECTIUS ESTRATÈGICS FIXATS PER AL 2007

Objectiu Estratègic	Línies d'actuació	Grau d'assoliment	Informació detallada en la Memòria d'Activitats del 2007
Estructura organitzativa	Implementació estructura organitzativa	Alt	Vegeu de pàgina 5 a 19
	Incorporació personal	Acomplert	Vegeu de la pàgina 9 a 10
Desenvolupament recerca	Incorporació investigadors	Alt	Vegeu de la pàgina 9 a 14
	Engegada línies i programes de recerca	Acomplert	Vegeu de la pàgina 21 a 129
	Implementació projectes recerca	Acomplert	Vegeu de la pàgina 21 a 129
	Convocatòries contractació investigadors	-	Aquest any no hi ha hagut convocatòria.
	Convocatòries becaris	Acomplert	Vegeu de la pàgina 9 a 10
	Contractació personal suport recerca	Acomplert	Vegeu de la pàgina 9 a 10
	Participació en projectes europeus	Baix	Vegeu de la pàgina 21 a 129
	Foment missions arqueològiques zona mediterrània	Acomplert	Vegeu especialment de la pàgina 37 a 45 i de la pàgina 105 a 108

Desenvolupament d'activitats de formació i de difusió	Doctorat Interuniversitari en Arqueologia Clàssica	Acomplert	Vegeu de la pàgina 163 a 165
	Màster Oficial Interuniversitari en Arqueologia Clàssica	Acomplert	Vegeu de la pàgina 166 a 167
	Organització d'altres activitats de formació avançada	Acomplert	Vegeu de la pàgina 168 a 172
	Organització i participació en reunions científiques	Acomplert	Vegeu de la pàgina 173 a 190
	Edició de publicacions científiques	Acomplert	Vegeu de la pàgina 191 a 195
Habilitació de la seu de l'ICAC	Equipament de la seu	Acomplert	Vegeu de la pàgina 14 a 15

8.2. TAULA D'INDICADORS DE SEGUIMENT

Indicadors	Previsió 2007	Aconseguit	Observacions
Indicadors per a l'objectiu 1r:			
Estructura organitzativa			
Contractació de personal:			
Investigadors	12	12	
Investigadors en formació i Becaris	13	15	
Suport a la investigació	12	13	
Administració i serveis	5	6	
Indicadors per a l'objectiu 2n:			
Desenvolupament de línies, programes i projectes de recerca			
Nombre de projectes de recerca	24	38	Els principals projectes s'han ubicat a: Catalunya (26), Espanya (3), Andorra (1), França (3), Alemanya (1), Egipte (3) i Tunísia (1).
Ingressos fons competitiu i d'altra naturalesa	140.000	307.183,47	Del total aconseguit, 197.966,89 €, s'han gestionat directament i 109.183,47 € s'han obtingut i gestionat per investigadors i becaris de l'Institut (vegeu pàg. 5 i 10 del Balanç Econòmic 2007)
Participació en missions arqueològiques a d'altres països de l'entorn mediterrani	2	4	França, Itàlia, Tunísia i Egipte
Indicadors per a l'objectiu 3r:			
Desenvolupament de les activitats de formació avançada i de difusió			
Nombre de titulats en el Màster i/o Doctorat (DEA)	15	17	
Seminaris Internacionals	4	4	
Tesis doctorals llegides	1	1	

Reunions científiques:			
Organitzant-les i coorganitzant-les	3	15	
Participant-hi	6	31	
Publicacions:			
En llibres preparats per a l'edició per l'ICAC	5	9	Editats, 4 i en premsa, 5.
En llibres d'altri	5	11	
Articles en actes de reunions científiques de reconegut prestigi	7	13	
Articles en revistes de reconegut prestigi	8	15	
Activitats de difusió i divulgació científica:			
Conferències	6	38	
Col·laboració en exposicions i d'altres activitats	2	10	
Indicadors per a l'objectiu 4t:			
Nombre de documents incorporats al fons documental	300	3.206	Total de documents: 1.937 a l'any 2006 i 5.143 l'any 2007